

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KİSMET-İ ASKERİYE MAHKEMESİNE GÖRE
İSTANBUL'DA KİTAP KÜLTÜRÜ**

(1600-1650)

Gülbahar ATEŞ YAĞCI

2501201887

DANIŞMAN

Prof. Dr. Rıfat GÜNALAN

İSTANBUL-2024

ÖZ

KİSMET-İ ASKERİYE MAHKEMESİNE GÖRE İSTANBUL'DA KİTAP KÜLTÜRÜ

(1600-1650)

GÜLBAHAR ATEŞ YAĞCI

Osmanlı Devleti'ni sosyo-kültürel, ekonomik, hukuk gibi birçok yönden tanıyabilmek için muhteva ettiği zenginlik açısından kadı sicilleri en önemli kaynaklardandır. Kadı sicilleri, Osmanlı toplumunun günlük hayatına dair çeşitli kayıtları içerir ve bu yönüyle dönemin toplumsal ve idarî yapısını anlamak açısından benzersizdir. Bu tezle, XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da kitap kültürünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Kitap kültürü; dönemin eğitim, sanat, bilim ve dinî yaşamına ışık tutan önemli bir unsur olarak incelenmiştir.

Bu çalışmayı yapabilmek için birincil kaynak olarak İSAM Kadı Sicilleri arşivinde bulunan İstanbul Kısımeti Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında ilk 6 defterden faydalanılmıştır. Bu defterler incelenmiş, kitap kaydedilmiş olan tereke sahipleri ile kitap isimleri ve değerleri tespit edilmiştir. Kitapların isimleri ve fiyatları, dönemin kitabın ekonomik değerine verdiği önemi ve hangi kitapların daha fazla rağbet gördüğünü anlamamıza olanak sağlamaktadır.

Dijital olarak taranan İstanbul Kısımeti Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında ilk 6 defterde 204 erkek 28 kadın olarak toplam 232 kişinin terekesinde 3.858 adet kitap tespit edilmiştir. Terekesinde en çok kitap kaydedilen kişi 269 adet kitabı olmasından dolayı 4. defterdeki es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi olarak belirlenmiştir. Kaydedilen en yüksek değerdeki eser 15.000 akçe değerinde Mushaf-ı Şerif olup 5 numaralı defterde ismi bilinmeyen kişiye aittir. En düşük değerdeki kitap ise 2 akçe değerinde Bostan olup 3 numaralı defterde Ahmet Çelebi'nin koleksiyonunda karşımıza çıkmaktadır. Mahalle bazında tespit edilen en

çok kitap sayısı Hoca Muhyiddin mahallesinde olup 269 adettir. Meslekleri belirlenebilen kişiler içinde en çok kitaba sahip olan meslek 35 kitabı olan kethüda olarak tespit edilmiştir.

Tespit edilen kitapların isimleri ve fiyatları vesilesiyle, o dönem için sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapı açısından önemli çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Kitap sahipleri hakkında terekede belirtilen bilgiler ışığında; ünvanlarına, mesleklerine, cinsiyetlerine ve mahallelerine göre kitapların muhtevaları ve fiyatları analiz edilmiş, bu veriler toplumsal eğitim seviyesine ve kitaba verilen değere dair çıkarımlar yapmayı mümkün kılmıştır. Özellikle mesleklere göre kitap edinme alışkanlıkları incelendiğinde, dönemin ilmiye sınıfı mensuplarının daha fazla kitap sahibi olduğu, buna karşın esnafların da kitaba önem verdiği gözlemlenmiştir. Bu çalışma, Osmanlı İstanbul’undaki kitap kültürünü çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirerek, dönemin entelektüel ve kültürel hayatına ışık tutmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadı Sicilleri, Kısmet-i Askeriye, Tereke, Muhallefât, Kitap kültürü

ABSTRACT

"ACCORDING TO THE KISMET-İ ASKERİYE COURT, THE BOOK CULTURE IN ISTANBUL"

(1600-1650)

GÜLBAHAR ATEŞ YAĞCI

To understand the Ottoman Empire from various aspects such as socio-cultural, economic, and legal, the Court Registers (Kadı Sicilleri) are among the most important sources due to the richness of their content. The Court Registers (Kadı Sicilleri) contain various records about the daily life of the Ottoman society; in this respect, they are unique in terms of understanding the social and administrative structure of the period. With this thesis, it is aimed to present the book culture in Istanbul during the late 16th century and the first half of the 17th century. Book culture has been examined as an important element that sheds light on the education, art, science and religious life of the period.

To conduct this study, the first six registers of the Istanbul Kismet-i Military Court inheritance records in the ISAM Kadı Sicilleri (Court Registers) archives were used as primary sources. These registers were examined, and the estate owners who had books recorded, along with the titles and values of the books, were identified. The names and prices of the books allow us to understand the importance the period gave to the economic value of books and which books were in higher demand.

In the digitally scanned estate records of the Istanbul Kismet-i Military Court, a total of 3,857 books were identified in the estates of 232 individuals, 204 male and 28 female, in the first six registers. The person with the most books recorded in his estate, totaling 269 books, was determined as es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi in the 4th register. The highest-valued work recorded is the Qur'an (Mushaf-ı Şerif) worth 15,000 akçe, belonging to an unknown person in the 5th register. The lowest-valued book is Bostan, worth 2 silver coins, and is found in

Ahmet Çelebi's collection in the 3rd register. The highest number of books determined on a neighborhood basis is in Hoca Muhyiddin neighborhood, with 269. Among the people whose professions could be determined, the profession with the most books was determined as kethüda, who owned 35 books.

By means of the names and prices of the identified books, an attempt was made to make significant inferences regarding the socio-economic and socio-cultural structure of that period. In light of the information provided in the inheritance records about the owners of the books, the content and prices of the books were analyzed according to their titles, professions, genders and neighborhoods, and this data made it possible to draw inferences about social education levels and the value given to the book. When book acquisition habits were examined, especially according to professions, it was observed that members of the scholarly class (ilmiye) of the period owned more books, while tradesmen (esnafs) also gave importance to books. This study aims to shed light on the intellectual and cultural life of the period by evaluating the book culture in Ottoman Istanbul from a multifaceted perspective.

Keywords: The Court Registers (Kadı Sicilleri), Kısım-i Askeriye, Tereke, Muhallefât, Book culture

ÖNSÖZ

Günümüzde Osmanlı toplumunu anlayabilmek ve farklı alanlarda değerlendirebilmek için kadı sicilleri büyük bir önem arz etmektedir. Osmanlıda hukukî uygulamalar, toplumsal ilişkiler, ticaret, miras, borç, nüfus yapısı, aile yapısı, evlilikler, boşanmalar, mahalli idareler, dönemin dil ve yazı uslubu, bir kentin yerel tarihi, toplumun kitap kültürü gibi Osmanlı dönemiyle ilgili çok yönlü ve derinlemesine bilgi sağlayan önemli tarihî kaynaklardır ve farklı disiplinlerdeki araştırmacılar için vazgeçilmez bir değere sahiptir.

Kadı sicilleri içerisinde İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'ne ait 2.144 adet defter bulunmaktadır. Defterler çok geniş bir yıl aralığı içerdiğinden veri elde etmede bu tezin kapsamı dışına çıkmamak adına kısıtlamaya gidilmiştir. Bu doğrultuda tez başlığı “Kısmet-i Askeriye Mahkemesine Göre İstanbul’da Kitap Kültürü (1600-1650)” olarak belirlenmiştir.

Osmanlı devletinde kitap kültürü devletin uzun ömrü boyunca Osmanlı toplumunun entelektüel, kültürel ve bilimsel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Yazılı bir kültür olan kitaplar ilim ve kültür anlayışı, eğitim sistemi, edebî zevkler gibi farklı açılardan Osmanlı toplumuna ışık tutmaktadır. Kitap kültürünü incelemek bu medeniyetin bilim, sanat, edebiyat ve dinî düşünce birikimlerini anlamaya katkı sağlayacaktır. Osmanlı devleti, farklı etnik grupların, dillerin ve dinlerin bir arada yaşadığı geniş bir imparatorluk olduğu için kitaplar; bilgi aktarımında, kültürel mirasın korunmasında ve eğitimde merkezi bir role sahiptir. Osmanlı toplumunun bilimsel, dinî, sanatsal ve edebî birikimini geleceğe taşımakta ve bu alandaki gelişmelerin yayılmasını sağlamaktadır. Kitap kültürü Osmanlı toplumunda bilgiye ulaşmanın ve onu yaymanın temel yollarından biri olmuştur.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. I. bölüm giriş kısmı olup çalışmanın amacı, araştırmada izlenen metod üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Osmanlıda kadılık sistemi ve kadı sicilleri üzerinde durulmuş, ele aldığımız defterlerin boyutları sayfa sayıları vb. hakkında bilgiler verilmiştir. Yapılan bu tez çalışmasıyla XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı devletinde

askerî kesimin okuduğu kitaplar, sahip oldukları bu kitapların alanları, değerleri ve kitap kültürünün belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma neticesinde XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında İstanbul’da mevcut olan kitap kültürü tarihine bir miktar da olsa ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu çalışma için verileri tespit etmede dijital kopyaları İSAM Kadı Sicilleri Arşivi’nde bulunan Kısmet-i Askeriye Mahkemesi ilk 6 defteri ayrıntılı olarak incelenmiş ve kitap kaydı bulunan terekeler tespit edilmiştir. Yapılan doküman taraması neticesinde 1. Defterde 16 kişi, 2. defterde 29 kişi, 3. defterde 25 kişi, 4. defterde 28 kişi, 5. defterde 64 kişi, 6. defterde 70 kişi kitap sahibi olarak belirlenmiştir. Kitap sahipleriyle ilgili elde edilen veriler kitap sahipliği hakkında değerlendirmeler yapmamıza olanak sağlamıştır. II. Bölümde kitap sahibi olan 232 kişi ünvanlarına göre ulema, bürokrat, saray görevlisi, mutasavvıf, ağa, beşe çelebi, seyyid, esnaf ve diğer zümreler, asker ve donanma, son olarak kadınlara ait terekeler şeklinde gruplandırılarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu kişilerin kitapları, kitap değerleri, toplam tereke değerleri ve kitaplarının toplam terekeye oranları değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise; kitap sahipleri cinsiyetlerine, mesleklerine, mahallelerine, ünvanlarına göre analiz edilmiş tablolarla gösterilmiştir.

Tezimi hazırlarken geçtiğim zorlu süreçlerde desteğini esirgemeyen, lisans döneminden beri tanımış olmaktan dolayı kendimi çok şanslı hissettiğim çok kıymetli tez danışmanım hocam Prof. Dr. Rıfat Günelan’a müteşekkirdiğimi belirtmek isterim. Bu çalışmanın konusunu belirlemede ve ayrıca her terekeyi beraber inceleyip verileri tespit etmede, tezimin her aşamasındaki yönlendirme ve değerlendirmelerde bana kıymetli zamanını ayırarak destek olan çok değerli hocam Prof. Dr. Bilgin Aydın’a teşekkürü bir borç bilirim. Tek başıma çıktığım bu yolda hayatıma girdiğinden beri sevgi ve anlayışını esirgemeyen sevgili eşim Sercan Yağcı’ya, eğitimim konusunda hem maddî hem manevî bakımdan beni destekleyen babam Hasan Ateş’e teşekkür ederim. Son olarak tezimi ithaf ettiğim kardeşim Mert’e dünyayı onunla tanıdığım, hayatın tüm renklerini onunla öğrendiğim ve beni daha iyi bir ben yaptığı için minnettarım.

Gülbahar ATEŞ YAĞCI

İSTANBUL-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Amaç	1
1.2. Araştırmada İzlenilen Metot.....	1
1.3. Literatür değerlendirmesi	2
1.4. Osmanlı'da Kadılık ve Kadı Sicilleri.....	3
1.5. Sicillere göre kitap sahipleri ve kitap mevcutları	12

İKİNCİ BÖLÜM

XVI. YÜZYIL SONLARI İLE XVII. YÜZYIL BAŞLARINDA KİTAP SAHİPLERİ VE TEREKELERİ

2.1. Ulema Terekeleri	31
2.2. Bürokrat Terekeleri.....	81
2.3. Saray Görevlileri Terekeleri.....	85
2.4. Mutasavvıf Terekeleri.....	90
2.5. Ağa Terekeleri	99
2.6. Beşe Terekeleri.....	110

2.7.	Çelebi Terekeleri	115
2.8.	Seyyid Terekeleri.....	126
2.9.	Esnaf ve Diğer Zümrelere Ait Terekeler.....	131
2.10.	Asker ve Donanma Terekeleri.....	135
2.11.	Kadın Terekeleri	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİTAPLARA VE SAHİPLERİNE ANALİTİK BİR BAKIŞ

3.1.	Cinsiyet ve Kitap	145
3.2.	Kitap sahiplerinin meslekleri.....	146
3.3.	Kitap sahiplerinin mahallelere göre dağılımı	147
3.4.	XVI. ve XVII. Yüzyılda Ünvanlara Göre Kitap Dağılımı	156
3.5.	XVI. ve XVII. Yüzyılda çok dolaşımda bulunan kitaplar	170

SONUÇ.....	173
------------	-----

KAYNAKÇA.....	175
---------------	-----

EKLER.....	175
------------	-----

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	13
Tablo 2. 2 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	15
Tablo 3. 3 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	16
Tablo 4. 4 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	18
Tablo 5. 5 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	21
Tablo 6. 6 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları ...	24
Tablo 7. Defterlere göre zümrelerin dağılımı	31
Tablo 8. Kadın terekelerinin kitap sayısı ve servet içindeki oranı	145
Tablo 9. Kitap sahiplerinin meslekleri ve kitap sayıları	147
Tablo 10. Kitap sahiplerinin mahallelere göre dağılımı	154
Tablo 11. Terekelerde farklı isimlerle belirtilen yerler ve Kitap sahiplerinin dağılımı	155
Tablo 12. Ulema zümresine ait kitap sayıları	159
Tablo 13. Bürokrat terekelerine ait kitap sayıları	160
Tablo 14. Saray görevlilerine ait kitap sayıları	161
Tablo 15. Mutasavvıflara ait kitap sayıları	162
Tablo 16. Ağa zümresine ait kitap sayıları	164
Tablo 17. Beşe zümresine ait kitap sayıları	165
Tablo 18. Çelebi zümresine ait kitap sayıları	166
Tablo 19. Seyyidlere ait kitap sayıları	167
Tablo 20. Esnaf ve diğer zümrelere ait kitap sayısı	167
Tablo 21. Asker ve donanma terekelerine ait kitap sayısı	168
Tablo 22. Kadın zümresine ait kitap sayıları	169

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sayfa başı tahrip olmuş bir belge (6. defter)	7
Şekil 2. Kitap İçeren Terekelerin Zümrelere Göre Dağılımı	10
Şekil 3. Kitap Oranlarının Ünvanlara Göre Dağılımı.....	12
Şekil 4. Defterlere Göre Kitap Tespit Edilen Tereke (Kişi Sayısı) Dağılımı	25

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.m : Adı geçen makale

İKA : İSAM Kütüphane Arşivi

İSAM : İslam Araştırmaları Merkezi

Vr. : Varak

b. : bin

bt. : binti

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Vb. : Ve benzeri

H. : Hicri

M. : Miladi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Amaç

Bu tezle; XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında askerî sınıfın İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtları değerlendirilerek İstanbul'da kitap kültürü incelenmiştir. Terekelerde tespit edilen kitaplar ve fiyatları vesilesiyle o dönemin kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Tereke kayıtlarında yer alan kitaplar ile ilgil istatistiksel veriler hazırlanarak o dönemin kitap kültürü, kitap sahipleri, okur-yazarlık gibi hususlarda varsayımlarda bulunularak 1600-1650 yıllarında Osmanlı devletine ışık tutmak amaçlanmıştır.

Yapılan bu tez çalışması sonucunda XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı devletinde askerî kesimin okuduğu kitaplar, sahip oldukları bu kitapların alanları, değerleri ve kitap kültürünün belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma neticesinde XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da mevcut olan kitap kültürü tarihine bir miktar da olsa ışık tutmak amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmada İzlenilen Metot

Bu tezde İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'ne ait tereke kayıtlarını ihtiva eden ilk altı defter; dijital ortamda taranmış, kitap içeren 232 tereke tespit edilerek bunlar değerlendirilmiş ve kitap sahipleri ünvanlarına göre gruplandırılarak kronolojik bir sırayla incelenmiştir. Şahısların sahip oldukları kitaplar, rayiç bedelleri, kişilerin sahip oldukları toplam tereke değerleri, kitap sahiplerinin cinsiyetleri, meslekleri, kaydın tutulduğu tarih ve yaşadıkları yer gibi bilgiler de incelenmiştir. Tezin başlangıcında 1600-1650 yıllarına ait kitap sahipleri ele alınması planlanmış ancak 1. defter 1595 yılından başlayıp 1668 yılına kadar devam ettiği için 16. yüzyıla ait kayıtlarda çalışmaya dahil edilmiştir. Yukarıda bahsedilen verilerin

tamamı bu tereke kayıtlarının taranması neticesinde elde edilmiştir. Bu veriler neticesinde ortaya çıkan sayısal değerler grafik ve tablo halinde teze eklenmiştir. Tez kapsamındaki defterlerin bazılarındaki sayfalar nem, rutubet, kurt yeniği sebebiyle yıpranmış ya da çürümüş olduğundan bilgilerin bir kısmına ulaşılammıştır. Ayrıca yazıların zorluğundan (bazı kâtiplerin standarda uymayan hatları) dolayı da az sayıda kitap adı da tam olarak okunamamıştır.

1.3. Literatür değerlendirmesi

İsmail Erünsal'ın ortaya koyduğu “Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik”¹, “Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphane”² ve “Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar”³ eserleri Osmanlı’da kitap kültürü araştırmalarının başında gelmektedir.

İstanbul’da kitap kültürü üzerine yapılan ilk çalışmalardan olan Esra Karayel Muhacir’in “XVII. Yüzyılda Üsküdar’da kitap kültürü”⁴ isimli yüksek lisans tezi Üsküdar Şer’iyye Sicilleri’nde bulunan tereke kayıtları ele alınarak hazırlanmıştır. Yine Muhacir’in “Osmanlı Üsküdar’ında Bilginin Toplumsallaşması XVI.-XVII. Yüzyıllar (Şer’iyye Sicilleri Işığında)”⁵ adlı yaptığı doktora tezi çalışmasıyla Üsküdar terekelerini incelemiş olup tespit ettiği kitaplar vesilesiyle Üsküdar toplumunda kitabın yeri ve önemini değerlendirmiştir.

Osmanlı’da kitap kültürüne katkı sağlayan çalışmalardan biri de Nisa Öktem’in “XVIII. Yüzyılda Galata Terekelerine Göre Osmanlı’da Kitap Kültürü”⁶ adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez ile Galata terekelerini inceleyerek Galata’da kitap kültürünü ele almıştır.

¹İsmail E. Erünsal, Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik: Tarihi Gelişimi ve Organizasyon, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020).

²İsmail E. Erünsal, Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphane, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018).

³İsmail E. Erünsal, Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013).

⁴ Esra Muhacir, “XVII. Yüzyılda Üsküdar’da Kitap Kültürü”,(Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi,2013).

⁵ Esra Muhacir, “Osmanlı Üsküdar’ında Bilginin Toplumsallaşması XVI.-XVII. Yüzyıllar (Şer’iyye Sicilleri Işığında)”,(Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2022).

⁶ Nisa Öktem, “XVIII. Yüzyıl Galata Terekelerine Göre Osmanlı’da Kitap Kültürü”, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2017).

Şüheda Tokat, “XVII. Yüzyılda Eyüp Kazasında Kitap Kültürü (Tereke Kayıtlarına Göre)”⁷ adlı yaptığı yüksek lisans tez çalışmasıyla Eyüp’te kitap kültürünü ele almış ve o dönemde Eyüp kazasında kitabın sosyal hayattaki yerini incelemiştir.

Nafiye Nihan Yıldız’ın “XIX. Yüzyıl Seyahatnamelerine Göre Osmanlı Kitap Kültürü ve Kütüphaneler”⁸ isimli yüksek lisans tezi yine bu alanda yapılmış çalışmalardandır.

Sait Öztürk’ün “XVII. Yüzyıl Askerî Kassam Defterlerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili”⁹ isimli yaptığı doktora tezi ile İstanbul’da Kısmet-i Askeriye Mahkemesi terekelerinin 6 defterini detaylı olarak değerlendirmiştir. Tereke sahipleri hakkında geride bıraktıkları mallar, borçlar, kitaplar, oturdukları mahalle vb. konularında zengin bir veri ortaya koymuştur. Bu çalışma için kitap sahiplerini belirlemede Sait Öztürk’ün doktora tezinden yararlanılmıştır.

1.4. Osmanlı’da Kadılık ve Kadı Sicilleri

Arapça’da kazâ (kadâ) kökünden ism-i fâil olan kadî, fıkıh terimi olarak insanlar arasında meydana gelen çekişme ve davaları şer’î hükümlere göre çözümlemek için yetkili makamca tayin edilen kişiyi ifade etmektedir.¹⁰ Osmanlı belgelerine bakıldığında ilk kadıyı Osman Gazi’nin tayin ettiği görülmektedir. Kadılar, II. Mehmet dönemine kadar padişah tarafından görevlendirilirken II. Mehmet ile beraber kazaskerlerin teklif ve önerisi ile veziriazam tarafından görevlendirmesi yapılmıştır.¹¹ Hüküm verme yetkisi padişaha ait olup kadıları vekil tayin ederek onları görevlendirmiştir. Buna rağmen padişah, kadının verdiği

⁷ Şüheda Tokat, “XVII. Yüzyılda Eyüp Kazasında Kitap Kültürü (Tereke Kayıtlara Göre)”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023).

⁸ Nafiye Nihan Yıldız, “XIX: Yüzyıl Seyahatnamelerine Göre Osmanlı Kitap Kültürü ve Kütüphaneler”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

⁹ Sait Öztürk, “XVII. Yüzyıl Askerî Kassam Defterlerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993).

¹⁰ Mecelle, md. 1785’den nakleden Fahrettin Atar, “Kadı,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 24 (Türkiye Diyanet Vakfı, 2001), s. 66-69.

¹¹ Ekrem Buğra Ekinci, “Osmanlı Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü (Klasik Devir)”. Belleten 244/LXV (Ankara: 2001): 962-963.

hükümleri kontrol edebilir, gerekirse iptal edebilir, yeniden yargılayarak hüküm verebilir, aynı konu için başka birini görevlendirebilirdi.¹² Osmanlı medreselerinin yüksek sınıfını bitirmiş iyi ahlaklı ve iyi ilim sahibi olan kişiler kadı olarak seçilirdi. Görevlendirildikleri yerde halk ile samimi ilişkiler kurmalarını önlemek amacıyla iki yıl süreyle orada kalabilirlerdi. Mekke, Medine gibi seçkin yerlerde ise bir yıl süreyle görev yapabilirlerdi.¹³

Osmanlı kadısının mülkî, beledî, malî, askerî ve adlî sahaları kapsayan görevleri göz önüne alınırsa onun kadar geniş bir görev alanı bulunan bir başka memur olmadığı gibi memuriyet kompartımanı ve şahsiyeti onun kadar çeşitli olanı da olmadığı görülebilir. İlmiye sınıfından olup şer'î hukuk adamıdır, ancak mülkî erkân içindedir. Bütün yönetici zümre gibi askerî sınıfın bir üyesidir (vergiden muaf yönetici imtiyaz ve yetkileri vardır), fakat bir yerde yönettiği Müslüman halkın dahi merkezî devlet karşısında sözcüsünün de olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴

Bu bilgiler ışığında Osmanlı Devleti'nde kadının, sosyal ve ekonomik açıdan hukuk ve adaleti sağlama, halk ile yönetim arasında iletişim kurma açısından önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadılık sisteminin Osmanlı Devleti'nin idarî, hukukî ekonomik ve sosyal yapısını anlamada olanak sağladığı söylenebilir.

Osmanlı mahkemelerinde verilen kararların ve tutulan kayıtların toplandığı defterler; Kadı sicilleri, kadı divanı, mahkeme kayıtları, sicillât-ı şer'iyeye ve yaygın kullanımı ile şer'iyeye sicilleri olarak adlandırılmakta olup kadı yahut nâibi tarafından tutulmakta ve çeşitli türden belgeleri içermektedir. Osmanlı Devleti'nde merkezde ve taşrada her tabakadan insanlar arasındaki hukukî ilişkilere dair kayıtları içeren bu defterler Osmanlı hayatının aile, toplum, ekonomi ve hukuk gibi birçok alanının tarihi için en önemli kaynaklardır.¹⁵ Kısacası bu kayıtlar için kadıların gördüğü davalar ve onların idarî ve hukukî işlemleri neticesinde oluşan her belgenin kayıt

12 Ekinci, a.g.m, s. 962.

13 Ekinci, a.g.m, s. 962-963.

14 İlber Ortaylı, "Kadı," Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. 24 (Türkiye Diyanet Vakfı,2001), s. 66-69.

15 Yunus Uğur, "Şer'iyeye Sicilleri", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.39, İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, ss. 8-11, s. 8.

altına alındığı defterler ve Osmanlı'dan bugüne ulaşan önemli arşiv kaynakları olduğu muhakkaktır.

Siciller içerisinde veraset, tereke, evlenme, boşanma gibi hukukî kayıtların yanı sıra esnaf teşkilatının nizamı, satılan eşyalar için belirlenen standartlar, bâc, damga, cizye ve avarız gibi vergiler, kıtlık ve salgın hastalıklar, tahrir ve nüfus kayıtları, yer isimleri, merkezî yönetimden gönderilen bölge ile ilgili ferman ve emirler, o bölgede yapılan imar faaliyetleri, sefere çıkan ordunun lojistik desteğiyle ilgili yapılan hazırlıklar, göçler, yerleşim sorunları, muhacirlere ait kayıtlar, ticarî şirketler ile ilgili hususlar gibi sosyal, iktisadî, idarî ve hukukî her türlü işlemler hakkında bilgi ve belgeler bulunmaktadır. Esir, köle ve cariye alım satımı, memleketin idarî ve mülkî teşkilatı, emlak ve arazi tasarrufu, müslüman ve gayrimüslim halkın kılık kıyafeti, gıda maddelerine konacak fiyatlar, yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar, askerî ve ilmî sınıfın payeleri ve elkabı ile ilgili bilgilere de ulaşmak mümkündür.¹⁶ Buradan da anlaşıldığı üzere kadı sicilleri vesilesiyle tereke kaydının olduğu dönem ve terekede belirtilen bölge için kültürel, ekonomik, sosyal ve hukuk gibi konular hakkında veriler elde edilebilir. Zira kadı sicilleri Osmanlı Devleti'ni birçok yönden daha iyi tanıyabilmek için en önemli yazılı kaynaklardır.

Sicil tutma geleneğinin Osmanlı Devleti'nde ne zaman başladığı ve bu uygulamanın nasıl kurumsallaştığı bilinmemektedir. Siciller kadılık müessesesinin ortaya çıkışına paralel olarak tutulmuş olabileceği gibi, mahkeme faaliyetlerinin artışına ve merkezî hükümetin müdahale ve inisiyatifine bağlı olarak daha geç bir tarihte de ortaya çıkmış olabilir.¹⁷

İhtiva ettiği 10.000 ciltlik malzemeye yakınçağ İslam dünyasının en büyük hukuk külliyatlarından birini oluşturan İstanbul Kadı Sicilleri, XV. yüzyıldan itibaren İstanbul'da faaliyet gösteren 26 ayrı mahkemenin hukuki ve idari tasarruflarını belgelemektedir. Kadı sicilleri, hukuki hakların korunması ve belgelenmesi

¹⁶ Ayhan Işık, "İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi," *Din ve Hayat*, s. 24 (Şubat 2015), s.71.

¹⁷ Ekrem Tak, *Diplomatik Bilimi Bakımından XVI. – XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Tanımlanması*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, s.59.

bakımından olduğu kadar, tarihî, sosyal ve iktisadi araştırmalara kaynaklık etmesiyle de önemlidir. Sicil tutma geleneğinin Osmanlı Devleti'nde ne zaman başladığı ve bu uygulamanın nasıl kurumsallaştığı tam olarak bilinmemektedir. Osmanlı Devleti'nden günümüze ulaşmış en eski siciller Fatih dönemine ait Bursa kadılığına ait sicillerdir.¹⁸

Kadı sicillerinde bulunan kayıtlara; İlam, hüccet, tereke kayıtları, ferman, emir, buyruldu, tezkere, berat örnek olarak verilebilir. Bu tez için tereke kayıtları ele alınmıştır. Sözlükte “geride kalan; geriye bırakılan” anlamlarındaki muhallefîn çoğulu olan muhallefât kelimesi yerine belgelerde tereke (terike) ve metrukât ifadeleri de kullanılmaktadır.¹⁹

Osmanlı Devleti'nde çeşitli özellikleri ve sahip oldukları imkânlar bakımından halk genel olarak iki zümreye ayrılmaktadır. Biri hükümdarın otoritesini temsil eden idareci, asker ve ulemâdan oluşan askerî sınıf, diğeri ise bunun dışında kalan reâyâ idi.²⁰ Askerî sınıfın terekeleriyle askerî kassâmlar ilgilenirdi. İstanbul'da bulunan askerî zümrenin terekeleri Rumeli Kazaskerliği'ne bağlı Kısmet-i Askeriyye Mahkemesi tarafından tutulurdu²¹. İstanbul mahkemeleri arasında sayıca en fazla sicile sahip olan mahkeme İstanbul Kısmet-i Askeriye mahkemesidir. Bu mahkemeye ait sicil sayısı 2.144'e ulaşmakta olup mahkemenin en eski tarihli sicili 1000 (1591-1592), son tarihli sicili ise 1342 (1923-1924) yılına aittir.²² Bu tezin araştırma konusu için Kısmet-i Askeriye mahkemesi ilk 6 defterde bulunan tereke kayıtları değerlendirilmiştir.

Değerlendirdiğimiz defterlere baktığımızda bazı varaklar tahrip olduğundan yer yer okunamayan bilgiler olduğu gibi yazıların zorluğundan kaynaklı okunamayan kısımlar da olmuştur.

¹⁸ Bilgin Aydın-Ekrem Tak, “İstanbul Kadı Sicilleri”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, c.2 (2015), s. 451.

¹⁹ Tahsin Özcan, “Askerî,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 30 (Türkiye Diyanet Vakfı,2020), s. 405-406.

²⁰ Halil Sahillioğlu, “Askerî,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 3 (Türkiye Diyanet Vakfı,1991), s. 488-489.

²¹ Coşkun Yılmaz, “İstanbul Kadı Sicilleri 58 Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 19 Numaralı Sicil (H. 1109-1110 / M. 1698-1699)” *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları* (2019), s. 19.

²² Aydın-Tak, A.g.e, s. 451.

İstanbul Müftülüğü Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde muhafaza edilen bu defterlerin şekil özellikleri incelenerek detaylı olarak aşağıda tanıtılmıştır;

1. defter 172 varaktan teşekkül etmiş olup dış kapak ölçüsü 44,5x16 cm, iç sayfa ölçüsü 42x14 cm'dir. İç sayfaların ölçüleri farklılık göstermesi hasebiyle varakların sonradan düzenlendiği anlaşılmaktadır. Defterin ilk sayfasında defter numarası ve Hicri 1000 (1591-1592), 1003 (1594-1595), 1004 (1595-1596), 1005 (1596-1597), 1006 (1597-1598), 1010 (1601-1602), 1011 (1602-1603), 1013 (1604-1605), 1015 (1606-1607), 1016 (1607-1608), 1017 (1608-1609), 1018 (1609-1610) yılları Arapça rakamlarla kaydedilmiş olup kayıtların bu yıllar arasındaki mahkeme davalarından oluştuğunu göstermektedir. İlk şer'iyeye sicilinde terekesinde kitap bulunan kişi sayısı 16'dır. Bunlar içinde ilk tespit ettiğimiz kaydın tarihi Evâil-i Şevval 1003/9-18 Haziran 1595'dir.²³ Son tespit ettiğimiz şahsa ait tereke kaydı ise Gurre-i Cemâziyelevvel 1016/24 Ağustos 1607'ya aittir.²⁴

2. defter 121 sayfadan oluşmakta ve içerisinde Hicri 1021 (1612-1613), 1024 (1615-1616), 1025 (1616-1617), 1033 (1623-1624), 1026 (1617), 1027 (1617-1618), 1028 (1618-1619), 1029 (1619-1620), 1037 (1627-1628) ve 1038 (1628-1629) yıllarına ait kayıtlar olduğu görülmektedir. Kapak boyutu 43.1x16 cm, iç sayfa boyutu 41.5x15 cm'dir. İç sayfaların boyutları farklılık göstermektedir. Bu defterde yer alan terekeler arasında kitap bulunan tereke sayısı 29 olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen ilk kitap kaydı olan terekenin tarihi 24 Rebûlevvel 1021/25 Mayıs 1612²⁵ olup son tereke kaydının tarihi ise; Evâhir-i Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628'dir.²⁶

3. defterin kapak ölçüsü 43.2x16, iç sayfa ölçüsü 42x14.5 cm'dir. Bu defterin de aynı şekilde iç sayfalarında ölçüler farklılık göstermektedir. Defterin tamamı 119 sayfadan oluşmakta olup defterin dış kapak üzerinde; hicri 1045 (1635-1636), 1046 (1636-1637), 1048 (1638-1639), 1050 (1640-1641), 1051 (1641-1642), 1053 (1643-1644), 1054 (1644-1645), 1055 (1645-1646) yıllarına ait olduğunu ifade eden tarihler

²³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 22b.

²⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 164b.

²⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 1b.

²⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 120b.

yer almaktadır. Bu defterdeki terekelerde kitap tespit ettiğimiz kişi sayısı 25'dir. Kitap sahibi olduğu belirlenen ilk tereke kaydının tarihi 21 Zilhicce 1045/27 Mayıs 1636²⁷ ve son kitap sahibi tereke kaydının tarihi ise; Evâsıt-ı Şevval 1055/30 Kasım-9 Aralık 1645'dir.²⁸

4. defterin kapak ölçüsü 43,5x16 cm, iç sayfa ölçüsü 41,7x14 cm'dir. Defter 104 sayfadan oluşmakta olup içerisinde; hicri 1058 (1648-1649), 1059 (1649-1650), 1060 (1650), 1061 (1650-1651) yıllarına ait kayıtların bulunduğu ifade edilmektedir. Defterde kitap sahibi bulunan tereke sayısı 28'dir. Bu defterde kitap tespit edilen ilk terekenin tarihi 26 Cemâziyelâhir 1058/18 Temmuz 1648²⁹ son terekenin tarihi ise 22 Şaban 1060/20 Ağustos 1650'dir.³⁰

5. defterin kapak boyutu 43,1x15,5 cm, iç sayfa boyutu 41,5x14,5 cm'dir. Defterin iç sayfalarının boyutlarında farklılıklar olduğu görülmekte olup 206 sayfadan oluşmaktadır. Defterde içerisinde kitap tespit edilen tereke sayısı 64'dür. İlk sayfasında hicri 1066 (1655-1656), 1067 (1656-1657), 1070 (1659-1660), 1071 (1660-1661), 1072 (1661-1662), 1078 (1667-1668), 1079 (1668-1669) yıllarına ait kayıtlar olduğu belirtilmektedir. Kitap tespit ettiğimiz ilk terekenin tarihi Evâhir-i Zilhicce 1066/10-19 Ekim 1656³¹ olup son terekenin tarihi ise; Evâhir-i Cemâziyelevvel 1079/27 Ekim-5 Kasım 1668'dir.³²

6. defterin kapak ölçüsü 43,5x16 cm, iç sayfa ölçüsü 41x14,5 cm olup 183 sayfadan oluşmaktadır. İlk sayfada hicri 1077 (1666-1667), 1078 (1667-1668) yıllarına ait kayıtlar olduğu belirtilmektedir. İçerisinde kitap tespit ettiğimiz tereke sayısı 70 olup bu defter içerisinde kitap bulunan diğer defterler açısından oldukça önemli olarak değerlendirilmiştir. İçerisinde kitap tespit ettiğimiz ilk terekenin tarihi

²⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 5b.

²⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 111b.

²⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 5a.

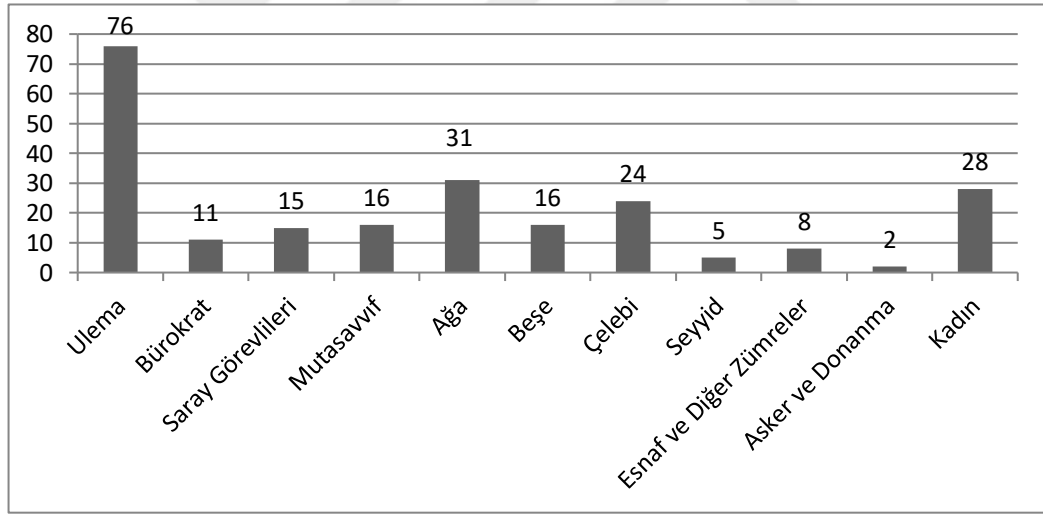
³⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 83a.

³¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 7b.

³² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 204a.

4 Şevval 1077/30 Mart 1667³³ son terekenin tarihi ise; Evâsıt-ı Zilhicce 1078/23 Mayıs-1 Haziran 1668'dir.³⁴

İSAM kütüphanesi arşivinde bulunan XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicilleri'nde değerlendirdiğimiz ilk 6 defterde terekesinde kitap bulunan kişiler tezimizin temelini oluşturmaktadır. 232 kişinin terekesi kitap içermekte olup bunlar ünvanlarına veya mesleklerine göre gruplandırılarak incelenmiş, kadınlar ayrı bir başlıkta değerlendirmiştir. Tez kapsamında incelenen şahıslar; ulema, bürokrat, saray görevlisi, mutasavvıf, ağa, beşe çelebi, seyyid, esnaf ve diğer zümreler, asker ve donanma ve kadınlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

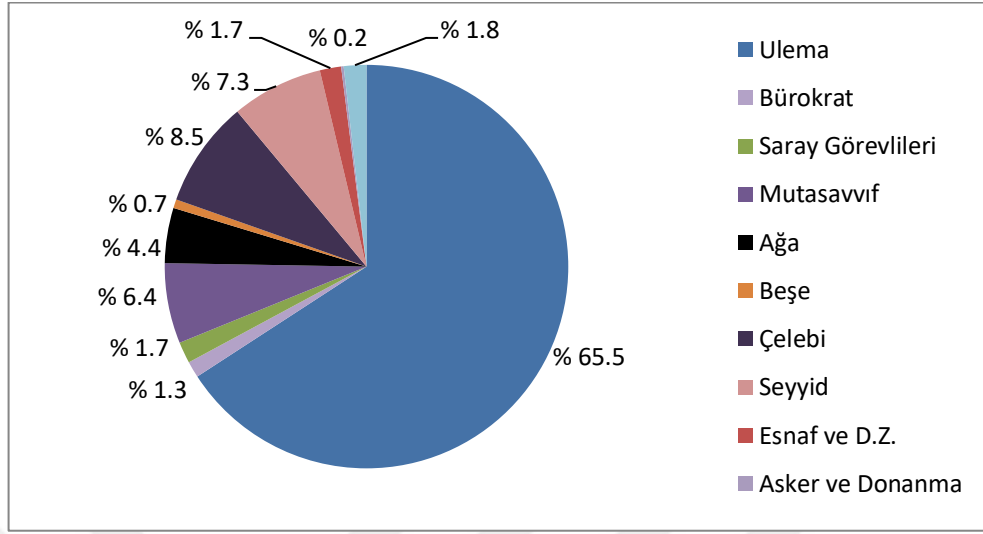
Şekil 2. Kitap İçeren Terekelerin Zümrelere Göre Dağılımı

Ulemalar 76 kişiden oluşmakta olup kitap tespit ettiğimiz 232 kişinin % 32,7'sine tekabül etmektedir. Ulemaların terekelerinde toplam 2.530 adet kitap tespit edilmiştir. Kayıtlarda geçen 3.858 adet kitabın % 65,5'inin sahipleri ulemalardır. Terekesinde kitap bulunan bürokratlardan 11 kişi tespit edilmiştir. 232 kişinin %

³³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 3a.

³⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 177a.

4,7'sini bürokrat terekeleri oluşturmaktadır. Bürokrat terekelerinde toplam 51 adet kitap kaydedilmiş olup 3.858 adet kitabın yaklaşık % 1,3'ünün sahibi bu zümredir. Saray görevlisi toplam 15 kişinin olduğu görülmektedir. Bu da toplam kitap sahiplerinin % 6,4'ünü oluşturmaktadır. Saray görevlilerinin terekelerinde toplam 68 adet kitap tespit edilmiştir. İncelediğimiz kayıtlardaki kitapların % 1,7'sinin sahipleri saray görevlisidir. Terekesinde kitap bulunan 16 mutasavvıf tespit edilmiştir. Toplam kitap sahiplerinin % 6,8'i mutasavvıftır. Mutasavvıf terekelerinde toplam 249 adet kitap bulunmaktadır. Toplam kitap sayısının % 6,4'ü mutasavvıflara aittir. Ağa ünvanı taşıyan 31 kişi kitap sahibi olup toplam kitap sahibi 232 kişinin % 13,3'ünü oluşturmaktadır. Ağa terekelerinde toplam 173 adet kitap kayıtlı olup toplam 3.858 adet kitabın % 4,4'ü ağalara aittir. Beşe ünvanlı 16 kişi kitap sahibidir. Bu da toplam kitap sahiplerinin % 6,8'i kadardır. Beşe terekelerinde toplam 28 adet kitap tespit edilmiştir. Beşelere ait kitap sayısı genele bakıldığında % 7,2 oranında olup önemli bir oran oluşturmamaktadır. Toplam kitap sahiplerinin % 10,3'ü çelebi ünvanındakiler olup 24 kişidir. Çelebilere ait 328 adet kitap bulunmaktadır. Bu da toplam kitapların % 8,5'i oranındadır. Seyyid ünvanında 5 kişi olup toplam kitap sahiplerinin % 2,1'i oranındadır. Seyyid terekelerinde 285 adet kitap belirlenmiştir. Toplam kitapların %7,3'ü Seyyidlere aittir. Esnaf ve diğer zümrelerde 8 kişinin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bu da Toplam kitap sahiplerinin % 3,4'üne tekabül etmektedir. Bu grubun terekelerinde toplam 67 adet kitap kayıtlı olup toplam kitap sayısının % 1,7'sini oluşturmaktadır. Asker ve donanma terekelerinde 2 kişi tespit edilmiştir. Bu da % 8 oranında olup önemli bir oran oluşturmamaktadır. Bu 2 kişinin terekesinde toplam 8 adet kitap belirlenmiş olup toplam kitap sayısında önemli bir oranda değildir. Kitap sahiplerinin 28'i kadınlardan oluşmaktadır. Bu da toplam kitap sahiplerinin % 12'sine denk gelmektedir. Kadın terekelerinde 71 adet kitap kaydedilmiştir. 3.858 adet kitabın % 1,8'ini kadınlar grubuna ait kitaplar oluşturmaktadır.

Şekil 3. Kitap Oranlarının Ünvanlara Göre Dağılımı

1.5. Sicillere göre kitap sahipleri ve kitap mevcutları

Bu çalışmanın temelini XVI. yüzyıl sonu ile XVII. yüzyıl başlarına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi sicilleri oluşturmaktadır. Bu mahkemece tutulan ilk altı sicilde bulunan kitap sahipleri ve onların tereke tarihleri ile kitap mevcutları her bir defter için ayrı ayrı incelenmiş ve tablo haline getirilerek aşağıda kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

Kişi adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mehmed Efendi b. Abdi	Evâil-i Şevval 1003/9-18 Haziran 1595	91
Hasan Efendi b. Mir Mehmed	Evâil-i Şevval 1004/29 Mayıs-7 Haziran 1596	32
Emine Hâtun bt. Hüseyin	Evâhir-i Zilkâde 1004/17-26 Temmuz 1596	1
Mevlânâ Yusuf b. Sefer	Evâhir-i Receb 1006/27 Şubat-8 Mart 1598	21
Abdulhalim Çelebi b. el-Hâc Mustafa	Evâil-i Şevval 1010/25 Mart-3 Nisan 1602	2
Ahmed Çelebi b. Hamza	Evâil-i Zilkâde 1010/23 Nisan-2 Mayıs 1602	8

Şahhuban Hâtun bt. Sinan	Evâil-i Rebûlevvel 1011/19-28 Ağustos 1602	1
Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey	Evâhir-i Rebûlâhir 1011/8-16 Ekim 1602	1
el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza	Evâhir-i Rebûlevvel 1013/17-26 Ağustos 1604	18
Mustafa Bey b. Abdullah	Gurre-i Cemâziyelevvel 1013/25 Eylül 1604	1
Şeyh Hasan Efendi	Evâhir-i Rebûlâhir 1015/26 Ağustos-3 Eylül 1606	26
Mahmut Ağa b. Abdullah	Evâil-i Cemâziyelevvel 1015/4-13 Eylül 1606	1
Aslıhan bt. Adil Giray Han	Evâil-i Rebûlevvel 1016/26 Haziran-5 Temmuz 1607	2
Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed	Evâhir-i Rebûlevvel 1016/16-25 Temmuz 1607	68
Ali Çelebi b. Mehmed	Evâil-i Rebûlâhir 1016/26 Temmuz-4 Ağustos 1607	121
Mehmed b. Şeyh İbrahim	Gurre-i Cemâziyelevvel 1016/24 Ağustos 1016	37

Tablo 1. 1 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

Değerlendirdiğimiz 1. defterde toplam 16 terekede kitap mevcuttur. Bu terekeler; 4 ulema, 1 bürokrat, 3 mutasavvıf, 3 çelebi, 1 ağa, 4 kadın kitap sahibi olarak karşımıza çıkarken beşe ünvanında herhangi birisinin terekesinde kitaba rastlanmamıştır.

Kişi adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa	24 Rebûlevvel 1021/25 Mayıs 1612	5
Hüma Hâtun bt. Abdullah	8 Cemâziyelevvel 1021/7 Temmuz 1612	1
Rabia Hatun bt. Habil	5 Cemâziyelâhir 1021/3 Ağustos 1612	1
Mustafa (Re'îs-i Hâssa)	17 Cemâziyelâhir 1021/15 Ağustos 1612	7
Mehmed Bey b. Abdullah	Cemâziyelâhir 1021/Temmuz-Ağustos 1612	2

Aişe bt. Molla Ferruh	Evâil-i Cemâziyelevvel 1025/17-26 Mayıs 1616	6
Sinan Efendi b. eş-Şeyh Mahmud	Evâil-i Zilkâde 1025/10-19 Kasım 1616	40
İbrahim Efendi	25 Zilkade 1025/4 Aralık 1616	33
Ahmed Efendi b. Hasan	28 Zilkade 1025/7 Aralık 1616	4
Mustafa Beşe b. Ali	Evâhir-i Şevval 1027/11-19 Ekim 1618	1
Mustafa Ağa b. Mahmud	Evâil-i Zilhicce 1027/19-28 Kasım 1618	4
Vahdeti Efendi	20 Şaban 1028/2 Ağustos 1619	8
Seyyid Abdülkadir Efendi	3 Ramazan 1028/14 Ağustos 1619	106
Mehmed Efendi	Evâhir-i Safer 1030/15-23 Ocak 1621	20
el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali		35
Şeyh Hasan	Evâil-i Ramazan 1033/17-26 Haziran 1624	34
Bekir Efendi b. Mustafa	Evâhir-i Zilkâde 1033/4-13 Eylül 1624	98
Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi	Evâil-i Cemâziyelevvel 1037/8-17 Ocak 1628	1
Mehmed Efendi b. Nasuh	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628	29
Ahmed Bey b. Memi	2 Cemâziyelâhir 1037/8 Şubat 1628	2
Ahmed Ağa b. Bâli	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628	1
Ali Efendi b. İsmail Efendi	Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628	4
Hasan Efendi b. Abdullah	Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628	7
Halil Bey b. Abdi	Evâil-i Muharrem 1038/31 Ağustos-9 Eylül 1628	5
Mehmed b. Mehmed	Evâsıt-ı Muharrem 1038/10-19 Eylül 1628	6
Ali Bey b. Abdullah	Evâhir-i Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628	1
İbrahim Efendi	Evâsıt-ı Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628	1

Mehmed Efendi b. Bayram	Evâil-i Safer 1038/30 Eylül-9 Ekim 1628	1
Ahmed Efendi b. Yusuf	10 Sefer 1038/9 Ekim 1628	1

Tablo 2. 2 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

2. defterde ise en çok kitap sahibi olan zümre 13 kişi ile ulemalardır. Esnaf ve diğer zümreler 2 kişi, 4 kadın, 2 mutasavvıf, 2 ağa, 4 bürokrat, 1 asker ve donanma, 1 beşe kitap sahibi olarak belirlenmiştir. Bu defterde ise beşe ünvanında 1 kişi kitap sahibiyken çelebilere ait herhangi bir kitap tespit edilmeyip toplamda 29 kişi kitap sahibidir.

Kişi adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Süleyman Efendi b. Mehmed	23 Zilhicce 1045/20 Haziran 1634	5
Mehmed Efendi	21 Zilhicce 1045/27 Mayıs 1636	1
Ahmed efendi	Evâil-i Rebûlevvel 1046/3-12 Ağustos 1636	63
Hâfız Mehmed Efendi	Rebûlevvel 1046/Ağustos-Eylül 1636	18
Mehmed Efendi b. Musa el-Bosnevi eş-Şehir Alâme Efendi	Evâil-i Rebûlahir 1046/2-11 Eylül 1636	43
Ahmed Çelebi	Evâil-i Cemâziyelevvel 1046/1-10 Ekim 1636	92
Aişe bt. Veli	27 Muharrem 1048/10 Haziran 1638	1
Ahmed Çavuş b. Hasan	28 Cemâziyelevvel 1048/7 Ekim 1638	2
Ahmed Efendi b. Uğurlu	Evâhir-i Receb 1048/28 Kasım-7 Aralık 1638	9
Ahmed Bey b. Hüsrev Bey	Gurre-i Şaban 1048/8 Aralık 1638	1
Hasan Ağa	Evâil-i Şevval 1048/5-14 Şubat 1639	5
Seyyid Mehmed Ağa	Evâhir-i Şevval 1048/25 Şubat-5 Mart 1639	2

Ömer Efendi	Evâil-i Zilkade 1048/6-15 Mart 1639	1
İsmi Bilinmeyen Kişi	Evâhir-i Zilkâde 1048/26 Mart-4 Nisan 1639	1
Halil	Evâil-i Cemâziyelevvel 1050/19-28 Ağustos 1640	25
es-seyyid Osman b. es-Seyyid Yahya	2 Rebûlevvel 1053/21 Mayıs 1643	1
Şaban Efendi b. Mahmud	19 Rebûlevvel 1053/7 Haziran 1643	20
Mehmed Çavuş b. Mustafa	22 Rebûlevvel 1053/10 Haziran 1643	1
Murtaza Çelebi b. Şaban el-Cundî	13 Rebûlâhir 1053/1 Temmuz 1643	1
İsmail Beşe	25 Zilhicce 1054/22 Şubat 1645	1
Kalender Hâtun	Gurre-i Cemâziyelevvel 1055/ 25 Haziran 1645	1
Abdi Ağa b. Abdullah	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1055/5-14 Temmuz 1645	12
Osman Bey	Evâil-i Şevval 1055/20-29 Kasım 1645	1
Tuluğcu Mustafa Çavuş	Evâsıt-ı Şevval 1055/30 Kasım-9 Aralık 1645	1
Saliha Hâtun bt. Ahmet Paşa	29 Şevval 1048/5 Mart 1639	1

Tablo 3. 3 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

3. defterde de 2. defterde olduğu gibi en çok kitap sahibi olan zümre 8 kişi ile ulemalardır. İkinci sırada ise 5 kişi ile saray görevlileri gelmektedir. Ağa ve kadın ünvanındakiler 3 kişi olup 2 çelebi, 2 bürokrat, 1 seyyid ve 1 kişi beşe ünvanında kitap sahibidir. Bu defterde toplam 25 kişinin terekesinde kitap mevcuttur.

Kişi adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mehmed Efendi b. Ahmet	Evâhir-i Rebûlâhir 1058/15-23 Mayıs 1648	1
Canan Hâtun	7 Cemâziyelâhir 1058/29 Haziran 1648	1

Ahmed Ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli	26 Cemâziyelâhir 1058/18 Temmuz 1648	11
Mihrimah Hâtun bt. Abdullah	6 Ramazan 1058/24 Eylül 1648	4
Osman Efendi b. Bayezid	Gurre-i Muharrem 1059/15 Ocak 1649	13
es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi	23 Cemâziyelevvel 1059/4 Haziran 1649	269
Mehmed Efendi b. Ali	Evâil-i Receb 1059/11-20 Temmuz 1649	1
Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi	Evâsıt-ı Receb 1059/21-30 Temmuz 1649	185
Rukiye Hâtun bt. el-Merhûm Mustafa Ağa	20 Receb 1059/30 Temmuz 1649	1
Halil Paşa	5 Şaban 1059/14 Ağustos 1649	1
Musa Efendi b. Ramazan	10 Ramazan 1059/17 Eylül 1649	3
Mustafa Ağa b. Behram	17 Ramazan 1059/24 Eylül 1649	1
es-Seyyid Salahaddin b. el-Hac Abdülkadir	19 Ramazan 1059/26 Eylül 1649	5
Hüseyin Çelebi b. Abdullah	Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül 1649	2
Mehmed Ağa b. Mahmud	Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül 1649	4
Rukiye Hâtun bt. Yusuf	Evâhir-i Ramazan 1059/28 Eylül-7 Ekim 1649	33
Ahmed Ağa b. Mehmed	27 Ramazan 1059/4 Ekim 1649	1
Osman Efendi b. Mehmed Bey	22 Zilhicce 1059/27 Aralık 1649	8
Hasan Beşe b. Mustafa	25 Zilhicce 1059/30 Aralık 1649	1
Ramazan Reis b. Mustafa	2 Muharrem 1060/5 Ocak 1650	1
Esad Efendi b. el-Hâc Ali	8 Muharrem 1060/11 Ocak 1650	4
Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadı Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifi Efendi	Evâhir-i Muharrem 1060/24 Ocak-2 Şubat 1650	1
Ali Ağa b. Mustafa	Evâhir-i Zilhicce 1059/26 Aralık 1649-3 Ocak 1650	4

el-Hâc Ali b. Mahmud	22 Cemâziyelevvel 1060/23 Mayıs 1650	1
Gazi Han	5 Şaban 1060/3 Ağustos 1650	1
Cuma Efendi	22 Şaban 1060/20 Ağustos 1650	27
Siyami Efendi b. Receb	Gurre-i Ramazan 1080/23 Ocak 1670	10
Veli Beşe b. Ahmed	11 Ramazan 1058/29 Eylül 1648	1

Tablo 4. 4 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

4. defterde de 10 kişi ile ulema zümresinin en çok kitaba sahip olduğunu görmekteyiz. 1 bürokrat, 5 ağa, 1 çelebi, 2 seyyid, 1 esnaf ve diğer zümreler, 1 asker ve donanma, 4 kadın, 1 mutasavvıf, 2 beşe ünvanında kitap sahibidir. Bu defterde kitap tespit ettiğimiz toplam 28 kişi mevcuttur.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa	Evâhir-i Zilhicce 1066/10-19 Ekim 1656	20
Abdulkaki Çelebi b. Kurd	Evâil-i Safer 1070/18 Ekim 1659	4
Arabzâde Mehmed Efendi	3 Rebûlevvel 1070/18 Kasım 1659	42
Şefî? Ali Ağa b. İbrahim	15 Rebûlâhir 1070/30 Aralık 1659	8
Rabia bt. Abdülkadir Efendi	18 Rebûlâhir 1070/2 Ocak 1660	1
Ebûbekir Efendi b. Hızır	Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660	4
el-Hâc Hasan b. İlyas	Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660	1
Ahmed Ağa b. Ali Çavuş	22 Cemâziyelevvel 1070/4 Şubat 1660	2
Abdullah Çelebi b. Muslı	Evâil-i Cemâziyelâhir 1070/13-22 Şubat 1660	3
Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır	Cemâziyelâhir 1070/Şubat-Mart 1660	2

Ahmed Çelebi b. Abdulvehhab	23 Cemâziyelâhir 1070/6 Mart 1660	2
İsmail Efendi b. Abdullah	Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660	6
Hızır Ağa b. Derviş	Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660	23
Çizmecî Halil Çelebi b. İbrahim	9 Receb 1070/21 Mart 1660	2
el-Hâc İsmail Ağa b. el-Hâc Receb	23 Receb 1070/4 Nisan 1660	3
Hasan Çelebi	Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660	5
İsa Efendi b. Mahmud	Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660	19
Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa	Zilhicce 1070/Ağustos-Eylül 1660	29
Hanefî Efendi b. Mehmed	Gurre-i Cemâziyelevvel 1071/2 Ocak 1661	15
Abdi Çelebi b. Receb	Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661	4
Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş	Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661	160
el-Hâc Ahmed b. el-Yesârî	Evâsıt-ı Cemâziyelûla 1071/2-11 Ocak 1661	2
Abdulvehhabzâde Efendi b. Baki Efendi	Evâil-i Cemâziyelâhir 1072/22-31 Ocak 1661	2
el-Hâc Hasan b. Mehmed	3 Cemâziyelâhir 1071/3 Şubat 1661	2
Mahmud Efendi b. Habib	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1071/11-20 Şubat 1661	32
Abdullah Efendi b. Yunus	5 Receb 1071/6 Mart 1661	64
Hasan Efendi b. Hüseyin	20 Receb 1071/21 Mart 1661	74
Derviş Ahmed b. Şehamet	27 Receb 1071/28 Mart 1661	6
Sinan Ağa b. Mehmed	29 Ramazan 1071/28 Mayıs 1661	4
Hüseyin Halife	Evâsıt-ı Şevval 1071/9-18 Haziran 1661	14
es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi	26 Şevval 1071/24 Haziran 1661	1
Mehmed b. Osman Efendi	Evâhir-i Şevval 1071/19-27 Haziran 1661	26

Ramazan Efendi	Evâil-i Zilkâde 1071/28 Haziran-7 Temmuz 1661	6
İsmi Bilinmeyen Kişi	25 Zilkâde 1071/22 Temmuz 1661	1
Hoşneva bt. Abdullah	22 Zilhicce 1071/18 Ağustos 1661	1
Mehmed Efendi b. Şaban Bey	10 Safer 1072/5 Ekim 1661	20
Hatice bt. Abdullah	Gurre-i Rebûlevvel 1072/25 Ekim 1661	1
Tatar Ali Efendi b. Hasan	Evâhir-i Rebûlevvel 1072/14-23 Kasım 1661	57
Mustafa Beşe b. Receb	Evâhir-i Receb 1072/12-21 Mart 1662	1
Fatma Hatun bt. Mehmed	26 Zilkâde 1078/8 Mayıs 1668	1
Yusuf Efendi b. Sami	15 Zilhicce 1078/27 Mayıs 1668	45
Mehmed b. Mehmed	Evâsıt-ı Muharrem 1079/21-30 Haziran 1668	4
Cafer Beşe b. Ahmed	Evâsıt-ı Safer 1079/21-30 Temmuz 1668	1
Mehmed Efendi b. Hüseyin	Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz-8 Ağustos 1668	10
Gazanfer Ağa b. Abdulmennan	Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz-8 Ağustos 1668	3
Mustafa Efendi b. Mahmud	22 Safer 1079/1 Ağustos 1668	1
Ahmed Ağa b. Süleyman	Evâil-i Rebûlevvel 1079/9-18 Ağustos 1668	4
Mehmed Ağa b. Mustafa	19 Rebûlevvel 1079/27 Ağustos 1668	1
Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa	20 Rebûlevvel 1079/28 Ağustos 1668	7
Halil Efendi b. Fazlullah	Evâhir-i Rebûlevvel 1079/29 Ağustos - 7 Eylül 1668	3
Ömer Ağa b. Mehmed	2 Rebûlâhir 1079/9 Eylül 1668	4
Mehmed Çelebi b. Mehmed	8 Rebûlâhir 1079/15 Eylül 1668	2
Ahmed Beşe	8 Rebûlâhir 1079/15 Eylül 1668	1
es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)	12 Rebûlâhir 1079/19 Eylül 1668	9

Ali Beşe b. Mustafa	16 Rebûlâhir 1079/23 Eylül 1668	1
Mustafa Beşe b. Hasan	19 Rebûlâhir 1079/26 Eylül 1668	10
Fatma Hâtun bt. Mehmed	22 Rebûlâhir 1079/29 Eylül 1668	1
Lütfullah Beşe b. Murad	12 Cemâziyelevvel 1079/18 Ekim 1668	1
İbrahim Çelebi b. Mustafa	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1079/17-26 Ekim 1668	3
Abdullah Efendi	15 Cemâziyelevvel 1079/21 Ekim 1668	49
el-Hâc Mehmed b. Şaban	19 Cemâziyelevvel 1079/25 Ekim 1668	1
Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed	20 Cemâziyelevvel 1079/26 Ekim 1668	1
Abdulkerim Çelebi Bey	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1079/27 Ekim-5 Kasım 1668	3
Mehmed Efendi b. Yakub	Evâhir-i Cemâziyelâhir 1071/21 Şubat-1 Mart 1661	15

Tablo 5. 5 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

5. deftere baktığımızda kitap rastladığımız kişi sayısı toplam 64'dür. Bu defterde de yine 20 kişi ile en çok kitaba sahip olan zümrenin ulemalar olduğu görülmektedir. 10 Çelebi, 10 ağa, 3 kişi esnaf ve diğer zümreler, 1 saray görevlisi, 2 seyyid, 6'şar kişi beşe, mutasavvıf ve kadın zümresinde kitap sahibi olarak tespit edilmiştir. Bu defterde en az kitap 4 kişi ile mutasavvıf ünvanındadır.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Şaban Odabaşı b. Mehmed	4 Şevval 1077/30 Mart 1667	3
Mehmed Ağa	Evâsıt-ı Şevval 1077/6-15 Nisan 1667	10
Ahmed Çavuş	15 Şevval 1077/10 Nisan 1667	2
Sefer Çavuş	22 Şevval 1077/17 Nisan 1667	2
Halil Beşe b. Abdullah	5 Zilhicce 1077/29 Nisan 1667	1

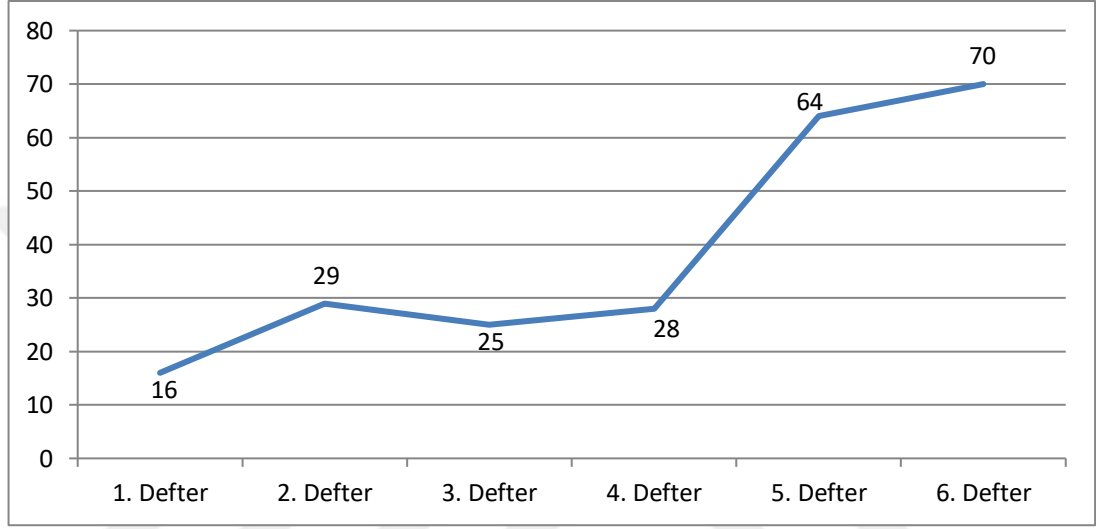
Mü'mine Hatun bt. Hüseyin Efendi	Evâsıt-ı Zilkâde 1077/5-14 Mayıs 1667	1
Süleyman Efendi	20 Zilkâde 1077/14 Mayıs 1667	137
(...) b. Ahmed	Evâhir-i Zilkâde 1077/15-24 Mayıs 1667	12
Yusuf Efendi	8 Zilhicce 1077/1 Haziran 1667	28
el-Hâc İbrahim Beşe b. Hasan	16 Zilhicce 1077/9 Haziran 1667	1
Mahmud Halife	25 Zilhicce 1077/18 Haziran 1667	5
Mehmed Ağa	Evâhir-i Muharrem 1078/13-22 Temmuz 1667	1
Derviş Haydar	Gurre-i Safer 1078/23 Temmuz 1667	2
İbrahim Efendi b. Ali	20 Safer 1078/11 Ağustos 1667	28
Mehmed Efendi	Rebûlevvel 1078/Ağustos-Eylül 1667	55
Hisârî Mehmed Çelebi	16 Rebûlevvel 1078/5 Eylül 1667	1
Mehmed Ağa	18 Rebûlevvel 1078/7 Eylül 1667	1
el-Hâc Abdi b. Abdulgani	21 Rebûlevvel 1078/10 Eylül 1667	5
Mehmed Efendi	22 Rebûlevvel 1078/11 Eylül 1667	1
Kâtib Mehmed Efendi b. Mustafa	Evâil-i Rebûlâhir 1078/20 Eylül 1667	3
Mustafa b. Mehmed	13 Rebûlâhir 1078/2 Ekim 1667	15
Hüseyin Efendi b. Mehmed	21 Rebûlâhir 1078/10 Ekim 1667	4
Hatip Veliyüddin b. İshak	25 Rebûlâhir 1078/14 Ekim 1667	1
Katip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey	10 Cemâziyelevvel 1078/28 Ekim 1667	9
el-Hâc Ramazan Çelebi	11 Cemâziyelevvel 1078/29 Ekim 1667	1
Emine bt. el-Hac Osman Mehmed	12 Cemâziyelevvel 1078/30 Ekim 1667	1
Şaban Beşe	19 Cemâziyelevvel 1078/6 Kasım 1667	2

Hüseyin Bey b. Hasan	20 Cemâziyelevvel 1078/7 Kasım 1667	2
Sinan Beşe	25 Cemâziyelevvel 1078/12 Kasım 1667	1
Abdullah Çelebi b. Mehmed	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667	13
Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667	14
Kuloğlu Mehmed b. Osman	9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667	1
Mustafa Halife b. Ahmed	9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667	6
Ali Efendi b. Ahmed	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım - 7 Aralık 1667	34
Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım-7 Aralık 1667	33
Mustafa Efendi b. Mehmed	14 Cemâziyelâhir 1078/1 Aralık 1667	141
Mehmed Ağa	20 Cemâziyelâhir 1078/7 Aralık 1667	4
Tosyalı Hasan Çavuş	28 Cemâziyelâhir 1078/15 Aralık 1667	2
Salih Efendi b. el-Hâc İbrahim	4 Receb 1078/20 Aralık 1667	2
Selime Hâtun [bt.] el-Hac Ali	12 Receb 1078/28 Aralık 1667	1
Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi	14 Receb 1078/30 Aralık 1667	1
Ahmed Efendi	18 Receb 1078/3 Ocak 1668	2
Ahmed Efendi b. Abdulkерim	Evâhir-i Receb 1078/6 Ocak 1668	150
Ümmühan Hâtun	24 Receb 1078/9 Ocak 1668	1
Ali Beşe	25 Receb 1078/10 Ocak 1668	3
eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer	Gurre-i Şaban 1078/16 Ocak 1668	66
Abdullah Efendi	20 Şaban 1078/4 Şubat 1668	116
Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud	22 Şaban 1078/6 Şubat 1668	1
Berber Halil Çelebi b. İbrahim	26 Şaban 1078/10 Şubat 1668	2

Mahmud Ağa b. el-Merhum Hasan Efendi	8 Ramazan 1078/21 Şubat 1668	2
Osman Ağa b. Ali Çelebi	12 Ramazan 1078/25 Şubat 1668	16
Fatıma Hâtun bt. Mustafa	20 Ramazan 1078/4 Mart 1668	1
Halil Bey b. Oruç Beşe	24 Ramazan 1078/8 Mart 1668	1
Abdurrahman Efendi	25 Ramazan 1078/9 Mart 1668	16
Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed	26 Ramazan 1078/10 Mart 1668	1
Ahmed Efendi b. Mustafa	6 Şevval 1078/20 Mart 1668	23
Mustafa Çavuş b. Ali	Evâsıt-ı Şevval 1078/25 Mart-3 Nisan 1668	2
Fatıma Hâtun bt. Ali Kapudân	12 Şevval 1078/26 Mart 1668	1
Kabakulak Ahmed Ağa b. Sefer	Evâhir-i Şevval 1078/4 Nisan 1668	2
Mustafa Çelebi	24 Şevval 1078/7 Nisan 1668	40
Selman Ağa b. Selim	Evâil-i Zilkâde 1078/13 Nisan 1668	4
Kemer Hâtun bt. Abdullah	Evâil-i Zilkâde 1078/13-22 Nisan 1668	1
Mehmed Efendi b. İsmail	10 Zilkâde 1078/22 Nisan 1668	21
Mustafa Beşe b. İbrahim	15 Zilkâde 1078/27 Nisan 1668	1
Ali Ağa	16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668	1
Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim	16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668	6
Abdurrahman Efendi b. Merhûm Hasan Efendi	Evâsıt-ı Zilkâde 1078/23 Nisan-2 Mayıs 1668	133
Cinci Mustafa Bey b. Hüseyin	20 Zilkâde 1078/2 Mayıs 1668	1
Mustafa Efendi b. Ahmed	Evâhir-i Zilkâde 1078/3-12 Mayıs 1668	2
el-Hâc Yusuf b. İbrahim	Evâsıt-ı Zilhicce 1078/23 Mayıs-1 Haziran 1668	5

Tablo 6. 6 Numaralı defterde bulunan kitap sahipleri, tereke tarihleri ve kitap mevcutları

6. defterde de 21 kişi ile en çok kitap sahibi olan zümre ulemalardır. Ağa ünvanında 10 kişi kitap sahibi iken, 9 saray görevlisi, 8 çelebi, 7 kadın, 6 beşe, 4 mutasavvıf, 3 bürokrat, 2 esnaf ve diğer zümreler kitap sahibidir. Bu defterde terekesinde kitap tespit ettiğimiz toplam 70 kişi vardır.

Şekil 4. Defterlere Göre Kitap Tespit Edilen Tereke (Kişi Sayısı) Dağılımı

1. defterde tespit ettiğimiz 16 kişinin terekesinde toplam 431 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 112 tanesi mutasavvıf zümresine ait olup % 25,9'una tekabül etmektedir. 181 adet kitap ulema zümresine ait olup % 41,9'unu oluşturmaktadır. 131 tanesi çelebi zümresine ait olup % 30,3'ünü oluşturmaktadır. Ağa zümresine ait sadece 1 kitap bulunmakta olup önemli bir oran içermemektedir. Bürokrat zümresine ait 1 kitap bulunmaktadır. Kadın terekelerinde 5 adet kitap bulunmakta olup bu defterdeki kitapların % 0,1'ini oluşturmaktadır. 1. Defterde bulunan 431 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 11,1'ini oluşturmaktadır. Bu defterde tespit ettiğimiz en yüksek değerdeki kitap 2.400 akçe değerinde *Eczâ-i Tefsir Ebu's-Su'ud* olup el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'ya aittir.³⁵ Bu defterdeki en düşük değerde bulunan kitap ise 2 terekede karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi;

³⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 122a.

4 akçe değerindeki *Kitâb-ı Âhar* olup Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'e aittir.³⁶ Diğeri ise; 4 akçe değerinde *Ed'iyye-yi Me'sûre* olup Ali Çelebi b. Mehmed'in terekesinde karşımıza çıkmaktadır.³⁷

2. defterde tespit ettiğimiz 29 kişinin terekesinde toplam 462 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 39 tanesi mutasavvıf zümresine ait olup % 8,4'üne tekabül etmektedir. 352 adet kitap ulema zümresine ait olup % 76,1'ini oluşturmaktadır. Çelebi zümresine dair herhangi bir kitaba rastlanmamıştır. Bürokrat terekelerinde 43 adet kitap tespit edilmiş olup % 9,3 oranındadır. Asker ve donanmalara ait 4 adet kitap bulunmakta olup önemli bir oran oluşturmamaktadır. Ağa zümresine ait 5 kitap bulunmakta olup % 1'i oranındadır. Beşe ünvanında 1 kişinin 1 adet kitabı mevcuttur. Bu da önemli bir oran içermemektedir. Esnaf ve diğer zümrelere ait 8 adet kitap tespit edilmiş olup % 1,7'sini oluşturmaktadır. Kadın terekelerinde 10 adet kitap bulunmakta olup bu defterdeki kitapların % 2,1'ini oluşturmaktadır. 2. Defterde bulunan 462 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 11,9'unu oluşturmaktadır. Bazı kitapların değeri belirtilmemiştir. Değeri belirtilenlerden bu defterde tespit ettiğimiz en yüksek değerdeki kitap 10.000 akçe değerinde *Tefsîr-i Ebu-s Su'ud* olup Bekir Efendi b. Mustafa'ya aittir.³⁸ Bu defterdeki en düşük değerde bulunan kitap ise 2 terekede karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi; 10 akçe değerindeki *Mecmu'a* olup Mehmed Bey b. Abdullah'a aittir.³⁹ Diğeri ise; 10 akçe değerinde *Mecmu'a* olup Ahmed Efendi b. Hasan'ın terekesinde karşımıza çıkmaktadır.⁴⁰

3. defterde tespit ettiğimiz 25 kişinin terekesinde toplam 308 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 1 adedi seyyid, 1 adedi beşe, 2 adedi bürokrat, 3 adedi kadın terekesinde olup önemli bir oran oluşturmaktadır. 160 adet kitap ulema zümresine ait olup % 51,9'unu oluşturmaktadır. Çelebi zümresinde 93 adet kitap olup % 30'u oranındadır. Ağa zümresine ait 19 adet kitap bulunmakta olup % 6,1'i oranındadır. Saray görevlilerine ait 30 adet kitap tespit edilmiş olup % 9,7'sini oluşturmaktadır. 3.

³⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 155b.

³⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 160b.

³⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 90a.

³⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 6b.

⁴⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 22a.

defterde bulunan 308 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 7,9'unu oluşturmaktadır. Bu defterde tespit ettiğimiz en yüksek değerdeki kitap 10.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olup Seyyid Mehmed Ağa'ya aittir.⁴¹ Bu defterdeki en düşük değerde bulunan kitap ise 2 akçe değerinde *Bostan* olup Ahmed Çelebi'nin terekesinde karşımıza çıkmaktadır.⁴²

4. defterde tespit ettiğimiz 28 kişinin terekesinde toplam 595 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 274 tanesi seyyidlere ait olup % 46'sını oluşturmaktadır. 253 adet kitap ulema zümresine ait olup % 42,5'ini oluşturmaktadır. Çelebi zümresinde 2 adet kitap olup önemli bir oranda değildir. Ağa zümresine ait 21 adet kitap bulunmakta olup % 3,5'i oranındadır. Beşe ünvanında 2 adet kitap mevcuttur. Bu da önemli bir oran içermemektedir. Esnaf ve diğer zümrelere ait 1 adet, asker ve donanmaya ait 1 adet, bürokratlara ait 1 adet ve mutasavvıflara ait 1 adet kitap tespit edilmiş olup önemli bir oran oluşturmamaktadır. Kadın terekelerinde 39 adet kitap bulunmakta olup % 6,5 oranındadır. 4. defterde bulunan 595 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 15,4'ünü oluşturmaktadır. Bu defterde tespit ettiğimiz en yüksek değerdeki kitap 8.000 akçe değerinde *Kifâye* olup Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'ye aittir.⁴³ Bu defterdeki en düşük değerde bulunan kitap ise 6 akçe değerinde *Evrâd* olup Osman Efendi b. Bayezid'in terekesinde karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴

5. defterde tespit ettiğimiz 64 kişinin terekesinde toplam 841 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 19 tanesi mutasavvıf zümresine ait % 2,2'sini oluşturmaktadır. 653 adet kitap ulema zümresine ait olup % 77,6'sını oluşturmaktadır. Çelebi zümresinde 29 adet kitap olup % 3,4 oranındadır. Ağa zümresine ait 63 adet kitap bulunmakta olup % 7,4'ü oranındadır. Beşe ünvanında 15 adet kitap mevcuttur. Bu da % 1,7 oranına tekabül etmektedir. Esnaf ve diğer zümrelere ait 31 adet kitap tespit edilmiş olup % 3,6'sını oluşturmaktadır. Kadın terekelerinde 7 adet kitap bulunmakta olup önemli bir oranda değildir. Saray görevlilerine ait 14 adet kitap bulunmakta olup % 1,6 oranındadır. Seyyidlere ait 10

⁴¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 72b.

⁴² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 25/1b.

⁴³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 20b.

⁴⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 34a.

adet kitap bulunmaktadır ve % 1,1 oranındadır. 5. defterde kaydedilen 841 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 21,7'sini oluşturmaktadır. Bu defterde tespit ettiğimiz en yüksek değerdeki kitap 16.680 akçe değerinde Kütüb-ü Arabiyye ve Müteferrika olup İsa Efendi b. Mahmud'a aittir.⁴⁵ Yine 15.000 akçe değerinde Hediye Mushaf-ı Şerîf bâ-hatt-ı Dervîş Ali ber-vech-i tahmîn mahfûz li-s'sagîr-i başoda nâzır Mustafa Efendi olup ismi bilinmeyen bir kişiye aittir.⁴⁶ Bu defterdeki en düşük değerde bulunan kitap ise 4 akçe değerinde Şerh-i Gülîstan olup Mehmed Efendi b. Şaban Bey'in terekesinde karşımıza çıkmaktadır.⁴⁷

6. defterde tespit ettiğimiz 70 kişinin terekesinde toplam 1.214 adet kitap bulunmaktadır. Bunun 77 tanesi mutasavvıf zümresine aittir ve % 6,3'ünü oluşturmaktadır. 931 adet kitap ulema zümresine ait olup % 76,6'sını oluşturmaktadır. Çelebi zümresinde 73 adet kitap olup % 6'sı oranındadır. Ağa zümresine ait 64 adet kitap bulunmakta olup % 5,2'si oranındadır. Beşe ünvanında 9 adet kitap mevcuttur. Bu da önemli bir orana tekabül etmemektedir. Esnaf ve diğer zümrelere ait 27 adet kitap tespit edilmiş olup % 2,2'sini oluşturmaktadır. Kadın terekelerinde 7 adet kitap ve bürokrat terekelerinde 4 adet kitap bulunmakta olup önemli bir oranda değildir. Saray görevlilerine ait 22 adet kitap tespit edilmiş olup % 1,8 oranındadır. 6. defterde kaydedilen 1.214 adet kitap ele aldığımız 6 defterdeki tespit edilen 3.858 adet kitabın % 31,4'ünü oluşturmaktadır. Bu defterde birden fazla yüksek değerde kitap mevcuttur. 13.700 akçe değerinde Tefsîr-i Kebîr olup eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer'e aittir.⁴⁸ Yine 13.500 akçe değerinde Musavver Şehnâme olup Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'e aittir.⁴⁹ Bunlara ek olarak Ahmed Efendi b. Abdulkerim'in⁵⁰ 13.150 akçelik Kadıhan ve Mustafa Efendi b. Mehmed'in 12.000 akçe değerinde Kadı Beyzâvî kitapları da yüksek değerdedir.⁵¹ Bu defterde karşımıza çıkan birden fazla kitaba ortak değer verilmesi sebebiyle en düşük değere sahip olan

⁴⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 34b.

⁴⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 95b.

⁴⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 107b.

⁴⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 6 Numaralı Defter*, vr. 104a.

⁴⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 6 Numaralı Defter*, vr. 71b.

⁵⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 6 Numaralı Defter*, vr. 116b.

⁵¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 20b.

kitaplar 15 akçe değerinde Tuhfetü'l-Mulûk ve Türkî Hikâye olup İbrahim Efendi b. Ali'nin terekesindedir.⁵² Bir diğer en düşük kitap ise 11 akçelik Şurût-u Salât olup Derviş Haydar'a aittir.⁵³

⁵² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 33b.

⁵³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 23b.

İKİNCİ BÖLÜM

XVI. YÜZYIL SONLARI İLE XVII. YÜZYIL BAŞLARINDA KİTAP SAHİPLERİ VE TEREKELERİ

İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Arşivi'nde bulunan XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerinde toplam 6 defterde tezimizin konusunu oluşturan kitap sahipleri hususunda 232 tereke tespit edilmiş ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Tespit edilen bu kayıtlar defter numaraları ve kronolojik olarak ele alınmıştır. Buna göre kitap tespit ettiğimiz 1 numaralı defterde 16 kişinin, 2 numaralı defterde 29 kişinin, 3 numaralı defterde 25 kişinin, 4 numaralı defterde 28 kişinin, 5 numaralı defterde 64 kişinin, 6 numaralı defterde 70 kişinin tereke kaydı bulunmaktadır. Kitap tespit ettiğimiz yıl aralıkları 1. defterde 1595-1607, 2. defterde 1612-1628, 3. defterde 1636-1645, 4. defterde 1648-1650, 5. defterde 1656-1668, 6. defterde 1667-1668 şeklindedir. Değerlendirdiğimiz bu 232 kişinin terekesinde toplam 3.858 adet kitap tespit edildi. En az kitap tespit edilen grup toplam 8 adet kitap olan Asker ve Donanma ünvanındakiler olurken en çok kitap tespit edilen grup toplam 2.530 adet kitap olan ulemalardır. Terekesinde en çok kitap kaydedilen kişi 269 adet kitabı olmasından dolayı 4. defterdeki es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'dir.⁵⁴ Kaydedilen en yüksek değerdeki eser 15.000 akçe değerinde Mushaf-ı Şerif olup 5 numaralı defterde ismi bilinmeyen kişiye aittir.⁵⁵ En düşük değerdeki kitap ise 2 akçe değerinde Bostan olup 3 numaralı defterde Ahmet Çelebi'nin koleksiyonundadır.⁵⁶

Bu bölümde, terekesinde kitap tespit ettiğimiz kişiler isimlerinde bulunan ünvanlarına göre gruplara ayrılarak tereke kayıtları ve sahip oldukları kitaplar detaylı bir şekilde aşağıda değerlendirilmiştir.

⁵⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 47b.

⁵⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 95b.

⁵⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 25/1b.

Zümre Adı	1.Defter	2.Defter	3.Defter	4.Defter	5.Defter	6.Defter
Ulema	4	13	8	10	20	21
Bürokrat	1	4	2	1	-	3
Saray Görevlileri	-	-	5	-	1	9
Mutasavvıf	3	2	-	1	6	4
Ağa	1	2	3	5	10	10
Beşe	-	1	1	2	6	6
Çelebi	3	-	2	1	10	8
Seyyid	-	-	1	2	2	-
Esnav ve Diğer Zümreler	-	2	-	1	3	2
Asker ve Donanma	-	1	-	1	-	-
Kadın	4	4	3	4	6	7

Tablo 7. Defterlere göre zümrelerin dağılımı

2.1. Ulema Terekeleri

Arapça âlim kelimesinin çoğulu olan “Ulema” kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre bilginler anlamına gelmektedir.⁵⁷ Osmanlılarda ilmiye sınıfı mensupları için kullanılan ünvandır. Osmanlı ilmiye sınıfı, klasik ve yerleşmiş islâmî eğitim kurumu olan medresede usulüne uygun tahsilden sonra icâzetle mezun olup eğitim, hukuk, fetva, başlıca dinî hizmetler ve merkezî bürokrasi alanlarıyla ilgili makamları dolduran meslek grubudur.⁵⁸ XVI. yüzyılın sonu ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicilleri’nde ele aldığımız 6 defterde terekesinde kitap bulunan ulema zümresinden “efendi” ünvanında 74 kişi, 1 kişi “hatip” ve 1 kişi de “Mevlana” ünvanında olmak üzere toplam 76 kişi tespit edilmiştir. Efendi kelimesi, arapça “seyyid” ve “mevlâ” kelimelerinin karşılığı olarak XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra tahsil görmüş saygıdeğer ve itibar sahibi kimselere mahsus bir tabir olarak kullanılmaya başlanmış ve sosyal, siyasî, ilmî, dinî ve tasavvufî çevrelerde giderek geniş bir kullanım alanı bulmuştur.⁵⁹ Tespit ettiğimiz

⁵⁷Türk Dil Kurumu Sözlüğü, erişim tarihi: 08.03.2023. <https://sozluk.gov.tr/>

⁵⁸ Mehmet İpşirli, “İlmiye,” *DİA*, Ankara, 2000, c. 22 s. 141.

⁵⁹ Orhan F. Köprülü, “Efendi,” *DİA*, Ankara 1994, c. 10, s. 455-456.

bu kişilerden en çok kitaba sahip olanı koleksiyonunda 185 adet kitap olması sebebiyle Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'dir.⁶⁰ Terekesinde 1 adet kitap tespit ettiğimiz İbrahim Efendi,⁶¹ Ahmed Efendi b. Yusuf,⁶² Mehmed Efendi b. Bayram,⁶³ Mehmet Efendi,⁶⁴ Ömer Efendi,⁶⁵ Mehmed Efendi b. Ahmed,⁶⁶ Mehmed Efendi b. Ali,⁶⁷ Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadı Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifi Efendi,⁶⁸ Mustafa Efendi b. Mahmud,⁶⁹ Mehmed Efendi,⁷⁰ Hatip Velîyüddin b. İshak,⁷¹ Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed,⁷² ulema zümresinin en az kitaba sahip olan kişileridir. Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'nin kitapları ulema zümresinin % 4,7'sini oluşturmaktadır. Ulema terekelerinde toplam 2.530 kitap tespit edilmiştir. İstanbul Kısım-i Askeriye Mahkemesi Şer'iyye Sicilleri'nde ulemaya ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 13.150 akçelik *Kadıhan* olup Ahmed Efendi b. Abdülkerim'e aittir.⁷³ Yine ulemaya ait en düşük değerdeki eser 4 akçe değerinde *Şerh-i Gülîstan* olarak kaydedilmiş olan Mehmed Efendi b. Şaban Bey'e aittir.⁷⁴ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısım-i Askeriye Mahkemesi Şer'iyye Sicilleri'nde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın yaklaşık % 65,5'ini ulema zümresi oluşturmaktadır.

1-Mehmed Efendi b. Abdi

Mehmed Efendi b. Abdi'nin Evâil-i Şevval 1003/9-18 Haziran 1595 tarihinde düzenlenen terekesinde 91 kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Abdi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.000 akçe değerindeki *Ekmel*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 10 akçe değerinde *Eş'âr-ı*

⁶⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 4 Numaralı Defter, vr. 20b.

⁶¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 17b.

⁶² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 118b.

⁶³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 119a.

⁶⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 3 Numaralı Defter, vr. 5b.

⁶⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 3 Numaralı Defter, vr. 69a.

⁶⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 4 Numaralı Defter, vr. 10a.

⁶⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 4 Numaralı Defter, vr. 28a.

⁶⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 4 Numaralı Defter, vr. 67b.

⁶⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 5 Numaralı Defter, vr.165a.

⁷⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 6 Numaralı Defter, vr. 38a.

⁷¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 6 Numaralı Defter, vr. 51b.

⁷² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 6 Numaralı Defter, vr.130b.

⁷³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 6 Numaralı Defter, vr. 116b.

⁷⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 5 Numaralı Defter, vr. 107b.

Arabiyye'dir. Mehmed Efendi b. Abdi'nin tereke toplam değeri 127.105 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 19.820 akçedir. Mehmed Efendi b. Abdi'nin kitaplarının terekesine oranı % 15,5'dir.⁷⁵

Mehmed Efendi b. Abdi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Hâşiye-yi İslam (150), İslah İzâh (400), Hâşiye-yi Metâl'i (30), Hâşiye-yi Miftâh li-Musannifek (200), Hülâsâtü'l-Fetâvâ (800), Risâle-i İlim li-Hüseyin Vâiz (240), Şerh-i Mesâbîh-i Ferâid? (600), (...?) (400), Sekkâkî (70), Tefsîr-i Kadı (300), Câmî'u'l-Fusûleyn (400), Hasan Çelebi li-Şer'i Kadı (400), Mefâtih? (400), Metn-i Miftâh (70), Bir Dîvân-ı Hâfız (150), Eczâ-i İmâd-ı Kâşi (50), Hâşiye-yi Metâl'i (50), Şerh-i Akteketi? (80), Muğribü'l-Luga (600), Mutavvel (400), Muğni'l-Lebib (600), (...?) (1.200), Kıt'a mine't-Tihâme (200), Mirkâtü'l-Luga (150), Şerh-i Miftâh (300), Şerhü't-Tecrid (50), Şerhü'l-Kenz (150), Tesyîr mine'l-Fıkıh (150), Divân-ı (...?) (120), Şerh-i Câmî li-Kâfiye (250), Metn-i Menâr (40), Şerh-i Akâid (40), Tarih-i Kudüs (100), Metâl'iu'l-Kânitiyn (30), Târih-i Fârisî (150), Şerh-i Ebyâd-ı Telhis (50), İsfahânî (100), Minhâcü'l-Âbidîn (120), Resâil min-İlmi'l-Mantık (30), Divân-ı Şâhi (30), Kıt'a Sadiyye-i Atâi? (60), Hâşiye-yi Acem li-Şerhi'l-Mevâkıf (150), Nefehâtü'l-Üns li-Câmî (300), Mecma'u'l-Fetâvâ (200), Şerh-i Akâid-i Azûdiyye (Adûdiyye) (30), Usûlü Pezdevî (150), Kitâb min-İlmi'l-Kırâe Farisi (40), Tâlim-i Sikat? (30), Rub'u Kitâb mine'l-Keşşâf (200), Tefsîr-i Mağazili (40), Mükemmel Hidâye (1.200), İbn-i Melek li'l-Vikâye (600), Mecmu'a (50), Metn-i Ferâiz (30), Garîb Mecmu'a? (30), Mufasssal (100), Tahavvülât? (200), Risâle-i Molla İlâhi ve ba'zı Resâil (60), Sadeddin li'l-Miftâh (150), Hidâye bâ cild-i siyah (800), Mollazâde (40), Kıt'a mine't-Tefsîr (100), Kasîde-i Bürde (50), Hâşiye-yi Celal (40), Şerh-i Muhtasar (140), Metni's-Siyer (20), Kastalâni (70), Kitâb min-İlm-i Ehâdis (40), Tehâfüt (40), Hâşiye-yi Seyyid li'l-Mutavvel (50), Dîvân-ı Kebîr (50), Hâşiye-yi İmâd ve Kudbüddîn (30), Dîvân-ı gayrı Ma'lûm (20), Dîvân-ı İmâmî? (20), Lem'â-yı Nûrâniye (30), Hâşiye fi'l-Mantık (30), Hâşiye-yi Kûçek (20), Şerh-i Mesâbîh li-Mesâlih (70), Kelimât-ı Tâyir/Tefsîr? (60), Hidâye (1.000), Ekmel (2.000), el-cildü's-sânî min Tefsîr-i Kadı (600), Ekmel Kıt'a Sâdis (600), cild-i evvel mine'l-

⁷⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 22b.

Hidâye (400), Telvih Köhne (100), Eczâ (20), Eş'âr-ı Arabiyye (10), Semerkandî (100) olarak sıralanmaktadır.

2-Hasan Efendi b. Mir Mehmed

Yahya Efendi Mahallesi sakini olan Hasan Efendi b. Mir Mehmed'in Evâil-i Şevval 1004/29 Mayıs-7 Haziran 1596 tarihinde düzenlenen terekesinde 32 adet kitap tespit edilmiştir. Kitapların yanısıra Pîštahta (100 akçe) ve Devât (60 akçe) da bulunmaktadır. Hasan Efendi b. Mir Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip kitap 2.000 akçe değerindeki *Kadıhan*'dır. *Mecmu'atü'l-Letâif* ve *Kitab fi-İlmi'l-Hisab* 15 akçe değerinde olup koleksiyonun en düşük değerindeki kitaplardır. *Şâh-u Gedâ* adlı esere sahip olması onun edebiyatı seven bir kişi olduğuna işaret ettiği düşünülebilir. Hasan Efendi b. Mir Mehmed'in tereke toplam değeri 210.991 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.930 akçedir. Hasan Efendi b. Mir Mehmed'in kitaplarının terekesine oranı % 2,3'dür.⁷⁶

Hasan Efendi b. Mir Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Kadıhan (2.000), Sadru's-Şerî'a (150), kopuk olduğu için okunamadı, Muhtârû's-Sıhâh (300), Lugât-ı Türkî Cevherî (300), Süver-i Fetâvâ Türkî (80), Câberî fi-İlmi'l-Kırâ'a, Şerh-i Ferâiz-i Sirâci (55), Şir'atü'l-İslam (150), Mutavassıt (100), Metn-i Ahîşketi? (65), Eşbâh ve Nezâir (500), İfsah fi'l-Telafiyat? (30), Dinkoz (120), Sukûk-ı Arabiyye (30), Mişkât (20), Cönk (20), Sukûk ve ba'zı Fevâid (30), Kitâb-ı fi-İlmi'l-Hisâb (15), Kânunnâme (209), Mecmu'atü'l-Letâif (15), Kitâbü't-Tebyin/Beyyine fi-Mezhebi's-Şâfi'i (100), Kitâb-ı Fârisî (100), Kitâb-ı Ferâiz (30), Kitâb-ı Mev'ize (20), İmâd fi'l-Mantık (20), Cönk Şerh-i Tavîl (400), Şâh-u Gedâ (100) olarak sıralanmaktadır.

3-Mevlana Yusuf b. Sefer

Sultan Selim Han Câmii imâmı olan Mevlânâ Yusuf b. Sefer'in Evâhir-i Receb 1006/27 Şubat-8 Mart 1598 tarihinde düzenlenen terekesinde 21 adet kitap tespit edilmiştir. Mevlânâ Yusuf b. Sefer'in koleksiyonunda 400 akçe değerindeki *Sadru's-Şerî'a* adlı kitap en yüksek değere sahip olan kitaptır. Mevlânâ Yusuf'un

⁷⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 24b.

sahip olduğu birden fazla kitaba ortak değer verildiği görülmüştür. Bundan dolayı toplam 80 akçe değerinde olan *Tecvide Müte'allik Risâle* ve *ma'a Amme-i Usûl?* ve *Leyla ve Mecnûn* ve (...?) ve *Kudûrî* en düşük değere sahip olan kitaplardır. Mevlânâ Yusuf b. Sefer'in tereke toplam değeri 23.364 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.325 akçedir. Mevlana Yusuf b. Sefer'in kitaplarının terekesine oranı % 5,6'dır.⁷⁷

Mevlana Yusuf b. Sefer'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Şerhü'l-Merah li-Abdi'l-Kerim (62), Mecâlisi'l-Erba'în ve Matlûb ve Fetâvâ-yı Türkî (200), Köhne Vikâye (93), Sadru's-Şerî'a (400), Tefsîr-i Tebâreke ve Mesâbîhten bir kıt'a ve Dinkoz ve Merah (280), Sukûk (20), Ferâiz (30), Arabî ve Evrâd ve Mecmu'a (30), Tecvîde Müte'allik Risâle ve ma'a Amme-i Usûl? ve Leyla ve Mecnûn ve (...?) ve Kudûrî (80), Şerh-i Tebyînü'l-Mesâlih? (110), Eczâ ma'a Hırdavat (20) şeklinde listelenmektedir.

4-Mehmed b. Şeyh İbrahim

Mesleği imam olan Mehmed b. Şeyh İbrahim'in Gurre-i Cemâziyelevvel 1016/24 Ağustos 1016 tarihinde düzenlenen terekesinde 37 adet kitap tespit edilmiştir. Kitapların yanı sıra Pîštahta da bulunmaktadır. Mehmed b. Şeyh İbrahim'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 600 akçe değerinde olan *Eczâ-yı Şerîf*'tir. En düşük değere sahip olan kitapların değeri 10'ar akçe ile *Teval'i?*, *Hırdavat*, *Hikmet*, *Ed'iyye*, *Hikâyât*'tır. Mehmed b. Şeyh İbrahim'in tereke toplam değeri 117.205 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.550 akçedir. Mehmet b. Şeyh İbrahim'in kitaplarının terekesine oranı % 3'dür.⁷⁸

Mehmed b. Şeyh İbrahim'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Şerîf (360), Eczâ-yı Şerîf (600), Menâkıb-ı Enbiya (100), Sadru's-Şerî'a (360), Kudûrî (200), En'âm-ı Şerîf (120), Kudûrî (220), Muhammediye (120), Mahzenü'l-Esrâr (120), Şerh-i Bürde (50), Mantiku't-Tayr (50), Muhtar (50), En'âm-ı Şerîf (40), Üsturlab (100), Seb'ıyyat (20), Suver-i Mesnevî (20), Akâ'id (20), Ed'iyye (20), Hikâyât (10), Mesâil (20), Mu'ciz (20), Havâss-ı Kur'ân-ı Şerîf (30), Ed'iyye (10),

⁷⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 64b.

⁷⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 164b.

Hikmet (10), Hırdavat (10), Ed'ıyye (30), Pıştahta Ma'a Hırdavat (200), Hamâyl (30), Tevâl'i? (10), Hırdavat (70), (...?) ma'a Cüzdan (150), (...?) (200), Pıştahta ma'a Hırdavat (50), Kâfiye (40), Sade Cönk (20), (...?) (20), En'âm-ı şerif (50) şeklinde kaydedilmiştir.

5-İbrahim Efendi

Hoca Rüstem Mahallesi sakinlerinden İbrahim Efendi'nin 25 Zilkade 1025/4 Aralık 1616 tarihli terekesinde İbrahim Efendi b. Hasan'ın koleksiyonunda 33 adet kitap tespit edilmiştir. Bunlardan *Kâfiye ve Risâle*, *Hatta Mûte'allik*, *Sirâciye*, *Ed'ıye*, *Hadîs-i Cezerî* olarak toplam beş eserin ortalama değeri 50 akçe olması hasebiyle bu terekenin en düşük değerdeki eserleridir. *Mülteka? Dakâikü'l-Ahbâr* 500 akçe ile en yüksek değere sahip olan kitaplardır. Birden fazla kitaba ortalama değeri verildiği görölmektedir. *Tefsîr-i şerif* (200 akçe), *Mutavassıt* (100 akçe) bu tereke içerisinde olan en değerli eserlerdir. İbrahim Efendi'nin tereke toplamı 85.593 akçedir. Bu tereke miktarının içerisinde kitaplarının toplam değerine bakıldığında 1.510 akçe değerinde kitaba sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kitaplarının toplam terekeye oranı ise yaklaşık % 1,8'dir. Bundan hareketle İbrahim Efendi 'nin değerler bakımından zengin bir kitap koleksiyonu olduğu söylenemez.⁷⁹

İbrahim Efendi 'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kasîde-i Bürde (50), Kitâb-ı Zav (60), Mutavassıt (100), Muhtasâr-ı Kudûrî (50), şerh-i Kâfiye ve şir'a (40) Cönk ve şerh-i Merah (60), Sernâme ve İftitah, Merah, şerh-i Gürer, Hacıbabâ (100), Kâfiye ve Risâle, Hatta Mûte'allik, Sirâciye, Ed'ıye, Hadîs-i Cezerî (50), Menâr-ı İşharuddin (20), Kitâb-ı Kudûrî (80), Muğrib, Sirâciye, Merah, İsfahânî, İftitah, şerh-i Merah, Sarf-i Nahiv (150), şerh-i Akâid Kudbüddîn (50), Tefsîr-i şerif (200), Mülteka-i Dakâikü'l-Ahbâr (500) olarak kaydedilmiştir.

6-Ahmed Efendi b. Hasan

Ahmed Efendi b. Hasan'ın 28 Zilkade 1025/7 Aralık 1616 tarihinde düzenlenen terekesinde toplam 4 adet kitap olduğu görölmüştür. Filibe'nin Tatarpazarı kazası sakinlerinden Ahmed Efendi b. Hasan'ın 100 akçe değerindeki

⁷⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 17b.

kitabı *Türkî Şahnâme* ve 70 akçe değerindeki kitabı *Yusuf ve Zeliha* koleksiyonundaki en yüksek değerdeki eserlerdir. 10 akçe ve 20 akçe değerinde olan *Mecmu'a* adıyla kaydedilen kitap ise bu koleksiyonun en düşük değerdeki eseridir. Ahmed Efendi b. Hasan'ın tereke toplam değeri 16.326 akçedir. Bunların içinde kitap değeri 200 akçe olduğu için Ahmed Efendi b. Hasan'ın zengin bir kitap koleksiyonu olduğu söylenemez. Ahmed Efendi b. Hasan'ın kitaplarının terekesine oranı % 1,2'dir.⁸⁰

7-Sinan Efendi b. Eş-Şeyh Mahmud

Bazirgânzâde mahallesinde vefat eden Sinan Efendi b. eş-Şeyh Mahmud'un Evâil-i Zilkâde 1025/10-19 Kasım 1616 tarihinde düzenlenen terekesinde 40 adet kitap tespit edilmiştir. Bunların içinde Sadece *Mushaf-ı Şerîf* adlı eserin 2.920 akçe değerinde olduğu belirtilmiştir. Sinan Efendi b. eş-Şeyh Mahmud'un tereke toplam değeri 158.864 akçedir. Kitaplarının fiyatları belirtilmediği için terekesine oranı hesaplanamamıştır.⁸¹

Sinan Efendi b. eş-Şeyh Mahmud'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (2920), *Telvîh*, *İbn-i Hümâm*, *İbn-i Melek Meşârik*, *Şerhü'l-Mevâkîf*, *Hidâye cild-i sâni*, *Mezzâziye (Bezzâziye)*, *Muğrib*, *Şerhü'l-Kenz*, *Keşşâfdan Sûre-i Mülk?*, *Şerhü'l-Azud*, *Eşbah ve Nezâir*, *Şerhü'l-Akâid*, *Arabî Dîvân*, *Fıkha Mûte'allik Resâil*, *Hâşe-i Tecdîd cild*, *Tavzîh cild*, *Mecmu'au'l-Bahreyn*, *Metn-i Mekâsid*, *Tefsîr-i Kadı cild-i evvel*, *Şerh (...?) Hâşiye-yi İmâd*, *Mev'izaya Mûte'allik*, *Ed'îye*, *Şerh-i Câmî*, *Hâşiye-yi Tecdîd*, *Risâle Sûre-i En'amdan*, *Metn-i Ferâiz*, *Tevâl'i*, *Sukûka Mûte'allik Mecmu'a*, *Miftâha Mûte'allik Evrak*, *Hâşiye-yi Tecdîd Ali el-Kuşci*, *Mecmu'atü'l-Kavâid*, *Hâşiye-yi Metâl'i*, *Hidâye* şeklinde belirtilmektedir.

8-Mehmed Efendi

Kabasakal mahallesi sakinlerinden Mehmed Efendi'nin Evâhir-i Safer 1030/15-23 Ocak 1621 tarihinde düzenlenen terekesinde 20 adet kitap tespit

⁸⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 22a.

⁸¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 23b.

edilmiştir. En yüksek değerdeki kitap 2.000 akçe ile *Ekmel-i Mükemmel*'dir. Daha sonra 1.000 akçe ile *Hidâye-i Mükemmel*'dir. Mehmed Efendi'nin koleksiyonundaki en düşük değere sahip kitap ise 13 akçelik *Kâfiye Şerhi* ve 15 akçe olan *Mecmu'a*'dır Mehmed Efendinin tereke toplam değeri 55.439 akçedir. Koleksiyonunda bulunan kitapların toplam değeri 4.920 akçedir. Kitaplarının toplam terekeye oranı ise yaklaşık % 8,9'dur.⁸².

Mehmed Efendi'nin sahip olduğu diğer kitaplar ve fiyatları: Hâşiye-yi Mutavvel (200), Metn-i Vikâye (120), Hâdis Mûte'allik (45), Metn-i Mutâla'a min-Ferâiz (40), Nısf Gülistan (30), Kara Kemal (40), Yâkub Paşa (190), Metn-i Mutâla'a Ma'a Metin (210), Sadru'sh-Şerî'a (310), Islah ve İzâh (380), Baytarnâme Ma'a Şerh-i Kâfiye (41), Muhtar İbn-i Melek (210), Şerh-i Isfahâni (76) şeklinde belirtilmektedir.

9-Seyyid Abdülkadir Efendi

Hobyar Mahallesi sakini olan Seyyid Abdülkadir Efendi'nin 3 Ramazan 1028/14 Ağustos 1619 tarihinde düzenlenen terekesinde 106 adet kitap tespit edilmiştir. Seyyid Abdülkadir Efendi'nin koleksiyonundaki en değerli kitap 990 akçe değerindeki *Eşkâlü'l-Envâr* ve 900 akçe değerindeki *Câmi'u'l-Fusûleyn* ve 825 akçe değerindeki *Islah ve İfsah/İzâh* dır. *Du'a-yı Şerîf* adlı kitabın değeri belirtilmemiştir. Bazı kitapların ismi belirtilmeyip "Kıt'a 3", "Kıt'a 2" olarak kaydedilmiştir. Seyyid Abdülkadir Efendi'nin tereke toplam değeri 310.891 akçedir. Koleksiyonunda bulunan kitapların toplam değeri ise 17.775 akçedir. Kitaplarının toplam terekeye oranı ise % 5,7'dir.⁸³

Seyyid Abdülkadir Efendi'nin sahip olduğu diğer kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Şerîf (525), Mecma'u'l-Fetâvâ (700), Kitâb-ı Meşârik (60), Câmi'u'l-Fusûleyn (900), Kitâb-ı Hadîs-i Şerîf (60), Falnâme (81), Kitâb-ı Lugât-ı Ni'metullâh (300), Kitâb-ı Manzûm (60), İbretnâme (60), Du'a (...?) (46), Kıt'a Evrak (70), Gül Bülbül (15), Gülistan (160), Ta'lîm-i Mûte'allim (40), Gencine-i Râz (30), Muhtar (80), Kasr (...?) (40), Kitâb-ı Lugât (10), Mufasssal Akâ'id (45), Metn-i Ferâiz (40),

⁸² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 45a.

⁸³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 45b.

Tefsîrû's-Sâlebî (40), Kemal? (90), Sadru's-Şerî'a (600), Tefvîk (462), Vikâye (215), Zübdetü'l-Hakâyık (161), Nahve Mûte'allik (25), Eyyühe'l-Veled (25), Hesâba Mûte'allik (25), Lugât-ı Fârisî (20), Tevârih-i Medîne (300), Şerh-i Şir'a (700), Evrâd-ı Şerîf (36), Şerh-i Kudûrî (36), Kevâkibe Mûte'allik (16), Islah ve İfsah/Îzâh? (825), Kitâb-ı Şir'a (300), Ferîsteoğlu (102), Mutavassıt (200), Ed'îye-yi Mübâreke (18), Fusûl-ı İmâdüddin? (345), Kevâkibü'z-Zerî'a (Kevâkibü'd-Derârî) (26), Duânâme (10), Şerh-i Akâ'id (100), Dinkoz (85), Şerh-i Mekkî? (40), Muhtar (24), İhyâ'u'l-Ulûm (40), En'âm-ı Şerîf (15), Hulâsâ (100), Kitâb-ı Kıt'a 3 (143), Mirkat (228), Tefsîrû's-Şifâ/Sâlebî? (120), Şerh-i Kebîr (81), Şerh-i Kebîr (230), Şakâ'ik (400), Hadîs-i Şerîf (80), İhtiyâr (500), İhyâ'u'l-Ulûm (160), Rûmiye (40), Muğni (160), Salavât-ı Şerîf (60), Şemsü'l-Me'ârif (100), Duâ-i Şerîf, Hudûd-ı Mekke-i Şerîf (21), Müzehhibü'l-Bâl (220), Mecma'u'l-Kübrâ (61), Ferah B'ade's-Şitte (600), Mecma'ü'l-Bahreyn (85), Mecmu'a-i Fıkıh (61), Ezkâr (400), Hadîkatü's-Şühedâ (121), (...?), Minhâcü'l-Âbidin (670), Ravzatü'l-Ârifîn (500), Mukaddimet-i Ebu'l-Leys (12), Hizbü'l-Bahr (120), Duânâme (150), Kâfiye-yi Câmi (105), Cönk (30), Hısn-ı Hasîn (10), Metn-i Hidâye (60), Hâşiye-yi Tahrîr (60), Cevâz-ı Fıkhiyye (205), İrşâd (220), Ta'bîr-nâme (20), Nâkıs Şâhidî (100), Miftâh (179), Kıt'a 3 (20), Menâfi'u'l-Kur'ân (19), Misbâh (20), Misbâh (20), Evrâk-ı Bahâi/Bahası? (70), Sâde Divit (90), Eşkâlü'l-Envâr (990), Kelâm-ı Şerîf (525), Nahve Mûte'allik (58), (...?) (120), Kırk Vezîr (120), Ferâiz (120), Menâkıb-ı Mevlânâ (202), Tıbbâ Mûte'allik (180), Falnâme (20), Ta'lîm-i Mûte'allim (70), Tahsîs (496), Kıt'a 2 (20), Evrâd-ı Şerîf (400) olarak kayıtlıdır.

10-Vahdeti Efendi

Pertev Paşa Han'ı sakini olan Vahdeti Efendi'nin 20 Şaban 1028/2 Ağustos 1619 tarihinde düzenlenen terekesinde 8 adet kitap tespit edilmiştir. Bunların isimleri belirtilmeyerek "Kitab" olarak kayıt altına alınmıştır. Vahdeti Efendi'nin tereke toplam değeri 13.285 akçedir. Terekesinin içinde bulunan toplam kitap değeri ise 3.120 akçedir. Vahdeti Efendi'nin kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 23,4'dür.⁸⁴

⁸⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 71a.

Vahdeti Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitab cild 10 (230 akçe), Kitab cild 10 (300 akçe), Kitab cild 10 (200 akçe), Kitab cild 10 (200 akçe), Kitab cild 10 (300 akçe), Kitab cild 5 (320 akçe), Kitab cild 13 (1.500 akçe), Kitab cild 1 (70 akçe) şeklinde belirtilmektedir.

11-Bekir Efendi b. Mustafa

Hatice Sultan Mahallesi sakinlerinden Bekir Efendi b. Mustafa'nın Evâhir-i Zilkâde 1033/4-13 Eylül 1624 tarihinde düzenlenen terekesine göre 98 adet kitap tespit edilmiş olup bir satır koptuğu için kitapların isimleri okunamamıştır. Koleksiyonun en yüksek değere sahip kitabı 10.000 akçe değerinde *Tefsîr-i Ebu-s Su'ud*, 5.000 akçe değerinde *Sâdi Çelebi Hâşiyetü'l-Hidâye*, 4.000 akçe değerinde *Ekmel Şerh-i Hidâye*, 3.000 akçe değerinde *Dürer Gürer*, *Kâmus*, 2.000 akçe değerinde *Keşşâf cild-i evvel* şeklinde olup koleksiyonun en düşük değere sahip kitabı ise 50 akçe değerinde olan *Mecmu'a-yı Mantık*, *Kitâb-ı Azîzî?*, *Menâzirü'l-Mesâbîh*, *Kav'id-i Nasriyye?*, *Kasîde-i Bürde*, *Manzûme-i Türkî*, *İsfahânî*, *Cemşidiyye*, *Mutavassıt-ı Seydi*, *Seyyid Ali*, *Mecmu'a-i Fetâvâ* isimli kitaplardır. Bekir Efendi b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 2.815.720 akçedir. Koleksiyonunun toplam değeri ise 58.810 akçedir. Bekir Efendi b. Mustafa'nın kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 2 olarak hesaplanıp okunamayan kitaplar dâhil edilmemiştir.⁸⁵

Bekir Efendi b. Mustafa'nın tespit edilen diğer kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Şerîf (1.200), Kelâm-ı Şerîf (1.200), Kelâm-ı Şerîf (600), Şakâyık (500), Mühimmât-ı Müftî (200), İrşad Nahiv (150), Şerh-i Mevâkîf (500) Hidâye cild-i evvel (1.000), Nücûm (100), Mecmu'a-yı Mantık (50), Şerh-i Manzûme (300), Cüz-ı Sâmin-i Buhâri (400), Hidâye cild-i evvel (500), Keşşâf cild-i evvel (2.000), Miftâh Mükemmel (1.200), Lügât-ı Ef'al (100), Sadru's-Şerî'a (1.200), Câmi'u'l-Fetâvâ (200), Mecmu'a (200), Kitâb-ı Azîzî? (50), Silsületü'z-Zeheb (200), Metn-i Menâr (150), Mutavassıt (300), Mecma'u'l-Fetâvâ (700), Zîcî Uluğ Bey (500), Mukaddimetü'l-Edeb (100), Yakub Paşa (1.000), Münye (100), Bezzâziye (1.500), Menâzirü'l-Mesâbîh (50), Mecmu'a-i Sukûk (200), Kavâ'id-i Nasriyye? (50),

⁸⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 90a.

Fetâvâ-yı Ebu's-Su'ûd (300), Mecmu'a-yı Fetâvâ-yı Türkî (500), Miftâhü's-Sa'âde (200), Şerh-i Menâr (600), Islah ve İzâh/ Ifsah? (1.200), Mutavassıt (300), Şerh-i Musannif li'l-Kâfiye (200), Eşbâh ve Nezâir (700), Ekmel Şerh-i Hidâye (4.000), Külliyyât-ı Tıb (500), Hizânetü'l-Fıkıh (100), Mu'abbirü'l-Hükkâm (300), Eddürrü'l (...?) (100), Şâh Derviş (200), Tecrîd? (100), “yukarıdaki bir satır kopmuştur isimleri bulunamıyor”, Düstûrü'l-Amel (80), Mecmu'a (100), Kasîde-i Bürde (50), Tabsıra fi'l-Hey'e (100), Kâfi (1.500), Hidâye cild-i sâni (800), Hikâye Kitabı (200), Ta'lim-i Müte'allim (100), Köhne Vikâye (100), Mesâ'il (100), Kâmilü's-Sınâ'a (150), Dîvân-ı Zâhir (300), İkâmetü'l-Ebrâr? (250), Mufasssal (300), Kıt'a Buhâri (400), Bidâ'atü'l-Kadı (100), Câmi'u'l-Fetâvâ (200), Hadîka (200), Şerh-i Mecmu'aü'l-Bahreyn (300), Hülâsâ (1.200), Hacı Atmaca (100), Şerh-i Şâfiye? (150), Manzûme-i Türkî (50), Isfahânî (50), Kıt'a Rubâ'i (500), Mecmu'a-i Nahiv (100), Yâdigar-ı İbn-i Şerîf (300), Cemşidiyye (50), Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ (80), Menâsikü'l-Hac (100), Menâkıb-ı Evliyâ (150), Ferâ'iz-i Seydî (120), Resâ'il-i Süyûti (100), Cönk (100), Mutavassıt-ı Seydi (50), Müntehab Fetâvâ (100), Enfa'ü'l-Resâil (100), Seyyid Ali (50), Mecma'u'l-Fetâvâ (100), Kıt'a Hidâye (200), Fârisî Tefsîr (100), Resâ'il (80), Mecmu'a-i Fetâvâ (50), Nısf Kadı (800), Kıt'a Kadı İyaz Şifâ ve Kasâid-i Arabiyye ve Lihye? (200), Hurde Kitâb aded (1.700), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd (10.000), Sâdi Çelebi Hâşiyetü'l-Hidâye (5.000), Dürer Gürer (3.000), Kâmus (3.000) şeklinde kayıtlıdır.

12-Mehmed Efendi b. Nasuh

Laleli Çeşme sakinlerinden olan Mehmed Efendi b. Nasuh'un Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde tespit edilen en yüksek değerdeki kitap 2.500 akçe değerinde *Kâmus* ve 1.400 akçe değerinde *Kadı Beyzâvî*'dir. Mehmed Efendi b. Nasuh'un koleksiyonunda ismiyle kaydedilmeyip “Nâ-ma'lûm Kitâb” olarak kaydedilen kitaplar olduğu tespit edilmiştir. *Evvel Nakıs Kitab* ve *Şerh-i Akâyid* ve *Hâşiyeyi Kara Kemal* ve *Hâşiyeyi Akd* olan dört kitaba toplam 40 akçe değer biçildiği için bu koleksiyonun en düşük değerdeki eserleridir. Birden fazla kitaba ortalama değer verildiği görülmektedir. Mehmed Efendi b. Nasuh'un koleksiyonunda 29 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Nasuh'un tereke toplam değeri 57.850 akçedir. Bu tereke içinde

kitaplarının toplam değeri ise 6.334 akçedir. Mehmed Efendi b. Nasuh'un kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı yaklaşık % 11'dir.⁸⁶

Mehmed Efendi b. Nasuh'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mutavvel (500), Hitâm-ı Husûs (100), Şerh-i Kâfiye Hasan Paşa (40), Şir'atü'l-İslâm (150), İki Fârisî ve İnşâ (100), Cevherden cild-i sâlis (150), Şerh-i Hidâye ve Metn-i Tevâlî' ve Abdullah Mervânâ (100), Müşkilât-ı Hidâye ve Fârisî Kitâb ve Münşe'at ve Mantık ve Şâhî (300), Hâşiye-yi Mutavvel ve Şerh-i Tevâlî' ve Câmi ve Buhârî ve Kânûnü'l-Edeb (550) olarak sıralanmaktadır.

13-Hasan Efendi b. Abdullah

Hasan Efendi b. Abdullah'ın Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 7 adet kitap tespit edilmiştir. İlk olarak 910 akçe değerinde bu koleksiyondaki en yüksek değere sahip *Kelâm-ı İzzet* yer almaktadır. Daha sonra 180 akçe değeriyle *Evrâd-ı Şerîf* tespit edilmiştir. Koleksiyonunun içerisinde adıyla kaydedilmemiş sadece kitap olarak kaydedilmiş beş kitabı bulunmaktadır. Kelâm-ı İzzet ve Evrâd-ı Şerîf kitaplarının olması Hasan Efendi b. Abdullah'ın dindar bir kimse olduğunu göstermektedir. Hasan Efendi b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 71.565 akçedir. Bu terekenin içinde bulunan kitaplarının toplam değeri ise 2.203 akçedir. Hasan Efendi b. Abdullah'ın kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 3'dür.⁸⁷

14-Ali Efendi b. İsmail Efendi

Çırakçı Muhyiddin Mahallesi sakinlerinden Ali Efendi b. İsmail Efendi'nin Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Bu koleksiyonda en yüksek değere sahip olan kitap 300 akçe ile *Molla Hâfız*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 40 akçe değerinde *Kasâid*'dir. Ali Efendi b. İsmail Efendi'nin tereke toplam değeri 86.300 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri ise 620 akçedir.⁸⁸

⁸⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 94a.

⁸⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 110a.

⁸⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 2 Numaralı Defter, vr. 113b.

Ali Efendi b. İsmail Efendi'nin sahip olduğu diğer kitaplar ve fiyatları:

Telbis Nuhbe? (200), Şir‘atü’l-İslâm (80), Molla Hâfız (300), Kasâ'id (40) şeklinde kaydedilmiştir.

15-İbrahim Efendi

Camcı Ali Mahallesi sakinlerinden İbrahim Efendi'nin Evâsıt-ı Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628 tarihinde düzenlenen terekesine göre adıyla kaydedilmeyip “*Kütüb*” olarak kaydedilmiş eser tespit edilmiştir. 2.800 akçe değerindedir. İbrahim Efendi'nin tereke toplam değeri 30.000 akçedir. Kitaplarının terekeye oranı % 9,3'dür.⁸⁹

16-Ahmed Efendi b. Yusuf

Saraçhâne Câmii kurbunda odalarda sakin olan Ahmed Efendi b. Yusuf'un 10 Sefer 1038/9 Ekim 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi b. Yusuf'un tereke toplam değeri 3.270 akçedir.⁹⁰

17-Mehmed Efendi b. Bayram

Murad Paşa Mahallesi sakinlerinden Mehmed Efendi b. Bayram'ın Evâil-i Safer 1038/30 Eylül-9 Ekim 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde *Kütüb-ü Müteferriât* ismiyle kaydedilmiş 1.000 akçe değerinde eser tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Bayram'ın tereke toplam değeri 131.742 akçedir.⁹¹

18-Mehmed Efendi

Kısmet-i Askeriye mahkemesinin 3. defterinde karşımıza çıkan ilk tereke Mehmed Efendi'nin terekesidir. Tereke; 21 Zilhicce 1045/27 Mayıs 1636 tarihinde düzenlenmiştir. Mehmet Efendi'nin terekesinde 151 akçe değerinde *Kütüb-ü Minberiyeh* olduğunu düşündüğümüz 1 kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi'nin

⁸⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 115a.

⁹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 118b.

⁹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 119a.

tereke toplamı 5.020 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 3'dür.⁹²

19-Süleyman Efendi b. Mehmed

Uzun Yusuf Mahallesi sakinlerinden olan Süleyman Efendi b. Mehmed'in 23 Zilhicce 1045/20 Haziran 1634 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. Süleyman Efendi b. Mehmed'in tereke toplamı 52.400 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 9'dur.⁹³

Süleyman Efendi b. Mehmed'in sahip olduğu diğer kitaplar ve fiyatları:

Kitâb-ı Dürer Gürer (1.000), Kitâb-ı Hidâye (1.000), Âhar cild Hâşiye-i Sadru's-Şerî'a? (1.000), Kütüb-ı Mütenevvi'a-i Müte'addide (2.000) olarak sıralanmaktadır.

20-Hâfız Mehmed Efendi

Hâfız Mehmed Efendi'nin Rebîülevvel 1046/Ağustos-Eylül 1636 tarihinde düzenlenen terekesinde 18 adet kitap tespit edilmiştir. Hâfız Mehmed Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip eser 1.510 akçe değerinde *Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd* adlı kitaptır. Birden fazla kitaba ortalama değer verildiği görülmektedir. "*Molla Câmi Dîvân ve Türkî Fetâvâ Cümle 5 Kıt'a Kitab*" 131 akçe olması hasebiyle bu terekenin en düşük değerdeki eserleridir. Hâfız Mehmed Efendi'nin tereke toplamı 370.626 akçedir. Bunların içinde toplam kitap koleksiyonu 6.331 akçedir. Hâfız Mehmed Efendi'nin kitaplarının terekeye oranı % 1,7'dir.⁹⁴

Hâfız Mehmed Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Kitâb-ı Hidâye (1.200), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd (1.510), Ekmel (175), Keşşâf (280), Lügât-ı Ni'metullah (360), Metn-i Menâr (70), Sîhâh-ı Cevherî Nısf (500), Tefsîr-i Kadı (1.100), Islah-ı îzah (310), Şerh-i Menâr (150), Esrâr fi'l-Usûl (280), Şir'atü'l-İslâm (85), Sülûh fi Şarti'l-Cülûh (50), Şer'î Akâ'id (65), Eyyühe'l-Veled (65), Molla Câmi Dîvân ve Türkî Fetâvâ Cümle 5 Kıt'a Kitab (131) şeklinde kayıtlıdır.

⁹² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 5b.

⁹³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 6b.

⁹⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 11a.

21-Ahmed Efendi

el-Hâc Ferhat Mahallesi sakinlerinden olan Ahmed Efendi'nin Evâil-i Rebûlevvel 1046/3-12 Ağustos 1636 tarihinde düzenlenen terekesinde 63 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi'nin koleksiyonunda adının *Mahvî*? olduğunu düşündüğümüz kitap 6.962 akçe değerinde olup koleksiyonun en yüksek değere sahip eseridir. Koleksiyonun en düşük değere sahip kitabı ise 10 akçe değerinde *Lügât*'tır. Ahmed Efendi'nin tereke toplam değeri 528.467 akçedir. Kitap koleksiyonunun toplam değeri ise; 17.198 akçedir. Ahmed Efendi'nin kitap koleksiyonunun toplam tereke oranı % 3,2'dir.⁹⁵

Ahmed Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: İftitâh (60), Lügât-ı Ferište (60), Kasîde-i Bürde (150), Rızâ? (600), Mesâbih (80), Münyetü'l-Musallî (180), Dinkoz (300), Muhtârü's-Sihâh (500), İhtiyâr (200), Mesâbih (200), Kitâb-ı Tıb (100), Tercümân-ı Sihâh (200), Tefsîr-i Kadı (1.800), Rûh-ı Şurûh (150), Mevâkîf (80), Dav ve İftitâh (160), Çarperdî (20), Avâmil Muğribî (60), Şâfiye (20), Lügât (10), Metn-i Şâfiye (20), Nahiv (50), Tuhfetü'l-Mucîb? (50), Ahterî (200), Dav (80), Bostan (80), Nâkıs Kâmus (350), Şerh-i Mevâkîf (180), Mecmu'â'l-Emîrî? / Eymûrî? (120), Lügât (20), Mücerrebât (30), Kenz (20), İbn-i Melek (250), Miftâh (200), Kâfiye (80), Mutavassıt (80), Şerh-i Akâ'id (25), Fenâri (20), Kadı (200), Mutavassıt (20), Şem'î (280), Hâşiye-yi Ramazan (150), Mecmu'a (50), Çarperdî (350), Mecmu'a (50), Lügât (100), Lügât-ı Ef'al (20), Dav (80), Mutavvel (150), Sadullah? (30), Hâşiye be-Timur Paşa (150), Mecmu'a (20), (...?) Dede Cöngî (320?), (...?), Şâh u Gedâ (20), Mutavvel (700), Muhtasar (250), Şerh-i Hüsâm-ı Kâfi (30), Sadettin (81), Kitab (340), Gülistan (80), Mahvî ? (6.962) şeklinde sıralanmaktadır.

22-Mehmed Efendi b. Musa El-Bosnevi Eş-Şehir Alâme Efendi

Mehmed Efendi b. Musa el-Bosnevi eş-Şehir Alâme Efendi'nin Evâil-i Rebûlahir 1046/2-11 Eylül 1636 tarihinde düzenlenen terekesinde 43 adet kitap tespit edilmiştir. Koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 3.900 akçe

⁹⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 16b.

değerinde olan *Kadıhan*'dır. Koleksiyondaki en düşük değere sahip olan kitap 20 akçe olarak ortak değer verilmiş olan *Kitâb-ı Mûlahhas Heyâkil, El-İşârâ* olarak tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Musa el-Bosnevi eş-Şehîr Alâme Efendi'nin tereke toplam değeri 1.082.219 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun toplam değeri ise 22.182 akçedir. Kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 2'dir.⁹⁶

Mehmed Efendi b. Musa el-Bosnevi eş-Şehîr Alâme Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tefsîr-i Kadı (3.600), Kadıhan (3.900), Def'a Kadıhan, Tefsîr-i Kemal Paşazâde (1.720), Şerh-i Hikmetü'l-Ayn (400), Şerh-i Şemsiyye (200), Şerh-i Akd (20), Dürer Gürer (1.500), Risâle mine'l-Usûl (50), Fusûlu's-Şerâyi' (200), Hâşiye-yi Miftâh (750), Hâşiye-yi Molla Câmi (900), Hâşiye-yi Mirzacan Allâme (900), Gunye (150), Def'a Hâşiye-yi Miftâh (1.000), Hâşiye-yi Tefsîr-i Kadı (1.000), Def'a Hâşiye-yi Câmi (1.000), Hâşiye-yi Seyyid (1.190), Def'a Hâşiye-yi Molla Câmi (580), Def'a Şerh-i Şemsiyye (100), Hâşiye-yi Âlâ Sûret-i Kehf (380), Kitâb fî İlmi'n-Nahiv (90), Tehâfût (100), Def'a Şerh-i Şemsiyye (120), Tercüme-i Cevâhir-i (...?) (70), Tefsîr-i Sûretü'l-Feth (60), Bahru'l-Efkâr (72), Müştemilü'l-Kavâ'id (80), Şerh-i Hindiyîye (20), İbn-i Hâcib (80), Kitâb-ı fi'l-Kelâm (20), Kitâb-ı Mûlahhas Heyâkil, El-İşârât (20), Hâşiye-yi Sûretü'l-Kehf (150), Mecmu'a fi'l-Kelâm (100), Hâşiye-yi Mollazâde (80), Müsvedde-i Hâşiye-yi Kadı (400), Risale fi'l-Kelâm (50), Müsvedde Tefsîr-i Şerîf (200), Müsvedde Hâşiye-yi Miftâh (400), Müsvedde Tefsîr-i Sûretü'l-Kehf (300), Cerîde bî-Hattı'l-Merhûmu'l-Mûma İleyh (200), Risâle-i Molla Celal (30) şeklinde kayıtlıdır.

23-Ahmed Efendi b. Uğurlu

Şeyh Süleyman Mahallesi sakini olan Ahmed Efendi b. Uğurlu'nun Evâhir-i Receb 1048/28 Kasım-7 Aralık 1638 tarihinde düzenlenen terekesinde 9 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi b. Uğurlu'nun koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 700 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf'tir*. En düşük değere sahip olan kitap ise 15 akçe değerinde *Mecmu'a*'dır. Ahmed Efendi b. Uğurlu'nun tereke

⁹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 18b.

toplam değeri 115.975 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.635 akçedir. Kitaplarının terekeye oranı % 1,4'dür.⁹⁷

Ahmed Efendi b. Uğurlu'nun sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Şerîf (700), Def'a Kelâm-ı Şerîf (200), En'âm-ı Şerîf (50), Türkî Kitab (40), Türkî Tâbirnâme (100), Kudûrî (400), Kitâb-ı Sarf (80), Mecmu'a (15), Evrâk-ı Perîşân (50) olarak yazılmıştır.

24-Ömer Efendi

Koca Mustafa Paşa Mahallesi sakini olan Ömer Efendi'nin Evâil-i Zilkade 1048/6-15 Mart 1639 tarihinde düzenlenen terekesinde 5.100 akçe değerinde *Müzehheb Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ömer Efendi'nin tereke toplam değeri 180.000 akçedir. Kitabının terekelerine oranı % 2,8'dir.⁹⁸

25-Şaban Efendi b. Mahmud

Camcı Ali Mahallesi sakini olan Şaban Efendi b. Mahmud'un 19 Rebîülevvel 1053/7 Haziran 1643 tarihinde düzenlenen terekesinde 20 adet kitap tespit edilmiştir. Şaban Efendi b. Mahmud'un koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 3.100 akçe değerinde *Ahterî*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 40 akçe değerinde *Hatibzâde*'dir. Tereke toplam değeri 22.939 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 11.256 akçedir. Şaban Efendi b. Mahmud'un kitaplarının terekeye oranı % 4'tür.⁹⁹

Şaban Efendi b. Mahmud'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Ahterî (3.100), Alay Kütüb (425), Çarperdi? (200), Miftâh Şerhi (111), Dürer Gürer (1.600), Ravzatü'l-Ulemâ (200), Hizânetü'l-Fıkıh (162), Sadru'sh-Şerî'a (1.400), Hatibzâde (40), Muhtasar Kıt'a (300), Molla Câ'm'i (400), Nahiv (60), Şerh-i Kavâ'id (187), Nahiv (330), Şerh-i Metin (970), Şerh-i Kudûrî (700), Fetâvâ-yı Melek (300), Tarîkat-i Muhammediye (711), Mecmu'a ma'a Şâtibî (60) olarak sıralanmaktadır.

⁹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 61a.

⁹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 69a.

⁹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 3 Numaralı Defter*, vr. 90b.

26-Mehmed Efendi b. Ahmet

Mehmed Ağa Mahallesi sakini olan Mehmed Efendi b. Ahmet'in Evâhir-i Rebûlahir 1058/15-23 Mayıs 1648 tarihinde düzenlenen terekesinde 150 akçe değerinde *Kütüb-ü Teberriyât* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Ahmet'in tereke toplam değeri 28.540 akçedir.¹⁰⁰

27-Siyami Efendi b. Receb

Emir Buhari Mahallesi sakini olan Siyami Efendi b. Receb'in Gurre-i Ramazan 1080/23 Ocak 1670 tarihli terekesinde 10 adet kitap bulunmaktadır. *Kitâb-ı Kudûrî* 300 akçe ile bu kitaplar arasında en değerli kitap olarak dikkat çekmektedir. Bu terekenin en düşük değerdeki eseri 10 akçe değerinde *Lügât-ı Şâhidî*'dir. Siyami Efendi b. Receb'in kitap türlerine bakıldığında onun sadece medrese kitaplarına sahip olmadığını aynı zamanda lügat, kanun ve Taberî Târihi gibi tarih ve lügat ağırlıklı kitapların da sahibi olduğu görülmektedir. *Şerh-i Şemsiyye* ve *Kitâb-ı Varakât* olan iki ayrı kitabın ortalama değeri 30 akçedir. Bundan hareketle Siyami Efendi b. Receb'in değerler bakımından zengin bir kitap koleksiyonu olduğu söylenemez.¹⁰¹

Siyami Efendi b. Receb'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: *Kitâb-ı Kudûrî* (300), *Hizânetü'l-Ekmele* (50), *Mecmu'au'l-Bahreyn* (25), *Lügât-ı Şâhidî* (10), *Lügât-ı Kânun* (250), *Tevârih-i Taberî* (150), *Şerh-i Şemsiyye* ve *Kitâb-ı Varakât* (30), *Mecmu'a-i Sak* (65), *Kütüb ve Resâ'il* (250), *Kitâb-ı Kadıhan vesâir Kütüb* (4.521) şeklinde kayıtlıdır.

28-Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi

Sinan Ağa Mahallesi sakini olan Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'nin Evâsıt-ı Receb 1059/21-30 Temmuz 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 185 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Efendi'nin koleksiyonunun en yüksek değere sahip kitabı 8.000 akçe değerinde *Kifâye*'dir. En düşük değere sahip kitap ise 15 akçe değerinde *İbnü'l-Fâizî* olduğunu düşündüğümüz eserdir. Mustafa Efendi b.

¹⁰⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 10a.

¹⁰¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 18a.

Mehmed Efendi'nin tereke toplam değeri 1.545.122 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam değeri 85.865 akçedir. Kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı % 5'dir.¹⁰²

Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (1.600), Mushaf-ı Şerîf (600), Mushaf-ı Şerîf (600), Tefsîr-i Kadı (4.000), Kadıhan (4.000), Mesnevî-i Şerîf (1.000), Hümâyunnâme (800), Mustatraf (400), Şerh-i Tâhiye (200), Mü'eyyedzâde (250), Acâyibu'l-Mahlûkât (150), Tefsîr-i Kadı (1.600), Muğribü'l-Lüga (350), Misbâh Şerhi? (250), Câmiu's-Sagîr li's-Süyûtî (300), Şerh-i Fasıl (...?) (60), Mecnûn Nizâmî (400), Metn-i Miftâh (150), Tavzîh Ebü'l-Hacer (200), Sad Kelime (80), Ahcâru'l-Evrâk (100), Nahiv (500), Şerh-i Ferâiz-i Acem (80), Dâ'îye Şerhi (40), Kadı Mîr (150), Kâşif (...?) (120), Harîdetü'l-Acâib (150), Şerh-i Hümâm (80), Nısf Ekmel (1.200), Muğni (60), Usûl-ı Riyâzu'n-Nusra (400), Enfâ'ü'l-Vesâil (200), Şerh-i Akâ'id (50), Hall-i Müşkilât (200), Ferâiz, Bostan (300), Hâce-i Cihân (100), Molla Celal (120), Muhtârü's-Sihâh (400), Islah-ı İzah (200), Mecmu'a (100), İhtiyâr-ı Bedî'a (400), Şerh-i Muğni (400), Pezdevî mine'l-Usûl (200), Lisânü'l-Hükkâm (250), Şerh-i Mevâkîf (400), Mecmu'a-yı Kebîr (500), Hamse-i Nizâmî (2.000), Şerh-i Ferâiz-i Molla (50), Hidâye (1.200), Şerh-i Pezdevî (100), Keşşâf (2.000), Bidâye (60), Tefsîr-i Kemal Paşazâde (2.000), Kâfi (800), Menâkıb-ı Gerderî (200), Mecmu'a (80), Mecmu'a (150), Bahrü'l-Belâga (40), Şerh-i Hamriye (130), Telhîs (40), Câmi'u'l-Fusûs (200), Mecmu'a (100), Avârifü'l-Me'ârif (200), Türkî Fetâvâ (120), Hasan Çelebi (800), Kâfiye Mutavvel Nakş-ı Süllemî? (100), Münşe'ât-ı Hoca (200), Mihr-i Müşteri (80), Mollazâde (80), Şerh-i Akâ'id (60), Mîrek (80), (...?) Muğni (200), Dekâ'ik (40), Mütevassıt (120), Tezkire-i Riyâzî (200), Mu'accebât (30), Tahrir Dürer (60), Şerh-i Akâ'id (200), Şir'a (80), Ahlâk-ı Muhsinî (80), Şerh-i Hikem (120), Mecmu'a-yı Dede (400), Mansûr-ı Kalafâtî (120), Tefsîr-i Kebîr (4.000), Hilmi (250), Mecmu'a (100), Salâh (40), Şerh-i Menâr (80), Mecmu'a (80), Muhammediye (700), Envârü'l-Müfid (130), Şerh-i İnsan (150), Kadı Azud (200), Mecmu'a (240), Lübbü'l-Lübab (60), Yâkub Paşa (150), Hâşiye-yi Mevâkîf (120), Tavzîh (60), Târih-i Timur (30),

¹⁰² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 20b.

Ni'amât (40), Şerh-i Çağmînî (80), Ta'rîfât (120), Dîvân-ı Âlî (30), Şerh-i Sad Kelime (60), Şerh-i Hidâyetü'l-Hikme (100), Subhatü'l-Ebrâr (120), Hidâyetü'l-Hikme (40), Mecmu'atü'r-Resâil (120), Fârisî Tıb (100), İlm-i Hisâb (40), Şerh-i Ebyât Makâmî (200), Âdâbu's-Si'âye (200), Molla Câmi (1.000), Hamâse (80), Yakub Paşa (250), Şerh-i Ömri'l-Ârif (200), Hitâmî Muhtasar (200), Mecmu'a ve Resâ'il (150), Metni Ferâiz (50), Mecmu'a (20), Mecmu'a (20), Şerh-i Dîbâce (30), Munsif Mecmu'a (80), Defter (10), Ravzatü'l-Kısâs (100), Kitâb-ı Tahrîf (50), Mutavvel (600), Mecmu'a-yı Dîvançe (120), Berat-ı Hasînî? (150), Hallü'l-Akâ'id (40), Miftâhü'l-Lihye (30), Mukaddime (40), Mecmu'a (40), Mecmu'a (30), Baytarnâme (200), Şerh-i Tevâli (60), Gülistan (120), Sıfâtü'l-Fâsikîn (30), Faslü'l-Hitâb (100), İbnü'l-Fâizî? (15), Şerh-i Ferâ'iz (50), Metn-i Ferâiz (40), Müntehab Perîşân (20), Kânun (20), Mecmu'a (20), Tercümetü'l-Kur'an (30), Mecmu'a (20), Ferâ'iz (30), Dîvân (100), Hidâyetü'l-Hikme (20), Hâşiye-yi Attâr (150), Te'lif-i Harirzâde (200), Sarf (120), Germâmî? Buhârî (800), Tefsîr-i Sâdi Efendi (2.000), Hâşiye-yi ibni Hamza ala't-Tahâret (120), Türkî Kitâb (100), Hâşiye-yi Tahrî nâkıs (40), Miftâh? (150), Kitâbü'l-Ebrâr (250), Dâ'îye (100), Şerh-i Meşârik (1.600), Tefsîr-i Şeyhzâde (4.000), Hattât nısf-ı sâni (400), Pezdevî Şerhi (300), Kasîde (80), Kifâye (8.000), Şerh-i Zeyla'î (500), Cild-i Hidâye (3.000), Dürer (4.000), Müntehab-ı Tatarhâniye (500), Fetâvâ-yı Timur Tâşî (600), Ma'âsirü't-Tensîs (200), Celâid? (1.500), Ma'âsirü't-Tensîs (600), Fetâvâ-yı Ebu's-Su'ûd (400), Sadru's-Şerî'a (1.600), İşbâh (800), Fetâvâ-yı Sunullah (800), Fetâvâ-yı Esad Efendi (1.600), Faslü'l-Hitâb (80), Sânihât (80), Mültekâ (600), Meşârikü'l-Hikme (600) olarak belirtilmektedir.

29-Mehmed Efendi b. Ali

Hüseyin Ağa Mahallesi Kırkçeşme Kurbu sakini olan Mehmed Efendi b. Ali'nin Evâil-i Receb 1059/11-20 Temmuz 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.600 akçe değerinde *Kütüb-ü Mecmû'u* tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Ali'nin tereke toplam değeri 442.910 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun terekeye oranı yaklaşık % 4'dür.¹⁰³

¹⁰³ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 28a.

30-Osman Efendi b. Bayezid

Camcı Ali Mahallesi sakini olan Osman Efendi b. Bayezid'in Gurre-i Muharrem 1059/15 Ocak 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 13 adet kitap tespit edilmiştir. Kitaplarının yanı sıra Kalemndan (120 akçe) da bulunmaktadır. Osman Efendi b. Bayezid'in koleksiyonunda en yüksek değerdeki kitap 1.800 akçe değerindeki *Lügât-ı Ahterî*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 6 akçe değerinde *Evrâd*'dir. Osman Efendi b. Bayezid'in tereke toplam değeri 366.487 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun toplam değeri 5.537 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 1,5'dir.¹⁰⁴

Osman Efendi b. Bayezid'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Dîvân-ı Bâkî (300), Yusuf Zeliha (76), Silsiletü'z-Zeheb (230), Evrâd (6), Kütüb Alay (200), Lügât-ı Ahterî (1.800), Tıbbâ Müte'allik (100), Kitab Alayı (705), Külliyyât-ı Şeyh Sadi (1.000), Kütüb Alayı (100), Dîvân-ı Hâfız ma'a Şerh (660), Def'a Kütüb Alayı (210), İskender-i Zamân Mecmu'a (150) şeklinde sıralanmaktadır.

31-Musa Efendi b. Ramazan

Mimar Sinan Mahallesi sakini olan Musa Efendi b. Ramazan'ın 10 Ramazan 1059/17 Eylül 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Musa Efendi b. Ramazan'ın koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 1.500 akçe değerinde *Dürer Gürer*'dir. Diğer bir kitap ise 1.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olup en düşük değere sahip olan eser ise 100 akçe değerinde *Kitab Alayı* olarak yazılmıştır. Musa Efendi b. Ramazan'ın tereke toplam değeri 24.584 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.600 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 10'dur.¹⁰⁵

32-Esad Efendi b. el-Hâc Ali

Esad Efendi b. el-Hâc Ali'nin 8 Muharrem 1060/11 Ocak 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Esad Efendi b. el-Hâc Ali'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 50 akçe değerinde *Kitâb-ı*

¹⁰⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 34a.

¹⁰⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 36a.

Merah'dır. En düşük değere sahip olan eser ise 15 akçe değerinde *Dîvân-ı Zâtî*'dir. Diğer eserler de 20 akçelik *Manzûme-i Hamdi* ve *Fârisî Manzûme*'dir. Esad Efendi b. el-Hâc Ali'nin tereke toplam değeri 85.080 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 105 akçedir.¹⁰⁶

33-Osman Efendi b. Mehmed Bey

Osman Efendi b. Mehmed Bey'in 22 Zilhicce 1059/27 Aralık 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 8 adet kitap tespit edilmiştir. Osman Efendi b. Mehmed Bey'in koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 1.500 akçe değerinde *Tefsîr-i Kadî*'dir. En düşük değere sahip kitap ise 100 akçe değerinde *Mecmu'a*'dır. Kitaplarının içinde çeviri bir masal kitabı olan *Hümâyunnâme* dikkat çekmektedir. Osman Efendi b. Mehmed Bey'in tereke toplam değeri 22.780 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.387 akçedir. Kitapları toplam terekesinin yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır.¹⁰⁷

Osman Efendi b. Mehmed Bey'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Kelâm-ı İzzet (600), Sadru'sh-Şerî'a (220), Tefsîr-i Kadî (1.500), Mecmu'a (100), Sukûk (162), Mültekâ (440), Hümâyunnâme (240), Metn-i Ferâ'iz (125) şeklinde kaydedilmiştir.

34-Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadî Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifi Efendi

Alakenise Kasabası Rumeli sakini olan Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadî Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifi Efendi'nin Evâhir-i Muharrem 1060/24 Ocak-2 Şubat 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kütüb-ü Mu'tebere* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadî Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifi Efendi'nin tereke toplam değeri 52.959 akçedir. Bunların içinde kitabının toplam terekesine oranı % 10'dur.¹⁰⁸

¹⁰⁶ İKA. *İstanbul Kadî Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 65b.

¹⁰⁷ İKA. *İstanbul Kadî Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 66b.

¹⁰⁸ İKA. *İstanbul Kadî Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 67b.

35-Cuma Efendi

Hoca Üveys Mahallesi sakini olan Cuma Efendi'nin 22 Şaban 1060/20 Ağustos 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 27 adet kitap tespit edilmiştir. Cuma Efendi'nin koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 495 akçe değerinde *Dîvan*'dır. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 56 akçe değerinde *Makâm-ı Şerh-i Müyesser ve Muhtasar ve Hayat*'dır. Cuma Efendi'nin tereke toplam değeri 10.633 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.178 akçedir. Cuma Efendi'nin kitaplarının terekesine oranı yaklaşık % 29,8'dir.¹⁰⁹

Cuma Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Ferâ'iz-i Seydî ve Me'âribü'l-Hidâye? ve Cenknâme ve (...?) Hidâye (300), Türkî Ferâiz (30), Makâm-ı Şerh-i Müyesser ve Muhtasar ve Hayat? (56), Tercümân-ı Sıhâh (122), Dîvan-ı Neccâr/Necât? (120), Sagîr Lügât (27), Târih-i Hulefâ el-Müsemma bi Uyûn? ve Lügât-ı Halimî (75), Muğni Fetâvâ (400), Muhtasar Netâic (60), Dîvân (271), Meşârik-i Çelebi (280), Müseccelü'l-Ahkâm Cevâhir-i Fıkıh (220), Vîrân-ı Tâlib? (210), Lügât-ı Münteheb (52), Def'a Lügât (70), Dîvân (495), Mü'eyyedî? Vasiyyet ve Hüssam ve Hekim Şifâhî (...?) (260), Def'a Kitâb (130) olarak belirtilmektedir.

36-Arabzâde Mehmed Efendi

Zeyrek Mahallesi sakini olan Arabzâde Mehmed Efendi'nin 3 Rebîülevvel 1070/18 Kasım 1659 tarihinde düzenlenen terekesinde 42 adet kitap tespit edilmiştir. Arabzâde Mehmed Efendi'nin koleksiyonunda 4.800 akçe değerinde *Murakka'a* en yüksek değere sahip kitaptır. 30 akçe değerinde *Falname* koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaptır. Arabzâde Mehmed Efendi'nin tereke toplam değeri 1.524.070 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 22.116 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 1'dir.¹¹⁰

Arabzâde Mehmed Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tefsîr-i Ebu's-Su'ud (2.000), Mecmu'a (50), Mecmu'a (50), Tevârih (500), Türkî Risâle

¹⁰⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 4 Numaralı Defter*, vr. 83a.

¹¹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 26b.

(200), Melce' ve Türkî Kitâb (50), Acâ'ib-i Mahlûkat (2.600), Falnâme (30), Fârisî Tevârih (35), Mecmu'a (77), Mesnevî Cild-i Sâlise (160), Dîvân-ı Örfî ve Usûl-ı Hadîs (1.200), Mesnevî Şerîf (1.100), Fârisî Dîvân Dîvân-ı Hâfız ve Mecmu'a (200), Fârisî Tevârih ve Mecmu'a (99), En'âm-ı Şerîf (200), Hadîka? ve Yusuf u Zeliha (400), Lugât-ı Ni'metullah (400), Sekiz Kıt'a Kitâb (260), Mir Cevâid (800), Manzûm Risâle (50), Fârisî Târih (600), Murakka'a (4.800), Dîvân (300), Hümâyunnâme (600), Menâkıb-ı İmâm-ı Âzam (100), Târih-i Türkî ve Fârisî (1900), Def'a Târih (750), Fârisî ve Türkî Mecmu'a (65), Şerh-i Gülistan (90), Yusuf u Zeliha (100), Lugât-ı Ni'metullah (400), Mecmu'a-yı Fârisî ve Melce' (250), Gülistan-ı Sa'di (1.700) olarak listelenmektedir.

37-İsmail Efendi b. Abdullah

Kürkçü Mahallesi sakini olan İsmail Efendi b. Abdullah'ın Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 6 adet kitap tespit edilmiştir. İsmail Efendi b. Abdullah'ın koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 2.000 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 300 akçe değerinde *Zeylâ'î Nısf Cild*'dir. *Kütüb mine't-Tıb* adlı eser bize İsmail Efendi'nin tıp ile ilgilendiğini düşündürmektedir. İsmail Efendi b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 34.550 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.570 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 13'dür.¹¹¹

İsmail Efendi b. Abdullah'ın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: *Kelâm-ı İzzet* (2.000), *Kütüb mine't-Tıb* (2.000), *Mülteka'l-Ebhûr mine'l-Fıkıh* (670), *Lügât-ı Ahterî* (1.400), *Meşârik* (200), *Zeylâ'î nısf cild* (300) şeklinde sıralanmaktadır.

38-İsa Efendi b. Mahmud

Hoca [Ü]veys Mahallesi sakini olan İsa Efendi b. Mahmud'un Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 19 adet kitap tespit edilmiştir. 16.680 akçe değerinde *Kütüb-ü Arabiyye ve Müteferrika*, 6.000 akçe değerinde *Hâşiye-yi Şeyhzâde ale'l-Kadı İsa Efendi*'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip eserlerdir. İsa Efendi'nin koleksiyonundaki en düşük değere sahip olan kitap

¹¹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 29b.

ise 100 akçe değerinde *Garâibü'l-Kur'an*'dır. İsa Efendi'nin tereke toplam değeri 110.310 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 37.580 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 34'dür.¹¹²

İsa Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tefsîr-i Kadı Beyzâvî (1.500), Tefsîr-i Keşşâf (1.500), Tefsîr-i Ebu's-Su'ud Kıt'a (1.400), Hâşiye-yi Şeyhzâde ale'l-Kadı (6.000), Hâşiye-yi Molla Şeref ale'l-Kadı (1.000), Garâ'ibü'l-Kur'ân (100), Tefsîr-i Fârisî (200), Tefsîr-i Ebu'l-Bekâ (600), Sa'di ale'l-Beyzâvî (300), Meşârik (800), Resâ'il fi't-Tefsîr (300), Zeylâ'î (2.500), Gâyetü'l-Beyân (2.000), Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel (600), el-cildü'l-evvel Hidâye (800), Mevzu'atü'l-Ulûm (500), Seyyid Şerîf ale'l-Miftâh (800), Kütüb-i Arabiyye ve Müteferrika (16.680) olarak kayıtlıdır.

39-Mahmud Efendi b. Habib

Esirci Kemal Mahallesi sakini olan Mahmud Efendi b. Habib'in Evâsıt-ı Cemâziyelâhîr 1071/11-20 Şubat 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 32 adet kitap tespit edilmiştir. Mahmud Efendi b. Habib'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.400 akçe değerinde *İbrahim Halebî Tarîkat-i Muhammediye Mecmu'a*'dır. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 180 akçe değerle *Kudûrî İsfahânî Şerh-i Ta'lim-i Mûte'allim Mes'udî*'dir. Mahmud Efendi b. Habib'in tereke toplam değeri 20.397 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 12.126 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 59'dur. Bu durumda terekesinin yarısından fazlasını kitaplar oluşturmaktadır.¹¹³

Mahmud Efendi b. Habib'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf (1.015), Tefsîr-i Kadı Der Cildî (1.015), Derdâî Mesâbîh (985), İbrahim Halebî Tarîkat-i Muhammediye Mecmu'a (1.400), Hidâyetü'l-İb'ad ve Bedrû'r-Reşid (180), Şerh-i Akâ'id Hüsâm-ı Kâti (281), Gülistan (70), Alay Kütüb (101), Kıt'a minel-Buhârî (480), Dürer Gürer (995), Meşârik-ı İbni Melek (825), Şerh-i Şer'iyye (505), Şerh-i Muntakîl (63), Mutavvel (810), Muhtasar (670), Molla Câmi (150), Tarîkat-ı

¹¹² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 5 Numaralı Defter, vr. 34b.

¹¹³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 5 Numaralı Defter, vr. 64b.

Muhammediye (120), Kenz Şerhi (120), Risâle-i Hızır Bey (130), Mecâlis-i Rûmî (810), Sadru's-Şerî'a (320), Kudûrî İsfahânî Şerh-i Ta'îlm-i Mûte'allim Mes'udî (180), Usûl-i İbni Melek (551), Metn-i Ferâ'iz (150), Şerh-i Dîbâce Kasîde Redd-i Telhîs-i Sadeddin (200) şeklinde yazılmıştır.

40--Mehmed Efendi b. Yakub

Sarı Musa Mahallesi sakini olan Mehmed Efendi b. Yakub'un Evâhir-i Cemâziyelâhîr 1071/21 Şubat-1 Mart 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 15 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi'nin koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verildiği görülmüştür. Mehmed Efendi b. Yakub'un koleksiyonunda 25 akçe değerindeki *Evrâk-ı Perîşân* en düşük değere sahiptir. Hümâyunnâme, Leylâ ve Mecnûn kitaplarının olması bu kişinin edebî eserlere ilgisi olduğuna işaret etmektedir. Mehmed Efendi b. Yakub'un tereke toplam değeri 154.800 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.175 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2'dir.¹¹⁴

Mehmed Efendi b. Yakub'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Duânâme Mecmu'a Hüsrev-i Şîrin ve Gülîstan (1.680), Hümâyunnâme Netâ'ic-i Mansûr? Leylâ ve Mecnûn Nahve Mûte'allik Kitab (580), Bostan Şerh-i Gülîstan Süver-i Fenâri (660), Alay Kütüb (400), Def'a Alay Kütüb (400), Def'a Alay Kütüb (430), *Evrâk-ı Perîşân* (25) olarak kayıtlıdır.

41-Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa

Defterdar Ahmed Çelebi Mahallesi sakini olan Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa'nın Zilhicce 1070/Ağustos-Eylül 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 29 adet kitap tespit edilmiştir. Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa'nın koleksiyonunda 1.000 akçe değerindeki *Tefsîr-i Kadî* en yüksek değere sahip kitaptır. 10 akçe değerinde olan *Cezerî* ve *Halle Rumuz* koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaplardır. Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa'nın koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmiştir. Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa'nın

¹¹⁴ İKA. *İstanbul Kadî Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 64b.

terekesinin toplam değeri 99.260 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 5.655 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5'dir.¹¹⁵

Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tefsîr-i Kadı (1.000), İbrahim Halebî Sagîrî (340), Dinkoz (160), Kütüb (315), Şerh-i Dîbâce (80), Müsveddâd? (30), Def'a Dîbâce Şerhi (20), Metn-i Menâr (30), Mülteka'l-Ebhûr (600), Def'a Mülteka'l-Ebhûr (550), Şerh-i Şâtibî (50), Şerh-i Mevâkîf ve Metn-i Ferâ'iz (130), Muhtârü's-Sihâh ma'a Hurdâhu (180), Kütüb Kıt'a (150), Sadru's-Şerî'a (300), Menâr-ı İbn-i Melek (680), Müteveccihü'l-Kûzad? (130), Tarîkat ve Hülâsâ-yı Mecmu'a (160), Ta'rîfât (200), Bostan (30), Şerh-i Miftâh ma'a (...?) (270), Mecmu'a (30), Türkî Vikâye (100), Kudûrî (50), Sarf (50), Cezerî (10), Halle Rumuz (10) şeklinde belirtilmiştir.

42-Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş

Emir Buhâri Mahallesi sakini olan Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş'un Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 160 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş'un koleksiyonunda 4.000 akçe değerinde olan *Ekmeleddin* en yüksek değere sahip kitaptır. En düşük değere sahip kitap ise 25 akçe değerinde *Hibretü'l-Ebrâr*'dır. Bu kitapların içinde tıp ile ilişkili kitaplar ve *Feresnâme* adlı eser dikkat çekmektedir. Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş'un koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmiştir. Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş'un tereke toplam değeri 1.344.675 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 71.514 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5,3'dür.¹¹⁶

Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf (3.400), Keşşâf (2.200), Tefsîr-i Kadı (2.260), Mesnevî Şerîf (1.300), Kuhistânî (3.000), Dürer Gürer (2.315), Câmî'u's-Sagîr (800), Kutbüddîn (30), Mecmu'a-yı Resâ'il (210), Ma'alimü't-Tenzîl (150), Mu'inü'l-Hükkâm (500), Mülteka'l-Ebhûr (1.000), Mişkât-ı Mesâbîh (1.000), Telvih (600), Hülâsâ-i Fetâvâ (700), Mecmu'a-yı Ebyâd (510) Hasan Çelebi ale't-Telvihi (1.400), Kadıhan (3.000),

¹¹⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 66a.

¹¹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 67b.

Fârisî Resâil (160), Fâik (210), Mecmu'a (60), Safâi (100), Hindî (265), Münyetü'l-Muftî (360), Mesâbîh (700), Mu'ribü'l-Lügâ (420), Ekmeleddin (4.000), Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel (2.000), Mutavvel (400), Gülistan Molla Celal (510), Minhâcü'l-Beyan (110), Enîsü'l-Celil (220), Evrâd-ı Şerîf (130), Avârifü'l-Ma'ârif (155), Muraka'a (2.800), Yakub Paşa (200), Şerh-i Kasîde-i Bürde li-Şeyhzâde (260), Beyaz Mecmu'a (85), Müzeyyilü'l-Hafâ (110), Şerh-i Şâfiye (60), Şerh-i Eşbâh li-Rıza (170), Silsilenâme ve Fihrist-i Kur'ân (300), Kur'ân'a Müt'e'allik (50), Behîştî ve Mecmu'a mine't-Tıb (100), Kul Ahmed ve Feresnâme (100), Şâh-u Gedâ (200), Cevâhirü'l-Fıkıh (120), Hibretü'l-Ebrâr (25), Tezkiyetü's-Şu'arâ ve (...?) Şerh-i Dîbâce Gülistan (205), Teshîl fi't-Tıb ve Resâ'il-i Ferâ'iz ve Islahnâme (170), Seyyid ale'l-Mutavvel ve Mirsâd (530), Efdalzâde ve Mecmu'a-yı Resâ'il (210), Şerh-i Ça'mini ve Mes'ud-ı Rûmî ve Ferâ'iz-i Seydî (520), Matla'u'l-Müdebbirîn? ve Ma'ârif ve Tuhfetü'l-Mülûk ve Mecmu'a (160), İslâm Câmî (800), Şemseddin Rûmî (320), Ruba'iyât-ı Molla Câmî (80), Mecmu'a ve Sun'a ve Beyân? (150), Dîvân-ı Örfî (625), Siyer-i Veysî (450), Kemal Paşazâde ale'l-Hidâye (50), Tezkire-i Dâvud (1.200), Şerhü'l-Gunye li-İbn-i Mâlik (Melek) (150), Mu'inü'l-Müftî (700), Şerh-i Tehzîb-i Molla Celal (100), Mu'âlimu't-Tenzîl (380), Şerh-i Miftâh (145), Şerh-i Lüb (110), Ferâidü'l-Kale'as (105), Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf (225), Şerh-i Hidâyetü'l (...?) (310), Lügât-ı Halîmî (310), Kitâbü'l-Usûl ilâ-Kavâ'idî'n-Nazar? (50), Şerh-i Akâ'id? (200), Mes'ud-ı Hatâyi (60), Kısâs-ı Enbiyâ ve Mecmu'a (240), Şifâ-i Kadî (100), Muhtâr-ı Sihâh (850), Islah-ı İzah (400), Şerh-i Mevâkıf (550), Isfahânî (50), Dîvân-ı Bâkî (350), Câmî (350), Muhtasar (200), Şerh-i (...?) (900), Tavzîh (355), Muhiddin? (120), İzah-ı Me'ânî (120), Metn-i Ferâ'iz (105), Telhîs (100), Bahru'r-Râ'ik (3.000), Râzi Kâfiye? (650), (...?) Gülistan ve Ferâ'iz (325), Molla Hüsrev ve Hâşiye-yi Telvîh (510), Fetâvâ-yı Yahya Efendi (705), Ruba'iyât (1.105), Kâsım Leysî (400), Târih-i Hallikan (100), Nefehâtü'l-Üns (250), Şeref-i İnsan (550), Tercüme-i der Secâî? (370), Dede Efendi (400), Şerh-i Tavzîh Karamânî (375), Dîvân-ı Örfî (210), Hâşiye ale'l (...?) (300), Sadru's-Şerî'a (400), Tefsîr-i Ebu's-Su'ud (571), Bâkâi Nısıf (500), Resâ'il-i İsbât-ı Vâcib ve Risâle fi'l-Hat ve Muğrib-i Kâfiye (180), Dîvân-ı Sâyib (510), Kitab (130), Feth-i Hamîdî li-İbnü'l-Hümâm (260), Tefsîr-i Kadî Nısıf-ı Evvel ve Sâni (1.100), Dîvân-ı Câmî ve (...?) Müt'e'allik (50), Hidâye (300), Metn-i Şir'a (150), (...?) (100), Tehâfüt Hocaâde

(40), Ravzatü’ş-Şühedâ (100), Cild-i evvel mine’l-Gülistan ve sâni min-Ebhâs (410), Resâ’il-i Birgili (150), Dürer (550), Kudbiddîn ma’a Matlûb (120), Mesâbih (500), Reşehât (40), Mecmu’a (50), Cild-i evvel mine’l-Ekmele (490), Şerh-i Dîbâce (33), Hidâye tamâm (600), Gunye (160), Târih-i Yeni Dünya ma’a Kitâb-ı mine’t-Tıb (385), Kitâb Alay (160), Bahru’r-Râik (850), Kudbiddin (40), Hamid? ve Hâşiye-yi Şemsiyye (300), Kirmânî (415), Abdulgafur (700) Kitâbü’l-Lügâ (60) şeklinde sıralanmaktadır.

43-Hasan Efendi b. Hüseyin

Hoca Üveys Mahallesi sakini olan Hasan Efendi b. Hüseyin’in 20 Receb 1071/21 Mart 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 74 adet kitap tespit edilmiştir. Hasan Efendi b. Hüseyin’in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 490 akçe değerinde *Câmi’u’s-Sagîr cild*’dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 12 akçe değerinde *Şerh-i Manzûme*’dir. Hasan Efendi b. Hüseyin’in tereke toplam değeri 37.010 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 17.689 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 47,7’dir.¹¹⁷

Hasan Efendi b. Hüseyin’in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Câmi’u’s-Sagîr cild (490), İzah-ı Me’ânî (100), Mecmu’a (366), Sirâc-ı Hindî? (400), Aynî (120), Şerh-i Manzûme (12), (...?) Haske Fi’il? (120), Telhis (50), Mültekâ (445), Şerhü’l-Gunye cild (365), Kütüb (300), Def’a Kütüb (300), Def’a Kütüb (250), İmtihânü’l-Ezkiyâ (220), Def’a Kütüb (585), Şevâhid (250), İzah (70), Def’a Kütüb (300), Def’a Kütüb (1.900), İbnü’l-Kays/ İbnü’l-Ayş? (100), Hâşiye-yi Hayâlî (80), Demâmînî? Cild (1.200), Yakub Paşa (160), Def’a Kütüb (120), Hizânetü’l-Fıkıh (50), Def’a Kütüb (320), Erkâmî? (310), Def’a Kütüb (320), Dav ve Mutavassıt (400), Seyyid Alizâde (150), Evrâk-ı Perîşân (300), Şerh-i Mecma’u’l-Bahreyn (250), Hadâ’ik ve Kütüb (220), İsfahânî ve Şifâ (200), Ahterî (400), Muhtasar (120), Miftâh-ı Seydî (310), Kâsım-ı İbâdî (650), Şerh-i Lüb Şerh-i Menâr Şerh-i Akâ’id (200), Def’a Kütüb (80), Tavzîh (410), Kâfiye-i Hindî? (250), Metn-i Tenkih ve Dîvân (180), İfsah (355), Def’a Kütüb (360), Gucedevânî ve Kütüb (160), Def’a Kütüb (140), Şerh-i Şâtibî (210), Şerh-i Şâfiye li’ş-Şeyhü’l-İslâm (261), Metn-i

¹¹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 75a.

Meşârik (84), Def'a Kütüb (250), Şerh-i Nikâye ve Lum'a ve Tastîkât? (200), Çarperdî ve Kütüb (220), Def'a Şerhü'l-Gunye (210), Şerh-i Kenz Miskînî (250), Muhtârü's-Sihâh (340), Def'a Kütüb (200), Def'a Kütüb (70), Ferâ'iz-i Molla? (200), Def'a Kütüb (151), Hidâye Cild (151), Muğnü'l-Lebib (200), Şerh-i sî-Fasıl (151), Munfasıl (100) olarak kayıtlıdır.

44-Abdullah Efendi b. Yunus

Cebecibaşı Mahallesi sakini olan Abdullah Efendi b. Yunus'un 5 Receb 1071/6 Mart 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 64 adet kitap tespit edilmiştir. Abdullah Efendi b. Yunus'un koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 5.000 akçe değerinde *Kuhistânî*'dir. 65 akçe değerinde olan *Kıt'a-yı Seydî* en düşük değere sahip kitaptır. Abdullah Efendi b. Yunus'un terekesinin toplam değeri 817.741 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 58.100 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 7,1'dir.¹¹⁸

Abdullah Efendi b. Yunus'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Şeyh Ekmel Cild (2.200), Hind?/ Münye? ve İslâm (700), Mecmu'a (600), Kütüb (120), Şerh-i Mesnevî (200), Fetâvâ-yı Bezzâziye (1.400), Sa'di Çelebi Hidâye Üzerine (550), Tefsîr-i Kadı (3.200), Hâşîye-yi Miftâh (260), Fusûl-ı İmâdî (500), Sagîr Hidâye (3.100), Abdulgafur (250), Eşbâh ve Nezâ'ir (320), (...?) (100), Kütüb (300), Mecmu'a (200), Def'a Hidâye (1.500), Muhtâr-ı Sihâh (505), Nısıf Hidâye (400), Şerh-i Meşârik (120), Sadru's-Şerî'a (900), Ahkâm-ı Sigâr (250), Kıt'a-yı Seydî (65), Vâkı'ât-ı Hüsâmiye ve Gunyetü'l-Fetâvâ? (1.000), Dürer Gürer (4.730), Nısf-ı Sânî-i Ekmel (330), Durûbü'l Emsâl (800), Fenârî'l? / Fârisî? Hidâye ve Kütüb (200), Lisânü'l-Hükkâm (80), Müştemilü'l-Ahkâm (3.600), Sa'di Efendi (2.000), Hâdî-i Erba'în ve Okçuzâde (300), Şerh-i Gülistan-ı Lâmi'i (200), Resâ'il İbn-i Nüceym (190), Kütüb (100), Miftâh-ı Sadeddin (1.015), Fütuhât-ı Muradiye (1.805), Seyyid ale'l-Miftâh (3.000), Hasan Çelebi ale'l-Mevâkîf (320), Sadrüddinzâde (1.070), Seyyid-i Alizâde ma'a Mecmu'a (150), (..?) (200), Cevherî Cild (2.500), Şakâyık ma'a Kasîde Şerhi (200), Def'a Dürer Gürer (1.800), Şerh-i Hemziyye (200), Kıt'a Buhârî (150), Hasan Çelebi (700), Telvîh (1.000), Tavzîh (1.000),

¹¹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 82b.

Mutavvel (600), Muharremî (500), Molla Câmi (400), Çarperdî ve Akâid (200), Kuhistânî (5.000), Mecmu‘a-i Resâ‘il (1.320), Câmi‘u‘l-Fusûleyn (1.500), Mutavvel ma‘a Hâfız (700), Fetâvâ-yı Ebu‘s-Su‘ûd Efendi Hutût (1.000), Mecmu‘a-yı Yahya Efendi (500) şeklinde yazmaktadır.

45-Ebûbekir Efendi b. Hızır

Menemi Dede Mahallesi sakini olan Ebûbekir Efendi b. Hızır’ın Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Ebûbekir Efendi b. Hızır’ın koleksiyonunda ilk karşımıza çıkan kitap 300 akçelik *Şerh-i Hâfız* olup ikinci sırada ise 120 akçe değerinde *Hadikâ*’dır. Üçüncü sırada kaydedilen 50 akçe değerinde ki *Manzum Kitap* koleksiyonun en düşük değerdeki eseri iken dördüncü sırada 3.000 akçelik *Târih-i Altıparmak* adlı eser en yüksek değerdeki eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebûbekir Efendi b. Hızır’ın tereke toplam değeri 947.662 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.470 akçedir.¹¹⁹

46-Hanefi Efendi b. Mehmed

Kınacıdede Mahallesi sakini olan Hanefi Efendi b. Mehmed’in Gurre-i Cemâziyelevvel 1071/2 Ocak 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 15 kitap tespit edilmiştir. Hanefi Efendi b. Mehmed’in koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 120 akçe değerinde olan *Eczâ-i Kitab*’dır. 10 akçe değerinde olan *Mevlûd* adlı kitap en düşük değere sahiptir. Birden fazla kitaba ortak değer verildiği görülmüştür. Hanefi Efendi b. Mehmed’in tereke toplam değeri 8.969 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 940 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 10,4’dür.¹²⁰

Hanefi Efendi b. Mehmed’in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Metn-i Meşârik Fıkha Mûte‘allik Misbâh Nazm-ı Akâ‘id Netâicü‘l-Fünûn (380), Tarîkat-i Muhammediye Câmi ve Kübarâ (250), Mukaddime Fârisiye Mûte‘allik İnşa Nahiv

¹¹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 90a.

¹²⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 91a.

Cümlesi Baytarnâme Şerh-i Akâid Dîbâce Sarf Şerhi (180), Mevlüd (10), Eczâ-i Kitab (120) olarak belirtilmektedir.

47-Ramazan Efendi b. Nasuh

Şirmerd Çavuş Mahallesi sakini olan Ramazan Efendi'nin Evâil-i Zilkâde 1071/28 Haziran-7 Temmuz 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 6 kitap tespit edilmiştir. Ramazan Efendi'nin koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmiştir. Koleksiyondaki en yüksek değere sahip olan kitaplar 800 akçe değerinde *ve Arabî ve Türkî Kitab Cild*'dir. Bunu 700 akçe değerinde Eczâ-yı Muhtasar-ı Sadru's-Şerî'a İsmüddîn takip etmektedir. En düşük değere sahip kitaplar ise 170 akçe değerinde *Def'a Resâ'il ve Kitâb-ı Türkî*'dir. Ramazan Efendi'nin terekesinin toplam değeri 22.386 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.670 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 7,4'dür.¹²¹

48-Mehmed Efendi b. Şaban Bey

Zeyrek Mahallesi sakini olan Mehmed Efendi b. Şaban Bey'in 10 Safer 1072/5 Ekim 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 20 kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Şaban Bey'in koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 1.000 akçe değerinde *Hediye-yi Mushaf-ı Şerîf*'tir. En düşük değere sahip olan kitap ise 4 akçe değerinde *Şerh-i Gülistan*'dır. Mehmed Efendi b. Şaban Bey'in tereke toplamı 302.920 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.604 akçedir.¹²²

Mehmed Efendi b. Şaban Bey'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Hediye-yi Mushaf-ı Şerîf (1.000), Şerh-i Gülistan (4), Metn-i Şâfiye (40), Molla Câmi (150), Gülistan-ı Sa'di (40), Menâr-ı İbn-i Melek (200), Dürer Gürer (500), Mecmu'a (100), Mu'teber Şerh-i Kâtib? (50), Sarf Nahiv (150), Dîvân-ı Hâfız (50), Dav (60), Rasâhatü'l-Hâtır? (20), Baharistan (30), Hüssâm-ı Kâtî (40), Şerh-i Akâ'id (30), Hoca-zâde (20), Kudbüddîn (20), Alay Kitab (100) olarak sıralanmaktadır.

¹²¹ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 91a.

¹²² İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 107b.

49-Abdulvehhabzâde Efendi b. Baki Efendi

Ali Paşa el-Atik Mahallesi sakini olan Abdulvehhabzâde Efendi b. Baki Efendi'nin Evâil-i Cemâziyelâhir 1072/22-31 Ocak 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 2 adet kitap tespit edilmiştir. Bunlardan ilki 100 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf Hediyyesi*'dir, ikincisi 600 akçe değerinde *Lügât-ı Ahterî*'dir. Abdulvehhabzâde Efendi b. Baki Efendi'nin tereke toplam değeri 102.612 akçedir.¹²³

50-Tatar Ali Efendi b. Hasan

Tatar Ali Efendi b. Hasan'ın Evâhir-i Rebûlevvel 1072/14-23 Kasım 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 57 adet kitap tespit edilmiştir. Tatar Ali Efendi b. Hasan'ın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 7.000 akçe değerinde *Câmi'ü'l-Kebîr li's-Suyûtî cild*'dir. Tatar Ali Efendi b. Hasan'ın koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle 260 akçe değerinde *Fütûh-ı Şam el-Cem Nebi'l-Ferîkayn Kıt'a min Şerhi'l-Meskûneti's-Sahâbe Ahkâmü'l-Cinâyet?* Koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaplardır. Tatar Ali Efendi b. Hasan'ın tereke toplam değeri 93.106 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 24.322 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 26,1'dir.¹²⁴

Tatar Ali Efendi b. Hasan'ın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Şerh-i Buhârî li-ibni Battal cild (1.160), Câmi'ü'l-Kebîr li's-Suyûtî cild (7.000), Lisânü'l-Mir'ât cild (1.000), Zâdü's-Siyer? Cild (400), Câmi'ü'l-Füsûl cild (405), Siyer-i Ebî Dâvud Kıt'a min-Ta'lîm nâkıs Câmi'ü's-Sagîr (1.700), Esmâü'r-Ricâl Eşrâku't-Tevârih Mâlikü'l-Hanna? Şerh-i Sünen-i Erba'a Cevâhirü'l (...?) (1.150), Teremedî? İrşâdü's-Sâdî Menâkibü'l-Enbiyâ Câmi'i Envâr İrşâd-ı Nedvî? (320), Fütûh-ı Şam el-Cem Nebi'l-Ferîkayn Kıt'a min-Şerhi'l-Meskûneti's-Sahâbe Ahkâmü'l-Cinâyet? (260), Cild-i âhir min-Tefsîr-i İmâdî Risâle-i İmâm-ı li's-Suyûtî Tahrîr-i Şerh-i Süheyl Mevzûât-ı Kebîr (870), Cüz-ü sâni min (...?) min-Fethi'l-Bârî Târih-i İbn-i Kesîr Muğni Risâle-i Suyûtî (500), Tefsîr-i Keşşâf Davâ'an Muhtasarı'l-Kâme? Tahrîc İbnü'l-Hacer? (660), Tahrîcü'l-Hukdân Usûl Hadis Fethü'l-Ale Câmi'ü'l-Ulûm Meşârikü'l-Envâr (600), Mesâlikü'l-Hannâ Riyâzü'n-Nukre İrtibâhü'l-Ekbâd

¹²³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 116a.

¹²⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 124b.

İktisâd Umdetü'l-Ahkâm Câmi'ü'l-Usûl (6.000), Mecmu'a Mercî'ü Musallî el-Bâbü'l-Nükûl (242), Alay Kitâb cild (260), Def'a Alay Kitâb cild (200), Def'a Alay Kitâb cild (270), Def'a Alay Kitâb cild (100), Def'a Alay Kitâb (475), Evrâk-ı Perîşân Takrîb (350), Macestî (400) şeklinde kayıtlıdır.

51-Mehmed Efendi b. Hüseyin

Mehmed Efendi b. Hüseyin'in Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz-8 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 10 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. Hüseyin'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 200 akçe değerinde *Kâfiye ma'a Misbâh*'dir. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 30 akçe değerinde *Matlûb*, *Muğrib*, *Def'a Misbâh*, *Şâfiye*, *Evrâk-ı Perîşân ma'a Hırdavat*'tır. Mehmed Efendi b. Hüseyin'in tereke toplam değeri 2.000 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 640 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 32'dir.¹²⁵

Mehmed Efendi b. Hüseyin'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Molla Câmi (150), *Kâfiye ma'a Misbâh* (200), *Dîbâce Şerhi* (40), *Matlûb* (30), *Muğrib* (30), *Risâle-i İnşâfiye* (50), *Def'a Misbâh* (30), *Şerh-i Akâ'id* (50), *Şâfiye* (30) *Evrâk-ı Perîşân ma'a Hırdavat* (30) olarak belirtilmiştir.

52-Mustafa Efendi b. Mahmud

Debbağzâde Mahallesi sakini olan Mustafa Efendi b. Mahmud'un 22 Safer 1079/1 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 400 akçe değerinde *Kitab* olarak tespit edilmiştir. Mustafa Efendi b. Mahmud'un tereke toplam değeri 75.490 akçedir.¹²⁶

53-Halil Efendi b. Fazlullah

Molla Hüsrev Mahallesi sakini olan Halil Efendi b. Fazlullah'ın Evâhir-i Rebûlevvel 1079/29 Ağustos-7 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Halil Efendi b. Fazlullah'ın koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle 3.800 akçe değerinde olan *Def'a Kitab ve*

¹²⁵ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 150b.

¹²⁶ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 165a.

Resâil en yüksek değere sahip kitaplardır. 900 akçe değerindeki *Kitâb-ı Türkî* ise koleksiyondaki en düşük değere sahip olan kitaptır. Halil Efendi b. Fazlullah'ın tereke toplam değeri 196.538 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 4.700 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2,3'dür.¹²⁷

54-Yusuf Efendi b. Sami

Fatıma Hatun Mahallesi sakini olan Yusuf Efendi b. Sami'nin 15 Zilhicce 1078/27 Mayıs 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 45 kitap tespit edilmiştir. Yusuf Efendi b. Sami'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.300 akçe değerinde *Def'a Dürer*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 10 akçe değerinde *Evrâk-ı Perîşân*'dır. Yusuf Efendi b. Sami'nin tereke toplam değeri 52.527 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 11.456 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 21,8'dir.¹²⁸

Yusuf Efendi b. Sami'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kenz Muhtâr (100), Mecma'u'l-Bahreyn li-İbn-i Ferîşte (120), Şerh-i Şâtibe (240), Tathîrû'l-Kulûb (120), Şerh-i Şâtibe (120), Muhtasar (200), Şerh-i Surûrî li'l-Gülistan (120), Şerh-i Mukaddime Tavzîh-i (...?) (120), Cevâhir (125), Tefsîr-i Sûre-i (...?) (240), Şerh-i Misbâh (125), Kitab (300), Tefsîrden (330), Kitab (150), Def'a Kitab (205), Tefsîr-i Kebîr (310), Şerh-i Cezerî (35), İbrahim Halebî ma'a Şâfiye (180), Kitab (170), Bidâyetü'l-Hidâye (20), Mecmu'a (55), Gürânî (205), Kitab (110), Def'a Kitab (950), Def'a Kitab (210), Def'a Kitab (805), Def'a Kitab (300), Def'a Kitab (90), Şerh-i Şâtibe (491), Dürer Gürer (905), Mesâbîh (300), Şerh-i Meşârik el-Envâr İbni Melek (1.300), Fahr-ı Râzî (40), Kâide-i İbni Âmir (35), Kitab (100), Def'a Kitab (80), Evrâk-ı Perîşân (10), Tecvid (125), Kitab (205), Def'a Dürer (1.300), Takrîb (110), Kitab (400) olarak sıralanmaktadır.

55-Abdullah Efendi

Molla Gürani Mahallesi sakini olan Abdullah Efendi'nin 15 Cemâziyelevvel 1079/21 Ekim 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 49 adet kitap tespit edilmiştir.

¹²⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*, 5 Numaralı Defter, vr. 170a.

¹²⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*. 5 Numaralı Defter, vr. 193b.

Abdullah Efendi'nin koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 8.000 akçe değerinde *Tefsîr-i Ebu's-Su'ud cild*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 30 akçe değerinde *Küçük Hâşiye*'dir. Abdullah Efendi'nin tereke toplam değeri 351.630 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 37.230 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 10,5'dir.¹²⁹

Abdullah Efendi'nin sahip olduğu kitapları ve fiyatları: Tefsîr-i Ebu's-Su'ud cild (8.000), Tefsîr-i Kadı Beyzâvî cild (3.500), Tefsîr-i Keşşâf cild (5.000), İslah-ı İzah (250), Nefâhât Tercümesi (600), Suhbetü'l-Ebrâr Tercümesi (250), Metn-i Subha (100), Câmi'u'l-Usûl nısıf (1.000), Metn-i Telhis (100), Sa'di Çelebi ale'l-Kadı nâkıs (1.200), Resâ'il-i İbn-i Nüceym (200), Dav ma'a Hâşiye (250), Şerh-i Kasîde (100), Def'a Dav (80), Baharistan Şerhi (100), Tehâfüt (100), Metn-i Menâr ma'a Hâşiye (250), Mecmu'a-yı Fıkh-ı Şerîf (200), Tuhfetü'l-Mulûk (50), Tavzîh (300), Necât-ı İbni Sînâ? (200), Mukaddime-i Azîzî (40), Şerh-i Metâl'i (120), Ahkâm-ı Kur'ân (250), Şerh-i Kadîm Mecmu'a? (60), (...?) (800), Küçük Hâşiye (30), Şifâ-yı Kadı İyaz (250), Şemsiyye (100), Şerh-i Miftâhu'n-Nebevî (400), Bahâvî ale'l-Menâr (1.200), Dîvân-ı Câmi (80), Şerh-i İzah (150), İbn-i Melek ale'l-Menâr (300), Mantık Mecmu'ası (120), Keşf-i ale'l-Menâr (300), Hasan Çelebi ale'l- Mevâkıf (400), S'adi ale'l-Kadı Nısıf (600), Seyyid ale'l-Menâr (400), Târih-i Âli Osman Kıt'a (50), Fârisî Nefâhât (50), Şerh-i Metâl'i (100), Hayâtü'l-Hayavân (200), Sadru's-Şerî'a (2.000), Dürer ale'l-Gürer (1.000), Kadıhan cild (2.000), Mutavvel (600), Keşf-i ale'l Keşif (3.000), Câmi'u'l-Fusûl (800) şeklinde yazılmıştır.

56-Süleyman Efendi

Süleymâniye Câmiî Kurbu sakini olan Süleyman Efendi'nin 20 Zilkâde 1077/14 Mayıs 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 137 adet kitap tespit edilmiştir. Süleyman Efendi'nin koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 6.500 akçe değerinde *Tefsîr-i Ebu's-Su'ud Efendi*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 42 akçe değerinde *Kâfiye*'dir. Süleyman Efendi'nin tereke toplam değeri

¹²⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 197b.

206.356 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 88.248 akçedir. Kitaplarının terekese oranı % 42,7'dir.¹³⁰

Süleyman Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâmullah Kır'a (3.300), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd Efendi (6.500), Ekmeleddin (6.000), İbrahim Halebî/Çelebî? (3.000), Hafidî? (1.150), Menâsik (250), Cüz mine'l-Kur'an el-Kerîm (60), Kenz Hadîkatü's-Salah Fenârî Mecmu'ası Hilye-yi Arabiyye Şâkirullah (190), Kâfiye (42), Hutbe Mecmu'ası (800), Fetâvâ-yı Zahriyye (1.500), Mesâbîh (300), Ahterî/Uhterî? (2.470), Atvân/Etvâr? (80), Tefsîr-i Celaleyn (600), Kum Sa'at (600), Tarîkat-ı Muhammediye (700), Baytarnâme (145), Arâiz (335), Târih-i İbni Şahne/Şehiye? (80), Hısnü'l-Hasîn (300), Şerh-i Demre (310), Hâvî-i Kutsî (360), Muhtâr-ı Sihâh (700), Mutavvel Hasan Çelebi (1.250), Musul İmâdî (760), Raiye Şerhi (450), Metn-i Müvehhir (250), Keşşâf (1.300), Lisânü'l-Hükkâm (150), Târih-i Mekke (125), Tabsıra (400), Zeylû'l-Hafâ (70), Ni'metü'z-Zerî'a Muknî (200), Islah-ı İzah (360), Esâbi-i Kur'ân Usûl-ı Lübâb (150), (...?) Câmi'u's-Sagîr (200), Gunyetü'l-Fukahâ? (1.950), Hülâsatü'l-Fetâvâ (1.500), Ahi Çelebi ale's-Sadru's-Şerî'a (2.100), Netâ'icü'l-Fünûn (100), Acâ'ibü'l-Mahlûkat (160), Hâvîyü'l-Münye/Mübne? (200), Tabakâtü'l-Kur'ân (170), Minhâcü'l-Âbidîn (150), Câmi'u'l-Fusûleyn (1.050), (...?), Şifâ-yı Kadı İyâz (460), Münâsebât Bukâî (2.400), Usûl-ü Pezdevî (200), Tabakât-ı Hanefiyye (260), Sihâh-ı Cevherî (2.560), Avârifü'l-Me'ârif (215), Gurerü'l-Hükkâm (1.510), Ravzatü'l-Ahbâr (550), Mültekâ (850), Sadru's-Şerî'a (1.700), Mutavvel (1.700), Makâmât-ı Harîrî (250), Şerh-i (...?), Siracü'l-Vehhâb cild (2.000), Kâşif (150), Vakfî Hassâf? (80), Seb'ıyyât? (200), Nübüvvez Mecmu'a? (200), Hizânetü'l-Fıkıh Harîrî Şerhi Metn-i Ferâiz (135), Ta'birnâme-i Arabî (100), Lübâbü'l-Elbâb (220), Câmi'u's-Sagîr mine'l-Hadis (1.200), Şerh-i Şur'a li-Seyyid Alizâde (900), Takrîbu'n-Nesr (300), Muhtâc-ı Sihâh (700), T'arîfât (200), Mişkât-ı Mesâbîh (1.150), Cild-i evvel min-Siracü'l-Vehhâc (400), Secâventi Tayfûrî (176), Metn-i Menâr (80), Muğribü'l-Lügâ (450), Zeylâ'î (1.900), Hadisü'l-Buhârî Cild (770), Metn-i Bünyân Halli Hassâf (170), Şerh-i Esmâü'l-Hüsna (100), Eczâ-i Tefsîr-i Kadı (755), ve Şâmî? (70), Mukaddime Gurerü'l-Fevâ'id Mecmu'a Hısn-ı Hasîn Duânâme (210), Şâtibiye (180),

¹³⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 6b.

Mü'eyyedzâde (600), Hidâyetü'l-Müchedeyn (515), Metn-i Mülteka (50), Şerh-i Ferâiz (85), Evveliyât-ı Ali Dede (470), el-İttifak (320), Ni'metullah (800), Usûl Mecmu'ası (100), İbn-i Hümâm Cild (2.300), Takrîb (150), Ezkâr-ı Nevevî (200), Tezekkür? (1.800), Ta'bîr-i Rü'yâ (650), İmtihânü'l-Ezkiyâ (250), Zehrü'l-Bâm ve Sâde Şerh-i Istilâhât-ı Fukaha (150), Şâtibî Şerhi (45), Risâle-i Birgili (165), Hatt-ı Tomar (100), Garâ'ibü'l-Risâle (130), Vakf-ı Hücret-i Ebrârü'l-Me'ani Şerh-i Şâtibî (110), Kitâbü't-Terğîb (1.670), Münyetü'l-Muğni (250), Fetâvâyü'l-Hatem (180), Muhtasar Hilyetü'l-Evliya (200), Tabî'atü'n-Nesr? (130), Risâle-i Satrafî (80), Gurerü'n-Nazm (80), Şakâyık (1.000), Ruznâme Risâle (130), Şerh-i Sudûr-ı Cümel (110), Meci Kelâm? (600), Şerh-i Hasrû'l-Hamr? li-Aliyyü'l-Kâ'id (1.000), Kıt'a mine'l-Müslim (280), Gurerü'l-Müttekî Ferâ'iz-i Seydî Beyân-ı Takrîr-i Kifâye Lügât-ı Dânisten Risâlesi? (280), Kûhistânî (5.000) olarak kayıtlıdır.

57-Yusuf Efendi

Üsküb mahallesi sakini olan Yusuf Efendi'nin 8 Zilhicce 1077/1 Haziran 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 28 adet kitap tespit edilmiştir. Yusuf Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.500 akçe değerinde *Cild Kitab* olarak belirtilmiştir. En düşük değere sahip olan kitap ise 90 akçe değerinde *Cild Kitab* olarak belirtilmiştir. Yusuf Efendi'nin tereke toplam değeri 54.650 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 13.922 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 25,4'dür.¹³¹

Yusuf Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf (400), Cild Kitab (90), En'am Gülistan (125), Kıt'a Cüz-i Şerîf (125), Cild Kitab (580), Cild Kitab (835), Cild Kitab (550), Cild Kitab (250), Cild Kitab (1.270), Cild Kitab (711), Cild Kitab (200), Cild Kitab (745), Cild Kitab (250), Cild Kitab (226), Cild Kitab (655), Cild Kitab (230), Cild Kitab (400), Cild Kitab (205), Cild Kitab (650), Cild Kitab (385), Cild Kitab (380), Cild Kitab (835), Cild Kitab (125), Evrâk-ı Perîşân (300), Cild Kitab (1.400), Cild Kitab (500), Cild Kitab (1.500) şeklinde sıralanmaktadır.

¹³¹ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 22b.

58-İbrahim Efendi b. Ali

Kâsımî Mahallesi sakini olan İbrahim Efendi b. Ali'nin 20 Safer 1078/11 Ağustos 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 28 adet kitap tespit edilmiştir. İbrahim Efendi b. Ali'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.980 akçe değerinde *Mülteka'l-Ebhûr*'dur. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi sebebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 15 akçe değerinde *Tuhfetü'l-Mulûk* ve *Türkî Hikâye*'dir. İbrahim Efendi b. Ali'nin tereke toplam değeri 16.368 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 3.515 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 21,4'dür.¹³²

İbrahim Efendi b. Ali'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: *Mülteka'l-Ebhûr* (1.980), *Kânunnâme ve Mecmu'a ve Enîs-i Celîs* (135), *Kütüb Alayı* (250), *Rûznâme* (30), *Metn-i Ferâ'iz* (30), *Baharistan ve Çâğmînî ve Mecmu'a* (250), *Dîvân-ı Nâbî* (30), *Gül Bûlbûl* (30), *Tıbdan Kitab* (30), *Evrâd-ı Behâî* (160), *Mecmu'a-i Sak* (35), *Şerh-i Lüb ve Dîbâce Gülistan ve Mesnevî ve Mecmu'a* (140), *Evrâk-ı Perîşân* (120), *Fıkıh-ı Ekber* (15), *Mecmu'a-i Kebîr* (20), *Tuhfetü'l-Mulûk ve Türkî Hikâye* (15), *Cüzdan* (75), *Uzun Mecmu'a* (40), *Evrâk-ı Perîşân* (30), *Kütüb Alayı* (100) olarak sıralanmaktadır.

59-Mehmed Efendi

Mehmed Efendi'nin Rebûlevvel 1078/Ağustos-Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 55 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.950 akçe değerinde *Mişkât-ı Mesâbîh*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 30 akçe değerinde *Secâvendî*'dir. Mehmed Efendi'nin tereke toplam değeri 84.840 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 9.855 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 28,5'dir.¹³³

Mehmed Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: *Mişkât-ı Mesâbîh* (2.950), *Miftâh-ı Seydi Burhaneddin* (280), (...?) *Bî-cild* (305), *Ta'birnâme li-ibn-i Sirin* (50), *Ravzat-ı Hatib Kâsım* (380), *Cild-i evvel (...?)* (380), *Müntehab* (54),

¹³² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 33b.

¹³³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 36a.

Metn-i Miftâh (85), Cild-i evvel Şerh-i Buhârî (100), Fıkh-ı Nâfi (350), Füsûs Telhis Teşrîf ve Tavzîh (250), Kasîde ve Şir'atü'l-İslâm (145), Sukûk Mecmu'a (105), Risâle-i Türkî ve Rûznâme (100), Dîvân-ı Nâkıs ve Rızâî ve Şerh-i Mevâkîf (230), Metn-i Kenz (95), nısıf Câmi'u's-Sagîr mine'l-Hadis (225), Bahrü'l-Ma'ârif (160), Dürer (1.000), Kâfiye Şerhi Cebeci? Ta'rifât (230), Secâvendî (30), Şâhidî Metn-i Ferâ'iz Kitâbü'n-Nahv ve Misbâh Şerhi Mecmu'a Sad Kelime Şürûhu'z-Zeheb Risâle? (250), Mirkât (150), Tercümân-ı Sıhâh (480), Alayı Kütüb (80), Telhis Câmi'u'l-Kebîr Suver-i Fetâvâ-yı İbn-i Kemâl Fıkh-ı Ekbar Bâyi'u'r-Râhime? (...?) (230), Şerh-i Münye (290), Cezerî Şerhi (320), Vakf-ı Hamza (200), Sak-ı Sâni (200), Mecmu'a Risâle (51), Dîbâce Şerhi Cilâü'l Kulûb (100) şeklinde yazılmıştır.

60-Mehmed Efendi

İmam Ali Çelebi Mahallesi sakini olan Mehmed Efendi'nin 22 Rebîülevvel 1078/11 Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.500 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi'nin tereke toplam değeri 32.595 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 4,6'dır.¹³⁴

61-Hatip Veliyüddin b. İshak

Tercüman Yunus Mahallesi sakini olan Hatip Veliyüddin b. İshak'ın 25 Rebîülâhîr 1078/14 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Kelânullah* tespit edilmiştir. Hatip Veliyüddin b. İshak'ın terekesinin toplam değeri 4.487 akçedir. Hatip Veliyüddin b. İshak'ın kitabının terekesine oranı % 11,1'dir.¹³⁵

62-Hüseyin Efendi b. Mehmed

Seyyid Ömer Mahallesi sakini olan Hüseyin Efendi b. Mehmed'in 21 Rebîülâhîr 1078/10 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde; *Kelâm-ı Kadîm* (1.200), *Evrâd-ı Şerîf* ve *Mevlid* (600), *Mecmu'a* (200) olmak üzere 4 adet kitap tespit edilmiştir. Hüseyin Efendi b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.200 akçe değerindeki *Kelâm-ı Kadîm*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 200 akçe değerinde *Mecmu'a*'dır. Hüseyin Efendi b. Mehmed'in tereke

¹³⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 38a.

¹³⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 51b.

toplam değeri 504.924 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.000 akçedir.¹³⁶

63-Ali Efendi b. Ahmed

Derviş Ali Mahallesi sakini olan Ali Efendi b. Ahmed'in Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım - 7 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 34 adet kitap tespit edilmiştir. Ali Efendi b. Ahmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.250 akçe değerinde *Kitâb-ı Dürer*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 15 akçe değerinde *Mukaddime-i Ebu'l-Leys*'dir. Ali Efendi b. Ahmed'in tereke toplam değeri 68.997 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 8.320 akçedir. Ali Efendi b. Ahmed'in kitaplarının terekesine oranı % 12'dir.¹³⁷

Ali Efendi b. Ahmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitâb-ı Dürer (1.250), Mültekâ (450), İzah (300), Ahterî (1.000), Molla Câmi (600), Sadru'sh-Şerî'a (800), Menâr-ı İbn-i Melek (150), Telhis (180), Kudûrî (30), Seyyid Şerîf (200), Ta'rîfât (120), Ta'îlm-i Mûte'allim (30), Hacı Baba (100), Cevâhir-i Fıkıh (200), Şehâbeddin (50), Ferâ'iz (50), İsagoci (210), Muhtasar ma'a Seyyid Alizâde (200), Dîbâce Şerhi (40), Cümle-i Sarf (1.000), Nahiv (155), Mukaddime-i Ebu'l-Leys (15), Cild-i sâni-i Hidâye (500), Kutbüddîn (80), İftitah (40), Akâ'id (50), Müntehab (80), Câmi'u's-Sagîr (150), Hâşiye-yi Halebî (50), Hadis (70), Sadeddin (20), Mutavassıt (30), Dav (100), Kâfiye (20) şeklinde kayıtlıdır.

64-Ahmed Efendi

Manisalı Çelebi Mahallesi sakini olan Ahmed Efendi'nin 18 Receb 1078/3 Ocak 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 3.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* ve 2.000 akçe değerinde *Türkî Kitab cild* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi'nin tereke toplam değeri 1.497.465 akçedir.¹³⁸

¹³⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 68b.

¹³⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 79b.

¹³⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 94b.

65-Salih Efendi b. el-Hâc İbrahim

Âbid Çelebi Mahallesi sakini olan Salih Efendi b. el-Hâc İbrahim'in 4 Receb 1078/20 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 45 akçe değerinde ve 50 akçe değerinde 2 adet *Mecmu'a* tespit edilmiştir. Salih Efendi b. el-Hâc İbrahim'in tereke toplam değeri 84.064 akçedir. Bunların içinde kitapların toplamı 95 akçedir.¹³⁹

66-Mustafa Efendi b. Mehmed

Cebecibaşı Mahallesi sakini olan Mustafa Efendi b. Mehmed'in 14 Cemâziyelâhir 1078/1 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 141 adet kitap tespit edilmiştir. Kitaplarının yanısıra 150 akçelik Kağıt Deste bulunmaktadır. Mustafa Efendi b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 12.000 akçe değerinde olan *Kadı Beyzâvi*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 20 akçe değerinde *Risâle*'dir. Mustafa Efendi b. Mehmed'in tereke toplam değeri 1.145.228 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 199.899 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 17,4'dür.¹⁴⁰

Mustafa Efendi b. Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf (2.500), Def'a Mushaf-ı Şerîf (500), Def'a Mushaf-ı Şerîf (300), Mülteka'l-Ebhûr (800), Sadru's-Şerîf'a (1.300), Molla Câmi (1.500), Sarf Mecmu'ası (200), Sarf ma'a Nahiv (300), Şerh-i Miftâh (300), Dîvân-ı Bâkî (180), Isâmüddin (3.000), Hayâtü'l-Hayavân (1.060), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd Efendi (3.530), Dürer Gürer (1.100), Kâfî (3.000), (...?) (680), Dîvân-ı Vahşî (500), Müsemmesât? (500), Fetâvâ Mecmu'ası (400), Esâsü'l-Belâga (1.300), Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel (3.000), Reşehât (350), Vâkî'anâme Mecmu'ası (1.300), Manzûme (100), Feyz-i Kebîr (1.760), Tefsîr-i (...?) (9.000), Şerh-i Kasîde (150), Reşîşe? (3.380), Telvih (2.005), Kâfiyeci (130), Muğribü'l-Lügâ (405), Ferâ'iz-i Seyyid Mecmu'ası (500), Eşbâh ve Nezâir (560), Tecennüs? (305), Şeyh Rıza (2.100), Hülâsâ (3.600), Eşbâh-ı Suyûtî (400), Dîvân-ı (...?) (800), Muhtasar (600), Mirkât (3.800), Mesâil-i Resâ'il (305), Dürer Gürer (5.000), Muhtâr-ı Sıhâh (300), Örfî (1.300), Dürer Gürer (2.300), Rasîh-i Benât? (300), Mecmu'a (300), Sernâme (1.650), İftihârü'l-Ezkiya (300), Muğni'l-

¹³⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 96a.

¹⁴⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr.103a

Lebib (400), Musli Şerhi (130), Talebetü't-Talebe (400), Musâmerât (600), Kadıhan (6.550), Öklid Mufasssal? (600), Tefsîr-i Kadı (7.500), Mecmu'ı'n-Nevâzil (2.800), Ziyâdât-ı Câmî'ı's-Sagîr (1.500), Gunyetü'l-Fetâvâ (1.000), Ahi Çelebi (1.900), Mufasssal (220), Nerb-i Zîbâ (500), Kâmus (10.000), Hülâsâtü'l-Fetâvâ (2.200), Kadı Beyzâvî (12.000), Keşfiyyât (450), İhyâu'l-Ulûm (6.000), Tefsîr-i Seydi (3.450), Dede Cöngü (500), Ekmel cild-i evvel (60), Kıt'a İmâdî (400), Gülşen-i Râz (210), Tezkire-i Kadı (400), Surûrî (750), Kitab (560), Kitab (450), Gâyetü'l-Beyân (3.000), Hasan Çelebi ale'l-Mevâ'î (400), İbnü'l-Hümâm (7.000), Gâyetü'l-Lisân (200), Sürûr-ı Acem (800), Metn-i Ebu'l-Fetih (170), Evzâhü'l-Mesâlik (300), Dîvân-ı Yahya (185), Mecmu'a (360), İzah (400), Tuhfetü'l-Mülûk (540), Mir Hüseyin (300), Târih-i Mutahharî? (600), Gülistan-ı Şem'î (690), Ahlak (300), Kitab (900), Hakâ'ik (200), Melheme-i Cevrî (505), Nefehât (300), Ekmel cild-i sâni (5.060), Mecmu'a (200), Şerh-i Mesnevî (1.550), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd Efendi (1.440), Câmî'ı'l-Esrâr (530), Şerh-i Ça'mini (690), Kadıhan-ı cild-i evvel (800), (...?) Risâle (20), Şevâhidü't-Telhis (60), Bahrü'l-Mesâil (650), Kitab (300), Mecmu'a (140), Hidâye (6.505), Menâr-ı İbn-i Melek (1.200), Ekmel Mükemmel (6.050), Sa'di Çelebi ale'l-Kadı (6.900), Mecmu'a (100), Şerh-i Ruba'iyat (355), Ravza Kutub (460), Âbâdî Kağıt (150), Kitab (1.200), Decâtî? (1.200), Ahterî (1.000), Buhârî (3.000), Şerh-i Teshîl (600), Mevlüd-i Nebî (500), Tezkire-i Şu'arâ (350), Menârü'l-Hidâye (800), Timurnâme (800), Dîvân-ı Hayalî (400), Çarperdi (700), Mutavvel (1.200), Ebu's-Su'ûd Efendi (200), Kasîde Mûte'allik (100), Çarperdi (499), Sîhâh-ı Cevherî (2.000), Şerh-i Şevâhid (180), Mihr-i Müşteri (180), Dîvân-ı Sırrî (180), Şerh-i Miftâhü'l-Gayb (2.400), Şerh-i Kâfiye (150), Beyaz Mecmu'a (100), Seyyid Abdullah (100), Mecmu'a (120), Kitab (1.000) olarak yazmaktadır.

67-Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi

Çukur Mahallesi sakini olan Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi'nin Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım-7 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 33 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 7.500 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* dir. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 30 akçe değerinde *Kâfiye Muğribi* ve *Şerh-i Şevaz* dir.

Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi'nin tereke toplam değeri 412.268 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 21.941 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5,3'dur.¹⁴¹

Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (7.500), Mesâbîh (600), Sadru'sh-Şerî'a (700), Necâtü'z-Zâkirîn (200), Menâfi'u'n-Nâs (200), Cild-i Sâni mine't-Taberî (300), Şerh-i Kasîde-i Bürde (80), Müsecced? (80), Dîvân-ı Örfî (205), Dîvân-ı Sıdkı Paşa (200), Meşârik (210), Dîvân-ı Süleyman (270), Ruzbâhâ (140), Târih-i Ramazanzâde (870), Mecnû'atü'l-İnsan (200), Mecnû'a (180), Muhtasar (350), Şerh-i Şevâz? (30), Mecnû'a-yı Halife?/Mehmed Halife? (750), Tercüme-i Şâhî (4.000), Kitab (1.570), Kitab (150), Kitab (1.500), Kitab (250), Der Mütûn-ı Metn-i Kenz (150), Gülistan (80), Dîvân-ı Fasîhî (60), Münşeât-ı Molla Câmi (60), Kâfiye Muğribi (30), Beyaz Mecnû'a (390), Kemer Takvim (100), Kasîde-i Bürde (40), Kitab (410), Muhassala-i Kelâm (86) olarak belirtilmiştir.

68-Ahmed Efendi b. Abdülkerim

Toklu Dede Mahallesi sakini olan Ahmed Efendi b. Abdülkerim'in Evâhir-i Receb 1078/6 Ocak 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 150 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Efendi b. Abdülkerim'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 13.150 akçe değerinde *Kadıhan*'dır. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 20 akçe değerinde *Şehâbeddin* ve *Gülşen-i Tevhid*'dir. Ahmed Efendi b. Abdülkerim'in tereke toplam değeri 148.712 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 91.175 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 61,3'dür.¹⁴²

Ahmed Efendi b. Abdülkerim'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (2.370), Def'a Mushaf-ı Şerîf (600), En'am-ı Şerîf (550), Tavzîh (450), Kadıhan (13.150), Zeylâ'î (1.400), Sûre-i Fâtîha Tefsîri (100), Hidâye nisf-i evvel (750), Şerh-i Meşârik (2.900), Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ (300), Gâyetü'l-Meram (150), Tefsîr-i Fâtîha li-Sadreddin (500), Kenzü'l-Gubâr (500), Tefsîr-i Subkî min-Cild-i Evvel (200), Kara Kemal (50), Sinan Efendi ale'l-En'am (100), Mecma'u'l-

¹⁴¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 110a.

¹⁴² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 116b.

Fetâvâ (900), Tıbyân (350), Hakâ'ik-i Selîmî (600), Molla Câmi (150), Muhtasar (260), Fetâvâ-yı Müşilî (70), Kıssatü'l-Bülegâ (160), Dîvân-ı Muhaşşem? (150), İzah-ı Geredeni? (200), Hüsnü'l-Müftî (250), Tehzib (200), Hâşiye-yi Beyzâvî li-Abdi'l-Kâdir (180), Ni'metullah (260), Keşşâf (4.300), Beyânü'l-Meşâr'î (110), Nehcü's-Sâlik (105), Talebetü't-Talebe (500), Tecnîs (285), Mevâhib-i Ledünniye (2.800), Kenz (100), Misbâh (30), Resâsü'l-Hâlisîn (600), Usûl-i Mühimme (70), Avârifü'l-Ma'ârif (420), Şem'î ale'l-Şev (335), Cevherî (1.105), Miftâhu't-Tâlibîn (100), Tercümânü'l-Eşvâk (250), Muhtâr-ı Sıhâh (405), İlâmü'l-Hediyye (100), Ukdü'l-Avâ'id (100), Tefsîr-i İhlâs (100), Tabsıra (100), Dürrü't-Tanzim (100), Muğribü'l-Lügat (350), Tahsîrü'l-Kulûb (100), İhyâ-yı Ulûm (2.700), Islah-ı İzah (670), Sa'di Efendi Kıt'a (300), Şerh-i Fusûs (100), Ravzat-ı Zamân/ Burhân? (155), Menâkıb-ı İmâm-ı A'zâm (300), Mutavvel (700), Mir'âtü'l-Usûl (80), Şerh-i Akâ'id (160), Minyetü'l-Beyân (380), Kenzü'l-Hidâye (105), Hülâsâtü'l-Fetâvâ (6.000), Kâmus (7.350), Kıt'a (1.000), Kadı Beyzâvî (700), Şerhi'n-Nekâbe ma'a Hülâsâ (560), Seyyid ma'a Mecmu'a (100), Cevâhirü'l- (...?) (220), Mecmu'a (60), Dîvân-ı Nâf'i ma'a Mecmu'a (100), Minârâtü'l-Mesârî (150), Tuhfetü'l-Mülûk, Münye Şerhi (560), Muhtasar (30), Evrâk-ı Perîşân (50), Gunye (815), Dürer Gürer (1.900), Mesâbîh (1.300), Misbâh li-Seydî (250), Muğni'l-Lebib (400), Siyer-i Nusûl (720), Şerh-i Eşbâh (505), (...?) (800), Bostânü'l-Ârifîn (520), Sadru's-Şerî'a (1.900), Şerh-i Sure-i En'am ve Metn-i Mir'ât ve Şerh-i Misbâh (300), Kuhistânî nâkıs (2.300), Müsamere (650), Hidâye cild-i sâni (800), Târih-i Humus (140), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd Kasîde (150), Bedâyi' ma'a Şerh-i Metâlî' Behce (700), Hâşiye Telvîh ma'a Manzûme (150), Şerh-i Akâ'id-i Seyyid Ali el-Kârî? (420), Şâtibî ma'a Tecrid Sadreddin (520), Rub'u Dâire (150), Mesâbîh (1.715), Fusûs (120), Resâ'il (310), Gülşen-i Tevhid (20), Siyer-i Ömer b. Abdülaziz (30), Meşârik (1.000), Vakf-ı Hüssaf (120), Şir'atü'l-İslâm (400), Hatt-ı Sayrafî (100), Şerh-i Kasîde (60), Müsâyere (120), Şakayık (1.550), İbn-i Temhîd (1.250), Ahdü'l-Aksâ (500), Silsilenâme (500), Şerh-i Şemsiyye (125), Hâşiye ale'z-Zâir (115), Câmi'u'l-Fetâvâ ve (...?) (400), Cilâü'l-Kulûb ma'a Ed'îye Mecmu'a (80), Şerh-i Kasîde-i Bürde (120), Şehâbeddin (20), Şerh-i Minhâc ma'a Hâşiye-yi Sâdi? (800), Fıkh-ı Keydânî (125), (...?) (125), Tefsîre Mûte'allik Mecmu'a (100), Râsih Meâyib? Muğrib ve Târih-i Enbiyâ ve Lügât (250), Mutavvel (605), Mecmu'a (40), İsâm (610), İltikâ

Lehü'l-Hüküm? (310), Şerh-i Menâzil (150), Tefsîr-i Te'vil (160), Ahvâlî'l-Müvessî? (305), Cümel/ Cümle? (135), İbn-i Cüllah? (50), Abdülgafûr (190), Tesyîr? Şerh? ve Hâşiye-yi Kadı (350), Şerh-i Akâ'id (30), Mecmu'-ı Kütüb şeklinde kayıtlıdır.

69-Abdurrahman Efendi

Nişancı Atık Mahallesi sakini olan Abdurrahman Efendi'nin 25 Ramazan 1078/9 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 16 adet kitap tespit edilmiştir. Abdurrahman Efendi'nin koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmesi sebebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 80 akçe değerinde *Merah ve Ferâiz*'dir. En yüksek değere sahip olan kitaplar ise 1.500 akçe değerinde *Dürer ve Sadru's-Şerî'a Nahiv ve Şerh-i Akâid*'dir. Abdurrahman Efendi'nin tereke toplamı 8.894 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 2.200 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 24,7'dir.¹⁴³

Abdurrahman Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Dürer ve Sadru's-Şerî'a Nahiv ve Şerh-i Akâ'id (1.500), Muğrib Şurûtu's-Salah? (85), Merâh ve Ferâ'iz (80), Hayâlî Murâkabe ve İsagoci Telhîs Hüsâm-ı Kâtî (300), Mülteka'l-Ebhûr (160), Evrâk-ı Perîşân (75) olarak belirtilmiştir.

70-Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed

Kemalpaşa Mahallesi sakini olan Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed'in 26 Ramazan 1078/10 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Türkî Kitab* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed'in tereke toplam değeri 22.920 akçedir.¹⁴⁴

71-Kâtip Mehmed Efendi b. Mustafa

Altıboğaç Mahallesi sakini olan Kâtip Mehmed Efendi b. Mustafa'nın Evâil-i Rebûlâhîr 1078/20 Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde Kelâmullah (900), Hilve-i Şerîf (600) ve Kitab cild (200) olmak üzere 3 adet kitap tespit edilmiştir.

¹⁴³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 127a.

¹⁴⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 130b.

Kâtip Mehmed Efendi b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 130.680 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.700 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,3'dür.¹⁴⁵

72-Abdullah Efendi

(...?) Kemal Mahallesi sakini olan Abdullah Efendi'nin 20 Şaban 1078/4 Şubat 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 116 adet kitap tespit edilmiştir. Abdullah Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 7.000 akçe değerinde *Tefsîr-i İbn-i Âdil Kâmil*'dir. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 100 akçe değerinde olan *Şerh-i Muhtasar Müntehâ*, *Seyyid ale'l-Ferâ'iz*, *Metn-i Misbâh*, *Divân-ı Hüseyinî (?)*, *Seyyid Abdullah*, *Kara Kemal*, *Şerh-i Akâid*, *Mufasssal*, *Şerh-i Ebyâd-ı Mufasssal*, *Kudûrî*, *Sünen-i Pezdevî?*, *Mecâlis*, *Keşşâf*, *Metn-i Menâr*, *Mecmu'a-yı Resâil*, *Surûrî nısıf?* dir. Abdullah Efendi'nin tereke toplam değeri 562.416 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 93.650 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 16,6'dır.¹⁴⁶

Abdullah Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kâmus (4.000), Kâzerûnî (500), Cevherî (1.000), Hulâsatü'l-Fetâvâ (1.500), Eşbâh (500), Şeyh Rıza ale'l-Kâfiye (1.300), Muğni'l-Lebib (500), Mufasssal (500), Muhtârâtü'l-Mevâzil (200), Def'a ale'l-Menâr (500), Şifâ-yı Kadı İyaz (400), Seyyid ale'l-Muvakkıf (500), Mülteka'l-Ebhur (400), Sadru's-Şerî'a (1.500), Sirâcü'l-Vehhâb (1.000), Lâmiyetü'l-Acem (400), Muhtârü's-Sihâh (200), Mişkât Mesâbîh (2.000), Kâfi (2.000), Keşf Berdezî/ Berdevî? (2.000), Mesâbîh-i Şerîf (1.500), Kadıhan (3.000), Şerh-i Kudûrî (500), Molla Câmi (200), İsam li-Câmi (8.500), Resâ'il-i (...?) (300), Kifâye (600), Dürer ale'l-Gürer (1.500), Enfâ'ü'l-Vesâ'il (400), Şerh-i Muhtasar Müntehâ (100), Şerh-i Lübâb (300), Çarperdi ale'l-Mesâha (300), Tavzîh (700), Telvîh (1.100), Hasan Çelebi ale't-Telvîh (1.500), Islâh-ı İzah (150), Şerh-i Vahdetî (700), (...?) (700), Seyyid ale'l-Ferâ'iz (100), Lügât-ı Ahterî (600), Metn-i Misbâh (100), Hizânetü'l-Fıkıh (300), Yakub Paşa (300), Divân-ı Hüseyinî? (100), İbn-i Melek ale'l-Menâr (400), Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel (800), Hâşiye-yi Mutavvel

¹⁴⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 135a.

¹⁴⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 135a.

(300), Mutavvel (1.000), Tatarhâniye (5.000), Metn-i Melek ale'l-Vikâye (400), Câmi'ü'l-Fusûleyn (1.000), Def'a Fusûleyn (1.500), Mezzâziye (1.500), Şerh-i Muhye's-Sünne (1.000), Şerh-i Muğni li-Usûl (150), Mufasssal (300), Seyyid Abdullah (100), Tefsîr (...?) (150), Muhtasar (800), Seyyid Ali el-Misbâh (300), Ahkâm-ı Sultânî (700), Şerh-i Bürde (150), Zeynü'l-Arab (500), Kara Kemal (100), Şerh-i Akâ'id (100), Zîver (...?) (300), Mufasssal (100), Şerh-i Ebyâd-ı Mufasssal (100), Kudûrî (100), Ekmel? ale'l-Meşârik (1.500), Semarâtü'l-Kulûb? (300), Sinan Efendi ale'l-Hidâye (150), Hidâye (1.500), Haşiye-yi diğeri ale'l-Hidâye (150), İhtiyar (500), İbni Melek ale'l-Meşârik (800), Şerh-i Mecmu'a (400), Muhtasar li-Muğni (800), Def'a İbn-i Melek ale'l-Meşârik (800), Hidâye (800), Sünen-i Pezdevî? (100), Mecâlis (100), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd (150), Tefsîr-i Ebu's-Su'ûd cild-i evvel (1.200), Tefsîr-i (...?) (700), Kadı Beyzâvî (300), Sa'di Efendi ale'l (...?) (3.000), Gunye (300), Şerh-i Şifa? (1.000), Mevâhib-i li-Dünye (1.000), Tefsîr-i İbn-i Âdil Kâmil (7.000), Tefsîr-i (...?) (3.000), (...?) ale'l-Keşşâf (3.000), Tefsîr-i Kemal Paşa (1.200), Akâ'id alâ Cüz'ıyyat? (300), Tefsîr-i Şeyh (...?) (300), Tefsîr-i Keşşâf (200), Tefsîr-i (...?) (3.000), Tefsîr-i Sâdikî (1.000), Molla Hüsrev ale'l-Masâbî (500), İbn-i Hümâm (300), Tefsîr-i İbn-i Kemal Paşa (...?) (600), Şerh-i Buhârî Kirmastî (300), Ekmeleddin nısf (1.000), Mecmu'a (150), Behâ'ıye Kıt'a (200), (...?) (250), Usûl (300), Keşşâf (100), Mecmu'a (300), Metn-i Menâr (100), Kütüb (950), Dîvân-ı Rûhî (150), Mecmû'-ı Ebyâd-ı Arabî (400), Mecmu'a-yı Resâ'il (100), Surûrî nısf? (100) şeklinde yazılmıştır.

73-Ahmed Efendi b. Mustafa

Molla Hüsrev Mahallesi sakini olan Ahmed Efendi b. Mustafa'nın 6 Şevval 1078/20 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 23 adet kitap tespit edilmiştir. Kitaplarının yanısıra Beyaz Kağıt (120) da bulunamaktadır. Ahmed Efendi b. Mustafa'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap *Hamzanâme cild 1* (184x40=7.360) dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 30 akçe değerinde olan *Şâh u Gedâ*, *Huşenknâme* ve *Letâif-i Sân*'dır. Ahmed Efendi b. Mustafa'nın tereke

toplam değeri 129.203 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 22.805 akçedir. Ahmed Efendi b. Mustafa'nın kitaplarının terekesine oranı % 17,6'dır.¹⁴⁷

Ahmed Efendi b. Mustafa'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı İzzet (1.400), Def'a Kelâm-ı İzzet (780), Seccâdiye (50), Şâh u Gedâ (30), Hamzanâme cild 1 (184x40=7.360), Bedînâme cild (40x19=760), Fütûhu'ş-Şam (40x10=400), Gerden Keşan (30x7=210), Süleymannâme cild (45x30=1.250), İskendernâme (70x27=780), Kahramannâme (30x23=690), Elf-ü Leyla cild (35x40=1.400), Giryenâme (20x25=500), Şehnâme (40x28=1.120), Ebu'l-Müslim (30x33=990), Siyer-i Kebîr cild (300), Seyyid Battal (100), Huşenknâme (30), Hamiyetnâme (60), Letâ'if-i Sân (30), Firûzşah (30x33=990), Tevârih-i Taberî (3.000), Siyer-i Nebî (575) olarak sıralanmaktadır.

74-Abdurrahman Efendi b. Merhuma Hasan Efendi

Molla Gürani Mahallesi sakini olan Abdurrahman Efendi b. Merhûm Hasan Efendi'nin Evâsıt-ı Zilkâde 1078/23 Nisan-2 Mayıs 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 133 adet kitap tespit edilmiştir. Abdurrahman Efendi b. Merhûm Hasan Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 4.000 akçe değerinde *Hâşiye-yi Kadı li-Sinan Çelebi*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 20 akçe değerinde *Tefsîrnâme li-İbn-i Şerîf*'dir. Abdurrahman Efendi b. Merhuma Hasan Efendi'nin tereke toplam değeri 228.852 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 56.509 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 24,6'dır.¹⁴⁸

Abdurrahman Efendi b. Merhûm Hasan Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Nâ-tamam Mushaf-ı Şerîf (800), Bezzâziye (2.000), Mazharü'l-Hakâyık (400), Telvîh (600), Kenz Şerh-i Miskînî (250), Şerh-i Meşârik li-İbn-i Melek (700), Mülteka (200), Fenniye? (400), Tevfikü'l-Akâid Şerhü'l-Vikâye (800), Misbâh el-Münye (600), Şerh-i Mevâkif li-Seyyid Şerîf (400), Kavâ'id-i İrab Şerhi (170), Fikhü'l-Kebîr Şerhi (100), İhtisâr/İhtikârü'l-Aynî/Gınâ? (120), Kitâbü'l-Üns ve Târihü'l-Kudüs (250), Sifârü'l-Galil/Halil? (100), Usûl-ü Erba'în li-İmâm Fahri Râzî (300), Sadru'ş-Şerî'a Bâ-hatt-ı Hûb (3.000), Dürer Gürer

¹⁴⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 142a.

¹⁴⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 157a.

(1.000), Hacı Bâ-hatt-ı Hûb (1.500), Şerh-i Münî li-İbrahim Halebî (800), Sa'dî Çelebi ale'l-Hidâye (1.500), Hâşiye-yi Kadî li-Sinan Çelebi (4.000), İfsah/İftitah? (700), Hülâsâ-i Kudûrî (400), Ahterî Sagîr (1.000), Mutavvel Hâşiyesi Hasan Çelebi (2.000), Mutavvel (1.200), Def'a Dürer Gürer (1.000), Ahi Çelebi alâ-Sadru's-Şerî'a (1.500), Metn-i Kâfiye (150), Hâşiye Sadru's-Şerî'a li-Semarkandî (600), İhtiyar Şerh-i Muhtar (400), Tebyînü'l-Mecâlis li'l-Şeyh Sinan (1.000), Hâşiye-yi Zav Kadıcık (300), Cevâhirü'l-Fıkıh (150), Def'a Sadru's-Şerî'a (800), Talebetü't-Talebe (300), Şerh-i Akâid (250), Muhtar Sıhâh (120), Muğni'l-Lebib (400), Merah Şerh-i Felah (200), Şerh-i Maksud (100), Muhtasar Bâ-hatt-ı Hûb (1.200), Muhtasar ale'l-Câmi (300), nısf Kâmus (540), Lügât-ı Hilmî (260), Mesnevî Şem'î (385), Hâşiye-yi Hidâye li-Kemalpaşazâde (200), Meşârik Ekmel (270), Fusûl-ı İmâdî (250), Kıt'a Ekmeleddin (800), Münî (180), İsam ale'l-Câmi (400), Elfiye Şerhi (180), (...?) Kâfiye Şerhi (200), Sarf Cümlesi (150), Tefsîrnâme li-ibni Şerîf (20), Risâle-i Hindî (30), Mantık Mecmu'ası (400), Hüsâm-ı Kâfi Dekâ'ik-i Lügât (80), Şehnâme Kıt'ası 3 (320), Islâh-ı İzah (300), Risâle-i Tesniye Te'sîr-i Şem'ânî/Sum'ânî? (450), Ta'îm-i Mûte'allim Şerhi Şerh-i Avâmil Cilâü'l-Kulûb (320), Mürşidü's-Sâlikîn Avâmil Hacıbaba (300), nakıs Sa'dî Çelebi (1.800), Tenvîrü'l-Ebsâr (1.000), Tefsîr-i Sûre-i (...?) (70), nakıs Dürer (300), nakıs Mülteka (250), (...?) (608), Kudûrî Şerh-i Zühdü (65), Mahzenü'l-Esrâr (230), Tağyîr Tenkih (300), Kıt'a Kimyâü's-Sa'âde (100), Mahrec-i Ehâdis (70), Dîbâce Şerhi Muhtar Lügât (...?) (315), Hidâye Aynîsî/Gaybîsî? (300) İsmet li-Câmi (1.250), Mesâbîh-i Şerîf (300), İrşâdü't-Tullâb (560), Şerh-i Menâsik li-Âli Kârî (900), İzzî Şerh-i Muğni (150), Yâkub Paşa Bahrü'l-Ma'ârif Metn-i Telhîs (500), Kıt'a Buhârî (195), Şerh-i Mevâkıf (800), Tergîb Tezhib (170), Şerh-i Mecma'u'l-Bahreyn (400), Tefsîr-i Veciz (500), Kıt'a mine'l-Keşşâf (120), Kıt'a Buhârî ve Vâni (160), Kıt'a İbni Hümmam (100), Şakayık (200), Acâibü'l-Acâib Münşeât-ı Lamî'î (100), Makâlât-ı Gülşenî Tefsîr-i Sûre-i Nebe (170), Küçük Hâşiye Kitâb-ı Sâbit? (...?) (210), Gülistan-ı Şem'î nakıs (150), Mu'ammâ Şerh-i Gunyetü'l-Muğni Örfîzâde (211), Kavâ'id-i İrab-ı Şerh-i Kitâb-ı Islah ve İzâh (550), Tarîkat-ı Muhammediye (150), Menâr-ı İbn-i Melek (100), (...?) Molla Ahterî? (300), İmâm-ı Evvelden Kıt'a Hadis el-Mûzec Şerh-i nakıs Mutavassıt (160), Mukavvilü'l-Abd Şerh-i Gülistan Şerh-i nakıs Lügât-ı Sarf (2.200), Kavâ'id-i İrab-ı Şerh-i Matlûb Kasîde-i Bürde Şerhi (400) şeklinde belirtilmiştir.

75-Mehmed Efendi b. İsmail

Yarhisar Mahallesi sakini olan Mehmed Efendi b. İsmail'in 10 Zilkâde 1078/22 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 21 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Efendi b. İsmail'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 605 akçe değerinde *Kitab Dürer*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 20 akçe değerinde olan *Kasîde-i Bürde*'dir. Mehmed Efendi b. İsmail'in tereke toplam değeri 88.857 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 4.176 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 4,6'dır.¹⁴⁹

Mehmed Efendi b. İsmail'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitâb-ı Dürer (605), Usûlden Muğni ma'a Merâh? (60), Câmi'u's-Sagîr (400), Evrâk-ı Perîşân (30), Tefsîr-i (...?) ve Muhtasar? (435), Sadru'sh-Şerî'a (430), Sukûk Alayı (291), Kasîde-i Bürde (20), Kasîde ve Şerh-i (...?) (760), Nahiv ve Ahkâm ve Risâle ve Akâid ve (...?) (400), Ma'ârif ma'a Arûz Ramazan (200), Mülteka (350), Hurde Kitab (195) şeklinde kayıtlıdır.

76-Mustafa Efendi b. Ahmed

Nakilbend Mahallesi sakini olan Mustafa Efendi b. Ahmed'in Evâhir-i Zilkâde 1078/3-12 Mayıs 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 6.050 akçe değerinde *Kitab* ve 430 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Efendi b. Ahmed'in tereke toplam değeri 13.378 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 6.480 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 48,4'dür.¹⁵⁰

2.2. Bürokrat Terekeleri

Bürokrat terekelerinde toplam 51 adet kitap tespit edilmiştir. İncelediğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda 9 "Bey", 1 "Paşa" ve 1 "kethüda" olmak üzere toplam 11 bürokratin kitap sahibi olduğu

¹⁴⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 160a.

¹⁵⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 172a.

görülmektedir. Bu kişilerden koleksiyonunda 35 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip olan el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali'dir.¹⁵¹ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şer'iyye Sicilleri'nde bürokratlara ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 6.000 akçe değerinde *Kitâb-ı Sıhah-ı Cevherî* olup el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali'ye aittir. Yine bürokratlara ait en düşük değerdeki eser 10 akçe değerinde *Mecmu'a* olup Mehmed Bey b. Abdullah'a aittir.¹⁵² XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şer'iyye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın yaklaşık % 1,3'ünü bürokratlar oluşturmaktadır.

1-Mustafa Bey b. Abdullah

Sultan Süleyman Câmii Mahallesi sakini olan Mustafa Bey b. Abdullah'ın Gurre-i Cemâziyelevvel 1013/25 Eylül 1604 tarihinde düzenlenen terekesinde 504 akçe değerinde 1 adet *Hediyye* ismiyle kaydedilmiş olan Mushaf'tır. Eski Saray'da aşçı olarak belirtilmiştir. Mustafa Bey b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 36.673 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,3'dür.¹⁵³

2-Mehmed Bey b. Abdullah

Mehmed Bey b. Abdullah'ın Cemâziyelâhir 1021/Temmuz-Ağustos 1612 tarihinde düzenlenen terekesinde 20 ve 10 akçe değerinde 2 adet *Mecmu'a* tespit edilmiştir. Mehmed Bey b. Abdullah el-Cündî olarak yazdığından asker olduğu anlaşılmaktadır. Mehmed Bey b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 85.593 akçedir.¹⁵⁴

3- el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali

2 Numaralı defterin 87. varakında el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali'ye ait olduğu görülen bir tereke kaydı bulunmaktadır. *An Semenü'l-Kitap* başlığı altında kuruş 231 (231x120=27.720 akçe) olarak kaydedilmiş. Defterin sol tarafında da el-Hâc Mehmed adında ikinci bir kitap listesi bulunmaktadır. Bunların arasında bir ilişki olup olmadığını belirleyemiyoruz. Fakat ilk terekenin başında defterin kopuk

¹⁵¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 87b.

¹⁵² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 6b.

¹⁵³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 128a.

¹⁵⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 6b.

olmayan kısmında İbneti'l-merhûm eş-Şeyh gibi bir isim okunmaktadır. Ancak ikinci satırda el-Hâc Mehmed'in ismi geçtiği için bu kitapların ona ait olacağı düşünülerek bu liste el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali'nin kitapları olarak değerlendirilmiştir. Defterin sol tarafında yazılan kitaplar 35 adet olup toplam 18.710 akçedir.¹⁵⁵

Defterin sol tarafında ayrıca belirtilmiş olan kitaplar ve fiyatları: Kitâb-ı Sıhah-ı Cevherî (6.000), Kamus fi'l-Luga (5.800), Ahi Çelebi (2.000), Sadru's-Şerî'a (600), Resâil (300), Mutavassıt (200), Kudûrî (100), Hizânetü'l-Fıkıh (500?), Sıhhat-i (...?) (40), Islah İzah (1.000), Râzî-i Şâfiye (100), Hamse-i Nizâmi (400), Dav (200), Seyyid Abdullah (150), Mecma'u'l-Bahreyn (100), Sâdeddin (100), Cevâhirü'l-Fıkıh (50), Minyetü'l-Ebrâr (50), Câmi'u's-Sagîr (100), Şerh-i Ferâ'iz (100), Aynü'l-ilim (20), Def'a Dav (100), Resâil-i Kemalpaşazâde (200), Ferâ'iz-i Seydî (100), İzah (50), Zemâme Köhne (50), Şerh-i Heyâkil (20), Def'a Risâle (20), Şerh-i Hasîn (50), Mevcut/Mevlüt-ü Va'ad? (20), Cönk (20), Şerh-i Hâfız (20), Seyyid Ferâ'iz (50), Şehâbüddin (50), Evrâk-ı Perîşan (50) olarak kaydedilmiştir.

4-Halil Bey b. Abdi

Tahta Minâre Mahallesi sakini olan Halil Bey b. Abdi'nin Evâil-i Muharrem 1038/31 Ağustos-9 Eylül 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. Bunlardan en yüksek değere sahip olanı *Levnî Kur'an?/Kıraat?* olup 3.000 akçedir. En düşük değere sahip olan ise 25 akçelik değeri ile *Fala Müte'allik* kitaptır. Diğer bir kitap 55 akçe olup *Mecmu'a*'dır. *Yusuf u Züleyha ve Şâh u Gedâ* kitapları 120 akçe ortak değer verilmiş olarak tespit ettiğimiz kitaplardır. Halil Bey b. Abdi'nin tereke toplam değeri 19.950 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam değeri ise 3.200 akçedir.¹⁵⁶

5-Ali Bey b. Abdullah

Ördek Kasab Mahallesi sakini olan Ali Bey b. Abdullah'ın Evâhir-i Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.000 akçe

¹⁵⁵İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 87b.

¹⁵⁶İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 2 Numaralı Defter*, vr. 112b.

değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ali Bey b. Abdullah el-Cündî şeklinde yazarak mesleğinin asker olduğu belirtilmiştir. Ali Bey b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 199.900 akçedir.¹⁵⁷

6-Ahmed Bey b. Hüsrev Bey

Kapudânî Mahallesi sakini olan Ahmed Bey b. Hüsrev Bey'in Gurre-i Şaban 1048/8 Aralık 1638 tarihinde düzenlenen terekesinde 352 akçe değerinde *Türkî Kütüb* olarak 1 adet kitap tespit edilmiştir. Lakabı el-Cündî olduğundan kendisinin asker olduğu bilinmektedir. Tereke toplam değeri 70.692 akçedir.¹⁵⁸

7-Osman Bey

Sultanahmet Câmîi kurbu sakini olan Osman Bey'in Evâil-i Şevval 1055/20-29 Kasım 1645 tarihinde düzenlenen terekesinde 3.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Kendisinin Girit'de kâtip olarak vefat ettiği yazmaktadır. Osman Bey'in tereke toplam değeri 33.633 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 8,9'dur.¹⁵⁹

8-Halil Paşa

Halil Paşa'nın 5 Şaban 1059/14 Ağustos 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Halil Paşa'nın tereke toplam değeri 1.261.810 akçedir.¹⁶⁰

9-Hüseyin Bey b. Hasan

Seyyid Ömer Mahallesi sakini olan Hüseyin Bey b. Hasan'ın 20 Cemâziyelevvel 1078/7 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* ve 250 akçe değerinde *Mecmu'a* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Hüseyin Bey b. Hasan'ın tereke toplam değeri 68.040 akçedir.¹⁶¹

¹⁵⁷İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 120b.

¹⁵⁸İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 59a.

¹⁵⁹İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 110b.

¹⁶⁰İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 26a.

¹⁶¹İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 67b.

10-Halil Bey b. Oruç Beşe

At Meydanı kurbunda Uzun Şuca Mahallesi sakini olan Halil Bey b. Oruç Beşe'nin 24 Ramazan 1078/8 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 50 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Halil Bey b. Oruç Beşe'nin terekesinin toplam değeri 17.390 akçedir.¹⁶² Bu kişi ile ilgili 5. Defterin 95. varakında Halil Bey b. Oruç ismiyle 17 Receb 1178/10 Ocak 1765 tarihinde düzenlenmiş aynı bilgilerin olduğu bir kayıt daha bulunmaktadır. Kâtibin bu kısımda hata yaptığını düşündüğümüzden dolayı 5. Defterin tarih kapsamında olan 127. Varaktaki kayıt dikkate alınmıştır.

11-Cinci Mustafa Bey b. Hüseyin

Samanviran Mahallesi sakini olan Cinci Mustafa Bey b. Hüseyin'in 20 Zilkâde 1078/2 Mayıs 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 5.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Cinci Mustafa Bey b. Hüseyin'in tereke toplam değeri 77.933 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 6,4'dür.¹⁶³

2.3. Saray Görevlileri Terekeleri

Saray Görevlileri terekelerinde toplam 68 adet kitap tespit edilmiştir. İncelediğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda 15 adet saray görevlisinin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bu kişilerden koleksiyonunda 25 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip olan Halil'dir.¹⁶⁴ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'nde saray görevlilerine ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 6.035 akçe değerinde *Kütüb* olup Ahmed Çavuş b. Hasan'a aittir.¹⁶⁵ Yine saray görevlilerine ait en düşük değerdeki eser 20 akçe değerinde *Avâmil* olup Hüseyin Halife'ye aittir. XVI. yüzyıl sonlarına

¹⁶² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 127a.

¹⁶³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 171a.

¹⁶⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 79a.

¹⁶⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 58a.

ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın yaklaşık % 1,7 'sini saray görevlileri oluşturmaktadır.

1-Ahmed Çavuş b. Hasan Çavuş

Papasoğlu Hanı sakini olan Ahmed Çavuş b. Hasan'ın 28 Cemâziyelevvel 1048/7 Ekim 1638 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* ve 6.035 akçe değerinde isimleri belirtilmeden *Kütüb* olarak yazılan 2 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Çavuş b. Hasan'ın tereke toplamı 391.372 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 6.535 akçedir. Ahmed Çavuş b. Hasan'ın kitaplarının toplam terekeye oranı yaklaşık % 2'dir.¹⁶⁶

2- İsmi Bilinmeyen Kişi

Soğan Ağa Mahallesi sakini ve sarayda kapıcı olduğunu tespit ettiğimiz bu kişinin ismini defterin bu sayfasının başı kopuk olduğundan belirleyemedik. Evâhir-i Zilkâde 1048/26 Mart-4 Nisan 1639 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Tereke toplam değeri 52.390 akçedir.¹⁶⁷

3-Halil

Halil'in el-'ambârî olarak belirtilmesi sebebiyle kendisinin ambarcı olduğu ifade edilmektedir. Halil'in Evâil-i Cemâziyelevvel 1050/19-28 Ağustos 1640 tarihinde düzenlenen terekesinde 25 adet kitap tespit edilmiştir. Halil'in koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en yüksek değere sahip olan kitaplar 420 akçe değerinde *Zeynü'l-Hakâyık Ta'lika Mefrûğ?/Mefrûş? Telîf-i Suyûti Lugât-ı Fârisî* ve *Lugât-ı Türkî*'dir. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 150 akçe ortak değer verilmiş olan *Muhassasü'l-Hallâci Ferâ'iz Şerh-i Bendî Meğazî Yekâdü'l-Berk Lugât-ı Lâmi Kitâb-ı İzah*'dır. Halil'in tereke toplam değeri

¹⁶⁶İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter, vr. 58a.

¹⁶⁷İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter, vr. 77b.

1.175 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.055 akçedir. Halil'in kitaplarının terekesine oranı % 89,7'dir.¹⁶⁸

Halil'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tahrîrât-ı Taylâvi?/Tablâvi? Riyâzü'l-İnşâ Şâhidî Tahrirü'l-Füru' (...?) Suyûti (250), Zeynü'l-Hakâyık T'alika Mefruğ?/Mefruş? Telîf-i Suyûti Lugât-ı Fârisî ve Lugât-ı Türkî (420), Hüsn-ü Dil Lâmî Mecmu'a Kitab (110), Muhassasü'l-Hallâcî Ferâ'iz Şerh-i Bendî Meğâzî Yekâdü'l-Berk Lugât-ı Lâmî Kitâb-ı İzah (150), Mantık Şurûtu's-Salah Kitab (125) olarak yazmaktadır.

4-Mehmed Çavuş b. Mustafa Çavuş

Karabaş Mahallesi sakini olan Mehmed Çavuş b. Mustafa'nın 22 Rebülevvel 1053/10 Haziran 1643 tarihinde düzenlenen terekesinde 700 akçe değerinde *Hediye-yi En'âm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Çavuş'un tereke toplam değeri 28.700 akçedir. Mehmed Çavuş'un kitabının terekeye oranı % 2,4'dür.¹⁶⁹

5-Tuluğcu Mustafa Çavuş

Cezerî Kasımpaşa Mahallesi sakini olan Tuluğcu Mustafa Çavuş'un Evâsıt-ı Şevval 1055/30 Kasım-9 Aralık 1645 tarihinde düzenlenen terekesinde 600 akçe değerinde *Tefsir-i Şerîf Fârisî* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Tuluğcu Mustafa Çavuş'un tereke toplam değeri 174.476 akçedir.¹⁷⁰

6-Hüseyin Halife

Akbıyık Mahallesi sakini olan Hüseyin Halife'nin Evâsıt-ı Şevval 1071/9-18 Haziran 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 14 adet kitap tespit edilmiştir. Hüseyin Halife'nin koleksiyonunda bulunan 1.500 akçe değerinde *Def'a Kelâm-ı İzzet* en yüksek değere sahip olan kitaptır. 20 akçe değerinde olan *Avâmil* ise en düşük değere sahip kitaptır. Hüseyin Halife'nin tereke toplam değeri 60.710 akçedir.

¹⁶⁸İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 79a.

¹⁶⁹İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 91b.

¹⁷⁰İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 111b.

Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.560 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5,8'dir.¹⁷¹

Hüseyin Halife'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı İzzet (870), Def'a Kelâm-ı İzzet (1.500), Risâle-i Fârisî (25), Mecmu'a (25), Avâmil (20), Eşbâh (50), Kıt'a Buhârî (170), Dinkoz (100), Vasiyetnâme (150), (...?) (50), Eczâ-i Kitab (200), Şerh-i Muhtar (150), Vasiyet-i İmam (150), Münyetü'l-Musallî (100) olarak kayıtlıdır.

7-Sefer Çavuş

Seferikoz Mahallesi sakini olan Sefer Çavuş'un 22 Şevval 1077/17 Nisan 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 2 adet kitap tespit edilmiştir. Birincisi 895 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*, ikincisi 80 akçe değerinde *Def'a Mushaf-ı Şerîf* dir. Sefer Çavuş'un Tereke toplam değeri 32.695 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 975 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2,9'dur.¹⁷²

8-Şaban Odabaşı b. Mehmed

Alipaşa-yı Atîk Mahallesi sakini olan Şaban Odabaşı b. Mehmed'in 4 Şevval 1077/30 Mart 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Şaban Odabaşı b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 600 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 100 akçe değerinde Kitâb-ı Bostan'dır. Ayrıca 300 akçe değerinde bir *Mushaf-ı Şerîf* daha vardır. Şaban Odabaşı b. Mehmed'in terekesinin toplam değeri 240.373 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.000 akçedir.¹⁷³

9-Ahmed Çavuş

Sarıpaşa Mahallesi sakini olan Ahmed Çavuş'un 15 Şevval 1077/10 Nisan 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.000 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* ve 245 akçe değerinde *Evrâk-ı Perîşân (Bir Miktar)* olmak üzere 2 adet kitap tespit

¹⁷¹İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter, vr. 84a.

¹⁷²İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter, vr. 1b.

¹⁷³İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter, vr. 3a.

edilmiştir. Ahmed Çavuş'un terekesinin toplam değeri 211.234 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.245 akçedir.¹⁷⁴

10-Mahmud Halife

Karraki Mahallesi sakini olan Mahmud Halife'nin 25 Zilhicce 1077/18 Haziran 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. Mahmud Halife'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.100 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*'tir. En düşük değere sahip olan kitap ise 30 akçe değerinde *Şâhidî*'dir. Diğer kitapları ise; 450 akçe ortak değer verilen *Kitab (cild 21) ve Evrâk-ı Perîşân*, 60 akçe değerinde *Sarf*'dir. Mahmud Halife'nin tereke toplam değeri 16.304 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.640 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı ise % 16,1'dir.¹⁷⁵

11-Kuloğlu Mehmed b. Osman

Altıboğaç Mahallesi sakini olan Kuloğlu Mehmed b. Osman'ın 9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 343 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Kuloğlu Mehmed b. Osman'ın tereke toplamı 45.520 akçedir.¹⁷⁶

12-Mustafa Halife b. Ahmed

Kadıasker Mehmed Efendi Mahallesi sakini olan Mustafa Halife b. Ahmed'in 9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 6 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Halife b. Ahmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.300 akçe değerinde olup *Kitâb* şeklinde kaydedilmiştir. En düşük değere sahip olan kitap ise 80 akçe değerinde *Falnâme Kitâb*'dir. Diğer kitapları ise; 450 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*, yine 450 akçelik *Def'a Kitâb*, 340 akçe değerinde *Metn-i Akâ'id* ve 120 akçe değerinde *Netâ'icü'l-Fünûn* şeklinde kayıtlıdır. Mustafa

¹⁷⁴İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 5a.

¹⁷⁵İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 15a.

¹⁷⁶İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 77b.

Halife b. Ahmed'in tereke toplam değeri 9.622.898 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.740 akçedir.¹⁷⁷

13-Tosyalı Hasan Çavuş

Tosyalı Hasan Çavuş'un 28 Cemâziyelâhir 1078/15 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* ve 100 akçe değerinde *En'âm-ı Şerîf* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Tosyalı Hasan Çavuş'un tereke toplam değeri 255.350 akçedir.¹⁷⁸

14-Mustafa Çavuş b. Ali

Hoca Üveys Mahallesi sakini olan Mustafa Çavuş b. Ali'nin Evâsıt-ı Şevval 1078/25 Mart-3 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.400 akçe değerinde *Kelâmulah* ve 720 akçe değerinde *Mecmu'a* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Çavuş b. Ali'nin tereke toplam değeri 125.620 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 2.120 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,6'dır.¹⁷⁹

15-Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud

Çelebioğlu Mahallesi sakini olan Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud'un 22 Şaban 1078/6 Şubat 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 30 akçe değerinde *Türkî Kitab* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud'un tereke toplam değeri 194.575 akçedir.¹⁸⁰

2.4. Mutasavvıf Terekeleri

Mutasavvıf kelimesi tasavvuf kelimesinin ismi failidir. Mutasavvıf, "Hakkın yakınlığını kazanmaya çalışan kişi" olarak tanımlanmıştır.¹⁸¹ Bu çalışmada bir tarikatın şeyhi veya müntesibi olanlar ile tarikatte derviş olanları mutasavvıf olarak

¹⁷⁷İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 84b.

¹⁷⁸İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 91b.

¹⁷⁹İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 146a.

¹⁸⁰İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 164b.

¹⁸¹ Süleyman Uludağ, "Mutasavvıf," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 31 (Türkiye Diyanet Vakfı,2020), s. 379.

kabul edip bunlara ait kayıtları ünvanlarına göre gruplandırarak sahip oldukları kitap sayılarına göre ve kronolojik olarak değerlendirilmiştir. İncelediğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda 6 şeyh, 2 derviş ve 8 el-Hâc ünvanında olmak üzere toplam 16 Mutasavvıf'ın kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bu kişilerden koleksiyonunda 68 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip olan Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'dir.¹⁸² Mutasavvıf terekelerinde toplam 249 adet kitap tespit edilmiştir. İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'nde mutasavvıflara ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 13.700 akçelik *Tefsir-i Kebîr* olup eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer'e aittir.¹⁸³ Yine mutasavvıflara ait en düşük değerdeki eser 4 akçe değerinde *Kitâb-ı Âhar* olarak kaydedilmiş olan Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'e aittir.¹⁸⁴ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın yaklaşık % 6,4'ünü mutasavvıflar oluşturmaktadır.

Sözlükte “yaşlı kimse” anlamındaki şeyh kelimesi tasavvufta velî, pîr ve mürşidle eş anlamlı olarak kullanılmıştır.¹⁸⁵ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'ne ait ilk 6 defterde tespit ettiğimiz 6 şeyhe ait kayıtlar ve kitaplar kronolojik olarak aşağıda değerlendirilmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Derviş; Bir tarikata girmiş onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse olarak tanımlanmıştır.¹⁸⁶ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde ele aldığımız ilk 6 defterde 2 dervişin terekesinde kitap kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Dervişin İlki 5. defterde karşımıza çıkan terekesinde 6 adet kitabı olan Derviş Ahmed b. Şehamet'tir.¹⁸⁷ İkincisi ise 6. defterde kayıt altına alınmış ve 2 adet kitabı olan Derviş Haydar'dır.¹⁸⁸

¹⁸² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 155b.

¹⁸³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 6 Numaralı Defter*, vr. 104a.

¹⁸⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 155b.

¹⁸⁵ Reşat Öngören, “Şeyh,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 39 (Türkiye Diyanet Vakfı, 2020), s. 50-52.

¹⁸⁶ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, erişim tarihi: 05.02.2023. <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁸⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 5 Numaralı Defter*, vr. 74a.

¹⁸⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 6 Numaralı Defter*, vr. 23b.

1-el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza

Akbıyık Mahallesi sakini olan el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'nın Evâhir-i Rebûlevvel 1013/17-26 Ağustos 1604 tarihinde düzenlenen terekesinde 18 adet kitap tespit edilmiştir. Mesleği Hatip olarak yazmaktadır. el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.400 akçe değerinde *Eczâ-i Tefsir Ebu's-Su'ud*'dur. En düşük değere sahip olan kitap ise 20 akçe değerinde *Mecmu'a*'dır. el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'nın tereke toplam değeri 33.418 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 5.892 akçedir. el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'nın kitaplarının terekesine oranı % 17,6'dır.¹⁸⁹

el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Tefsîr-i Kadı (1.350), Eczâ-i Tefsîr Ebu's-Su'ud (2.400), Mesnevî (960), Şemî Bostan (600), Kenz (100), Şerh-i Kavâidi'l-İrab (60), Ta'rîfât (40), Âdâb-ı Bahs (40), Mecmu'a (20), Telhîs ve Mollazâde ve Emsile ve Ferâiz (97), Isfahânî ve Tecrîd ve Kutbiddîn ve Yusuf ile Zeliha ve Sad Kelime (225) şeklinde belirtilmiştir.

2-Şeyh Hasan Efendi

Şeyh Hasan Efendi'nin Evâhir-i Rebûlâhir 1015/26 Ağustos-3 Eylül 1606 tarihinde düzenlenen terekesinde 26 adet kitap tespit edilmiştir. Bunlardan 11 tanesinin akçe değeri belirtilmemiştir. Şeyh Hasan Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.500 akçe değerinde olup adı *Şevâhidü'n-Nübüvve*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 15 akçe değerinde *Müte'allik bi'l-Fürs?*'dür. Bu kitabın konusu hakkında bir fikir sahibi değiliz çünkü ismi de tam olarak belirlenemedi. Bu terekede çoğunlukla dini kitapların yanı sıra Sadi Şirâzî'nin mesnevisi olan *Bostan* adlı kitap ve tıp ile ilgili olabileceğini düşündüren *Müte'allik bi't-Tıb* adlı kitap da kayıtlıdır. Şeyh Hasan Efendi'nin terekesinin toplam değeri 8.988 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri ise 2.316 akçedir. Şeyh Hasan Efendi'nin kitaplarının terekesine oranı % 25,7'dir.¹⁹⁰

¹⁸⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 122a.

¹⁹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 153a.

Şeyh Hasan Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ile fiyatları: Kitâb-ı Merah? (105), Tefsir-i Şeyh (85), Şerh-i Enîn? (50), Mûte'allik bi'l-Hadis (30), Evrak (30), Mûte'allik bi'l-Akâid? (81), Zübdetü'l-Bahreyn eczâ (50), Mevzun Vikâye? (30), Evrak (30), Mûte'allik bi'l-Fürs? (15), Kısasü'l-Enbiyâ nâkıs, Kastallânî, Şevâhidü'n-Nübüvve (1.500), Tenbîhü'l-Gâfilîn, Mesâbîh Hadis nâkıs, İhyâ-i Ulûm, Me'âric Cild-i Sâni, Bostan (130), (...?) (40), Meşârik-i Hadis (40), Mesâbîh Köhne (30), Mûte'allik bi't-Tıb, (...?), Şerh-i Mesâbîh, Mûte'allik bi'l-Fürs? ve Tercüme-i Risâle-i Mûte'allik bi'l-Fürs? (70) şeklinde kaydedildiği görülmektedir.

3-Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed

Çavuş Câmii Mahallesi sakinlerinden Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'in Evâhir-i Rebûlevvel 1016/16-25 Temmuz 1607 tarihinde düzenlenen terekesine göre 68 adet kitap bulunmaktadır. Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 300 akçe değerindeki *Kadı Beyzâvî*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 4 akçe değerindeki *Kitâb-ı Âhar*'dır. Koleksiyona genel olarak baktığımızda sözlük, edebiyat, mantık, fıkıh, tefsir, hadis, gramer ve tıp içerikli kitaplar ve ayrıca türü belirtilmemiş kitaplar olduğunu görmekteyiz. Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'in terekesinin toplam değeri belirtilmemiştir. Kitaplarının toplam değeri ise 4.160 akçe olarak tespit edilmiştir.¹⁹¹

Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları; Şerh-i Elfiye (80), Kimyâ-yı Sa'âdet (745?), Kütüb (101), Kıt'a 1 (65), Kitab fi'l-Fıkıh (25), Kitab mine't-Tıb (35), Tefsir-i Kevâşî (100), Gunye (20), Tefsir-i Şehâbeddin (50), Kifâye mine'n-Nahiv (50), Küçük Hâşîye ma'a Hazîne ma'a Âhir (60), Şerh-i Ebyât ma'a Âhir (15), Mirsâdü'l-İbâd (35), Gülistan (90), Kadı Beyzâvî (300), Köhne Kitab (15), Köhne Kitab (60), Kitab Evrak (60), Türkî Kitab (55), Kitab (15), Kitab (60), Kitâb-ı Akâid (...?), Kitâb-ı Âhar (4), Kitab ma'a İkdü'l-Ferîd (58), Tefsir Kıt'a ve Târîhât (60), Mesâbîh ma'a Kıt'a-yı Âhar (150), Müntehab (46), İzâhü'l-Me'ânî (66), Telhis (30), Mürşidü's-Sâlikîn (55), Telhis (81), Hukûku'l-İbâd (40), Türkî Kitab (50), Kitab fi'l-Mevâiz (40), Farisî Kitab (65),

¹⁹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri, 1 Numaralı Defter*, vr. 155b.

Ferâiz (40), Kitâb-ı Farisî (45), Vâsît (50), Gülistan (52), Musaffa (80), Mukaddime-i Şeyh (20), Köhne Kitab (40), Kitab (...?), Garâibü'l-Kur'an (150), Mantık ma'a Âhir (20), Kitâb-ı Köhne (30), Cild-i Sâni min Ahterî (110), Kitab ve Evrak (20), Şir'atü'l-İslam (250), Kitab (66), Köhne Kitab (70), Kitab-ı Âhar (100), Kitab-ı Âhar (50), Kitab (10), Tefsir-i Türkî (13), Kitab fi'l-Va'az (13), Kitab-ı Türkî Tefsir (50), Kitab fi'l-Mantık (10), Kitab Gunye (90) şeklinde sıralanmaktadır.

4-eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa

Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nin 2. defterinde karşımıza çıkan ilk tereke Muhtesib İskender mahallesi sakinlerinden eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa'ya aittir. Tereke, 24 Rebûlevvel 1021/25 Mayıs 1612 tarihinde düzenlenmiştir. eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa'nın terekesinde 5 kitap tespit edilmiştir. Bunlardan ilki *Mecmu'a* adıyla kaydedilmiş 230 akçe değerindeki kitaptır. İkincisi 20 akçelik *Evrak* ismiyle kaydedilmiştir. Üçüncüsü *Kitâb-ı Dânisten* veya *Dâniş* ismiyle kaydedilmiş olup değeri 50 akçedir. Dördüncüsü *Kitâb-ı Hikâye-yi Türkî* ismiyle kaydedilmiş olup 150 akçedir. Son kitap ise 450 akçe değerinde *Kitâb-ı Dîvân-ı Hâfız*'dır. eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa'nın tereke toplamı 32.856 akçedir. Bu tereke miktarının içerisinde kitaplarının toplam değerine bakıldığında 900 akçe değerinde kitaba sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kitaplarının toplam terekeye oranı % 2,7'dir. eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa'nın küçük bir kitap koleksiyonu bulunmaktadır. İçerisinde medrese kitaplarına ait herhangi bir eser bulunmamaktadır. Koleksiyonu çok nadir bir şekilde karşımıza çıkan 150 akçelik *Türkî Hikâye* adlı hikâye kitabı ve muhtemelen *Kitâb-ı Dânisten* isimli hikâye kitabı olabileceğini düşündüğümüz bir kitap ile *Hâfız Dîvânı*'ndan oluşmaktadır. *Mecmu'a* adıyla kaydedilmiş olan eserin içeriği hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak *Dîvân-ı Hâfız* adlı eserden sonra 230 akçelik değeriyle en önemli eserler arasında *Mecmu'a* yer almaktadır.¹⁹²

5-Şeyh Hasan

İstanbul'da oturduğu semt ile tam künyesi tereke kaydında yazılmayan Şeyh Hasan'ın Evâil-i Ramazan 1033/17-26 Haziran 1624 tarihinde düzenlenen terekesine

¹⁹² İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 1b.

göre tespit edilen 34 kitaplık koleksiyonunda en yüksek değere sahip eserlerden ilki 5.800 akçe değerindeki *Kâmus fi'l-Luga'dır*. Bunu 2.000 akçe değerindeki *Ahi Çelebi* adlı eser takip etmektedir. Üçüncüsü ise 1.000 akçe değerindeki *Islah İzâh*'dır. Koleksiyondaki en düşük değere sahip 6 eserin her biri 20'ser akçe değerinde; *Aynü'l-İlim*, *Şerh-i Heyâkil*, *Def'a Risâle*, *Maksud?*, *Cönk* ve *Şerh-i Hâfız* adlı kitaplardır. Kitapların yanısıra Pîštahta Köhne (50 akçe), Kalemndan (150 akçe) gibi yazı malzemelerinin de kayıtlı olduğu görülmektedir. Şeyh Hasan'ın terekesinin toplam değeri 155.000 akçe olup kitaplarının değeri ise 13.170 akçedir. Bu durumda Şeyh Hasan'ın kitaplarının terekesine oranı % 8,4'dür.¹⁹³

Şeyh Hasan'ın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları; Kitâb-ı Sihâh-ı Cevherî (6.000), *Kâmus fi'l-Luga* (5.800) Sadru's-Şerî'a (600), Resâil (300), Mutavassıt (200), Kudûrî (100), Hizânetü'l-Fıkıh (50 buçuk), Müntehab nâkıs (40), *Islah İzâh* (1.000), Râzî-i Şâfiye (100), Hamse-i Nizâmî (400), Dav (200), Seyyid Abdullah (150), Mecma'ü'l-Bahreyn (100), S'adüddin (100), Cevâhirü'l-Fıkıh (50), Münyetü'l-Ebrar (50), Câmi'ü's-Sagîr (100), Şerh-i Ferâiz (100), *Aynü'l-İlim* (20), Def'a Dav (100), Resâil-i Kemalpaşazâde (200), Ferâiz-i Seydî (100), *İzâh* (50), Vikâye Köhne (50), Şerh-i Heyâkil (20), Def'a Risâle (20), Şerh-i Hısnî (50), *Maksud?* (20), *Cönk* (20), Şerh-i Hâfız (20), Seyyid Ferâiz (50), Şehâbüddin (50), Evrâk-ı Perîşân (50) şeklinde sıralanmaktadır.

6- el-Hâc Ali b. Mahmud

Sarı Nasuh Mahallesi sakini olan el-Hâc Ali b. Mahmud'un 22 Cemâziyelevvel 1060/23 Mayıs 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 150 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Ali b. Mahmud'un terekesinin toplam değeri 74.445 akçedir.¹⁹⁴

7- el-Hâc Hasan b. İlyas

Kuşadası Kasabası sakini olan el-Hâc Hasan b. İlyas'ın Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 800 akçe

¹⁹³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*. 2 Numaralı Defter, vr. 88a.

¹⁹⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri*. 4 Numaralı Defter, vr. 70b.

değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Hasan b. İlyas'ın tereke toplam değeri 120.300 akçedir.¹⁹⁵

8- el-Hâc Ahmed b. el-Yesârî

Üskübi Mahallesi sakini olan el-Hâc Ahmed b. el-Yesârî'nin Evâsıt-ı Cemâziyelûla 1071/2-11 Ocak 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Türkî Risâle ve Mecmu'a* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Ahmed b. el-Yesârî'nin tereke toplam değeri 643.080 akçedir.¹⁹⁶

9- el-Hâc Hasan b. Mehmed

Esirci Kemal Mahallesi sakini olan el-Hâc Hasan b. Mehmed'in 3 Cemâziyelâhîr 1071/3 Şubat 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 600 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* ve 200 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Hasan b. Mehmed'in tereke toplam değeri 90.861 akçedir.¹⁹⁷

10-Derviş Ahmed b. Şehamet

Uzun Yusuf Mahallesi sakini olan Derviş Ahmed b. Şehamet'in 27 Receb 1071/28 Mart 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 6 adet kitap tespit edilmiştir. Derviş Ahmed b. Şehamet'in koleksiyonunda 4.055 akçe değerinde *Hediyye-i Kelâm-ı Mün ezzel* en yüksek değere sahip kitaptır. 125 akçe değerinde olan *Yusuf Zeliha* koleksiyondaki en düşük değere sahip olan kitaptır. Derviş Ahmed b. Şehamet'in terekesinin toplam değeri 131.202 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 9.980 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı ise % 7,6'dır.¹⁹⁸

Derviş Ahmed b. Şehamet'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Hediyye-i Kelâm-ı Mün ezzel (4.055), Hediyye-i Kelâm-ı Mün ezzel (700), Kudûrî (200), Sûdî? ale'l-Hâfız (3.400), Minhâcü'l-Âbidîn (1.500), Yusuf Zeliha (125) şeklinde sıralanmaktadır.

¹⁹⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 12a.

¹⁹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 45a.

¹⁹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 49b.

¹⁹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 74a.

11-Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa

Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa'nın 20 Rebûlevvel 1079/28 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 7 adet kitap tespit edilmiştir. Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 4.500 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif Hediyyesi*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 100 akçe değerinde *Kimyâ'ü's-Sa'âde Fârisî*'dir. Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa'nın terekesinin toplam değeri 69.075 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 6.420 akçe olup kitaplarının terekesine oranı % 9,2'dir.¹⁹⁹

Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa'nın sahip olduğu kitaplar ile fiyatları: Mushaf-ı Şerif Hediyyesi (4.500), Mesnevî Şerif (900), Câmi'ü's-Sagîr fi'l-Hads (500), Şerh-i Mesâbîh nısıf (140), Mecmu'a fi'l-Hadis (140), *Kimyâ'ü's-Sa'âde Fârisî* (100), Zeynü'l-Ayn (140) olarak kayıtlıdır.

12-el-Hâc Mehmed b. Şaban

Arabacı Bayezid Mahallesi sakini olan el-Hâc Mehmed b. Şaban'ın 19 Cemâziyelevvel 1079/25 Ekim 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 700 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Mehmed b. Şaban'ın tereke toplam değeri 21.542 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 3,2'dir.²⁰⁰

13-Derviş Haydar

Derviş Haydar'ın Gurre-i Safer 1078/23 Temmuz 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 30 akçelik Cönk ve 11 akçe değerinde Şurû-u Salât olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Kitaplarının toplam değeri 41 akçedir. Derviş Haydar'ın tereke toplam değeri ise 18.832 akçedir.²⁰¹

¹⁹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 175b.

²⁰⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 203b.

²⁰¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 23b.

14-el-Hâc Abdi b. Abdulgani

Kalenderhâne Mahallesi sakini olan el-Hâc Abdi b. Abdulgani'nin 21 Rebûlevvel 1078/10 Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Abdi b. Abdulgani'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 900 akçe değerindeki *Kelâm-ı İzzet*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 25 akçe değerinde *En'am-ı Şerîf*'dir. 900 akçe ortak değer verilmiş olan *Sâir Mecmu'a ve Hikâye Kitapları*, 600 akçe değerinde de *Muhammediye Kitabı* diğer kitaplarıdır. el-Hâc Abdi b. Abdulgani'nin tereke toplam değeri 386.528 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 2.425 akçedir.²⁰²

15-eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer

Hoca Paşa Mahallesi sakini olan eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer'in Gurre-i Şaban 1078/16 Ocak 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 66 adet kitap tespit edilmiştir. eş-Şeyh İsa Efendi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 13.700 akçe değerindeki *Tefsir-i Kebîr*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 30 akçe değerindeki *Metn-i Ferâiz*'dir. eş-Şeyh İsa Efendi'nin terekesinin toplam değeri 204.305 akçe olup bu kitapların değeri 64.600 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 31,6'dır.²⁰³

Şeyh İsa Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Tefsir-i Kadı (4.400), Tefsir-i Kebîr (13.700), Hâşiye-yi Miftâh (100), Meşârik-i İbni Melek (1.250), Şerh-i Tevâl'i (700), Tefsir-i Fatiha (200), Hasan Çelebi Hâşiye (1.050), Tavzîh (705), İsâm-ı Kadı (3.500), Risâle-i Kuşeyrîn (250), Siyer-i Câmi (230), Reşehât (520), Kâzerûnî (1.000), Şerh-i Mukaddime-i Buhârî (300), Mutavvel-i Seyyid (155), Tabakât-ı Evliya (350), Medhalü's-Şer'i (300) Ahkâm (70), Mîzân-ı Ş'arânî (540), Minhâcû'l-Usûl (300), İtkân min İlmi'n-Nahvi'l-Kur'an (500), Şifâ-yı Kadı (900), Sadru's-Şerî'a (1.450), Şerh-i Fusûs (250), Şerh-i Menâr (200), Bezzâziye cild (800), Menâr-ı İbni Melek (700), Haridetü'l-Acâib (50), Mülteka (500), Kara Kemal (150), Islah İzah (250), Dürer Gürer (1.370), S'adi Çelebi Hâşiye-yi Kadı (5.500), Sinan Efendi (600), Telvih (920), İhyâ-i Ulûm (2.000), Me'âlimü't-

²⁰² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 37a.

²⁰³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 104a.

Tenzîl (2.700), Tarsûsî Hâşiye-yi Kadı (3.050), Pezdevî (90), Cemal (770), Hasan Çelebi Hâşiye-yi Telvih (1.000), İbrahim Halebî Sagîr (710), Metn-i Muhtar (100), Çarperdî (90), T'arif (440), Molla Câmi (260), Tehâfüt (110), Mutavvel (900), Seyyid-i Ferâiz (190), Kara Kemal (150), Tefsir-i İbni Kemal (4.000), Minhâc (150), Hâşiye-yi Ramazan (150), İsfahânî ma'a Bakiye (120), Şerh-i T'alim-i Müte'allim (155), Şerh-i Tevâl'i ma'a Kestel (190), Alay Kütüb (350), Kıt'a mine'l-Keşşâf ma'a Kenz-i Dekâik (150), Alay Kütüb (140), Metn-i Ferâiz (30), Alay Kütüb (305), Def'a Alay Kütüb (2.250), Reb'izâde? (290) şeklinde belirtilmektedir.

16-el-Hâc Yusuf b. İbrahim

Sultanahmet Câmii odaları sakini olan el-Hâc Yusuf b. İbrahim'in Evâsıt-ı Zilhicce 1078/23 Mayıs-1 Haziran 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Yusuf b. İbrahim'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 8.750 akçe değerinde *Kelâmullah*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise adı belirtilmeyip 140 akçe değerinde *Def'a Kitâb* olarak yazılmıştır. Diğer kitapları ise; 200 akçe değerinde *Def'a Kelâmullah nısf*, 1.000 akçe değerinde *Kitâb* ve 560 akçe değerinde *Evrâk-ı Perîşân* şeklinde kayıtlıdır. el-Hâc Yusuf b. İbrahim'in tereke toplam değeri 31.090 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 10.650 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 34,2'dir.²⁰⁴

2.5. Ağa Terekeleri

Osmanlı Devleti askerî ve idarî teşkilatında kullanılan ünvanlardan birisi de "Ağa" ünvanıdır. Eyalet ve sancakların askerî valileri olan paşa ve beylerden sonra imparatorluğun askerî teşkilatındaki bütün amirler, saray teşkilatındaki kuruluşların başında bulunanların ve hatta bazı mülkî reislerin bu ünvanı taşıdıkları görülür.²⁰⁵ Ele aldığımız İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda ağa ünvanı taşıyan 31 kişinin kitap sahibi olduğu tespit edildi. Bunların

²⁰⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 177a.

²⁰⁵ Faruk Sümer, "Ağa," *DİA*, Ankara. 1988), c. 1, s. 452.

içinde en çok kitap tespit ettiğimiz kişi 23 adet kitabı olan Hızır Ağa b. Derviş'tir.²⁰⁶ Hızır Ağa b. Derviş'in kitapları Ağa terekelerinin % 13'ünü oluşturmaktadır. Ağa terekelerinde toplam 173 adet kitap tespit edilmiştir. İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'nde ağalara ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 13.500 akçelik *Musavver Şehnâme* olup Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'e aittir.²⁰⁷ Yine ağalara ait en düşük değerdeki eser Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa'nın 20 akçe değerinde *Leylâ ve Mecnûn* adlı kitaptır.²⁰⁸ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın % 4,4'ünü ağalar zümresi oluşturmaktadır.

1-Mahmut Ağa b. Abdullah

Mahmut Ağa b. Abdullah'ın Evâil-i Cemâziyelevvel 1015/4-13 Eylül 1606 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerif* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mahmut Ağa b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 176.520 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1,1'dir.²⁰⁹

2-Mustafa Ağa b. Mahmud

Babahasan Alemlî Mahallesi sakinlerinden olan Mustafa Ağa b. Mahmud'un Evâil-i Zilhicce 1027/19-28 Kasım 1618 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap olduğu tespit edilmiştir. Mustafa Ağa b. Mahmud'un koleksiyonundaki en yüksek değerdeki kitap 700 akçe değerindeki *Mushaf-ı Şerîf*'dir. Diğer iki kitap ise; 520 akçe değerindeki *İmâdü'l-İslâm* ve 400 akçe değerindeki *Diğer Mushaf-ı Şerîf*'tir. En düşük değerdeki kitap ise 50 akçe değerindeki *Mushaf-ı Şerîf Bâ Hatt-ı İzzet*'dir. Mustafa Ağa b. Mahmud'un tereke toplam değeri 514.113 akçedir. Terekesinde bulunan kitap koleksiyonunun toplam değeri ise 1.670 akçedir.²¹⁰

²⁰⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 19a.

²⁰⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 71b.

²⁰⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 7b.

²⁰⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 152a.

²¹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 64b.

3-Ahmed Ağa b. Bâli

Süleymaniye Mahallesi sakinlerinden olan Ahmed Ağa b. Bâli'nin Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 130 akçe değerinde *En'am-ı Şerîf* ismiyle kaydedilmiş 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Ağa b. Bâli'nin tereke toplam değeri 902.256 akçedir.²¹¹

4-Hasan Ağa

Tahta Minare Mahallesi sakini olan Hasan Ağa'nın Evâil-i Şevval 1048/5-14 Şubat 1639 tarihinde düzenlenen terekesinde ortak değer verilerek toplam 720 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*, *Kütüb-ı Türkî ma'a Evrâd*, *Mücelled*, *Perîşân Evrak* olmak üzere 5 adet kitap tespit edilmiştir. Hasan Ağa'nın tereke toplam değeri 233.169 akçedir.²¹²

5-Seyyid Mehmed Ağa

Hacı Küçük Mahallesi sakini olan Seyyid Mehmed Ağa'nın Evâhir-i Şevval 1048/25 Şubat-5 Mart 1639 tarihinde düzenlenen terekesinde 10.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* ve 2.200 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Seyyid Mehmed Ağa'nın tereke toplam değeri 1.773.560 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 12.200 akçedir.²¹³

6-Abdi Ağa b. Abdullah

Kabasakal Mahallesi sakini olan Abdi Ağa b. Abdullah'ın Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1055/5-14 Temmuz 1645 tarihinde düzenlenen terekesinde 12 adet kitap tespit edilmiştir. Abdi Ağa b. Abdullah'ın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.500 akçe değerinde *Fiyruznâme*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 100 akçe değerinde *Türkî Tevârih*'dir. Abdi Ağa b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 849.386 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 4.910 akçedir.²¹⁴

²¹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 100a.

²¹² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 71a.

²¹³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 72b.

²¹⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 103a.

Abdi Ağa b. Abdullah'ın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf Eczâ (800), Yusuf Züleyha Fârisî (300), Türkî Enîs (240), Türkî Tevârih (100), Mülteka'l-Ebhûr (400), Ferâiz Şerhi (120), Tevârih-i Taberî (500), Fiyruznâme (1.500), Türkî Kitab (200), Fârisî Hikâye (300), Türkî Cüneydnâme (200), Def'a Türkî Kitab (250) şeklinde belirtilmiştir.

7-Ahmed Ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli

Nuri Dede Mahallesi sakini olan Ahmed ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli'nin 26 Cemâziyelâhir 1058/18 Temmuz 1648 tarihinde düzenlenen terekesinde 11 kitap tespit edilmiştir. Ahmed Ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli'nin koleksiyonunda en yüksek değere sahip kitap 3.000 akçe değerinde Sadru's-Şerî'a'dır. Koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaplar ise 50 akçe değerinde olan Dürr-i Mekkûn ve İnşâ'dır. Ahmed Ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli'nin tereke toplam değeri 1.776.875 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 6.900 akçedir. Bütün terekesinin kıymetine kıyasla Ahmed Ağa'nın kitap koleksiyonu mütevazı bir boyutta olduğu görülmektedir.²¹⁵

Ahmed Ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitâbü'l-Füsûs (1.000), Ahlâk-ı Alâî (300), Türkî Mesnevî (1.000), Tevârih-i Hoca Efendi (1.000), Kudûrî (200), Sadru's-Salah (100), Sadru's-Şerî'a (3.000), İbretnümâ-yi Lâmi'i (100), Mecmu'a (100), Dürr-i Mekkûn (50), İnşâ (50) olarak kayıtlıdır.

8-Ahmet Ağa b. Mehmed

Kızıl minare Mahallesi sakini olan Ahmed Ağa b. Mehmed'in 27 Ramazan 1059/4 Ekim 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.500 akçe değerinde Kitap olarak yazılmış 1 adet eser tespit edilmiştir. Ahmed Ağa b. Mehmed'in tereke toplam değeri 31.392 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun toplam terekesine oranı yaklaşık % 5'dir.²¹⁶

²¹⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 5a.

²¹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 35b.

9-Mustafa Ağa b. Behram

Ayasofya-yı Kebîr Mahallesi sakini olan Mustafa Ağa b. Behram'ın 17 Ramazan 1059/24 Eylül 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.100 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Ağa b. Behram'ın terekesinin toplam değeri 962.307 akçedir.²¹⁷

10-Mehmed Ağa b. Mahmud

Dâye Hatun Mahallesi sakini olan Mehmed Ağa b. Mahmud'un Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Ağa b. Mahmud'un koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.300 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*'tir. En düşük değere sahip kitap 90 akçe değerinde *Siyer-i Nebî Kıt'a*'dır. Diğer kitapları ise; 1.450 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* ve 700 akçe değerinde *Muhammediye Kıt'a*'dır. Mehmet Ağa b. Mahmud'un tereke toplam değeri 548.227 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.540 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 8'dir.²¹⁸

11-Ali Ağa b. Mustafa

Nişancı Paşa-yı Atîk Mahallesi sakini olan Ali Ağa b. Mustafa'nın Evâhir-i Zilhicce 1059/26 Aralık 1649-3 Ocak 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Ali Ağa b. Mustafa'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 480 akçe değerinde *Kitâb-ı Nahiv ve Sarf*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 70 akçe değerinde olan *Cüz-ı Yasin-i Şerîf* ve *Köhne Kitab*'dır. Dördüncü kitap ise 450 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*'dir. Ali Ağa b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 187.003 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.070 akçedir.²¹⁹

12-Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa

Kızıl Minare Mahallesi sakini olan Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa'nın Evâhir-i Zilhicce 1066/10-19 Ekim 1656 tarihinde düzenlenen terekesinde 20 adet

²¹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 37a.

²¹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 38a.

²¹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 66a.

kitap tespit edilmiştir. Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa'nın koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 2.300 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*'dir. En düşük değere sahip kitap ise 20 akçe değerinde *Leylâ ve Mecnûn*'dur. Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa'nın tereke toplam değeri 487.447 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.735 akçedir.²²⁰

Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (2.300), Def'a Mushaf-ı Şerîf (300), Sancak Mushafı (300), Hâfız (300), Mukaddem?/Mukaddim ma'a Türkî Kitab (30), Leylâ ve Mecnûn (20), Kitâb-ı Muhammediye (205), Alay Kütüb (40), Gülistan Paşada? (370), Maksud Şerhi (50), Silsile-i Âl-i Osman (100), En'am-ı Şerîf (50), Tevârih-i Âl-i Osman ma'a Münve (100), Minhâcü'l-Âbidîn (320), Dîvân-ı Bâkî (70), Tabirname ma'a Tabakât-ı? Türkî (40), Mültekâ (140) şeklinde yazılmaktadır.

13-Ahmed Ağa b. Ali Çavuş

Kızılminare Mahallesi sakini olan Ahmed Ağa b. Ali Çavuş'un 22 Cemâziyelevvel 1070/4 Şubat 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.600 akçe değerinde *Hediye Mushaf-ı Şerîf* ve 500 akçe değerinde *Muhammediye* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Ağa b. Ali Çavuş'un tereke toplam değeri 484.150 akçedir.²²¹

14-Şefî? Ali Ağa b. İbrahim

Süleymaniye Mahallesi sakini olan Şefî? Ali Ağa b. İbrahim'in 15 Rebûlâhîr 1070/30 Aralık 1659 tarihinde düzenlenen terekesinde 8 adet kitap tespit edilmiştir. Şefî? Ali Ağa b. İbrahim'in koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 1.000 akçe değerinde *Bostan ve Gülistan*'dır. En düşük değere sahip kitap ise 100 akçe ortak değer verilmesi hasebiyle *Târih-i Nişancı ve Türkî Kitab*'dır. Şefî? Ali Ağa b. İbrahim'in tereke toplam değeri 2.268.640 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.290 akçedir.²²²

²²⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 7b.

²²¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 16b.

²²² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 18a.

Şeffî? Ali Ağa b. İbrahim'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Yusuf-u Zeliha Molla Hacı (240), Surûrî Hâfız Mükellef? (550), Târih-i Nişancı ve Türkî Kitab (100), Tefsîr (...?) (400), Bostan ve Gülistan (1.000) şeklinde kayıtlıdır.

15-Hızır Ağa b. Derviş

Samanviran Mahallesi sakini olan Hızır Ağa b. Derviş'in Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 23 adet kitap tespit edilmiştir. Hızır Ağa b. Derviş'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 3.400 akçe değerinde *Şir'atü'l-İslâm*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 70 akçe değerinde *Sad Kelime*'dir. Hızır Ağa b. Derviş'in tereke toplamı 536.547 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun toplam değeri 12.190 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2'dir.²²³

Hızır Ağa b. Derviş'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kimyâ-yı Sa'adet (980), Mirât-ı Şa'rânî? (800), Alay Kütüb (460), Gülistan Bostan (600), Dîvân-ı Arabî (1.400), Dîvân-ı Kâsım (1.400), Şerh-i Akâid (180), Alay Kütüb (350), Def'a Alay Kütüb (200), Def'a Alay Kütüb (150), Def'a Alay Kütüb (250), Tevârih-i Hoca ma'a Silsilenâme (170), Tefsir-i Hüseyin? (2.700), Sadru'sh-Şerî'a (1.500), Netâicü'l-Fünûn (150), Tevârih-i Sultan Süleyman (550), Sad Kelime (70), Şir'atü'l-İslâm (3.400), Hümâyunnâme (300), Kitâb-ı Metin (550), Dîvân-ı Bâkî ma'a Şerh-i (...?) Lâmi'i (350) şeklinde belirtilmektedir.

16- el-Hâc İsmail Ağa b. el-Hâc Receb

Mahmud Paşa Kurbu Servi Mahallesi sakini olan el-Hâc İsmail Ağa b. el-Hâc Receb'in 23 Receb 1070/4 Nisan 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. 1.200 akçe değerinde *Hediye-yi Mushaf-ı Şerîf*, 350 akçe değerinde (...?) *Vesâir Cild-i Müntehâb* ve yine 1.200 akçe değerinde *Tezkire-i Hasan Çelebi* kaydedilen kitaplarıdır. Terekesinin toplam değeri 458.989 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.750 akçedir.²²⁴

²²³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 19a.

²²⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 26a.

17-Sinan Ağa b. Mehmed

Hayreddin Bey Mahallesi sakini olan Sinan Ağa b. Mehmed'in 29 Ramazan 1071/28 Mayıs 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Sinan Ağa b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.100 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*'tir. En düşük değere sahip olan kitap ise 175 akçe değerinde *Cüz'ü Şerîf Risâle Birgili*'dir. Diğer kitap ise ismi belirtilmeyip 200 akçe değerinde *Kütüb* olarak yazılmıştır. Sinan Ağa b. Mehmed'in terekesinin toplam değeri 634.572 akçedir. Bunların içinde kitapların toplam değeri 1.475 akçedir.²²⁵

18-Gazanfer Ağa b. Abdulmennan

Nakilbend Mahallesi sakini olan Gazanfer Ağa b. Abdulmennan'ın Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz-8 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Gazanfer Ağa b. Abdulmennan'ın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf Bâ Hattı Acem*'dir. İkinci olarak kaydedilen kitap 500 akçe değerinde *Sincan Mushafı*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 200 akçe değerinde *En'am-ı Şerîf*'tir. Diğer kitap ise; 500 akçe değerinde *Sincan Mushafı*'dır. Terekesinin toplam değeri 1.118.005 akçedir.²²⁶

19-Ahmed Ağa b. Süleyman

Molla Gürani Mahallesi sakini olan Ahmed Ağa b. Süleyman'ın Evâil-i Rebûlevvel 1079/9-18 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Ağa b. Süleyman'ın koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 900 akçe değerinde *Kelâmullah*'dır. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 500 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* ve *Risâle-i Birgili* ve *Gayrı*'dır. Terekesinin toplam değeri 466.689 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.400 akçedir.²²⁷

²²⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 83b.

²²⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 148b.

²²⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 154b.

20-Mehmed Ağa b. Mustafa

Molla Fenari Mahallesi sakini olan Mehmed Ağa b. Mustafa'nın 19 Rebûlevvel 1079/27 Ağustos 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.500 akçe değerinde *Kelâmullah Hediyyesi* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Ağa b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 16.599 akçedir. Bunların içinde kitabının terekesine oranı % 9'dur.²²⁸

21-Ömer Ağa b. Mehmed

Kalenderhâne Mahallesi sakini olan Ömer Ağa b. Mehmed'in 2 Rebûlâhir 1079/9 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Ömer Ağa b. Mehmed'in koleksiyonunda en yüksek değere sahip olan kitap 3.300 akçe değerinde *Kelâmullah*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 1.200 akçe değerinde başka bir *Kelâmullah*'dır. Bunların dışında kaydedilmiş 3.000 akçe değerinde *Def'a Kelâmullah* ve 2.300 akçe değerinde *Türkî Kitap* bulunmaktadır. Ömer Ağa b. Mehmed'in tereke toplam değeri 133.192 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 9.800 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 7,2'dir.²²⁹

22-Mehmed Ağa

Saraçhane kurbunda Mustafa Ağa Mahallesi sakini olan Mehmed Ağa'nın Evâhir-i Muharrem 1078/13-22 Temmuz 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Kadim* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Terekesinin toplam değeri 395.350 akçedir.²³⁰

23-Mehmed Ağa

Gici/Keçi Hatun? Mahallesi sakini olan Mehmed Ağa'nın Evâsıt-ı Şevval 1077/6-15 Nisan 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 10 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Ağa'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 8.200 akçe değerinde *Kütüb cild* olarak belirtilmiştir. En düşük değere sahip olan kitap ise 250 akçe değerinde *Risâle*'dir. Mehmed Ağa'nın tereke toplam değeri

²²⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 168b.

²²⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 199b.

²³⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 21a.

1.733.907 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 18.465 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1'dir.²³¹

Mehmed Ağa'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerîf (1.600), Tefsîr-i Hüseyin Vâ'iz (3.500), Mecmu'a-i Fetâvâ (1.000), Def'a Mushaf-ı Şerîf (400), Mesnevî Cild (800), Kütüb cild (850), Risâle (250), Kütüb cild (300), Kütüb cild (8.200), Def'a Kütüb cild (1.565) olarak sıralanmaktadır.

24-Mehmed Ağa

Mehmed Ağa'nın 18 Rebülevvel 1078/7 Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 283 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mehmed Ağa'nın tereke toplam değeri 18.177 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1,5'dir.²³²

25-Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed

Sultan Bayezid Câmîi Kurbu sakini olan Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'in Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 14 adet kitap tespit edilmiştir. Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 13.500 akçe değerinde *Musavver Şehnâme*'dir. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar 200 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf ve Mecmu'a*'dır. Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'in tereke toplam değeri 1.370.804 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 28.200 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2'dir.²³³

Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâmullah Kıt'a (400), Me'âricü'n-Nübüvve (2.200), Cild-i Sâlis-i Siyeri'n-Nebî Musavver (5.600), Musavver Şehnâme (13.500), Kıt'a min Tevârih-i Taberî (300), Tevârih-i Âl-i Osman li-Hoca Efendi (2.020), Mesnevî Şerîf (1.700), Riyâzü'l-Cihâd (260), Evrâd-ı Şerîf ve Mecmu'a (200), Kitâb-ı Muhammediye (360), Kıt'a min Tevârih ve İmâdü'l-İslâm (1250), Fârisî Şâtibî Şerhi (420) şeklinde yazmaktadır.

²³¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 28b.

²³² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 42a.

²³³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 71b.

26-Mehmed Ağa

İskender Paşa Mahallesi sakini olan Mehmed Ağa'nın 20 Cemâziyelâhir 1078/7 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. 700 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* ve 1.063 akçe değerinde ortak değer verilmiş olan *Türkî ma'a Fârisî Kitab ma'a Evrâk-ı Perîşân*'dır. Mehmed Ağa'nın tereke toplam değeri 26.436 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.763 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 6,6'dır.²³⁴

27-Mahmud Ağa b. el-Merhum Hasan Efendi

Ali Fakih Mahallesi sakini olan Mahmud Ağa b. el-Merhum Hasan Efendi'nin 8 Ramazan 1078/21 Şubat 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.000 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerif* ve 1.000 akçe değerinde *Türkî Kitab* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Mahmud Ağa b. el-Merhum Hasan Efendi'nin tereke toplam değeri 366.474 akçedir.²³⁵

28-Kabakulak Ahmed Ağa b. Sefer

Kabasakal Mahallesi sakini olan Kabakulak Ahmed Ağa b. Sefer'in Evâhir-i Şevval 1078/4 Nisan 1668 tarihinde düzenlene terekesinde 1.500 akçe değerinde *Kelâmullah* ve 500 akçe değerinde *Def'a Kelâm-ı Kadîm* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Kabakulak Ahmed Ağa b. Sefer'in tereke toplam değeri 1.498.604 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 2.000 akçedir.²³⁶

29-Selman Ağa b. Selim

El-Hac İsa Mahallesi sakini olan Selman Ağa b. Selim'in Evâil-i Zilkâde 1078/13 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Selman Ağa b. Selim'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 500 akçe değerinde *Türkî Kitab*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 100 akçe değerinde *Kudûrî*'dir. Bunların dışında 450 akçe değerinde *Kelâmullah* ve 320 akçe değerinde *Kitâb-ı Muhammediye* kitapları da mevcuttur. Selman Ağa b. Selim'in

²³⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 84a.

²³⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 128a.

²³⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 141b.

tereke toplam değeri 165.827 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.370 akçedir.²³⁷

30-Osman Ağa b. Ali Çelebi

el-Hâc İsa Mahallesi sakini olan Osman Ağa b. Ali Çelebi'nin 12 Ramazan 1078/25 Şubat 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde olmak üzere 16 adet kitap tespit edilmiştir. Osman Ağa b. Ali Çelebi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 700 akçe değerinde *Kitab* olarak belirtilmiştir. En düşük değere sahip olan kitap da 50 akçe değerinde *Kitab cild* olarak belirtilmiştir. Osman Ağa b. Ali Çelebi'nin tereke toplam değeri 450.820 akçedir. Bunların içinde Kitaplarının toplam değeri 4.815 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1'dir.²³⁸

Osman Ağa b. Ali Çelebi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Şerîf (300), Kebîr Mecmu'a (630), Tefsîr-i Şerîf (305), Hülâsâ (150), Tefsîr-i Ebu'l-Leys (275), Siyer-i Nebî (500), Menâkıb (160), Güzîde (130), Tarîkatnâme (155), Cevâhir-i İslâm (205), Mecmu'a (450), Fütûhü'l-İslâm (205), Mecmu'a (300), Miftâhü'l-Ferec Acâib (300), Kitab cild (50), Kitab (700) olarak kayıtlıdır.

31-Ali Ağa

Dülgerzâde Mahallesi sakini olan Ali Ağa'nın 16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1 adet 700 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* tespit edilmiştir. Ali Ağa'nın tereke toplam değeri 205.760 akçedir.²³⁹

2.6. Beşe Terekeleri

Beşe ünvanı Osmanlı'da paşa ünvanının alt türü olarak kabul edilmektedir.²⁴⁰ Ancak, hiçbir askerî hususiyet taşımayan bir kişi, içerisinde yaşadığı topluluk tarafından bir saygı nişanesi olarak ya da sıfat kabilinden “beşe” şeklinde

²³⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 149a.

²³⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 155b.

²³⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 171b.

²⁴⁰ Murat Özveri, Şinasi Acar, “Yaycı Yusuf Beşe terekesinin Düşündürdükleri,” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları IX*, s. 1–2 (2008 2007), s. 122.

anılıyordu.²⁴¹ İncelediğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda 16 beşenin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Beşelere ait kayıtları ünvanlarına göre gruplandırarak sahip oldukları kitap sayılarına göre ve kronolojik olarak değerlendirildi. Beşelerden koleksiyonunda 10 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip olan Mustafa Beşe b. Hasan'dır.²⁴² Mustafa Beşe b. Hasan'ın kitapları beşelerin yaklaşık % 36'sını oluşturmaktadır. Beşe terekelerinde toplam 28 adet kitap tespit edilmiştir. İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'nde beşelere ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 2.300 akçelik *Kelâmullah* olup Cafer Beşe b. Ahmed'e aittir.²⁴³ Yine beşelere ait en düşük değerdeki eser 10 akçe değerinde *Türkî Risâle* olarak kaydedilmiş olup Mustafa Beşe b. Hasan'a aittir. XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde kaydedilmiş Beşelere ait kitap sayısı önemli bir oran oluşturmamaktadır.

1-Mustafa Beşe b. Ali

Mahmutpaşa Mahallesi sakinlerinden olan Mustafa Beşe b. Ali'nin Evâhir-i Şevval 1027/11-19 Ekim 1618 tarihinde düzenlenen terekesine göre 400 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Beşe'nin tereke toplam değeri 140.660 akçedir.²⁴⁴

2-İsmail Beşe

Mustafa Bey Mahallesi sakini olan İsmail Beşe'nin 25 Zilhicce 1054/22 Şubat 1645 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. İsmail Beşe'nin tereke toplam değeri 9.420 akçedir. Kitabının terekeye oranı % 2,1'dir.²⁴⁵

²⁴¹ Turan Açık, "Beşe Ünvanı Hakkında," *Tarih Dergisi*, s. 62 (2015), s. 57.

²⁴² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 182a.

²⁴³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 152a.

²⁴⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 61b.

²⁴⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 95b.

3-Veli Beşe b. Ahmed

Ali Paşa-yı Atik Mahallesi sakini olan Veli Beşe b. Ahmed'in 11 Ramazan 1058/29 Eylül 1648 tarihinde düzenlenen terekesinde 350 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Veli Beşe b. Ahmed'in tereke toplam değeri 7.880 akçedir. Sahip olduğu kitabın toplam terekesine oranı % 4'dür.²⁴⁶

4-Hasan Beşe b. Mustafa

Ereğli Mahallesi sakini olan Hasan Beşe b. Mustafa'nın 25 Zilhicce 1059/30 Aralık 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 400 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Hasan Beşe b. Mustafa'nın tereke toplamı 114.970 akçedir.²⁴⁷

5-Mustafa Beşe b. Receb

Karagöz Mahallesi sakini olan Mustafa Beşe b. Receb'in Evâhir-i Receb 1072/12-21 Mart 1662 tarihinde düzenlenen terekesinde 620 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Beşe b. Receb'in tereke toplam değeri 23.131 akçedir.²⁴⁸

6-Cafer Beşe b. Ahmed

Sarac İshak Mahallesi sakini olan Cafer Beşe b. Ahmed'in Evâsıt-ı Safer 1079/21-30 Temmuz 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.300 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Cafer Beşe b. Ahmed'in tereke toplam değeri 59.645 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 3,8'dir.²⁴⁹

²⁴⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 15b.

²⁴⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 64b.

²⁴⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 121a.

²⁴⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 152a.

7-Ahmed Beşe

Ahmed Beşe'nin 8 Rebîülâhir 1079/15 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 100 akçe değerinde *En'am-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Beşe'nin tereke toplam değeri 247.963 akçedir.²⁵⁰

8-Mustafa Beşe b. Hasan

Topkapı kurbunda Merkez Efendi Mahallesi sakini olan Mustafa Beşe b. Hasan'ın 19 Rebîülâhir 1079/26 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 10 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Beşe b. Hasan'ın koleksiyonunda 400 akçe değerinde olan *Kelâmullah* en yüksek değere sahip kitaptır. En düşük değere sahip olan kitap ise 10 akçe değerinde *Türkî Risâle*'dir. Mustafa Beşe b. Hasan'ın tereke toplam değeri 10.926 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 665 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 6'dır.²⁵¹

Mustafa Beşe b. Hasan'ın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: *Kelâmullah* (400), *Fârisî Risâle* (40), *Türkî Risâle* (10), *Şâhidî* (60), *Mülheme* (30), *Mevlûd* (20), *Birgili Risâlesi* (20), *Misbâh* (15), *Türkî Tefsir-i Şerîf Cüzü* (40), *Fenârî Köhne* (30).

9-Ali Beşe b. Mustafa

Manisalı Çelebi Mahallesi sakini olan Ali Beşe b. Mustafa'nın 16 Rebîülâhir 1079/23 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Türkî Kitab cild* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ali Beşe b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 46.085 akçedir.²⁵²

10-Lütfullah Beşe b. Murad

Samanviran Hocagice odaları sakini olan Lütfullah Beşe b. Murad'ın 12 Cemâziyelevvel 1079/18 Ekim 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 100 akçe

²⁵⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 175a.

²⁵¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 182a.

²⁵² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 184b.

değerinde *En'am-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Lütfullah Beşe b. Murad'ın tereke toplam değeri 200.825 akçedir.²⁵³

11-Halil Beşe b. Abdullah

Sarı Demirci Mahallesi sakini olan Halil Beşe b. Abdullah'ın 5 Zilhicce 1077/29 Nisan 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Halil Beşe b. Abdullah'ın tereke toplam değeri 12.220 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 4'dür.²⁵⁴

12- el-Hâc İbrahim Beşe b. Hasan

Deniz Abdal Mahallesi sakini olan el-Hâc İbrahim Beşe b. Hasan'ın 16 Zilhicce 1077/9 Haziran 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 600 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc İbrahim Beşe b. Hasan'ın terekesinin toplam değeri 996.200 akçedir.²⁵⁵

13-Sinan Beşe

Cerrahpaşa Mahallesi Hamamı sakini olan Sinan Beşe'nin 25 Cemâziyelevvel 1078/12 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 591 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Sinan Beşe'nin tereke toplamı 7.898 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 7,4'dür.²⁵⁶

14-Şaban Beşe

Molla Gürani Mahallesi sakini olan Şaban Beşe'nin 19 Cemâziyelevvel 1078/6 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 840 akçe değerinde *Kelâmullah* ve 50 akçe değerinde *En'am-ı Şerîf* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Şaban Beşe'nin tereke toplam değeri 46.698 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 890 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,9'dur.²⁵⁷

²⁵³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 190b

²⁵⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 9b.

²⁵⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 31a.

²⁵⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 70a.

²⁵⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 81a.

15-Ali Beşe

Yeniçeri Odalarında yaşayan Ali Beşe'nin 25 Receb 1078/10 Ocak 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Ali Beşe'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.000 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*'tir. En düşük değere sahip olan kitap ise 61 akçe değerinde *Hamâyil*'dir. Diğer kitap ise 65 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* dir. Ali Beşe'nin tereke toplam değeri 25.095 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.126 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 8,4'dür.²⁵⁸

16-Mustafa Beşe b. İbrahim

Dizdâriye Mahallesi sakini olan Mustafa Beşe b. İbrahim'in 15 Zilkâde 1078/27 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.600 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Beşe b. İbrahim'in tereke toplam değeri 19.676 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 8,1'dir.²⁵⁹

2.7. Çelebi Terekeleri

Çelebi; sözlükte “görgülü, terbiyeli, olgun kimse” anlamlarına gelmektedir.²⁶⁰ Osmanlılarda özellikle XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlar, ilmiye ricâli, divan şairleri, kalem erbabı, Dîvân-ı Hümâyûn kâtipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimselere hatta bazı gayrimüslimlere verilen bu ünvan, ilk dönemlerde Osmanlı şehzadeleri için de kullanılmıştır.²⁶¹ Değerlendirdiğimiz İstanbul Kısım-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda çelebi ünvanında toplam 24 kişinin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bunların içinde koleksiyonunda en çok kitaba sahip olan kişi 121 adet kitabı olduğu için Ali Çelebi b. Mehmed'dir.²⁶² Çelebilerden terekesinde 1 adet kitap

²⁵⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 99a.

²⁵⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 166b.

²⁶⁰ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, erişim tarihi: 10.04.2023. <https://sozluk.gov.tr/>

²⁶¹ Mehmet İpşirli, “Çelebi,” *DİA*, Ankara, 1993, c.8, s. 259.

²⁶² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 160b.

tespit ettiğimiz 5 kişi vardır. Bunlar; Murtaza Çelebi b. Şaban el-Cündî²⁶³, İsmi bilinmeyen kişi²⁶⁴, Kapucı Mustafa Çelebi b. Mehmed²⁶⁵, Hisârî Mehmed Çelebi²⁶⁶, el-Hâc Ramazan Çelebi²⁶⁷, Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi'dir.²⁶⁸ Ali Çelebi b. Mehmed'in kitapları çelebilerin yaklaşık % 37'sini oluşturmaktadır. Çelebi terekelerinde toplam 328 adet kitap tespit edilmiştir. Çelebi terekelerinde belirlediğimiz en yüksek değerdeki kitap ismi bilinmeyen kişinin terekesinde 15.000 akçe değerinde kaydedilmiş olan *Mushaf-ı Şerif*'dir.²⁶⁹ En düşük değerde tespit ettiğimiz kitap ise 2 akçe değerinde *Bostan* olup Ahmet Çelebi'nin koleksiyonundadır.²⁷⁰ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın % 8,5'ini çelebi zümresi oluşturmaktadır.

1-Ahmed Çelebi b. Hamza

Kâtip Muslihiddin Mahallesi Aksaray Çarşısı sakini olan Ahmed Çelebi b. Hamza'nın Evâil-i Zilkâde 1010/23 Nisan-2 Mayıs 1602 tarihinde düzenlenen terekesinde 8 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Çelebi b. Hamza'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 400 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif*'tir. En düşük değere sahip olan kitap ise 11 akçe değerinde *Cönk*'tür. Ahmed Çelebi b. Hamza'nın tereke toplam değeri 73.985 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 830 akçedir. Ahmed Çelebi b. Hamza'nın kitaplarının toplam terekesine oranı % 1,1'dir.²⁷¹

Ahmed Çelebi b. Hamza'nın sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mushaf-ı Şerif (400), Şâh-u Gedâ (80), Târih-i Kebîr (256), Cönk (34), Diğer Cönk (17), Diğer Cönk (11), Evrak ma'a cüz-i Kur'an(32) olarak sıralanmaktadır.

²⁶³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 92b.

²⁶⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 95b.

²⁶⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 198b.

²⁶⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 62a.

²⁶⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 62a.

²⁶⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 9b.

²⁶⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 95b.

²⁷⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 25/1b.

²⁷¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 76b.

2-Abdulhalim Çelebi b. el-Hâc Mustafa

Uşak Kasabası sakini olan Abdulhalim Çelebi b. el-Hâc Mustafa'nın Evâil-i Şevval 1010/25 Mart-3 Nisan 1602 tarihinde düzenlenen terekesinde toplam 1.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif* ve *Envârü'l-Âşıkîn* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Abdulhalim Çelebi b. el Hâc Mustafa'nın tereke toplam değeri 622.770 akçedir.²⁷²

3-Ali Çelebi b. Mehmed

Defterdar Ahmed Çelebi Mahallesi sakini olan Ali Çelebi b. Mehmed'in Evâil-i Rebîülâhir 1016/26 Temmuz-4 Ağustos 1607 tarihinde düzenlenen terekesinde 121 adet kitap tespit edilmiştir. 15 adet kitabın değeri belirtilmemiştir. Fiyatı belirtilenler içinde en yüksek değere sahip olan kitap 500 akçe değerinde *Uyûnu't-Tefâsir nısf*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 4 akçe değerinde *Ed'îyye-yi Me'sûre*'dir. Bazı kitapların birden fazla sayıda olduğu görülmektedir. Ali Çelebi b. Mehmed'in tereke toplam değeri 10.284 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.601 akçedir. Ali Çelebi b. Mehmed'in kitaplarının terekesine oranı % 44,7 dir.²⁷³

Ali Çelebi b. Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı Kadîm, Envârü'l-Fâsıkîn, Muhammediye, Tefsîr-i Şerîf el-Müsemmâ bi-Me'âlimü't-Tenzîl (105), Uyûnu't-Tefâsir nısf (500), Köhne Tefsîr-i Şerîf (100), Kıt'a min Tefsîr-i Kadı (100), Fusûsü'l-Hikem (160), Köhne nâ-tamâm Muhtasar (20), Kudûrî Şerhi (80), Şerh-i Kâfiye (80), nâ-tamâm İbn-i Melek (70), Mecma'u'l-Bahreyn (40), Kudûrî nâ-tamâm (20), Hindî li'l-Kâfiye (170), Ferâiz-i Seydî (140), Hâşiye-yi Metâl'i (20), Şerh-i Misbah el-Müsemmâ bî-Zah (20), Mûciz mine't-Tıb (120), Mecmu'a (120), Tezkire Heye'te Mûte'allik (50), Tenkih ma'a Âhar (80), nâ-tamâm Gülistan (20), Şerh-i Meşârik (80), Mecmu'a-i Kebîr (60), Vikâye nâ-tamâm Köhne (30), Hadise Mûte'allik Mecmu'a (8), nâ-tamâm Arabî Kitab (20), Ferâiz Şerh-i Şehâbeddin (37), Misbâh (15), Seyyid Alizâde Gülistan (80), Şerh-i Akâid (50), Köhne Kudûrî (30), Vasiyyet-i Şeyh Vefa (10), Tasavvufa Mûte'allik Risâle (10),

²⁷² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 79a.

²⁷³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 160b.

Ed'yye-yi Me'sûre (5), İsam li'l-Kâfiye (180), Sadeddin li-(...?) (35), Şerh-i Akâid ma'a Hayâlî (26), Hadise Mûte'allik (16), Hidâye Mücelled (290), Kemalpaşazâde Resâil (20), Şerh li'l-Merah (15), Risâle li'l-Ferâiz (15), nâ-tamam Ta'rîfât (20), nâ-tamâm Tasdîkât (10), Köhne Sarf (20), Gülşen-i Râz (...?), Leyla ve Mecnûn (240), Câmi li'l-Kâfiye (140), Rub'u Dâ'ire (15), Sarf (16), Kasîde-i Bürde (15), Miftâhü'l-Cenne (25), Maksadü'l-Esmâ (20), Hâfız Şerhi ma'a Âhar (80), Beyaz Cönk (38), Virşidü's-Sâlikîn (30), li-Haşebî Misbâh (20), Telhîs (20), Minhâcü'l-Âbidîn (30), Ma'dûr Velî? (20), Tasavvufa Mûte'allik Risâle (5), Bedüddin li'l-Ferâiz (40), Şerh-i Şemsiyye (10), Rub'u Dâ'ire (15), Hâfız Şerhi (60), Köhne Hâfız Eczâsı (10), Muhaştî nâ-tamâm Bostan (40?), Havass-ı Kur'ân (10), Muğrib Avâmil (18), Tasdîkât (18), İzzî Şerhi (10), Şâfiye (23), Diğer Bostan (10), Tasavvufa Mûte'allik Risâle (23), Köhne Mecmu'a (10), Köhne nâ-tamâm Mutavassıt (20), Kısâsü'l-Arâ'iz (10), Ef'al el-Luga (8), Kâfiye (9), Ed'yye-yi Me'sûre (4), Remle Mûte'allik Risâle (5), Mükemmel Dinkoz, Mes'ûd-ı Rûmî (10), Mecmu'a (18), nâ-tamâm Kitâb-ı İzâh? (20), Şerh-i Kudûrî (5), Akîde Mücelled (30), Mutavvel Seydî (30), Cüzdan (15), Mükemmel Mutavvel (240), nâ-tamâm Kitâb (30), Köhne Kitâb Mücelled (13), Evrâk-ı Perîşân (16), Mecmu'a-yı Sagîr, Mükemmel Sadru's-Şerî'a, Dinkoz, Hindî Eczâsı, Tıbbâ Mûte'allik Risâle, (...?), (...?), Mükemmel Sarf ma'a Nahiv, Mükemmel Muhtasar, Gülistan, Mükemmel Luga şeklinde belirtilmektedir.

4-Ahmed Çelebi

Debbağ Yunus Mahallesi sakinlerinden Ahmed Çelebi'nin Evâil-i Cemâziyelevvel 1046/1-10 Ekim 1636 tarihinde düzenlenen terekesinde 92 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Çelebi'nin koleksiyonundaki 3.000 akçe değerinde olan *Vankulu Tercümesi nâkıs* kitabı en yüksek değere sahiptir. 2 akçe değerinde olan *Bostan* koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaptır. Ahmed Çelebi'nin koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verildiği görülmektedir. Ahmed Çelebi'nin tereke toplam değeri 161.408 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam değeri ise; 16.011 akçedir. Ahmed Çelebi'nin kitaplarının toplam terekesine oranı yaklaşık % 10'dur.²⁷⁴

²⁷⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 25/1b.

Ahmed Çelebi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Şir'atü'l-İslam, Mecmu'a, Kara Kemal (190), Mecmu'a Risâle Türkî Kitâb (60), Mecmu'a Luga (132), Şecere Türkî Kitâb Mecmu'a Münâcât (110), Şâhidî (76), Hesab ve Risâle-i Lugat Vasiyetnâme-i Mesâbîh? (80), Lugât-ı Türkî Kitâb (130), Lugât-ı Risâle-i Hasan Paşa (66), Lugât ve Manzûme (30), Kitâb-ı Minberiyât? (53), Nâzım Mecmu'a Risâle-i Mantık (35), Lugât Mu'arrib-i Kelâm Risâle (170), Kitâb-ı Hayavânât (95), Mu'amma (10), Mecmu'a (10), Evrak (150), Kitab (30), Nâzım Lugât Merah Şerhi (115), Lugât Kitâb (85), Münâcât Tercüme (90), Lugât (3), Mecmu'a Teressül Sarf Maksud Lugât (55), Kitâb-ı Şu'ara (50), Kelâm (6), Lugât Mecmu'a (165), Hesâb Lugât (35), Mes'ud-ı Rûmî Kelâm-ı Lugât (130), Kasîde (10), Mecmu'a Lugât Hesâb Nâzım Keşfü'l-Esrâr Türkî Kitâb (195), Mecmu'a Sarf Risâlesi (60), Evrâk (30), Kitâb (50), Lugât-ı Tercümân Manzûm (130), Şerh-i Misbâh Mecmu'a Lugât (100), Kitâb-ı Minberiyât (20), Şerh-i Hâşiye-yi Müdrikî Süleymannâme Ali Kuşci (120), Lugât Mecmu'a-i Mevlût Düstûru'l-Esâmî (100), Şerh-i Mukaddime Lugât-ı Kitâb-ı Hilmi (100), Kitâb Risâle Duânâme (53), Kitâb (100), Lugât Esmâ Risâle Mecmu'a-i Türkî (100), Lugât Silsile Risâle-i Rebî'ayn (70), Lugât Hesâb Fârisî Manzûme (80), Şir'a (80), Câmi'u'l-Hikâyât (150), Türkî Kitâb (15), Ahterî (200), Ahterî (700), Gülistan (300), Şem'î, Lugât (200), Nâzım (120), Bostan (2), Mecmu'a (30), Seyyid (100), Envâr (20), Mevlüd (10), Lugât-ı Kelâm (80), Menâzil (120), Kânûn-ı Edeb (300), Hümâyunnâme (100), Lugât (200), Âşık Paşa (150), Lugât (100), Lugât (50), Mahmud Efendi el-Mihriyye (150), Lugât-ı Ef'âl (50), Molla Câmi Dîvân (50), Evzâhü'l-Mesâlik (80), Lugât-ı Mirkât (120), Şahnâme (100), Mecmu'a (50), Lugât (50), Lugât-ı Nevâyî (50), Hikâye (100), Lugât (50), İhlâs (120), Şerh-i Bostan (120), Risâle (50), Usûl (50), Lugât (200), Mirsad (50), Lugât (30), Şerh-i Kâfiye (100), Lugât (10), Karanî? (120), Arûz (20), Lugât (120), Müntehab Mecmu'a (100), Lugât (160), Şâfiye (60), Lugât (60), Mecmu'a (20), Lugât (20), Mecmu'a (30), Lugât (100), Lugât (110), Şerh (80), Lugât (50), Şerh-i Maksûd (25), Baharistan (50), Mantık (20), Kavâid (600), Seyyid Ali (50), Lugât (30), Mecmu'a (50), Keşf-i Hakâyik (30), Gülistan (30), Kelâm (30), Cezerî (100), Lugât (50), Kutlu Boğa (50), Türkî Kitâb (100), Tercümân (50), Lemha (50), Mecmu'a (100), Lugât (220), Muğrib (50), Kâfiye (50), Sa'deddin (80), Esmâ-i Ta'rifî (20), Risâle (20), Kâbus (200), Kâfiye (20), Miftâh (100), Kitâb-ı

Minberiyyât (1.000), Vankulu Tercümesi nâkıs (3.000), Evrâk (500), Kitâb (50), Kâfiye (30), Mu‘ammâ (120) olarak kayıtlıdır.

5-Murtaza Çelebi b. Şaban el-Cündî

Hoca Kasım Nûmânî Mahallesi sakini olan Murtaza Çelebi b. Şaban el-Cündî'nin 13 Rebûlâhir 1053/1 Temmuz 1643 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kütüb-ı Türkî* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Murtaza Çelebi'nin tereke toplam değeri 34.520 akçedir.²⁷⁵

6-Hüseyin Çelebi b. Abdullah

Hoşkadem Mahallesi sakini olan Hüseyin Çelebi b. Abdullah'ın Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Türkî Kitâb* ve 30 akçe değerinde *Birgivi Risâlesi* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Hüseyin Çelebi b. Abdullah'ın terekelerinin toplam değeri 27.520 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 230 akçedir.²⁷⁶

7-Abdülbaki Çelebi b. Kurd

Hobyar Mahallesi sakini olan Abdülbaki Çelebi b. Kurd'un Evâil-i Safer 1070/18 Ekim 1659 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Abdülbaki Çelebi b. Kurd'un koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 230 akçe değerinde *Tarîkat*'dır. En düşük değere sahip olan kitap 13 akçe değerinde *Mevlûd-i Şerîf*'tir. Diğer kitaplar ise; 200 akçe değerinde *En'âm-ı Şerî* ve adını tam okuyamadığımız 125 akçe değerinde (...?) *Kitâb*'dır. Terekesinin toplam değeri 64.237 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 568 akçedir.²⁷⁷

8-Abdullah Çelebi b. Muslı

Arabacı Bayezid Mahallesi sakini olan Abdullah Çelebi b. Muslı'nın Evâil-i Cemâziyelâhir 1070/13-22 Şubat 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Abdullah Çelebi b. Muslı'nın koleksiyonunda en yüksek değere

²⁷⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 92b.

²⁷⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 33a.

²⁷⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 12b.

sahip olan kitap 70 akçe değerinde *Risâle-i Birgili Mecmu'a*'dır. En düşük değere sahip olan kitap 12 akçe değerinde *Küçük Mecmu'a*'dır. Üçüncü kitap ise 28 akçe değerinde *Müncize-i İman*? olduğunu düşündüğümüz kitaptır. Abdullah Çelebi b. Muslı'nın tereke toplam değeri 22.191 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 110 akçedir.²⁷⁸

9-Ahmed Çelebi b. Abdulvehhab

Başcı el-Hâc Mahmud Mahallesi sakini olan Ahmed Çelebi b. Abdulvehhab'ın 23 Cemâziyelâhir 1070/6 Mart 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 2 adet kitap tespit edilmiştir. Ahmed Çelebi b. Abdulvehhab'ın koleksiyonunda 455 akçe değerinde *Kitâb-ı Muhammediye* ve 100 akçe değerinde *Yusuf [u] Zeliha* kayıtlı kitaplardır. Terekesinin toplam değeri 26.167 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 555 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 2'dir.²⁷⁹

10-Çizmeci Halil Çelebi b. İbrahim

Emin Sinan Mahallesi sakini olan Çizmeci Halil Çelebi b. İbrahim'in 9 Receb 1070/21 Mart 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.500 akçe değerinde *Kelâmullah* ve 100 akçe değerinde *Risâle-i Birgili* olma üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Çizmeci Halil Çelebi b. İbrahim'in tereke toplam değeri 46.965 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 2.600 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5'dir.²⁸⁰

11-Hasan Çelebi

Yahya Efendi Medresesi sakini olan Hasan Çelebi'nin Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. Hasan Çelebi'nin koleksiyonunda en yüksek değere sahip kitap 150 akçe değerinde *Molla Câmi*'dir. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle 30 akçe değerinde *Şâh u Gedâ ve Mecmu'a* en düşük değere sahip kitaplardır. Tespit ettiğimiz diğer kitaplar

²⁷⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 20b.

²⁷⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 24b.

²⁸⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 28b,

ise; 90 akçe değerinde *Dav* ve 45 akçe değerinde *Türkî Ferâiz*'dir. Hasan Çelebi'nin tereke toplam değeri 16.970 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 315 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1'dir.²⁸¹

12-Abdi Çelebi b. Receb

İshak Paşa Mahallesi sakini olan Abdi Çelebi b. Receb'in Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Abdi Çelebi b. Receb'in koleksiyonunda 3.300 akçe değerinde ki *Kelâm-ı İzzet* en yüksek değere sahip olan kitaptır. 100 akçe değerinde olan *Evrâk-ı Perîşân* ise en düşük değere sahiptir. Diğer kitapları; 400 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* ve 500 akçe değerinde *Gülistan*'dır. Abdi Çelebi b. Receb'in terekesinin toplam değeri 451.826 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.300 akçedir.²⁸²

13-Mehmed Çelebi b. Mehmed

Sunullah Efendi Mahallesi sakini olan Mehmed Çelebi b. Mehmed'in 8 Rebûlâhir 1079/15 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 2 kitap tespit edilmiştir. Bunlardan ilki 30 akçe değerinde olan *En'âm-ı Şerîf*, ikincisi 30 akçe değerinde olan *Duânâme*'dir. Mehmed Çelebi b. Mehmed'in terekesinin toplam değeri 32.348 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 60 akçedir.²⁸³

14-Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed

Sarı Bayezid Mahallesi sakini olan Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed'in 20 Cemâziyelevvel 1079/26 Ekim 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 800 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed'in tereke toplam değeri 316.572 akçedir.²⁸⁴

15-İbrahim Çelebi b. Mustafa

Bestan Paşa Odaları sakini olan adının İbrahim Çelebi b. Mustafa olduğunu düşündüğümüz kişinin Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1079/17-26 Ekim 1668 tarihinde

²⁸¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 29a.

²⁸² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 80a.

²⁸³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 184b.

²⁸⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 198b.

düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. İbrahim Çelebi b. Mustafa'nın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 3.000 akçe değerinde *Def'a Kelâm-ı Kadîm*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 255 akçe değerinde *Kitâb-ı Türkî cild*'dir. Kaydedilen diğer kitap 850 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*'dir. İbrahim Çelebi b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 461.723 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 4.105 akçedir.²⁸⁵

16-Abdulkerim Çelebi Bey

Mismârî Şuca sakini olan Abdulkerim Çelebi Bey'in Evâhir-i Cemâziyelevvel 1079/27 Ekim-5 Kasım 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 3 adet kitap tespit edilmiştir. Abdulkerim Çelebi Bey'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 90 akçe değerinde *Pendnâme*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 43 akçe değerinde *Birgili Risâlesi*'dir. Bunların dışında 48 akçe değerinde *Beyaz Mecmu'a*'dır. Abdulkerim Çelebi Bey'in tereke toplam değeri 30.194 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 181 akçedir.²⁸⁶

17-Hisârî Mehmed Çelebi

Hisârî Mehmed Çelebi'nin 16 Rebülevvel 1078/5 Eylül 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 340 akçe değerinde *Kitâb-ı Fahrü'l-Esrâr* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Hisârî Mehmed Çelebi'nin tereke toplam değeri 162.180 akçedir.²⁸⁷

18-el-Hâc Ramazan Çelebi

Veled-i Karabaş Mahallesi sakini olan el-Hâc Ramazan Çelebi'nin 11 Cemâziyelevvel 1078/29 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Kelâm-ı Kadîm* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. el-Hâc Ramazan Çelebi'nin tereke toplam değeri 64.540 akçedir.²⁸⁸

²⁸⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 200a.

²⁸⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 204a.

²⁸⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 41b.

²⁸⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 62a.

19-Abdullah Çelebi b. Mehmed

Sarı Bayezid Mahallesi sakini olan Abdullah Çelebi b. Mehmed'in Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 13 adet kitap tespit edilmiştir. Abdullah Çelebi b. Mehmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.300 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 60 akçe değerinde *Mecmu'a*'dır. Abdullah Çelebi b. Mehmed'in tereke toplam değeri 41.664 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri ise 6.720 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 16,1'dir.²⁸⁹

Abdullah Çelebi b. Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları:

Mushaf-ı Şerîf (2.300), Mushaf-ı Şerîf (550), En'âm-ı Şerîf (110), Sadru'sh-Şerî'a, Muhît (800), İbni'sh-Şerîf (500), Mecmu'a (60), Kudûrî Hüsrev-i Şirin Mecmu'a (1.500), Şerh-i Kenz ve (...?) ve Câmi'u's-Sagîr ve Türkî Vikâye ve Mecmu'a (900) olarak kayıtlıdır.

20-Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey

Kızıltaş Mahallesi sakini olan Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey'in 10 Cemâziyelevvel 1078/28 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 9 adet kitap tespit edilmiştir. Kitaplarının yanı sıra Âbâdî Kağıt (500), Bosna Kağıt (60), Âbâdî Kağıt (120), Âbâdî Kağıt (80), Âbâdî Kağıt (40), Âbâdî Kağıt (160) bulunmaktadır. Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 315 akçe değerinde *Kitap* olarak kaydedilmiştir. En düşük değere sahip olan kitap ise 40 akçe değerinde *Evrâk-ı Perîşân*'dır. Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey'in tereke toplam değeri 78.748 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.275 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,6'dır.²⁹⁰

Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitâb (315), Def'a Kitâb (80), Kitâb (310), Sagîr Subhiye (170), Hat (100), Def'a Hat (100), Evrâk-ı Perîşân (40), Kitâb-ı Nahiv (60), Mecmu'a (100) şeklinde belirtilmektedir.

²⁸⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 71b.

²⁹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 86a.

21-Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi

Unkapanı kurbundaki Elvanzâde Mahallesi sakini olan Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi'nin 14 Receb 1078/30 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 3.250 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi'nin tereke toplam değeri 126.713 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 2,5'dir.²⁹¹

22-Berber Halil Çelebi b. İbrahim

Debbağ Yunus Mahallesi sakini olan Berber Halil Çelebi b. İbrahim'in 26 Şaban 1078/10 Şubat 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 350 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîf* ve 399 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Berber Halil Çelebi b. İbrahim'in tereke toplam değeri 23.794 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 749 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 3,1'dir.²⁹²

23-Mustafa Çelebi

Avcı Bey Mahallesi sakini olan Mustafa Çelebi'nin 24 Şevval 1078/7 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 40 adet kitap tespit edilmiştir. Mustafa Çelebi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 420 akçe değerinde *Silsilenâme*'dir. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi sebebiyle en düşük değere sahip olan kitaplar ise 60 akçe değerinde *Kitâb-ı Türkî ve Vikâye ve Tefsîr-i Sûre-i Mülk*'dür. Mustafa Çelebi'nin tereke toplam değeri 16.191 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 3.431 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 21,1'dir.²⁹³

Mustafa Çelebi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kitâb-ı Manzûme mine'l-Fıkıh (50), Kitâb-ı Şerh-i Şir'a (300), Kitâb-ı İlmi'n-Nücûm (180), Kitâb-ı Lugât-ı Fârisî (50), Kitâb-ı Kasîde-i Bürde ve Mecmu'a (300), Kitâb-ı Örfizâde ve Tarih-i İstanbul (60), Kitâb-ı Hadîka (85), Kitâb-ı Türkî ve Vikâye ve Tefsîr-i Sûre-i Mülk (60), Gülşenî ve Risâle-i İlmü'l-Behiyye Gayb? (40), Kitâb-ı Risâle Riyazü'l-

²⁹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 9b.

²⁹² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 114b.

²⁹³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 149b.

Mülûk ve Hikâye Hoca Hayat? (230), Kitâb-ı Tevârih (50), Kasîde-i Bürde Şerhi (40), Kitâb-ı Siyer-i Enbiyâ ve Mecmu‘a (250), Kitâb-ı Mufasssal? ve Güzîde ve Tevârih-i Ulûm-ı Acem (70), Kitâb-ı Resâil Ulûm mine’n-Nücûm ve Hâfız-ı Surûri (220), Kitab Mecmu‘a ve Islahnâme (200), Mecmu‘a-i Fâl (84), Cild-i Hâkânî ve Vird-i Seyyid Mekkî (150), Gülistân-ı Lâmi‘i (141), Türkî Fetâvâ Kemal Paşazâde ve Fuzûlî (165), Subha-i Câmi (136), Silsilenâme (420), Âsâ-yı Musa (100), Münâcât-nâme-i Sinan Paşa (50) şeklinde sıralanmaktadır.

24-Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim

Nuridede Mahallesi sakini olan Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim’in 16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 6 adet kitap tespit edilmiştir. Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim’in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 370 akçe değerinde *Molla Câmi*’dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 23 akçe değerinde *Evrak*’tır. Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim’in tereke toplam değeri 59.800 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri ise 1.200 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 2’dir.²⁹⁴

Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim’in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâmullah (67), Molla Câmi (370), İbrahim Halebî (310), Kütüb Alay (360), Def‘a Kütüb Alay (70), Evrâk (23) olarak kayıtlıdır.

2.8. Seyyid Terekeleri

Seyyid terim olarak “şerefli, asil soylu, onurlu, kutsal, mübarek” mânasına gelen şerîf ile birlikte Hz. Peygamberin Hz. Ali ile Fâtıma’dan doğan torunlarıyla onların soyundan gelenler için ünvan olarak kullanılmıştır.²⁹⁵ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde terekesinde kitap tespit ettiğimiz seyyid ünvanlı 5 kişiye ait kayıt ve bu kişilerin kitapları kronolojik olarak ele alınmıştır. Toplam 285 adet Seyyidlere ait kitap bulunan kayıtlarda es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi’nin 269 adet kitabı olmasından dolayı en

²⁹⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 159b.

²⁹⁵ Mustafa Sabri Küçükbaşcı, “Seyyid,” *DİA*, (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2009), c. 37 s. 40-43.

çok kitaba sahip olan kişidir.²⁹⁶ Terekesinde en az sayıda kitap bulunan seyyid ise 1 adet kitabı olan es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi'dir.²⁹⁷ Yine “*Kütüb-i Kâfiye*” olarak kaydedilmiş olan kitap sahibi es-Seyyid Osman b. es-Seyyid Yahya da en az kitaba sahiptir.²⁹⁸ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerinde seyyidlere ait belirlediğimiz en yüksek değerdeki kitap es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin “*Tatarhâniye Kıt'a*” olup 3.000 akçe değerindedir. Seyyid kayıtlarında bulduğumuz en düşük değerdeki kitap ise yine es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin 10 akçe değerindeki “*Kıt'a mine'l-Buhârî*”sidir.²⁹⁹

1-es-Seyyid Osman b. es-Seyyid Yahya

Akşemseddin Mahallesi sakinlerinden es-Seyyid Osman b. es-Seyyid Yahya'nın 2 Rebûlevvel 1053/21 Mayıs 1643 tarihinde düzenlenen terekesinde 50 akçe değerinde *Kütüb-i Kâfiye* adlı 1 adet kitap tespit edilmiştir. es-Seyyid Osman'ın terekesinin toplam değeri 14.740 akçedir.³⁰⁰ Bu durum diğer kitap sahibi seyyidlerle karşılaştırıldığında en az kitap sahiplerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

2-es-Seyyid Salahaddin b. el-Hâc Abdülkadir

İstanbul'un Karuk Mahmud Mahallesi sakinlerinden es-Seyyid Salahaddin b. el-Hac Abdülkadir'in 19 Ramazan 1059/26 Eylül 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 5 adet kitap tespit edilmiştir. Koleksiyonundaki en yüksek değere sahip eser 545 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*'tir. Koleksiyonda iki kitaba 25 akçe olarak ortak değer verilmesi hasebiyle *Hamail* ve *Mecmu'a* en düşük değere sahiptir. es-Seyyid Salahaddin b. el-Hâc Abdülkadir'in terekesinin toplam değeri 128.352 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 820 akçe olup kitapların toplam terekeye oranı % 6'dır.³⁰¹

²⁹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 47b.

²⁹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 94a.

²⁹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 88a.

²⁹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 47b.

³⁰⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 88a.

³⁰¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 32a.

Seyyid Selahaddin'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Kelâm-ı İzzet (200), Hamail ve Mecmu'a (25), Evrâk-ı Perîşân (50), Kelâm-ı İzzet (545) şeklinde sıralanmaktadır.

3-es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi

Hoca Muhyiddin Mahallesi sakini olan es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin 23 Cemâziyelevvel 1059/4 Haziran 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 269 adet kitap tespit edilmiştir. es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 3.000 akçe değerindeki *Tatarhâniye Kıt'a* adlı kitaptır. Koleksiyondaki en düşük değere sahip kitaplar ise 10 akçe değerinde *Kıt'a mine'l-Buhâri*'dir. es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin terekesinin toplam değeri 75.350 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 35.105 akçe olup kitaplarının toplam terekesine oranı % 46'dır.³⁰²

Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin sahip olduğu kitaplar ile fiyatları: Kelâm-ı İzzet (800), Kıt'a mine't-Tefsir (300), Muğrib-i Ebi'l-Bekâ (150), Ferâid (100), eczâ mine'z-Zahîre (200), Kıt'a fi'n-Nihâye (20), Hâşiye-i Mutavvel (100), Cevâhir-i Fıkıh (20), Kıt'a min Ebu's-Su'ûd (150), Kıt'a min Tefsir Ebu's-Su'ûd (100), Kıt'a min Tefsirü'l-Keşşâf (330), Kıt'a min Seydî Çelebi (100), Kıt'a min Cevherî (100), Kıt'a min S'adüddin (100), Kenz (20), Kıt'a min Tefsir (100), Evrâk-ı Perîşân (600), Kıt'a mine'n-Nihâye (100), Eczâ mine'l-Kadı (100), Kıt'a min Tefsir-i Kurtubî (50), Kitab fi'l-Hadis? (100), Kitab mine't-Tefsir (100), Kıt'a mine'l-Mu'âdil (50), Türkî Kitab (20), Hâşiye li'l-Miftâh (50), Kıt'a mine'n-Nihâye (60), Kıt'a min Germânî (100), Def'a min Evrâk-ı Perîşân (130), Hasan Çelebi li'l-Mevâkîf (50), Kıt'a mine'l-Buhâri (10), Kıt'a mine't-Tefsir (120), Muhsin-i Kayserî ve Şerh-i Akâid (20), Hâşiye-yi Küçük ve Hayâlî (20), Def'a Evrâk-ı Perîşân (110), Resâil (25), Lugat-ı Hilmi ve Mezhebname (50), Tehâfüt-ü Hocazâde (40), Kıt'a mine'l-Keşşâf (50), Def'a Evrâk-ı Perîşân (90), (...?) (50), Kitab fi't-Tıb ve Behîştî (20), Germânî (400), Kıt'a mine't-Tefsir (130), Def'a Evrâk-ı Perîşân (400), Kıt'a mine'l-Kâmus (30), Şerh Miftâh (50), Erdebil ve

³⁰² İKA. *İstanbul Kadî Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 47b.

Hatibzâde (30), Kıt'a mine'l-Hadis (50), Kıt'a mine'l-Aynî (50), Evzâhü'l-Mesâlik (20), Kıt'a min Cevherî (50), Şerh-i Miftâh ve Muğrib (30), Def'a Evrâk-ı Perîşân (300), Kıt'a min Gâyetü'l-Beyân (30), Kıt'a min Lügat-ı Vâfi (50), Kıt'a min Hidâye (20), Kıt'a min Cevherî (150), Def'a Evrâk-ı Perîşân (500), Kıt'a min Aynî (50), Kıt'a min Tayyibî ve Kitâb-ı nâkıs (150), Kitab fi'l-Usûl ve Mutavassıt (30), Çarperdî ve Hâşiye-yi Ramazan (100), Tavzîh ve Lügat-ı nâkıs (80), Def'a Evrâk-ı Perîşân (200), Şerh-i Kasîde ve Mecmu'a (80), Lafzatü'l-Beyan ve Şerh-i Gülistan (35), İbn-i Melek ve Islah-ı İzâh (80), Def'a Evrâk-ı Perîşân (400), Şerh-i Fıkıh? (80), Şerh-i Kenz ve Kıt'a mine'l-Fıkıh (50), Çarperdî ve Türkî Ferâiz (1.500), Kıt'a min Cevherî ve Dürretü'l-Akdes (100), Havâs-sı Esmâü'l-Hüsna ve Mecmu'a (30), eczâ Dürer ve Tavzîh (150), Şerh-i Pende Abtar (50), Mişkâtü'l-Envâr (30), Şerh-i Ebyâtü'l-Mufasssal (40), Şerh-i Şemsiyye ve Şerh-i Sahâif (50), Molla Câmi (200), Resâil ve Şerh-i Ebyât (100), Muhtar Sihâh ve Şerh-i Hidâye (100), Kıt'a min Merah ve Rivâyet-i / Dirâyet-i Veled Çelebi (50), Mecmu'a (100), Def'a Evrâk-ı Perîşân (200), Bahrü'l-Ma'ârif ve nâkıs Kitab mine'l-Fıkıh (100), Kudûrî ve Muhtasar nâkıs (50), Kâfiye Misbâh ve Avâmil (100), Evrâk-ı Perîşân (150), Def'a Evrâk-ı Perîşân (140), Kıt'a Tarikat Mecmu'a (50), Kitâb-ı Şihâb Der/Dür (...?) (50), Ahterî ve Kıt'a mine'l-Mesâbîh (50), Kıt'a min Şerh-i Kâfiye (100), Tavzîh ve Kıt'a fi Gâyetü'l-Beyân (200), Kıt'a mine't-Tefsir (150), İsmâüddîn (100), eczâ ve Tavzîh ve Ed'iyye (50), Erdebil ve Isfahânî (100), Kıt'a min Tefsir (20), Kıt'a min Gâyetü'l-Beyân (30), Def'a Evrâk-ı Perîşân (500), Mecmu'a ve Metn-i Akâid (60), Hâşiye-yi Mutavvel (80), Kıt'a mine'l-İhyâ (20), Evrâk-ı Perîşân (500), Keşfü'l-Keşşâf (300), Fethü'l-Kadir (200), Cüz-ü Şerif (30), Kıt'a min Mîrâcü'd-Dirâye (400), Kıt'a Germânî ve Mecmu'a (100), Kıt'a min Me'âli't-Tenzîl (150), Kıt'a Bermâyî/Bermâbî? (100), Kıt'a Nihâye ve Buhârî ve Mecmu'a (100), Kıt'a min Gâyetü'l-Beyân ve Mîrâcü'd-Dirâye (200), Usûl-ü Kirmastî (50), Kıt'a min Gâyetü'l-Beyân (700), Tehâfüt-ü Hocaâde (60), Tâkiye ve Şerh-i Tevâl'i (40), Telhis (100), ve'n-Naks ve Hâşiye-yi Musannifek (1.500), Hâşiye-yi Çarperdî ve ... Envâr (100), Kıt'a mine'l-Fıkıh ve Metn-i Miftâh (50), İbn-i Melek li'l-Vikâye (200), Cüz'ü Sâni fi'n-Nihâye (100), Şerh-i Şâfiye ve Şerh-i Miftâh (300), Zeylâ'i (100), Nihâye (250), Şerh Mufasssal (500), Miftâh ve Mîrâcü'z-Zerâye (200), Kıt'a mine't-Tıb (300), Hidâye Cild-i Evvel (300), Mea'lim-i Tenzîl (50), Hayât-ı

Hayavân (200), Mutavvel ve Usûlü'l-Fıkıh (300), Mecma'u'l-Bahreyn ve Telhis (80), Mufasssal ve Remil (200), Şerh-i Şâfiye ve Türkî Tasavvuf (100), nâkıs Kitab (100), Ekmel (100), Şakâik (200), Mufaddal nâkıs ve Muğrib-i Kâfiye (200), Halebî li'l-Mutavassıt ve Şeyhü'l-Meşâyih (100), Tercümân-ı Sıhâh (100), Şerh-i Sirâc ve Kadı Mîr (100), Şerh-i Tevâl'i ve Şerh-i Kâfiye (80), Hidâye ve Tühfetü'l-Zürefâ (200), Şerh-i Tehzîbî ve Minhâc (50), Şerh-i Yegûlü'l Abd ve Mutavassıt ve Türkî Lugat (80), Mes'ud-u Rûmî ve Mecmu'a (80), Hidâye (100), Şâfiye Şerhi (150), Türkî Kitab (10), Kıt'a fi'l-Fıkıh (100), Kıt'a Kadızâde (200), Mollazâde (50), Hidâye Kitab (500), Tefsir-i Kemalpaşazâde (400), Hâşiye-yi Küçük (30), Umdetü'l-Fetâvâ (100), Şerh-i Muğni (150), Hüsâmüddîn (80), Kıt'a fi'l-Usûl (50), Mecmu'a (100), Tatarhâniye Kıt'a (3.000), Mesâbîh (100), Kemalpaşazâde (35), İhtiyâr Muhtar (20), Misbâh (40), Mâzenî (50), Kıt'a Nihâye (150), Kâmus (2.000), Kıt'a Ekmel (400), Kıt'a Kadıhan (200), Tefsir-i Kemalpaşazâde (500), Kıt'a Ebu's-Su'ud (100), Kıt'a Kifâye (50), S'adi Çelebi (300), Hâşiye-yi Hidâye (60), Usûl (50), Dürer Gürer Kıt'a (50), Sadeddîn ve Şevâhid-i Aynî (150), Metn-i Usûl (20), Hidâye Kıt'a (100), Şerh-i Lübab (50), Şerh-i Mecmu'a'l-Bahreyn (100), Metn-i Tenvîh ve Tenvîk (150), Muhtâr-ı Sıhâh (1.000), Muhâdarât (50), Şerh-i Vâfî ve Nihâye (50), Hâşiye-yi Akd (30), Hâşiye-yi Küçük Sadeddîn (100), Me'âlim-i Tenzîl ve Medârik (200), Usûl ve Evrâk-ı Perîşân (50), Kudbiddîn-i Şirâzî T'ârifât (100), Hidâye ve Kıt'a ve Tefsir Kitab (100), Lugat ve Şerh-i Kâfiye (100), Miftâh-ı Seydî ve Der Nakz? (200), Bezzâziye ve Şehzâde (150), Miftâh Seydî nâkıs (50), Harîr ve Kadızâde (150), Şerh-i Kâfiye (100), Kıt'a Ebu's-Su'ud (100), Kıt'a Evrâk-ı Perîşân (400) şeklinde kaydedilmiştir.

4-es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi

el-Hâc Piri Mahallesi sakini olan es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi'nin 26 Şevval 1071/24 Haziran 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi'nin terekesinin toplam değeri ise 58.356 akçedir.³⁰³

³⁰³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 94a.

5-es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)

Hoşkadem Mahallesi sakini olan es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)'in 12 Rebûlâhir 1079/19 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 9 adet kitap tespit edilmiştir. es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 2.120 akçe değerindeki *Şeyh Karalaması*'dır. Birden fazla kitaba ortak değer verilmesi sebebiyle 300 akçe değerindeki *Kıt'a Karahisârî ve Yâkut Kıt'a (...?)* koleksiyondaki en düşük değere sahip olan kitaplardır. es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)'in terekesinin toplam değeri 138.303 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 7.495 akçe olup kitaplarının terekesine oranı % 5,4'dür.³⁰⁴

Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Evrâd-ı Şerif (1.200), Mücellled Evrâd Şeyh Hattıyla (1.010), Şeyh Karalaması (2.120), Şeyh Kıt'aları (1.700), Def'a Şeyh Karalaması ma'a Tâlik (350), Kıt'a Karahisârî ve Yâkut Kıt'a? (300), Şeyh Kamerî (290), Evrâk-ı Perîşân (525) şeklinde kayıtlıdır.

2.9. Esnaf ve Diğer Zümrelere Ait Terekeler

Bu kısımda mesleği ile ilgili bilgi olmayan veya esnaf olan, diğer zümrelere dâhil edilemeyen kişilere ait kayıtları, sahip oldukları kitap sayılarına göre ve kronolojik olarak değerlendirilmiştir. Mesleği tespit edilenleri de ayrıca belirttik. Ele aldığımız İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda bu guruba dâhil ettiğimiz 8 kişinin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bu kişilerin terekelerinde toplam 67 adet kitap tespit edilmiştir. Bu kişilerden koleksiyonunda 26 adet kitap olması hasebiyle en fazla kitaba sahip olan Mehmed b. Osman Efendi'nindir.³⁰⁵ Mehmed b. Osman Efendi'nin kitapları ise değerlendirdiğimiz bu gurubun % 38,8'ini oluşturmaktadır. İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicilleri'nde belirlediğimiz bu guruba ait bulunan en

³⁰⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 180a.

³⁰⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 85b.

yüksek değerdeki kitap 15.000 akçelik *Hediyye Mushaf-ı Şerîf bâ-hatt-ı Dervîş Ali ber-vech-i tahmîn mahfûz li-s'sagîr-i baş oda nâzır Mustafa Efendi* olup ismi bilinmeyen kişi'ye aittir.³⁰⁶ Yine bu guruba ait en düşük değerdeki eserlere 10 akçe ortak değer verilmiş olan *Teval'i?, Hırdavat, Hikmet, Ed'iyye, Hikâyât* olup Mehmet b. Şeyh İbrahim'e aittir.³⁰⁷ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şerhiyye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın % 1,7'sini bu zümre oluşturmaktadır.

1-Ahmed Bey b. Memi

Mesih Paşa Mahallesi sakinlerinden Ahmed Bey b. Memi'nin 2 Cemâziyelâhir 1037/8 Şubat 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde 420 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf*, 90 akçe değerinde *Türkî Kitaplar* olmak üzere toplamda 2 kitap tespit edilmiştir. Ahmed Beyb. Memi el-Cündî olarak kayıtlı olduğundan mesleğinin asker olduğu bilinmektedir. Bu koleksiyonda en yüksek değerdeki eserin *Mushaf-ı Şerîf* olduğu görülmektedir. Ahmed Bey b. Memi'nin tereke toplam değeri 17.798 akçedir. Ahmed Bey b. Memi'nin terekesinde bulunan toplam kitap değeri ise 510 akçedir. Ahmed Bey b. Memi'nin kitap koleksiyonunun toplam terekeye oranı yaklaşık % 3'dür.³⁰⁸

2-Mehmed b. Mehmed

Mehmed b. Mehmed'in Evâsıt-ı Muharrem 1038/10-19 Eylül 1628 tarihinde düzenlenen terekesinde *Beş Altı Pâre Köhne Türkî Kitab* olarak kaydedilmiş değeri 150 akçe olan eserler tespit edilmiştir. Mehmed b. Mehmed'in tereke toplam değeri 41.260 akçedir.³⁰⁹

3-Gazi Han

Kefe Vilayeti Bahçe Saray Mahallesi sakini olan Gazi Han'ın 5 Şaban 1060/3 Ağustos 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 100 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet*

³⁰⁶ İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter, vr. 95b.

³⁰⁷ İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter, vr. 164b.

³⁰⁸ İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter, vr. 96a.

³⁰⁹ İKA. İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter, vr. 116a.

olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Terekesinin toplam değeri 22.832 akçedir.³¹⁰

4-Mehmed b. Osman Efendi

Ayasofya-yı Sağır Mahallesi sakini olan Mehmed b. Osman Efendi'nin Evâhir-i Şevval 1071/19-27 Haziran 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 26 adet kitap kayıtlıdır. Mehmed b. Osman Efendi'nin terekesindeki en yüksek değere sahip kitap 150 akçe değerinde *Mülteka*'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise adını tespit edemediğimiz 10 akçe değerinde bir kitaptır. Mehmed b. Osman Efendi'nin tereke toplam değeri 3.327 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.309 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 39,3'dür.³¹¹

Mehmed b. Osman Efendi'nin sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Mülteka (150), Şâfiye (50), Mantık Hâşiyesi (20), Sukûk (20), Hadise Müte'allik (65), Evrak Mecmu'a (15), Mecmu'a-yı Kabûlî/Mütevellî? (40), (...?) (20), Kabûlî / Mütevellî? (12), Fıkha Müte'allik (60), Müntehâ Manzum (30), Muğnî Tıb (80), (...?) (110), Deryâ-yı Ulûm (100), nısf İmâdüddin (60), Müntehab Köhne (45), Merâtib (120), Mecmu'a (20), Mes'ûd-u Rûmî (20), Dekâiku'l-Ahbâr (20), Duânâme-i Ebu's-Su'ûd (30), Köhne Mescidî/Müsebbihî? (80), Ta'lîm Şerhi (70), Mesâil-i Nâdire Mecmu'ası (50), (...?) (10), Kitâb-ı Mâlik? (12) şeklinde sıralanmaktadır.

5-İsmi Bilinmeyen Kişi

Üçler Mescidi Mahallesi sakini olan ismini tespit edemediğimiz kişinin 25 Zilkâde 1071/22 Temmuz 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 15.000 akçe değerinde "*Hediye Mushaf-ı Şerîf bâ-hatt-ı Dervîş Ali ber-vech-i tahmîn mahfûz li-s'sagîr-i baş oda nâzır Mustafa Efendi*" şeklinde kaydedilmiş kitap tespit edilmiştir. Bu kişinin tereke toplamı 1.722.060 akçedir.³¹²

³¹⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 79b.

³¹¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 85b.

³¹² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 95b.

6-Mehmed b. Mehmed

Üskûbi Mahallesi sakini olan Mehmed b. Mehmed'in Evâsıt-ı Muharrem 1079/21-30 Haziran 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Bu dört kitaptan en yüksek değere sahip kitaplar 1.000 akçe değerinde *Kitâb-ı Sadru's-Şerî'a* ve *Metn-i Münve ma'a Şerh-i Sagîr*'dir. En düşük değere sahip olan kitap ise 150 akçe değerinde *Kitâb-ı Şûle?* dir. Bunların dışında bir de 860 akçe değerinde *Kütüb-ı Türkî ve Arabî* bulunmaktadır. Mehmed b. Mehmed'in terekesinin toplam değeri 58.175 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 3.010 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 5,1'dir.³¹³

7- (...) b. Ahmed

Defterin bu sayfasının başı tahrip olduğundan kişinin ismi tam olarak tespit edilememiştir. Derviş Ali Mahallesi sakini olan (...) b. Ahmed'in Evâhir-i Zilkâde 1077/15-24 Mayıs 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 12 adet kitap tespit edilmiştir. (...) b. Ahmed'in koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 1.000 akçe değerinde *Dürer*'dir. En düşük değere sahip olan kitaplar ise 100 akçe değerinde *Menâr Şerhi*, *Nahiv* ve *Efsah*'dir. (...) b. Ahmed'in tereke toplam değeri 61.206 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 5.600 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 9,1'dir.³¹⁴

(...) b. Ahmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Dürer (1.000), Ahterî Sagîr (800), Sadru's-Şerî'a (800), Menâr Şerhi (100), Sarf (400), Câmi (300), Mülteka'l-Ebhûr (300), Hidâye cild-i Sâni (400), Cevâhirü'l-Fıkıh (300), Nahiv (100), Alayı aded (1.000), Efsah (100) olarak belirtilmiştir.

8-Mustafa b. Mehmed

Arabacı Bayezid Mahallesi sakini olan Mustafa b. Mehmed'in 13 Rebûlâhir 1078/2 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 15 kitap tespit edilmiştir. Mustafa b. Mehmed'in koleksiyonunda birden fazla kitaba ortak değer verilmesi hasebiyle en yüksek değere sahip olan kitaplar 520 akçe değerinde *Hidâye cild-i*

³¹³İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 152b.

³¹⁴İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 11a.

Evvel ve Telvih ve İfsâh'dır. En düşük değere sahip olan kitap ise 160 akçe değerinde *Mutavassıt Ferâ'iz ve Kutbüddîn*'dir. Mustafa b. Mehmed'in tereke toplam değeri 80.471 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 1.537 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 1,9'dur.³¹⁵

Mustafa b. Mehmed'in sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Hidâye cild-i evvel ve Telvih ve İfsâh (520), Şerh-i Akâ'id ve Ferâiz (160), Mecmu'a (117), Hâci Baba Sirâcü'l-Âbidîn Sadru'sh-Şerî'a Sarf (260), Nahiv ve Şerh-i Akâ'id (320), Mutavassıt Ferâ'iz ve Kutbüddîn (160) şeklinde sıralanmaktadır.

2.10. Asker ve Donanma Terekeleri

Asker ve donanma terekelerinde toplam 8 adet kitap tespit edilmiştir. İncelediğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerine ait ilk 6 defterde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait defterlerdeki kayıtlarda re'is ünvanında 2 kişinin kitap sahibi olduğu görülmektedir. Bu kişilerden koleksiyonunda 7 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip olan Mustafa (Re'is-i Hâssa)'dır.³¹⁶ İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicilleri'nde asker ve donanma terekelerine ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 350 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olup Ramazan Reis b. Mustafa'ya aittir.³¹⁷ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyeye Sicillerinde kaydedilmiş olan asker ve donanmaya ait terekelerde tespit edilen kitaplar önemli bir oran oluşturmamaktadır.

1-Mustafa (Re'is-i Hâssa)

Mustafa (Re'is-i Hâssa), devlet adına ticaret ya da gemicilik yapanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Hassa gemi sahiplerindendir. Çadırcı Ahmed Mahallesi sakinlerinden olan Mustafa'nın 17 Cemâziyelâhir 1021/15 Ağustos 1612 tarihinde düzenlenen terekesine göre 7 kitabı vardır. Bunların içerisinde adı belirtilmemiş sadece *Kütüb* veya *Kitap* olarak kaydedilmiş 4 kitabı bulunmaktadır. Bunun dışında

³¹⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 50a.

³¹⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 6a.

³¹⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 60b.

gemici olarak Mustafa Re'is'in *Kahramannâme* adıyla bir hikâye kitabına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca şiir veya çeşitli derlemelerden kaydedilen *Cönk* ile onun dindar bir kimse olduğunu düşündüren *Evrâd-ı Şerîf* yani bir dua kitabına sahip olduğu görülmektedir. Re'is Mustafa'nın tereke toplam değeri 33.988 akçedir. Bunların içinde kitaplarının değeri 165 akçedir. Terekesine kıyasla küçük bir kitap koleksiyonuna sahip olduğu görülmektedir.³¹⁸

2-Ramazan Re'is b. Mustafa

Ramazan Reis b. Mustafa'nın 2 Muharrem 1060/5 Ocak 1650 tarihinde düzenlenen terekesinde 350 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ramazan Re'is b. Mustafa'nın tereke toplam değeri 46.770 akçedir.³¹⁹

2.11. Kadın Terekeleri

Değerlendirdiğimiz İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerinde XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısına ait ilk 6 defterde kitap kaydı bulunan 28 kadın terekesi tespit edildi. Sahip oldukları kitap sayılarına göre ve kronolojik olarak ele alındı. Bu kişilerden koleksiyonunda 33 adet kitap olması hasebiyle en çok sayıda kitaba sahip kadın, Rukiye Hâtun bt. Yusuf'dur.³²⁰ Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un kitapları kadın terekelerinin % 47'sini oluşturmaktadır. Kadın terekelerinde toplam 71 adet kitap tespit edilmiştir. İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicilleri'nde, kadınlara ait bulunan en yüksek değerdeki kitap 4.000 akçelik *Câmi'u'l-Kebîr* olup Rukiye Hâtun bt. Yusuf'a aittir. Yine kadınlara ait en düşük değerdeki eser 8 akçe değerinde *Kitap Köhne* olarak kaydedilmiş olup Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey'e aittir.³²¹ XVI. yüzyıl sonlarına ve XVII. yüzyılın ilk yarısına ait İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şeriyye Sicillerinde kaydedilmiş 3.858 adet kitabın % 1,8'ini kadınlar grubuna ait kitaplar oluşturmaktadır.

³¹⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 6a.

³¹⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 60b.

³²⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 41b.

³²¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 105b.

1-Emine Hâtun bt. Hüseyin

Emine Hâtun bt. Hüseyin'in Evâhir-i Zilkâde 1004/17-26 Temmuz 1596 tarihinde düzenlenen terekesinde 150 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Emine Hâtun bt. Hüseyin'in tereke toplam değeri 86.057 akçedir.³²²

2-Şahhuban Hâtun bt. Sinan

Hacı Bahşeyiş Mahallesi sakini olan Şahhuban Hâtun bt. Sinan'ın Evâil-i Rebûlevvel 1011/19-28 Ağustos 1602 tarihinde düzenlenen terekesinde 88 akçe değerinde *Türkî Kitaplar* tespit edilmiştir. Şahhuban Hâtun bt. Sinan'ın tereke toplam değeri 42.928 akçedir.³²³

3-Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey

Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey'in Evâhir-i Rebûlâhir 1011/8-16 Ekim 1602 tarihinde düzenlenen terekesinde 8 akçe değerinde *Kitab Köhne* tespit edilmiştir. Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey'in terekesinin toplam değeri 136.091 akçedir.³²⁴

4-Aslıhan bt. Adil Giray Han

Şeyh Vefa Mahallesi sakini olan Aslıhan bt. Adil Giray Han'ın Evâil-i Rebûlevvel 1016/26 Haziran-5 Temmuz 1607 tarihinde düzenlenen terekesinde 220 akçe değerinde *Kitab-ı Âşıkpaşa* ve 30 akçe değerinde *Falname* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Aslıhan bt. Adil Giray Han'ın terekesinin toplam değeri 136.157 akçedir.³²⁵

5-Hüma Hâtun bt. Abdullah

Cafer Subaşı Mahallesi sakinlerinden Hüma Hâtun bt. Abdullah'ın 8 Cemâziyelevvel 1021/7 Temmuz 1612 tarihinde düzenlenen terekesine göre sadece 120 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerif* olduğu görülmektedir. Hüma Hâtun bt.

³²² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 38b.

³²³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 103a.

³²⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 105b.

³²⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 1 Numaralı Defter*, vr. 155b.

Abdullah'ın tereke toplam değeri 15.200 akçedir. Terekede bulunan tek eser olan kitabın Mushaf olması tereke sahibinin dindar bir kişi olduğunu düşündürmektedir.³²⁶

6-Rabia Hâtun bt. Habil

Müftü Ali Çelebi Mahallesi sakini olan Rabia Hatun bt. Habil'in 5 Cemâziyelâhir 1021/3 Ağustos 1612 tarihinde düzenlenen terekesine göre 240 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Rabia Hâtun bt. Habil'in tereke toplam değeri 62.983 akçedir.³²⁷

7-Aişe bt. Molla Ferruh

Aişe bt. Molla Ferruh'un Evâil-i Cemâziyelevvel 1025/17-26 Mayıs 1616 tarihinde düzenlenen terekesine göre bir kadın olarak *Mushaf-ı Şerîf* dışında 6 kitaba sahiptir. Nadir sayıda çok kitap sahibi kadınlardan birisidir. Aişe'nin, Molla Ferruh'un yani bir âlim, kadı ya da müderris gibi bir kimsenin kızı olması dolayısıyla okuma yazma bilmesi normal görülmektedir. Sahip olduğu *Mushaf-ı Şerifler* 1.000 ve 800 akçe değerindedir. Çok dikkat çekici bir şekilde 500 akçe değerinde *Muhammediye* kitabına da sahip olduğu görülmektedir. Onun sahip olduğu kitaplar arasında 400 akçe değerinde *Kısâsü'l-Enbiyâ*, 100 akçe değerinde Türkçe nüshası olan *Şir'atü'l-İslâm* dikkat çekmektedir. Yine 100 akçe değerinde *Evrâd-ı Şerîfe* de onun dindar bir hanım olduğuna işaret eden, dua etmeyi sevdiğini ya da bir tarikat mensubu olduğunu düşündüren bir eserdir. Aişe bt. Molla Ferruh'un tereke toplam değeri 540.326 akçedir. Bunların içinde kitap koleksiyonunun toplam değeri ise 2.900 akçedir.³²⁸

8-Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi

Debbağ Yunus Mahallesi sakinlerinden olan Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi Evâil-i Cemâziyelevvel 1037/8-17 Ocak 1628 tarihinde düzenlenen terekesine göre sadece 2.000 akçe değerinde olan *Kelâm-ı İzzet* ismiyle 1 adet kitap tespit

³²⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 4a.

³²⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 5a.

³²⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 10a.

edilmiştir. Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi'nin tereke toplam değeri 28.365 akçedir. Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi'nin kitabının terekesine oranı % 7'dir.³²⁹

9-Aişe bt. Veli

Mimar Hayrettin Mahallesi sakinlerinden olan Aişe bt. Veli'nin 27 Muharrem 1048/10 Haziran 1638 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Aişe bt. Veli'nin tereke toplam değeri 41.898 akçedir. Ayşe bt. Veli'nin kitabının terekesine oranı % 1,1'dir.³³⁰

10-Saliha Hâtun bt. Ahmet Paşa

Alemdar Hayrettin Mahallesi sakini olan Saliha Hâtun bt. Ahmet Paşa'nın 29 şevval 1048/5 Mart 1639 tarihinde düzenlenen terekesinde 72 akçe değerinde *Türkî Kitab* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Saliha Hâtun bt. Ahmet Paşa'nın tereke toplam değeri 51.109 akçedir.³³¹

11-Kalender Hatun bt. (...)

Subaşı Mahallesi sakini olan Kalender Hâtun'un Gurre-i Cemâziyelevvel 1055/ 25 Haziran 1645 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.500 akçe değerinde *Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Kalender Hâtun bt. (...)’ın tereke toplam değeri 229.218 akçedir.³³²

12-Canan Hâtun

Alemi Bey Mahallesi sakini olan Canan Hâtun'un 7 Cemâziyelâhir 1058/29 Haziran 1648 tarihinde düzenlenen terekesinde 3.000 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Canan Hâtun'un tereke toplamı 35.000 akçe değerindedir. Bunların içinde kitap değerinin toplam terekesine oranı % 8'dir.³³³

³²⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 2 Numaralı Defter*, vr. 92b.

³³⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 34a.

³³¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 73b.

³³² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 3 Numaralı Defter*, vr. 100b.

³³³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 9a.

13-Mihrimah Hâtun bt. Abdullah

Şehsuvar Bey Mahallesi sakini olan Mihrimah Hâtun bt. Abdullah'ın 6 Ramazan 1058/24 Eylül 1648 tarihinde düzenlenen terekesinde 4 adet kitap tespit edilmiştir. Mihrucan Hâtun bt. Abdullah'ın koleksiyonundaki en yüksek değere sahip olan kitap 770 akçe değerindeki *Türkî Sülüs Şehnâme Tercümesi*'dir. Koleksiyondaki en düşük değere sahip kitap ise 70 akçe değerindeki *Def'a Türkî Mecmu'a*'dır. Ortak değer verilerek kaydedilmiş olan *Mecmu'a ma'a Evrâk-ı Perîşân* ise 150 akçe değerindedir. Terekede tespit ettiğimiz bir diğer kitap ise 320 akçe değerinde olup *Kitâb-ı Envâru'l-Âşıkîn*'dir. Mihrucan Hâtun bt. Abdullah'ın tereke toplam değeri 225.000 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 1.310 akçedir.³³⁴

14-Rukiye Hâtun bt. el-Merhûm Mustafa Ağa

Kâtip Sinan Mahallesi sakini olan Rukiye Hâtun bt. el-Merhûm Mustafa Ağa'nın 20 Receb 1059/30 Temmuz 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 800 akçe değerinde *Kelâm-ı Şerîf ma'a Gılaf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Rukiye Hâtun bt. el-Merhûm Mustafa Ağa'nın tereke toplam değeri 251.032 akçedir. Bunların içinde koleksiyonunun terekeye oranı % 3'dür.³³⁵

15-Rukiye Hâtun bt. Yusuf Efendi

Üçler Mescidi Mahallesi sakini olan Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un Evâhir-i Ramazan 1059/28 Eylül-7 Ekim 1649 tarihinde düzenlenen terekesinde 33 adet kitap tespit edilmiştir. Kadın terekelerinin en çok kitaba sahip olan kişisi olarak dikkat çekmektedir. Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un koleksiyonunda 4.000 akçe değerinde *Câmi'u'l-Kebîr* en yüksek değere sahip kitaptır. En düşük değere sahip kitap ise 30 akçe değerinde *Çârperdî?* ve *Türkî Kitab*'dır. Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un tereke toplamı 558.589 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplam değeri 22.360 akçedir. Kitaplarının toplam terekesine oranı % 4'dür.³³⁶

³³⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 15a.

³³⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 24b.

³³⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 41b.

Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un sahip olduğu kitaplar ve fiyatları: Câmi'ü'l-Kebîr (4.000), Kâmus (2.500), Sihâh-ı Cevherî (2.000), Mecma'ü'l-Emsâl (1.500), İbrahim Halebî (1.600), Tuhfetü'l-Ahlâk? (300), Tefsîr-i Nîşâbü'rî (300), Şerh-i Kâfiye (800), Hasâfî/ Hüsâfî? Kübrâ (400), Fusûl-ü İmâdî (500), Kitâbü'l-İşaret (200), Fi't-Tıb (150), Hâşiye-yi Hasan Çelebi (720), Siyer-i Mûte'allikât, İlhamü'l-Mirsâd? (150), (...?) , Şerh-i Şifâ (3.000), Mecmu'a (100), Ravzatü'l-Ümmet (350), Dîvân-ı Örfî (70), Câmi'ü's-Sagîr (360), Sevâd-ı Âzam (200), Şerh-i Şir'a (500), Kudûrî (1.000), Çârperdî? (30), Şerh-i (...?) (550), Dîvân-ı İmâmî (110), İmâretü'l-Buldân (80), Gâyetü'r-Râm (120), Dîvân-ı Türkî (50), Mir Melâhî? (80), Şenâ'u't-Tıb (610), Türkî Kitab (30) olarak kayıtlıdır.

16-Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır

Çırakçı Mahallesi sakini olan Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır'ın Cemâziyelâhir 1070/Şubat-Mart 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 600 akçe değerinde *Hediyye Kelâm-ı İzzet* ve 100 akçe değerinde *nâkıs Kelâm-ı İzzet* olmak üzere 2 adet kitap tespit edilmiştir. Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır'ın tereke toplam değeri 15.825 akçedir. Bunların içinde kitaplarının toplamı 700 akçedir.³³⁷

17-Rabia bt. Abdülkadir Efendi

Rabia bt. Abdülkadir Efendi'nin 18 Rebîülâhir 1070/2 Ocak 1660 tarihinde düzenlenen terekesinde 2.050 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Rabia bt. Abdülkadir Efendi'nin tereke toplam değeri 94.150 akçedir. Kitabının toplam terekesine oranı % 2'dir.³³⁸

18-Hoşneva bt. Abdullah

Saraçdoğan Mahallesi sakini olan Hoşneva bt. Abdullah'ın 22 Zilhicce 1071/18 Ağustos 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 600 akçe değerinde *Hediyye-yi Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Hoşneva bt.

³³⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 10a.

³³⁸ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 10b.

Abdullah'ın tereke toplam değeri 3.845 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 15,6'dır.³³⁹

19-Hatice bt. Abdullah

Kadıasker Ahmed Çelebi Mahallesi sakini olan Hatice bt. Abdullah'ın Gurre-i Rebûlevvel 1072/25 Ekim 1661 tarihinde düzenlenen terekesinde 200 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf Hediyesi* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Hatice bt. Abdullah'ın terekesinin toplam değeri 12.312 akçedir.³⁴⁰

20-Fatma Hâtun bt. Mehmed

Silivrikapısı kurbunda İbrahim Paşa Mahallesi sakini olan Fatma Hâtun bt. Mehmed'in 22 Rebûlâhir 1079/29 Eylül 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâm-ı Kadîm* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Fatma Hâtun bt. Mehmed'in tereke toplam değeri 82.000 akçedir.³⁴¹

21-Fatma Hatun bt. Mehmed

Hatuniye Mahallesi sakini olan Fatma Hatun bt. Mehmed'in 26 Zilkâde 1078/8 Mayıs 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâm-ı Kadîm* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Fatma Hatun bt. Mehmed'in tereke toplam değeri 100.585 akçedir.³⁴²

22-Mü'mine Hatun bt. Hüseyin Efendi

Mirahur Mahallesi sakini olan Mü'mine Hatun bt. Hüseyin Efendi'nin Evâsıt-ı Zilkâde 1077/5-14 Mayıs 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 500 akçe değerinde *Mushaf-ı Şerîf* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Mü'mine Hatun bt. Hüseyin Efendi'nin tereke toplam değeri 116.700 akçedir.³⁴³

³³⁹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 100a.

³⁴⁰ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 114a.

³⁴¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 186b.

³⁴² İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 5 Numaralı Defter*, vr. 204b.

³⁴³ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 10a.

23-Emine bt. el-Hac Osman Mehmed

Daye Hâtun-ı Atfık Mahallesi sakini olan Emine bt. el-Hac Osman Mehmed'in 12 Cemâziyelevvel 1078/30 Ekim 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde kitaplarla ilgili şu ifade bulunmaktadır "Kitab bahalarından kuruş 15 (15*100=1.500)". Emine bt. el-Hac Osman Mehmed'in tereke toplam değeri 3.093 akçedir. Kitaplarının terekesine oranı % 48,4'dür. Terekede kitap bahası belirtilmişse de kitap miktarı belirtilmemiştir.³⁴⁴

24-Selime Hâtun [bt.] el-Hâc Ali

Mimar Sinan Mahallesi sakini olan Selime Hâtun [bt.] el-Hac Ali'nin 12 Receb 1078/28 Aralık 1667 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Selime Hâtun [bt.] el-Hâc Ali'nin tereke toplam değeri 29.367 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1'dir.³⁴⁵

25-Ümmühan Hâtun

Sekbanbaşı Yakup Ağa Mahallesi sakini olan Ümmühan Hâtun'un 24 Receb 1078/9 Ocak 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 800 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Ümmühan Hâtun'un tereke toplamı 53.413 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1,4'dür.³⁴⁶

26-Fatıma Hâtun bt. Mustafa

Debbağzâde Mahallesi sakini olan Fatıma Hâtun bt. Mustafa'nın 20 Ramazan 1078/4 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 300 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Fatıma Hatun bt. Mustafa'nın tereke toplamı 21.165 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1,4'dür.³⁴⁷

³⁴⁴ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 60a.

³⁴⁵ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 91a.

³⁴⁶ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 108b.

³⁴⁷ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 125a.

27-Fatıma Hâtun bt. Ali Kapudân

Davu[d] Paşa Mahallesi sakini olan Fatıma Hâtun bt. Ali Kapudân'ın 12 Şevval 1078/26 Mart 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 250 akçe değerinde *Kelâmullah* olmak üzere 1 adet kitap tespit edilmiştir. Fatıma Hâtun bt. Ali Kapudân'ın 24.302 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 1'dir.³⁴⁸

28-Kemer Hâtun bt. Abdullah

Âşıkpaşa Mahallesi sakini olan Kemer Hâtun bt. Abdullah'ın Evâil-i Zilkâde 1078/13-22 Nisan 1668 tarihinde düzenlenen terekesinde 1.000 akçe değerinde *Fihrist* (...?) Tespit edilmiştir. Kemer Hâtun bt. Abdullah'ın tereke toplam değeri 9.543 akçedir. Kitabının terekesine oranı % 10,4'dür.³⁴⁹

³⁴⁸ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 133a.

³⁴⁹ İKA. *İstanbul Kadi Sicilleri. 6 Numaralı Defter*, vr. 162b.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİTAPLARA VE SAHİPLERİNE ANALİTİK BİR BAKIŞ

3.1. Cinsiyet ve Kitap

Daha önce yapılmış tereke çalışmalarına baktığımızda genelde kitap sahipleri arasında kadınların varlığından bahsedemeyiz.³⁵⁰ Kısmet-i Askeriye mahkemesi tereke kayıtlarına bakıldığında kadınların da kitap sahibi olması dikkat çekmektedir. Bu tez için yapılan incelemede 204 erkeğin ve 28 kadının kitap sahibi olduğu görülmektedir. Terekesinde kitap bulunan kadınların sayısı erkeklerin sayısının yaklaşık % 14'ü kadardır.

Erkeklerin sahip olduğu kitaplar genel olarak muhteva bakımından çeşitlilik arz etmekte olup kadınların sahip olduğu kitaplar içerik bakımından dînî ağırlıklıdır. 23 Kadının terekesinde 1 adet, 2 kadının terekesinde 2 adet, 1 kadının terekesinde 4 adet, 1 kadının terekesinde 7 adet, 1 kadının terekesinde 33 adet kitap olduğu tespit edilmiştir. Tek kitabı olan kadınların 18'i farklı isimlerle kaydedilmiş olan Kur'an-ı Kerim sahibidir. Bir kadın olarak 33 adet kitabı olması hasebiyle Rukiye Hâtun bt. Yusuf'un³⁵¹ gelir seviyesinin iyi olduğu düşünülebilir.

Kadın Sayısı	Toplam Kitap Sayısı	Toplam Kitap Fiyatı	Toplam Servet	Kitapların Toplam Servete Oranı
28	70	43.898	3.006.253	% 1.4

Tablo 8. Kadın terekelerinin kitap sayısı ve servet içindeki oranı

³⁵⁰ Esra Muhacir, *XVII. Yüzyılda Üsküdar'da Kitap Kültürü*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları

Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s.15.

³⁵¹ İKA. *İstanbul Kadı Sicilleri. 4 Numaralı Defter*, vr. 41b.

3.2. Kitap sahiplerinin meslekleri

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın yarısındaki Kısmet-i askeriye mahkemesinin ilk 6 defterindeki tereke kayıtlarında bulunan kitaplar ve bu kitapların sahipleri değerlendirildiğinde 232 kişinin arasında 24 kişinin mesleğini belirledik. Bu meslekler; kâtip, cündî, re'îs, çavuş, kethüda, odabaşı, hatip, paşa, bazarbaşı, kapucu, berber, sabunî, zırhî şeklindedir. En çok kitaba sahip olan meslek 35 kitabı olan kethüdadır. Bir zırhînin 14 kitabı olması ise ilgi çekmektedir. Bu kişilerin meslekleri ve sahip oldukları kitap sayısı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Şahıs Adı	Mesleği	Kitap Sayısı
Kâtip Mehmed Efendi b. Mustafa	Kâtip	3
Kâtip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey	Kâtip	9
Osman Bey	Kâtip	1
Ahmed Bey b. Hüsrev Bey	Cündî	1
Mehmed Bey b. Abdullah	Cündî	2
Ahmed Bey b. Memi	Cündî	2
Ali Bey b. Abdullah	Cündî	1
Murtaza Çelebi b. Şaban	Cündî	1
Mustafa (Re'îs-i Hâssa)	Re'îs-i Hâssa	7
Ramazan Re'îs b. Mustafa	Re'îs	1
Tuluğcu Mustafa Çavuş	Çavuş	1
Ahmed Çavuş b. Hasan	Çavuş	2
Mehmed Çavuş b. Mustafa	Çavuş	1
Sefer Çavuş	Çavuş	2

Ahmed Çavuş	Çavuş	2
Mustafa Çavuş b. Ali	Çavuş	2
el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali	Kethüda	35
Şaban Odabaşı b. Mehmed	Odabaşı	3
Hatip Veliyüddin b. İshak	Hatip	1
Halil Paşa	Paşa	1
Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud	Bazarbaşı	1
Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed	Kapucu	1
Berber Halil Çelebi b. İbrahim	Berber	2
Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim	Sabunî	6
Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed	Zırhî	14
Mevlânâ Yusuf b. Sefer	İmam	21

Tablo 9. Kitap sahiplerinin meslekleri ve kitap sayıları

3.3. Kitap sahiplerinin mahallelere göre dağılımı

Kısmet-i askeriye mahkemesinde bu tez için incelediğimiz tereke kayıtlarında bazı kitap sahipleri ile ilgili 139 tane mahalle ismi ve 16 tane de farklı yer belirtilmişken bazılarında hiç belirtilmemiştir. Belirtilen mahalleleri değerlendirdiğimizde 4 kişi ile en çok kitap sahibinin oturduğu mahalle Hoca Üveys Mahallesi, Molla Gürani Mahallesi'dir. 3 kişinin kitap sahibi olduğu mahalleler ise; Kabasakal Mahallesi, Camcı Ali Mahallesi, Ali Paşa el-Atik Mahallesi/Ali Paşa-yı Atik Mahallesi, Üsküb mahallesi /Üskübi Mahallesi, Manısalı Çelebi Mahallesi, Arabacı Bayezid Mahallesi, Debbağ Yunus Mahallesi, Kızıl minare Mahallesi'dir. 2 kişinin kitap sahibi olduğu mahalleler; Hoşkadem Mahallesi, Uzun Yusuf Mahallesi, Hobyar Mahallesi, Emir Buhari Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi, Esirci Kemal Mahallesi, Defterdar Ahmed Çelebi Mahallesi, Cebecibaşı Mahallesi, Zeyrek

Mahallesi, Debbagzâde Mahallesi, Molla Hüsrev Mahallesi, Seyyid Ömer Mahallesi Derviş Ali Mahallesi, Nişancı Atık Mahallesi/Nişancı Paşa-yı Atık Mahallesi, Altıboğaç Mahallesi, Samanviran Mahallesi, el-Hâc İsa Mahallesi, Kalenderhâne Mahallesi, Dâye Hatun Mahallesi /Daye Hâtun-ı Atık Mahallesi, Süleymaniye Mahallesi, Tahta Minare Mahallesi, Nuridede Mahallesi, Sarı Bayezid Mahallesi, Üçler Mescidi Mahallesi, Akbıyık Mahallesi şeklindedir. Bunların dışında kalan yerlerde ise kişilerin 1'er kitabı olduğu görülmektedir.

Mahalle adı bu mahallelerde bulunan kişi adedi, toplam kitap adedi, toplam kitap fiyatı, toplam servet ve kitapların bu servetlere oranı şeklinde değerlendirme aşağıda tablo halinde detaylandırılmıştır. Yüzdelik oranda olmayanlar belirtilmemiştir.

Mahalle Adı	Kişi Adedi	Toplam Kitap Adedi	Toplam Kitap Fiyatı	Toplam Servet	Kitapların Servete Oranı
Çavuş Câmîi Mahallesi	1	68	4.160	Belirsiz	
Muhtesib İskender Mahallesi	1	5	900	32.856	% 2,7
Hoca Paşa Mahallesi	1	66	64.600	204.305	% 31,6
Akşemseddin Mahallesi	1	1	50	14.740	
Karuk Mahmud Mahallesi	1	5	820	128.352	% 6
Hoca Muhyiddin Mahallesi	1	269	35.105	75.350	% 46
el-Hâc Piri Mahallesi	1	1	300	58.356	
Hoşkadem Mahallesi	2	11	7.725	165.823	% 5,4
Uzun Yusuf Mahallesi	2	11	14.980	183.602	% 8
Yahya Efendi Mahallesi	1	32	4.930	210.991	% 2,3
Hoca Rüstem Mahallesi	1	33	1.510	85.593	% 1,8
Bazirgânzâde Mahallesi	1	40	Belirsiz	158.864	

Kabasakal Mahallesi	3	34	11.830	2.403.429	% 8,9
Hobyar Mahallesi	2	110	18.343	375.128	% 4,8
Hatice Sultan Mahallesi	1	98	58.810	2.815.720	% 2
Çırakçı Muhyiddin Mahallesi	1	4	620	86.300	
Çırakçı Mahallesi	1	2	700	15.525	
Camcı Ali Mahallesi	3	34	19.593	419.426	% 4,6
Murad Paşa Mahallesi	1	1	1.000	131.742	
el-Hâc Ferhat Mahallesi	1	63	17.198	528.467	% 3,2
Şeyh Süleyman Mahallesi	1	9	1.635	115.975	% 1,4
Koca Mustafa Paşa Mahallesi	1	1	5.100	180.000	% 2,8
Mehmed Ağa Mahallesi	1	1	150	28.540	
Emir Buhari Mahallesi	2	170	77.165	1.344.675	% 5,7
Sinan Ağa Mahallesi	1	185	85.865	1.545.122	% 5
Hüseyin Ağa Mahallesi	1	1	1.600	442.910	% 4
Mimar Sinan Mahallesi	2	4	2.900	53.951	% 5,3
Hoca Üveys Mahallesi	4	122	59.657	158.698	% 37,5
Kürkçü Mahallesi	1	6	4.570	34.550	% 13
Esirci Kemal Mahallesi	2	34	12.926	111.258	% 11,6
Sarı Musa Mahallesi	1	15	4.175	154.800	% 2
Defterdar Ahmed Çelebi Mahallesi	2	150	10.256	109.544	% 9,3
Cebecibaşı Mahallesi	2	205	257.999	1.962.969	% 13,1
Menemi Dede Mahallesi	1	4	3.470	947.662	

Kınacıdede Mahallesi	1	15	940	8.969	% 10,4
Şirmerd Çavuş Mahallesi	1	6	1.670	22.386	% 7,4
Zeyrek Mahallesi	2	62	24.720	1.826.990	% 1,3
Ali Paşa el-Atik Mahallesi/Ali Paşa-yı Atik Mahallesi	3	6	2.050	350.865	
Debbağzâde Mahallesi	2	2	700	96.655	
Molla Hüsrev Mahallesi	2	26	27.505	325.741	% 8,4
Molla Gürani Mahallesi	4	188	96.029	1.093.869	% 8,7
Üsküb mahallesi /Üskübi Mahallesi	3	34	17.232	755.905	% 2,2
Fatıma Hatun Mahallesi	1	45	11.456	52.527	% 21,8
Kâsımî Mahallesi	1	28	3.515	16.368	% 21,4
İmam Ali Çelebi Mahallesi	1	1	1.500	32.595	% 4,6
Seyyid Ömer Mahallesi	2	6	2.450	572.964	
Derviş Ali Mahallesi	2	46	13.920	130.203	% 12
Manisalı Çelebi Mahallesi	3	15	10.800	1.604.756	
Âbid Çelebi Mahallesi	1	2	95	84.064	
Çukur Mahallesi	1	33	21.941	412.268	% 5,3
Toklu Dede Mahallesi	1	150	91.175	148.712	% 61,3
Nişancı Atik Mahallesi/Nişancı Paşa-yı Atik Mahallesi	2	20	3.270	195.897	% 1,6
Kemalpaşa Mahallesi	1	1	200	22.920	
Altıboğça Mahallesi	2	4	2.043	176.200	% 1,1
(...?) Kemal Mahallesi	1	116	93.650	562.416	% 16,6

Yarhisar Mahallesi	1	21	4.176	88.857	% 4,6
Nakilbend Mahallesi	1	2	6.480	13.378	% 48,4
Kâtip Muslihiddin Mahallesi	1	8	830	73.985	% 1,1
Debbağ Yunus Mahallesi	3	95	18.760	213.567	% 8,7
Hoca Kasım Nûmânî Mahallesi	1	1	300	34.520	
Arabacı Bayezid Mahallesi	3	19	2.347	121.204	% 1,9
Başcı el-Hâc Mahmud Mahallesi	1	2	555	26.167	% 2
Emin Sinan Mahallesi	1	2	2.600	46.965	% 5
İshak Paşa Mahallesi	1	4	4.300	451.826	
Üçler Mescidi Mahallesi	2	34	37.360	2.280.649	% 1,6
Sunullah Efendi Mahallesi	1	2	60	32.348	
Sarı Bayezid Mahallesi	2	14	7.520	358.236	% 2
Mismârî Şuca Mahallesi	1	3	181	30.194	
Veled-i Karabaş Mahallesi	1	1	200	64.540	
Karabaş Mahallesi	1	1	700	28.700	
Kızıltaş Mahallesi	1	9	1.275	78.748	% 1,6
Unkapanı kurbundaki Elvanzâde Mahallesi	1	1	3.250	126.713	% 2,5
Avcı Bey Mahallesi	1	40	3.431	16.191	% 21,1
Nuridede Mahallesi	2	17	8.100	1.836.675	
Babahasan Alemlî Mahallesi	1	4	1.670	514.113	
Süleymaniye Mahallesi	2	9	2.420	3.170.896	
Tahta Minare Mahallesi	2	10	3.920	253.119	% 1,5

Hacı Küçük Mahallesi	1	2	12.200	1.773.560	
Kızıl minare Mahallesi	3	23	9.335	1.002.989	
Ayasofya-yı Kebîr Mahallesi	1	1	1.100	962.307	
Dâye Hatun Mahallesi /Daye Hâtun-ı Atîk Mahallesi	2	5	6.040	551.320	% 1
Samanviran Mahallesi	2	24	17.190	614.480	% 2,7
Mahmud Paşa Kurbu Servi Mahallesi	1	3	2.750	458.989	
Hayreddin Bey Mahallesi	1	4	1.475	634.572	
Nakilbend Mahallesi	1	3	3.200	1.118.005	
Molla Fenari Mahallesi	1	1	1.500	16.599	% 9
Kalenderhâne Mahallesi	2	9	12.225	519.720	% 7,2
Saraçhane kurbunda Mustafa Ağa Mahallesi	1	1	2.000	395.350	
Gici/Keçi Hatun? Mahallesi	1	10	18.465	1.733.907	% 1
İskender Paşa Mahallesi	1	4	1.763	26.436	% 6,6
Ali Fakih Mahallesi	1	2	2.000	366.474	
el-Hâc İsa Mahallesi	2	20	6.185	616.647	% 1
Dülgerzâde Mahallesi	1	1	700	205.760	
Mahmutpaşa Mahallesi	1	1	400	140.660	
Mustafa Bey Mahallesi	1	1	200	9.420	% 2,1
Ereğli Mahallesi	1	1	400	114.970	
Karagöz Mahallesi	1	1	620	23.131	
Sarac İshak Mahallesi	1	1	2.300	59.645	% 3,8

Topkapı kurbunda Merkez Efendi Mahallesi	1	10	665	10.926	% 6
Sarı Demirci	1	1	500	12.220	% 4
Deniz Abdal Mahallesi	1	1	600	996.200	
Cerrahpaşa Mahallesi	1	1	591	7.898	% 7,4
Dizdâriye Mahallesi	1	1	1.600	19.676	% 8,1
Akbıyık Mahallesi	2	32	9.452	94.128	% 10
Sultan Süleyman Câmii Mahallesi	1	1	504	36.673	% 1,3
Çadırcı Ahmed Mahallesi	1	7	165	33.988	
Mesih Paşa Mahallesi	1	2	510	17.798	% 3
Ördek Kasab Mahallesi	1	1	1.000	199.900	
Kapudânî Mahallesi	1	1	352	70.692	
Soğan Ağa Mahallesi	1	1	300	52.390	
Cezerî Kasımpaşa Mahallesi	1	1	600	174.476	
Sarı Nasuh Mahallesi	1	1	150	74.445	
Kefe Vilayeti Bahçe Saray Mahallesi	1	1	100	22.832	
Ayasofya-yı Sağır Mahallesi	1	26	1.309	3.327	% 39,3
Seferikoz Mahallesi	1	2	975	32.695	% 2,9
Sarıpaşa Mahallesi	1	2	1.245	211.234	
Karraki Mahallesi	1	5	2.640	16.304	% 16,1
Tercüman Yunus Mahallesi	1	1	500	4.487	% 11,1
Kadıasker Mehmed Efendi Mahallesi	1	6	2.740	9.622.898	
At Meydanı kurbunda Uzun Şuca Mahallesi	1	1	50	17.390	

Çelebioğlu Mahallesi	1	1	30	194.575	
Hacı Bahşeyiş Mahallesi	1	1	88	42.928	
Şeyh Vefa Mahallesi	1	2	250	136.157	
Cafer Subaşı Mahallesi	1	1	120	15.200	
Müftü Ali Çelebi Mahallesi	1	1	240	62.983	
Mimar Hayrettin Mahallesi	1	1	500	41.898	% 1,1
Alemdar Hayrettin Mahallesi	1	1	72	51.109	
Subaşı Mahallesi	1	1	1.500	229.218	
Alemi Bey Mahallesi	1	1	3.000	35.000	% 8
Şehsuvar Bey Mahallesi	1	4	1.310	225.000	
Kâtip Sinan Mahallesi	1	1	800	251.032	% 3
Saraçdoğan Mahallesi	1	1	600	3.845	% 15,6
Kadıasker Ahmed Çelebi Mahallesi	1	1	200	12.312	
Silivrikapısı kurbunda İbrahim Paşa Mahallesi	1	1	300	82.000	
Hatuniye Mahallesi	1	1	300	100.585	
Mirahur Mahallesi	1	1	500	116.700	
Sekbanbaşı Yakup Ağa Mahallesi	1	1	800	53.413	% 1,4
Davud Paşa Mahallesi	1	1	250	24.302	% 1
Âşıkpaşa Mahallesi	1	1	1.000	9.543	% 10,4

Tablo 10. Kitap sahiplerinin mahallelere göre dağılımı

Değerlendirdiğimiz terekelerde bu mahallelerin haricinde farklı şekillerde belirtilen yer isimleri de mevcuttur. Bu yerler, kitap sayıları, kişi sayıları, toplam kitap fiyatları, toplam servet ve kitapların bu servetlere oranı aşağıda ayrı bir tabloda gösterilmiştir.

Mahalle Adı	Kişi Adedi	Toplam Kitap Adedi	Toplam Kitap Fiyatı	Toplam Servet	Kitapların Servete Oranı
Sultanahmet Câmii odaları	1	5	10.650	31.090	% 34,2
Yeniçeri Odalarında	1	3	2.126	25.095	% 8,4
Bestan Paşa Odaları	1	3	850	461.723	
Samanviran Hocagice odaları	1	1	100	200.825	
Pertev Paşa Han	1	8	3.120	13.285	% 23,4
Papasoğlu Hanı	1	2	6.535	391.372	% 2
Laleli Çeşme	1	29	6.334	57.850	% 11
Sultan Bayezid Câmii Kurbu	1	14	28.200	1.370.804	% 2
Sultanahmet Câmii kurbu	1	1	3.000	33.633	% 8,9
Saraçhâne Câmii kurbunda	1	1	200	3.270	
Süleymâniye Câmii Kurbu	1	137	88.248	206.356	% 42,7
Alakenise Kasabası Rumeli	1	1	300	52.959	% 10
Uşak Kasabası	1	2	1.000	622.770	
Kuşadası Kasabası	1	1	800	120.300	
Filibe'nin Tatarpazarı kazası	1	4	200	16.326	% 1,2
Yahya Efendi Medresesi	1	5	315	16.970	% 1

Tablo 11. Terekelerde farklı isimlerle belirtilen yerler ve Kitap sahiplerinin dağılımı

Mahalleler kitap adedine göre incelendiğinde ise; 269 adet ile Hoca Muhyiddin Mahallesi ilk sırada olup 205 adet ile Cebecibaşı Mahallesi ikinci sıradadır. Bunları 188 adet kitap ile Molla Gürani Mahallesi, 185 kitap ile Sinan Ağa Mahallesi, 150 adet ile Emir Buhari Mahallesi, 150 adet ile Defterdar Ahmed Çelebi Mahallesi ve Toklu Dede Mahallesi, 137 adet ile Süleymâniye Câmii Kurbu, 122 adet kitap ile Hoca Üveys Mahallesi, 116 adet ile (...?) Kemal Mahallesi, 110 adet ile Hobyar Mahallesi takip etmektedir. Diğer mahallelerde kitap sayısı 100 adet in altındadır.

Mahalle bazında toplam kitap değerinin toplam servete oranına bakıldığında % 61,3 ile Toklu Dede Mahallesi en yüksek orana sahiptir. Ardından % 48,4 ile Nakilbend Mahallesi, % 46 ile Hoca Muhyiddin Mahallesi gelmektedir.

3.4. XVI. ve XVII. Yüzyılda Ünvanlara Göre Kitap Dağılımı

Bu tez araştırması için değerlendirilen terekelerde kitap tespit ettiğimiz kişiler ünvanlarına göre gruplandırılarak ele alınmıştır. En çok kitap oranı % 65,5 ile ulema zümresine aittir. En az kitap oranı ise % 7,2 oranı ile beşelere ve % 2 ile asker ve donanma zümresine aittir. Mutasavvıflar % 6,4 oranını, esnaf ve diğer zümreler % 1,7'sini, aynı şekilde çelebiler de % 8,5'ini, ağalar % 4,4'ünü, kadınlar ise % 1,8'i, bürokratlar % 1,3'ü, saray görevlileri % 1,7, seyyidler % 7,3'ü oranını oluşturmaktadır. Ünvanlara göre zümreler aşağıdaki tabloda detaylandırılmıştır.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mehmed Efendi b. Abdi	Evâil-i Şevval 1003/9-18 Haziran 1595	91
Hasan Efendi b. Mir Mehmed	Evâil-i Şevval 1004/29 Mayıs-7 Haziran 1596	32
Mevlânâ Yusuf b. Sefer	Evâhir-i Receb 1006/27 Şubat-8 Mart 1598	21
Mehmed b. Şeyh İbrahim	Gurre-i Cemâziyelevvel 1016/24 Ağustos 1016	37
İbrahim Efendi	25 Zilkade 1025/4 Aralık 1616	33
Ahmed Efendi b. Hasan	28 Zilkade 1025/7 Aralık	4

	1616	
Sinan Efendi b. eş-Şeyh Mahmud	Evâil-i Zilkâde 1025/10-19 Kasım 1616	40
Mehmed Efendi	Evâhir-i Safer 1030/15-23 Ocak 1621	20
Seyyid Abdülkadir Efendi	3 Ramazan 1028/14 Ağustos 1619	106
Vahdeti Efendi	20 Şaban 1028/2 Ağustos 1619	8
Bekir Efendi b. Mustafa	Evâhir-i Zilkâde 1033/4-13 Eylül 1624	98
Mehmed Efendi b. Nasuh	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628	29
Hasan Efendi b. Abdullah	Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628	7
Ali Efendi b. İsmail Efendi	Evâhir-i Zilhicce 1037/22-30 Ağustos 1628	4
İbrahim Efendi	Evâsıt-ı Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628	1
Ahmed Efendi b. Yusuf	10 Sefer 1038/9 Ekim 1628	1
Mehmed Efendi b. Bayram	Evâil-i Safer 1038/30 Eylül-9 Ekim 1628	1
Mehmed Efendi	21 Zilhicce 1045/27 Mayıs 1636	1
Süleyman Efendi b. Mehmed	23 Zilhicce 1045/20 Haziran 1634	5
Hâfız Mehmed Efendi	Rebîülevvel 1046/Ağustos-Eylül 1636	18
Ahmed Efendi	Evâil-i Rebîülevvel 1046/3-12 Ağustos 1636	63
Mehmed Efendi b. Musa el-Bosnevi eş-Şehir Alâme Efendi	Evâil-i Rebîülahir 1046/2-11 Eylül 1636	43
Ahmed Efendi b. Uğurlu	Evâhir-i Receb 1048/28 Kasım-7 Aralık 1638	9
Ömer Efendi	Evâil-i Zilkade 1048/6-15 Mart 1639	1
Şaban Efendi b. Mahmud	19 Rebîülevvel 1053/7 Haziran 1643	20
Mehmed Efendi b. Ahmet	Evâhir-i Rebîülahir 1058/15-23 Mayıs 1648	1
Siyami Efendi b. Receb	Gurre-i Ramazan 1080/23 Ocak 1670	10
Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi	Evâsıt-ı Receb 1059/21-30 Temmuz 1649	185
Mehmed Efendi b. Ali	Evâil-i Receb 1059/11-20 Temmuz 1649	1
Osman Efendi b. Bayezid	Gurre-i Muharrem 1059/15	13

	Ocak 1649	
Musa Efendi b. Ramazan	10 Ramazan 1059/17 Eylül 1649	3
Esad Efendi b. el-Hâc Ali	8 Muharrem 1060/11 Ocak 1650	4
Osman Efendi b. Mehmed Bey	22 Zilhicce 1059/27 Aralık 1649	8
Abdullah Efendi b. eş-Şeyh Kadı Edrenevî Ali Paşa Şeyhi oğlu Zaifî Efendi	Evâhir-i Muharrem 1060/24 Ocak-2 Şubat 1650	1
Cuma Efendi	22 Şaban 1060/20 Ağustos 1650	27
Arabzâde Mehmed Efendi	3 Rebûlevvel 1070/18 Kasım 1659	42
İsmail Efendi b. Abdullah	Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660	6
İsa Efendi b. Mahmud	Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660	19
Mahmud Efendi b. Habib	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1071/11-20 Şubat 1661	32
Mehmed Efendi b. Yakub	Evâhir-i Cemâziyelâhir 1071/21 Şubat-1 Mart 1661	15
Kalaycızâde Mahmud Efendi b. Mustafa	Zilhicce 1070/Ağustos-Eylül 1660	29
Mustafa Efendi b. Abdullah Çavuş	Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661	160
Hasan Efendi b. Hüseyin	20 Receb 1071/21 Mart 1661	74
Abdullah Efendi b. Yunus	5 Receb 1071/6 Mart 1661	64
Ebûbekir Efendi b. Hızır	Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660	4
Hanefi Efendi b. Mehmed	Gurre-i Cemâziyelevvel 1071/2 Ocak 1661	15
Ramazan Efendi	Evâil-i Zilkâde 1071/28 Haziran-7 Temmuz 1661	6
Mehmed Efendi b. Şaban Bey	10 Safer 1072/5 Ekim 1661	20
Abdulvehhabzâde Efendi b. Baki Efendi	Evâil-i Cemâziyelâhir 1072/22-31 Ocak 1661	2
Tatar Ali Efendi b. Hasan	Evâhir-i Rebûlevvel 1072/14-23 Kasım 1661	57
Mehmed Efendi b. Hüseyin	Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz-8 Ağustos 1668	10
Mustafa Efendi b. Mahmud	22 Safer 1079/1 Ağustos 1668	1
Halil Efendi b. Fazlullah	Evâhir-i Rebûlevvel 1079/29 Ağustos-7 Eylül 1668	3
Yusuf Efendi b. Sami	15 Zilhicce 1078/27 Mayıs 1668	45

Abdullah Efendi	15 Cemâziyelevvel 1079/21 Ekim 1668	49
Süleyman Efendi	20 Zilkâde 1077/14 Mayıs 1667	137
Yusuf Efendi	8 Zilhicce 1077/1 Haziran 1667	28
İbrahim Efendi b. Ali	20 Safer 1078/11 Ağustos 1667	28
Mehmed Efendi	Rebiülevvel 1078/Ağustos-Eylül 1667	55
Mehmed Efendi	22 Rebiülevvel 1078/11 Eylül 1667	1
Hatip Veliyüddin b. İshak	25 Rebûlâhir 1078/14 Ekim 1667	1
Hüseyin Efendi b. Mehmed	21 Rebûlâhir 1078/10 Ekim 1667	4
Ali Efendi b. Ahmed	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım - 7 Aralık 1667	34
Ahmed Efendi	18 Receb 1078/3 Ocak 1668	2
Salih Efendi b. el-Hâc İbrahim	4 Receb 1078/20 Aralık 1667	2
Mustafa Efendi b. Mehmed	14 Cemâziyelâhir 1078/1 Aralık 1667	141
Ahmed Efendi b. Sıtkı Efendi	Evâsıt-ı Cemâziyelâhir 1078/28 Kasım-7 Aralık 1667	33
Ahmed Efendi b. Abdulkirim	Evâhir-i Receb 1078/6 Ocak 1668	150
Abdurrahman Efendi	25 Ramazan 1078/9 Mart 1668	16
Şâmî Mustafa Efendi b. Mehmed	26 Ramazan 1078/10 Mart 1668	1
Kâtip Mehmed Efendi b. Mustafa	Evâil-i Rebûlâhir 1078/20 Eylül 1667	3
Abdullah Efendi	20 Şaban 1078/4 Şubat 1668	116
Ahmed Efendi b. Mustafa	6 Şevval 1078/20 Mart 1668	23
Abdurrahman Efendi b. Merhûm Hasan Efendi	Evâsıt-ı Zilkâde 1078/23 Nisan-2 Mayıs 1668	133
Mehmed Efendi b. İsmail	10 Zilkâde 1078/22 Nisan 1668	21
Mustafa Efendi b. Ahmed	Evâhir-i Zilkâde 1078/3-12 Mayıs 1668	2

Tablo 12. Ulema zümresine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında en çok kitap tespit edilen zümre ulema zümresine ait olup toplam 2.530 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede 76 kişinin terekesinde kitap mevcuttur. Ulema zümresinde terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Mustafa Efendi b. Mehmed Efendi olup 185 adet kitabı mevcuttur. 12 kişinin terekesinde ise 1 adet kitap belirlenmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mustafa Bey b. Abdullah	Gurre-i Cemâziyelevvel 1013/25 Eylül 1604	1
Mehmed Bey b. Abdullah	Cemâziyelâhir 1021/Temmuz-Ağustos 1612	2
el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali		35
Halil Bey b. Abdi	Evâil-i Muharrem 1038/31 Ağustos-9 Eylül 1628	5
Ali Bey b. Abdullah	Evâhir-i Muharrem 1038/20-29 Eylül 1628	1
Ahmed Bey b. Hüsrev Bey'in	Gurre-i Şaban 1048/8 Aralık 1638	1
Osman Bey	Evâil-i Şevval 1055/20-29 Kasım 1645	1
Halil Paşa	5 Şaban 1059/14 Ağustos 1649	1
Hüseyin Bey b. Hasan	20 Cemâziyelevvel 1078/7 Kasım 1667	2
Halil Bey b. Oruç Beşe	24 Ramazan 1078/8 Mart 1668	1
Cinci Mustafa Bey b. Hüseyin	20 Zilkâde 1078/2 Mayıs 1668	1

Tablo 13. Bürokrat terekelerine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen 11 bürokrat bulunmaktadır. Bürokrat terekelerinde toplam 51 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi el-Hâc Mehmed Kethüda b. el-Hâc Ali olup 35 adet kitabı mevcuttur. Bürokrat terekelerinde 7 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Ahmed Çavuş b. Hasan	28 Cemâziyelevvel 1048/7 Ekim 1638	2
İsmi Bilinmeyen Kişi	Evâhir-i Zilkâde 1048/26 Mart-4 Nisan 1639	1
Halil	Evâil-i Cemâziyelevvel 1050/19-28 Ağustos 1640	25
Mehmed Çavuş b. Mustafa'nın	22 Rebûlevvel 1053/10 Haziran 1643	1
Tuluğcu Mustafa Çavuş	Evâsıt-ı Şevval 1055/30 Kasım-9 Aralık 1645	1
Hüseyin Halife	Evâsıt-ı Şevval 1071/9-18 Haziran 1661	14
Sefer Çavuş	22 Şevval 1077/17 Nisan 1667	2
Şaban Odabaşı b. Mehmed	4 Şevval 1077/30 Mart 1667	3
Ahmed Çavuş	15 Şevval 1077/10 Nisan 1667	2
Mahmud Halife	25 Zilhicce 1077/18 Haziran 1667	5
Kuloğlu Mehmed b. Osman	9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667	1
Mustafa Halife b. Ahmed	9 Cemâziyelâhir 1078/26 Kasım 1667	6
Tosyalı Hasan Çavuş	28 Cemâziyelâhir 1078/15 Aralık 1667	2
Mustafa Çavuş b. Ali	Evâsıt-ı Şevval 1078/25 Mart-3 Nisan 1668	2
Ahmed Bazarbaşı b. Mahmud	22 Şaban 1078/6 Şubat 1668	1

Tablo 14. Saray görevlilerine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen 15 saray görevlisi bulunmaktadır. Saray görevlileri terekelerinde toplam 68 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Halil olup 25 adet kitabı mevcuttur. Saray görevlileri terekelerinde 5 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
el-Hâc Abdurrezzak b. Mirza	Evâhir-i Rebûlevvel 1013/17-26 Ağustos 1604	18
Şeyh Hasan Efendi	Evâhir-i Rebûlâhir 1015/26 Ağustos-3 Eylül 1606	26

Şeyh İbrahim Efendi b. Şeyh Ahmed	Evâhir-i Rebûlevvel 1016/16-25 Temmuz 1607	68
eş-Şeyh Mehmet Efendi b. Mustafa	24 Rebûlevvel 1021/25 Mayıs 1612	5
Şeyh Hasan	Evâil-i Ramazan 1033/17-26 Haziran 1624	34
el-Hâc Ali b. Mahmud	22 Cemâziyelevvel 1060/23 Mayıs 1650	1
el-Hâc Hasan b. İlyas	Gurre-i Cemâziyelevvel 1070/14 Ocak 1660	1
el-Hâc Ahmed b. el-Yesârî	Evâsıt-ı Cemâziyelûla 1071/2-11 Ocak 1661	2
el-Hâc Hasan b. Mehmed	3 Cemâziyelâhir 1071/3 Şubat 1661	2
Derviş Ahmed b. Şehamet	27 Receb 1071/28 Mart 1661	6
Şeyh Ahmed Efendi b. Mustafa	20 Rebûlevvel 1079/28 Ağustos 1668	7
el-Hâc Mehmed b. Şaban	19 Cemâziyelevvel 1079/25 Ekim 1668	1
Derviş Haydar	Gurre-i Safer 1078/23 Temmuz 1667	2
el-Hâc Abdi b. Abdulgani	21 Rebûlevvel 1078/10 Eylül 1667	5
eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer	Gurre-i Şaban 1078/16 Ocak 1668	66
el-Hâc Yusuf b. İbrahim	Evâsıt-ı Zilhicce 1078/23 Mayıs-1 Haziran 1668	5

Tablo 15. Mutasavvıflara ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen 16 mutasavvıf bulunmaktadır. Mutasavvıf terekelerinde toplam 249 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi eş-Şeyh İsa Efendi b. Ömer olup 66 adet kitabı mevcuttur. Mutasavvıfların terekelerinde 3 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mahmut Ağa b. Abdullah	Evâil-i Cemâziyelevvel 1015/4-13 Eylül 1606	1
Mustafa Ağa b. Mahmud	Evâil-i Zilhicce 1027/19-28 Kasım 1618	4

Ahmed Ağa b. Bâli	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1037/18-27 Ocak 1628	1
Hasan Ağa	Evâil-i Şevval 1048/5-14 Şubat 1639	5
Seyyid Mehmed Ağa	Evâhir-i Şevval 1048/25 Şubat-5 Mart 1639	2
Abdi Ağa b. Abdullah	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1055/5- 14 Temmuz 1645	12
Ahmed ağa b. Hüseyin Çavuş et-Tûli	26 Cemâziyelâhir 1058/18 Temmuz 1648	11
Ahmed Ağa b. Mehmed	27 Ramazan 1059/4 Ekim 1649	1
Mustafa Ağa b. Behram	17 Ramazan 1059/24 Eylül 1649	1
Mehmed Ağa b. Mahmud	Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül 1649	4
Ali Ağa b. Mustafa	Evâhir-i Zilhicce 1059/26 Aralık 1649-3 Ocak 1650	4
Ali Ağa b. Merhum Hamza Ağa	Evâhir-i Zilhicce 1066/10-19 Ekim 1656	20
Ahmed Ağa b. Ali Çavuş	22 Cemâziyelevvel 1070/4 Şubat 1660	2
Şefii? Ali Ağa b. İbrahim	15 Rebûlâhir 1070/30 Aralık 1659	8
Hızır Ağa b. Derviş	Evâil-i Receb 1070/13-22 Mart 1660	23
el-Hâc İsmail Ağa b. el-Hâc Receb	23 Receb 1070/4 Nisan 1660	3
Sinan Ağa b. Mehmed	29 Ramazan 1071/28 Mayıs 1661	4
Gazanfer Ağa b. Abdulgennan	Evâhir-i Safer 1079/31 Temmuz- 8 Ağustos 1668	3
Ahmed Ağa b. Süleyman	Evâil-i Rebûlevvel 1079/9-18 Ağustos 1668	4
Mehmed Ağa b. Mustafa	19 Rebûlevvel 1079/27 Ağustos 1668	1
Ömer Ağa b. Mehmed	2 Rebûlâhir 1079/9 Eylül 1668	4
Mehmed Ağa	Evâsıt-ı Şevval 1077/6-15 Nisan 1667	10
Mehmed Ağa	Evâhir-i Muharrem 1078/13-22 Temmuz 1667	1
Mehmed Ağa	18 Rebûlevvel 1078/7 Eylül 1667	1

Zırhî Mustafa Ağa b. Mehmed	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667	14
Mehmed Ağa	20 Cemâziyelâhir 1078/7 Aralık 1667	4
Mahmud Ağa b. el-Merhum Hasan Efendi	8 Ramazan 1078/21 Şubat 1668	2
Kabakulak Ahmed Ağa b. Sefer	Evâhir-i Şevval 1078/4 Nisan 1668	2
Selman Ağa b. Selim	Evâil-i Zilkâde 1078/13 Nisan 1668	4
Osman Ağa b. Ali Çelebi	12 Ramazan 1078/25 Şubat 1668	16
Ali Ağa	16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668	1

Tablo 16. Ağa zümresine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen ağa ünvanında 31 kişi bulunmaktadır. Ağa terekelerinde toplam 173 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Hızır Ağa b. Derviş olup 23 adet kitabı mevcuttur. Ağa terekelerinde 8 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mustafa Beşe b. Ali	Evâhir-i Şevval 1027/11-19 Ekim 1618	1
İsmail Beşe	25 Zilhicce 1054/22 Şubat 1645	1
Veli Beşe b. Ahmed	11 Ramazan 1058/29 Eylül 1648	1
Hasan Beşe b. Mustafa	25 Zilhicce 1059/30 Aralık 1649	1
Mustafa Beşe b. Receb	Evâhir-i Receb 1072/12-21 Mart 1662	1
Cafer Beşe b. Ahmed	Evâsıt-ı Safer 1079/21-30 Temmuz 1668	1

Ahmed Beşe	8 Rebûlâhir 1079/15 Eylül 1668	1
Mustafa Beşe b. Hasan	19 Rebûlâhir 1079/26 Eylül 1668	10
Ali Beşe b. Mustafa	16 Rebûlâhir 1079/23 Eylül 1668	1
Lütfullah Beşe b. Murad	12 Cemâziyelevvel 1079/18 Ekim 1668	1
Halil Beşe b. Abdullah	5 Zilhicce 1077/29 Nisan 1667	1
el-Hâc İbrahim Beşe b. Hasan	16 Zilhicce 1077/9 Haziran 1667	1
Şaban Beşe	19 Cemâziyelevvel 1078/6 Kasım 1667	2
Sinan Beşe	25 Cemâziyelevvel 1078/12 Kasım 1667	1
Ali Beşe	25 Receb 1078/10 Ocak 1668	3
Mustafa Beşe b. İbrahim	15 Zilkâde 1078/27 Nisan 1668	1

Tablo 17. Beşe zümresine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen beşe ünvanında 16 kişi bulunmaktadır. Beşe terekelerinde toplam 28 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Mustafa Beşe b. Hasan olup 10 adet kitabı mevcuttur. Beşe terekelerinde 13 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Ahmed Çelebi b. Hamza	Evâil-i Zilkâde 1010/23 Nisan-2 Mayıs 1602	8
Abdulhalim Çelebi b. el-Hâc Mustafa	Evâil-i Şevval 1010/25 Mart-3 Nisan 1602	2
Ali Çelebi b. Mehmed	Evâil-i Rebûlâhir 1016/26 Temmuz-4 Ağustos 1607	121
Ahmed Çelebi	Evâil-i Cemâziyelevvel 1046/1-10 Ekim 1636	92
Murtaza Çelebi b. Şaban el-Cundî	13 Rebûlâhir 1053/1 Temmuz 1643	1
Hüseyin Çelebi b. Abdullah	Evâsıt-ı Ramazan 1059/18-27 Eylül	2

	1649	
Abdulkaki Çelebi b. Kurd	Evâil-i Safer 1070/18 Ekim 1659	4
Abdullah Çelebi b. Muslı	Evâil-i Cemâziyelâhir 1070/13-22 Şubat 1660	3
Ahmed Çelebi b. Abdulvehhab	23 Cemâziyelâhir 1070/6 Mart 1660	2
Çizmeci Halil Çelebi b. İbrahim	9 Receb 1070/21 Mart 1660	2
Hasan Çelebi	Gurre-i Şaban 1070/12 Nisan 1660	5
Abdi Çelebi b. Receb	Evâil-i Cemâziyelevvel 1071/2-11 Ocak 1661	4
Mehmed Çelebi b. Mehmed	8 Rebûlâhir 1079/15 Eylül 1668	2
Kapucu Mustafa Çelebi b. Mehmed	20 Cemâziyelevvel 1079/26 Ekim 1668	1
İbrahim Çelebi b. Mustafa	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1079/17-26 Ekim 1668	3
Abdulkerim Çelebi Bey	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1079/27 Ekim-5 Kasım 1668	3
Hisârî Mehmed Çelebi	16 Rebûlelevvel 1078/5 Eylül 1667	1
el-Hâc Ramazan Çelebi	11 Cemâziyelevvel 1078/29 Ekim 1667	1
Abdullah Çelebi b. Mehmed	Evâhir-i Cemâziyelevvel 1078/8-17 Kasım 1667	13
Katip Mustafa Çelebi b. Dilaver Bey	10 Cemâziyelevvel 1078/28 Ekim 1667	9
Abdusselam Çelebi b. Ahmed Efendi	14 Receb 1078/30 Aralık 1667	1
Berber Halil Çelebi b. İbrahim	26 Şaban 1078/10 Şubat 1668	2
Mustafa Çelebi	24 Şevval 1078/7 Nisan 1668	40
Sabunî Mehmed Çelebi b. İbrahim	16 Zilkâde 1078/28 Nisan 1668	6

Tablo 18. Çelebi zümresine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen çelebi ünvanında 24 kişi bulunmaktadır. Çelebi terekelerinde toplam 328 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Ali Çelebi b. Mehmed olup 121 adet kitabı mevcuttur. Çelebi terekelerinde 5 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
es-Seyyid Osman b. es-Seyyid Yahya	2 Rebûlevvel 1053/21 Mayıs 1643	1
es-Seyyid Salahaddin b. el-Hac Abdülkadir	19 Ramazan 1059/26 Eylül 1649	5
es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi	23 Cemâziyelevvel 1059/4 Haziran 1649	269
es-Seyyid Abdülkerim Çelebi b. Abdi	26 Şevval 1071/24 Haziran 1661	1
es-Seyyid İsmail Efendi b. es-Seyyid İbrahim (Nefeszâde)	12 Rebûlâhir 1079/19 Eylül 1668	9

Tablo 19. Seyyidlere ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen seyyid ünvanında 5 kişi bulunmaktadır. Seyyid terekelerinde toplam 285 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi olup 269 adet kitabı mevcuttur. Çelebi terekelerinde 2 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Ahmed Bey b. Memi	2 Cemâziyelâhir 1037/8 Şubat 1628	2
Mehmed b. Mehmed	Evâsıt-ı Muharrem 1038/10-19 Eylül 1628	6 (Beş altı pâre)
Gazi Han	5 Şaban 1060/3 Ağustos 1650	1
Mehmed b. Osman Efendi	Evâhir-i Şevval 1071/19-27 Haziran 1661	26
İsmi Bilinmeyen Kişi	25 Zilkâde 1071/22 Temmuz 1661	1
Mehmed b. Mehmed'in	Evâsıt-ı Muharrem 1079/21-30 Haziran 1668	4
(...) b. Ahmed	Evâhir-i Zilkâde 1077/15-24 Mayıs 1667	12
Mustafa b. Mehmed	13 Rebûlâhir 1078/2 Ekim 1667	15

Tablo 20. Esnaf ve diğer zümrelere ait kitap sayısı

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen esnaf ve diğer zümrelere ait 5 kişi bulunmaktadır. Esnaf ve diğer zümrelerin terekelerinde toplam 67 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Mehmed b. Osman Efendi olup 26 adet kitabı mevcuttur. Esnaf ve diğer zümrelere ait 2 kişinin 1 adet kitap sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Mustafa (Re'is-i Hâssa)	17 Cemâziyelâhir 1021/15 Ağustos 1612	7
Ramazan Reis b. Mustafa	2 Muharrem 1060/5 Ocak 1650	1

Tablo 21. Asker ve donanma terekelerine ait kitap sayısı

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit Asker ve donanma terekelerine ait 2 kişi bulunmakta olup toplam 8 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Mustafa (Re'is-i Hâssa) olup 7 adet kitabı mevcuttur. Ramazan Reis b. Mustafa'nın ise 1 adet kitabı mevcuttur.

Kişi Adı	Tereke Tarihi	Kitap Sayısı
Emine Hâtun bt. Hüseyin	Evâhir-i Zilkâde 1004/17-26 Temmuz 1596	1
Şahhuban Hâtun bt. Sinan	Evâil-i Rebîülevvel 1011/19-28 Ağustos 1602	1
Fahr Hâtun bt. Mustafa Bey	Evâhir-i Rebîülâhir 1011/8-16 Ekim 1602	1
Aslıhan bt. Adil Giray Han	Evâil-i Rebîülevvel 1016/26 Haziran-5 Temmuz 1607	2
Hüma Hâtun bt. Abdullah	8 Cemâziyelevvel 1021/7 Temmuz 1612	1
Rabia Hatun bt. Habil	5 Cemâziyelâhir 1021/3 Ağustos 1612	1
Aişe bt. Molla Ferruh	Evâil-i Cemâziyelevvel 1025/17-26 Mayıs 1616	6

Hamide Hâtun bt. Zeynel Abidin Efendi	Evâil-i Cemâziyelevvel 1037/8-17 Ocak 1628	1
Aişe bt. Veli	27 Muharrem 1048/10 Haziran 1638	1
Saliha Hâtun bt. Ahmet Paşa	29 şevval 1048/5 Mart 1639	1
Kalender Hâtun	Gurre-i Cemâziyelevvel 1055/ 25 Haziran 1645	1
Canan Hâtun	7 Cemâziyelâhir 1058/29 Haziran 1648	1
Mihrimah Hâtun bt. Abdullah	6 Ramazan 1058/24 Eylül 1648	4
Rukiye Hâtun bt. el-Merhûm Mustafa Ağa	20 Receb 1059/30 Temmuz 1649	1
Rukiye Hâtun bt. Yusuf	Evâhir-i Ramazan 1059/28 Eylül-7 Ekim 1649	33
Rabia bt. Abdülkadir Efendi	18 Rebûlâhir 1070/2 Ocak 1660	1
Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır	Cemâziyelâhir 1070/Şubat-Mart 1660	2
Hoşneva bt. Abdullah	22 Zilhicce 1071/18 Ağustos 1661	1
Hatice bt. Abdullah	Gurre-i Rebûilevvel 1072/25 Ekim 1661	1
Fatma Hatun bt. Mehmed	26 Zilkâde 1078/8 Mayıs 1668	1
Fatma Hâtun bt. Mehmed	22 Rebûlâhir 1079/29 Eylül 1668	1
Mü'mine Hatun bt. Hüseyin Efendi	Evâsıt-ı Zilkâde 1077/5-14 Mayıs 1667	1
Emine bt. el-Hac Osman Mehmed	12 Cemâziyelevvel 1078/30 Ekim 1667	1
Selime Hâtun [bt.] el-Hac Ali	12 Receb 1078/28 Aralık 1667	1
Ümmühan Hâtun	24 Receb 1078/9 Ocak 1668	1
Fatıma Hâtun bt. Mustafa	20 Ramazan 1078/4 Mart 1668	1
Fatıma Hâtun bt. Ali Kapudân	12 Şevval 1078/26 Mart 1668	1
Kemer Hâtun bt. Abdullah	Evâil-i Zilkâde 1078/13-22 Nisan 1668	1

Tablo 22. Kadın zümresine ait kitap sayıları

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında terekesinde kitap tespit edilen kadın terekelerinde 28 kişi bulunmaktadır. Bu kadınların terekelerinde toplam 71 adet kitap tespit edilmiştir. Bu zümrede terekesinde en çok kitap tespit edilen kişi Rukiye Hâtun bt. Yusuf olup 33 adet kitabı mevcuttur. Aişe bt. Molla Ferruh'un terekesinde 6 adet, Mihrimah Hâtun bt. Abdullah'ın terekesinde 4 adet, Aslıhan bt. Adil Giray Han'ın ve Saliha Hâtun bt. es-Seyyid Hızır'ın terekesinde ise 2'şer adet kitap tespit edilmiştir. 23 kişinin terekesinde ise 1 adet kitap bulunmaktadır.

3.5. XVI. ve XVII. Yüzyılda çok dolaşımda bulunan kitaplar

Kısmet-i Askeriye mahkemesinde değerlendirdiğimiz tereke kayıtlarında XVI. Yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılı ilk yarısında tespit ettiğimiz 3.858 adet kitabın arasında bazıları diğer kitaplara oranla daha çok karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle bu kitapların daha yaygın olduğu ve daha çok okunduğu söylenebilir.

Kayıtlara geçmiş olan kitaplar ve bu kitapların içerdiği konulara bakıldığında kayda alındığı döneme sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan ışık tutmaktadır. Tez kapsamında incelenen Kısmet-i Askeriye Defterleri'ndeki tereke kayıtlarında tespit edilen kitap türlerine bakıldığında ilk sırayı, Kelâm-ı İzzet, Kelâm-ı Kadim, Mushaf-ı Şerîf gibi farklı isimlerle kaydedilmiş olan Kur'an-ı Kerim'ler almaktadır. Her terekede farklı bir fiyatla karşımıza çıkan Kur'an-ı Kerim'ler yazı, üslup, tezhip, cilt ve kağıdın cinsine bağlı olarak bahalandırıldığı görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'lerden sonra sırayı dînî içerikli yayınlardan; tefsir, hadis, siyer, fıkıh, akâid, kelâm gibi alanlarda yazılmış kitaplar almaktadır. Bu kitaplara dair de verilen fiyat bilgileri her terekede farklılık arzettiğini göstermektedir. Aynı durum bu tür eserler için de geçerlidir.

Dînî kitapların yanısıra; felsefe, gramer, belâgat, tasavvuf, edebiyat, tarih, lugat, tıp, mantık, astronomi, matematik alanlarında da kitapların terekelerde yer aldığı tespit edilmiştir. İsimleri bilinen kitapların haricinde “kütüb”, “alay kütüb”, “alay”, “mecmu'a”, “evrâk-ı perişan”, “nâ-ma'lûm Kitâb”, “nâ-tamâm Kitab”,

“Türkî Kitâb”, “Kitâb-ı Fârisî” şeklinde ismi ve içeriği tam olarak bilinmeyen kitaplarda kayıtlarda karşımıza çıkmaktadır.

Bu alanlarda terekelerde ismini tespit ettiğimiz kitaplara örnek verecek olursak:

Tefsir: Tefsir-i Kebîr, Tefsîr-i Şeyh, Tefsîr-i Kevâşî, Tefsîr-i Şehâbeddin, Tefsîr-i Türkî, Tefsîr-i Kadî, Tefsîr-i İbni Kemal, Kıt‘a min Tefsîrû‘l-Keşşâf, Tefsîr-i Kemalpaşazâde, Kıt‘a min Tefsîr-i Kurtubî, Kıt‘a min Tefsîr-i Ebu’s-Su‘ûd bu alanda rastladığımız kitaplardan bazılarıdır.

Hadis-Sünnet: Meşârik-i Hadis, Meşârik-i İbni Melek, Şerh-i Meşârik, Mesâbîh Hadis nâkıs, Şerh-i Mesâbîh, Şir‘atü‘l-İslam, Mecmu‘a fi‘l-Hadis, Hadisü‘l-Buhârî cild bu alanda karşımıza çıkan kitaplara örnek olarak verilebilir.

Siyer: Siyer-i Câmî, Siyer-i Veysî, Siyer-i Nusûl, Siyer-i Ömer b. Abdülaziz, Siyer-i Kebîr cild, Siyer-i Nebî, Kitâb-ı Siyer-i Enbiyâ bu alanda örnek verebileceğimiz kitaplardır.

Fıkıh: Hizânetü‘l-Fıkıh, Cevâhirü‘l-Fıkıh, Mecmu‘a-i Fıkıh, Mülteka‘l-Ebhûr mine‘l-Fıkıh, Dürer Gürer, Kadıhan, Mecma‘u‘l-Fetâvâ, Fıkıh-ı Ekber, Fıkıh-ı Keydânî, Fıkıh-ı Nâfi, Kutbüddîn, Sadru’s-Şer‘a bu alanda verebileceğimiz kitap örnekleridir.

Akâid-Kelam: Kitâb-ı Akâid, Şerh-i Akâid-i Azûdiyye (Adûdiyye), Tevfikü‘l-Akâid, Hâşiye-yi Tecrîd, Şerh-i Mevâkîf örnek olarak karşımıza çıkan kitaplardır.

Gramer: Sarf alanında; Şerh-i Maksud, Merah, Sarf, Şerh-i Şâfiye, Emsile örnek verilebilir. Nahiv alanında ise; Kâfiye, Misbâh, Birgivî, Avâmil, Nahiv, Şerh-i Dîbâce, Mutavassıt örnek olarak verilebilir.

Belâgat: Mutavvel, Mufasssal, Hâşiye-yi Miftâh örnek olarak karşımıza çıkan kitaplardır.

Tasavvuf-Edebiyat-Ahlak: Kasîde-i Bürde, Mantıku't-Tayr, Avârifü'l-Me'ârif, Baharistan, Kimyâü's-Sa'âde, Mirsâdü'l-İbâd, Gülistan, Şerh-i Miftâhü'l-Gayb, Mahzenü'l-Esrâr, Muhammediye, Mahzenü'l-Esrâr, bu alanlarda örnek verebileceğimiz kitaplardır.

Felsefe: Tehâfüt örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lugat: Kâmus fi'l-Luga, Lugat-ı Hilmî, Türkî Lugat, Lugât-ı Türkî Cevherî, Lugât-ı Fârisî, Ef'al el-Luga, Lugât-ı Tercümân Manzûm, Lugât Esmâ, Lugât-ı Ef'âl bu alanda karşımıza çıkan kitaplara örnek verilebilir.

Tıp: Kânun, Hayâtü'l-Hayavân, Minhâcü'l-Beyan, Baytarnâme, Kitab mine't-Tıb bu alanda karşımıza çıkan örneklerdir.

Mantık: Hâşiye-yi Metâl'i, Şemsiyye, Hüsâm-ı Kâti, Hâşiye-yi Küçük, İsagoci, Mantık bu alanda örnek verilebilir.

Astronomi-Matematik: Ali Kuşci, Acâyibu'l-Mahlûkât, Hesab, Heye'te Mûte'allik, Kitâb-ı İlmi'n-Nücûm, Tabsıra bu alanlarda örnek olarak karşımıza çıkan kitaplardan bazılarıdır.

SONUÇ

Osmanlı devletinde toplum yaşantısını sosyo-ekonomik açıdan inceleyebilmek için en önemli kaynaklardan birisi Şer'iyye Sicilleridir. Bu toplum yaşantısı ile ilgili birtakım çıkarımlarda bulunmak için kültürel varlık olan kitapların da değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu tez çalışmasında Kadı Sicilleri İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesine ait ilk 6 defterde kaydedilmiş olan kitap isimleri tespit edilerek XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl ilk yarısında Osmanlı devletinde toplum yaşamında kitabın yeri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı da kadılık ve kadı sicilleri, İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi ilk altı defteri değerlendirilmiştir. Kitap içeren terekelerin zümrelere göre dağılımı, kitap oranlarının ünvanlara göre dağılımı, sicillere göre kitap sahipleri ve kitap mevcutları, defter bazında kitap bulunan kişi sayısı dağılımı defter bazında ünvanlara göre kitap dağılımı detaylı şekilde ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Kısmet-i Askeriye Mahkemesi tereke kayıtlarında ilk altı deftere göre XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl ilk yarısında kitap tespit edilen kişiler ulema, bürokrat, saray görevlileri, mutasavvıf, çelebi, ağa, beşe, seyyid, esnaf ve diğer zümreler, asker ve donanma ve kadın terekeleri olmak üzere gruplandırılarak şahısların belirtilmişse mahalleleri, tereke tarihleri, meslekleri ve mevcut olan kitapları, bu kitapların değerleri ile terekeye oranları detaylandırılarak incelenmiştir. Son olarak üçüncü bölümde kitap sahiplerinde kadın-erkek oranları, kitap sahiplerinin meslekleri, mahallelere göre kitap analizi, ünvanlara göre kitap sayıları, XVI. ve XVII. yüzyılda en çok dolaşımda bulunan kitaplar şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır.

XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl ilk yarısında İstanbul Kısmet-i Askeriye mahkemesi ilk altı defterde kitap tespit edilen en çok tereke 76 kişi ile ulema zümresidir. Bunu 31 kişi ile ağa zümresi, 28 kişi ile kadınlar, 24 kişi ile çelebi zümresi, 16 kişi ile mutasavvıf zümresi, yine 16 kişi ile beşe zümresi, 15 kişi ile saray görevlileri, 11 kişi ile bürokrat zümresi, 8 kişi ile esnaf ve diğer zümreler, 5 kişi ile seyyidler, 2 kişi ile asker ve donanma terekeleri takip etmektedir. En çok

kitap sayısı 2.530 ile ulemalara ait olup çelebilerin terekelerinde 328 adet kitap tespit edilmiştir. Seyyid terekelerinde 285 adet, mutasavvıf terekelerinde 249 adet, ağa terekelerinde 173 adet, kadın terekelerinde 71 adet, saray görevlileri terekelerinde 68 adet, esnaf ve diğer zümreler terekesinde 67 adet, bürokrat terekelerinde 51 adet, beşe terekelerinde 28 adet, asker ve donanma terekelerinde 8 adet kitap belirlenmiştir. Sonuç olarak XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl ilk yarısında İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi ilk altı defterinde 232 kişinin terekesinde toplam 3.858 adet kitap kaydedilmiştir. Bu zümrelerden 24 kişinin mesleği belirlenebilmiştir. Bunlar; kâtip, cündî, re'îs, çavuş, kethüda, odabaşı, hatip, paşa, bazarbaşı, kapucu, berber, sabunî, zırhî, imam şeklindedir. En çok kitap sahibi olan meslek 35 adet kitabı olan bir kethüdadır. Bu kişilerin terekelerinde 139 adet mahalle ismi mevcutken 16 adet farklı yer ismi belirlenmiştir. Hoca Üveys mahallesinde ve Molla Gürani mahallesinde 4'er kişi kitap sahibi olarak tespit edilmiştir. En çok kitap belirlenen mahalle ise 269 adet kitap ile Hoca Muhyiddin mahallesidir.

Ele alınan terekeler neticesinde XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyıl ilk yarısında en çok dolaşımda bulunan kitaplara bakıldığında en başta farklı isimlerle kaydedilmiş olan Kur'an-ı Kerim gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'den sonra dînî içerikli olan; tefsir, hadis, siyer, fıkıh, akâid, kelâm gibi alanlarda yazılmış kitaplar gelmektedir. Dînî kitapların dışında; felsefe, gramer, belâgat, tasavvuf, edebiyat, tarih, lügat, tıp, mantık, astronomi, matematik alanlarında da kitaplar terekelerde belirlenmiştir. İsmi ile kayıt altına alınmayan bazı kitaplar; "kütüb", "alay kütüb", "alayı", "mecmu'a", "evrâk-ı perişan", "nâ-ma'lûm Kitâb", "nâ-tamâm Kitâb", "Türkî Kitâb", "Kitâb-ı Fârisî" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu tez neticesinde; XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı devletinde askerî kesimin okuduğu kitaplar, sahip oldukları bu kitapların alanları, değerleri ve kitap kültürü belirlenmeye çalışılmıştır. 1600-1650 yıllarında Osmanlı devletine sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan bir nebze de olsa ışık tutulmaktadır. Tereke kayıtlarında yer alan kitaplar ve fiyatları vesilesiyle İstanbul'da kitap kültürü, kitap sahipleri, okur-yazarlık oranı gibi alanlarda değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

İstanbul Kadı Sicilleri 1 Numaralı Defter:	22b, 24b, 38b, 64b, 76b, 79a, 103a, 105b, 122a, 128a, 152a, 153a, 155b, 160b, 164b.
İstanbul Kadı Sicilleri 2 Numaralı Defter:	1b, 4a, 5a, 6a, 6b, 10a, 17b, 22a, 23b, 45a, 45b, 61b, 64b, 71a, 87b, 88a, 90a, 92b, 94a, 96a, 100a, 112b, 113b, 115a, 116a, 118b, 119a, 120b.
İstanbul Kadı Sicilleri 3 Numaralı Defter:	5b, 6b, 11a, 16b, 18b, 25/1b, 34a, 58a, 59a, 61a, 69a, 71a, 72b, 73b, 77b, 79a, 88a, 90b, 91b, 92b, 95b, 103a, 110b, 111b.
İstanbul Kadı Sicilleri 4 Numaralı Defter:	5a, 9a, 10a, 15a, 15b, 18a, 20b, 24b, 26a, 28a, 32a, 33a, 34a, 35b, 36a, 37a, 38a, 41b, 47b, 60b, 64b, 65b, 66a, 66b, 67b, 70b, 79b, 83a.
İstanbul Kadı Sicilleri 5 Numaralı Defter:	7b, 10a, 10b, 12a, 12b, 16b, 18a, 19a, 20b, 24b, 26a, 26b, 28b, 29a, 29b, 34b, 45a, 49b, 64b, 66a, 67b, 74a, 75a, 80a, 82b, 83b, 84a, 85b, 90a, 91a, 94a, 95b, 100a, 107b, 114a, 116a, 121a, 124b, 148b, 150b, 152a, 152b, 154b, 165a, 168b, 170a, 175a, 175b, 180a, 182a, 184b, 186b, 190b, 193b, 197b, 198b, 199b, 200a, 204a, 203b, 204b.
İstanbul Kadı Sicilleri 6 Numaralı Defter:	1b, 3a, 5a, 6b, 9b, 10a, 11a, 15a, 21a, 22b, 23b, 28b, 31a, 33b, 36a, 37a, 38a, 41b, 42a, 50a, 51b, 60a, 62a, 67b, 68b, 70a, 71b, 77b, 79b, 81a, 84a, 84b, 86a, 91a, 91b, 94b, 96a, 99a, 103a, 104a, 108b, 110a, 114b, 116b, 125a, 127a, 128a, 130b, 133a, 135a, 141b, 142a, 146a, 149a, 149b, 155b, 157a, 159b, 160a, 162b, 164b, 166b, 171a, 171b, 172a, 177a.

- Açık, Turan: “Beşe Ünvanı Hakkında”, **Tarih Dergisi**, No:62, 2015, s.57.
- Atar, Fahrettin: “Kadı”, Cilt:24, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2001.
- Aydın, Bilgin. Tak. Ekrem: “İstanbul Kadı Sicilleri”, Cilt:2 **Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, 2015.
- Ekinci, Ekrem Buğra: “Osmanlı Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü (Klasik Devir)”, **Belleten** 244/LXV, Ankara, 2001.
- Işık, Ayhan: “İstanbul Müftülüğü Şer’iyye Sicilleri Arşivi.” **Din ve Hayat**, Sayı:24, Şubat 2015, s.71.
- İpşirli, Mehmet: “Çelebi”, Cilt:8, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1993.
- İpşirli, Mehmet: “İlmiye”, Cilt:2, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 2000.
- Köprülü, Orhan F.: “Efendi”, Cilt:10, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 1994.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri: “Seyyid”, Cilt:37 **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2009.
- Muhacir, Esra: “XVII. Yüzyılda Üsküdar’da Kitap Kültürü.” **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, 2013.
- Ortaylı, İlber: “Kadı”, Cilt:24 **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2001.

- Öngören, Reşat: “Şeyh”, Cilt:39, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2020.
- Özcan, Tahsin: “Muhallefât”, Cilt:30, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 2020.
- Öztürk, Sait: “XVII. Yüzyıl Askerî Kassam Defterlerinin Sosyo-Ekonomik Tahlili” **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi**, 1993.
- Özveri, Murat. Acar. Şinasi: “Yaycı Yusuf Beşe Terekesinin Düşündürdükleri”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları IX**, Yıl: 2007-2008, Sayı: 1–2, s.119-136.
- Sahillioğlu, Halil: “Askerî”, Cilt:3, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1991.
- Sümer, Faruk: “Ağa”, Cilt:1, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara, 1988.
- Tak, Ekrem: “Diplomatik Bilimi Bakımından XVI. – XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Tanımlanması.” **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi**, İstanbul: 2009.
- Uğur, Yunus: “Şer’iyye Sicilleri”, Cilt:39, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010.
- Uludağ, Süleyman: “Mutasavvıf”, Cilt:31, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 2020.
- Yılmaz, Coşkun: **İstanbul Kadı Sicilleri 58 Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 19 Numaralı Sicil (H. 1109-1110 / M. 1698-1699)**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları, 2019.

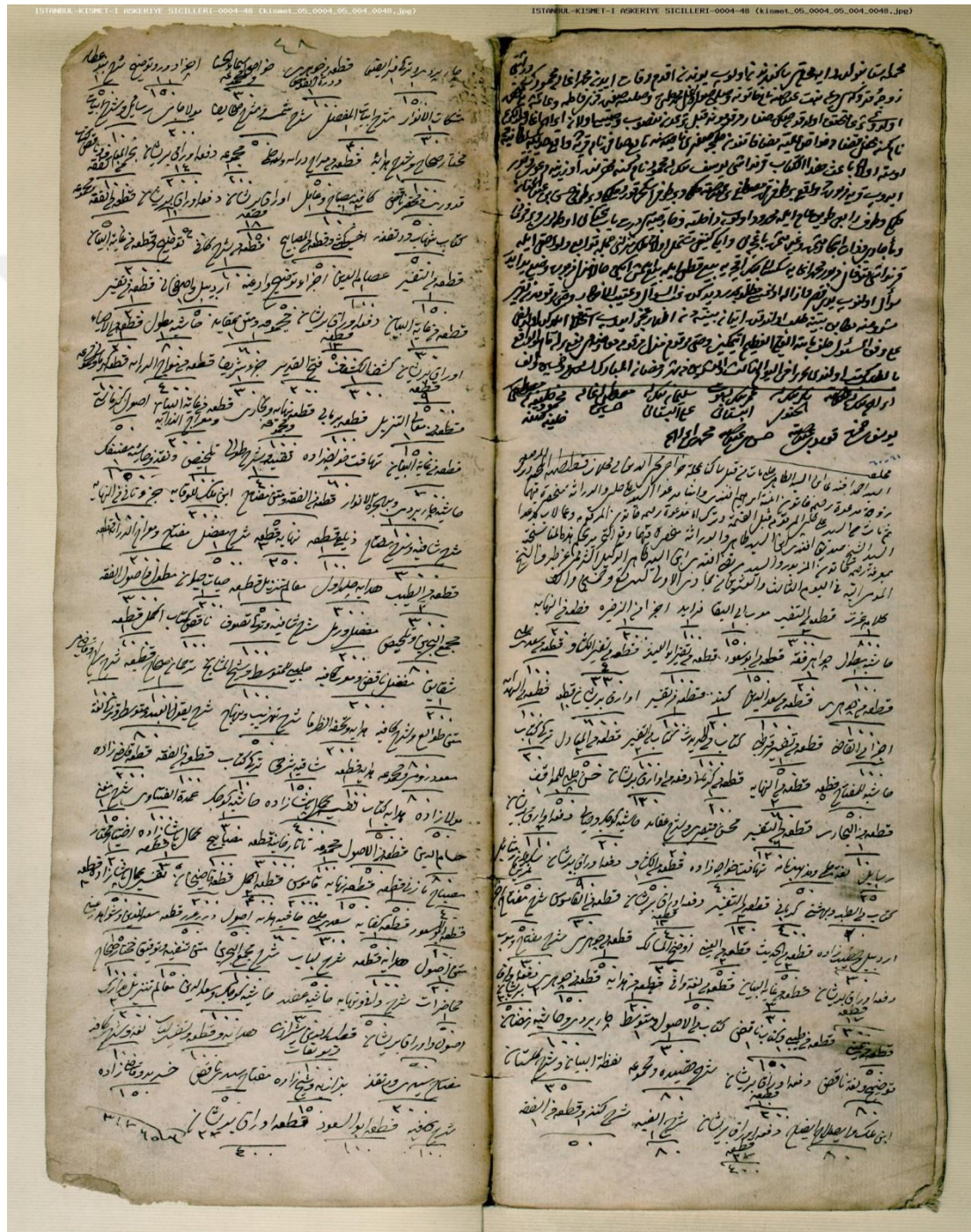
Tarih Çevirme Klavuzu: <https://ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>

Türk Dil Kurumu Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/>

EKLER

EK 1: es-Seyyid Ahmed Efendi b. es-Seyyid Tahir Çelebi'nin terekesi

Handwritten manuscript page with dense text in a cursive script, likely Persian or Arabic. The page is numbered '171' in the top right corner. The text is organized into columns and rows, with some headings and sub-headings. The handwriting is fluid and characteristic of the period. The page is part of a larger volume, as indicated by the page number and the continuation of the text.

1574880 - K15P1 - 1 ASKERIYE SICILLERI 0004-21 (kismet_05_0004_05_0004_0021.jpg)
 1574880 - K15P1 - 1 ASKERIYE SICILLERI 0004-21 (kismet_05_0004_05_0004_0021.jpg)